

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**MÜTERCİM TERCÜMANLIK ÖĞRENCİLERİNDE
ÇEVİRİ EDİNCİNİN ÖLÇÜLMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**AYŞE IŞIK AKDAĞ
2502100053**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. EMEL ERGUN**

İSTANBUL, 2015

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Ayşe IŞIK AKDAĞ Numarası : 2502100053

Anabilim/Bilim Dalı : Çeviribilim Anabilim Dalı Danışman Öğretim Üyesi : Prof. Dr. Emel ERGUN

Tez Savunma Tarihi : 16.02.2015 Tez Savunma Saati : 11.00

Tez Başlığı : “Mütercim-Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi”

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Emel ERGUN		Kabul
2- Prof. Dr. Mine YAZICI		Kabul
3- Prof. Dr. Osman SENEMOĞLU		Kabul
4- Prof. Dr. Alev BULUT		Kabul
5- Doç. Dr. Arsun Uras YILMAZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Emine DEMİREL		
2- Doç. Dr. Ayşe ECE		

MÜTERCİM TERCÜMANLIK ÖĞRENCİLERİNDE ÇEVİRİ EDİNCİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşe Işık AKDAĞ

ÖZ

“Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma çeviri eğitimi bağlamında çeviri edincinin değerlendirilmesi için kullanılan ölçütleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Öncelikle araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde ele alınan çeviri edinci kavramı araştırılmış ve çeviri edincini oluşturan alt-edinçler kapsadıkları yeterliklerle birlikte saptanmıştır. Söz konusu alt-edinçler araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci, stratejik edinç, teknolojik edinç ve ruhsal- fizyolojik öğedir. Bu alt-edinçler tez boyunca tüm incelemelere dayanak olmuştur. Daha sonra ulusal ve uluslararası standartların yer aldığı sektörel değerlendirmeler ve uluslararası sınavların değerlendirme yöntemleri incelenmiştir. İncelemede hatalardan, notlanan davranışlardan/ bilgi-becerilerden yola çıkılarak yeterlikler belirlenmiştir. Yeterlikler saptanan alt-edinçlere göre gruplandırılmıştır. Aynı yaklaşım, Mütercim Tercümanlık Bölümü bulunan üniversitelerin Bologna süreci kapsamında tanımladıkları ders izlencelerinin incelenmesinde de benimsenmiştir. Böylelikle sektörde ve eğitimin farklı alanlarında saptanan alt-edinçler arasında karşılaştırma olanağı doğmuştur. Elde edilen bulgulara göre standartlar dışında sektörde ve uluslararası sınavlardaki değerlendirmede önemli işlevleri olan alt-edinçler benzerlik göstermektedir. Ulusal meslek standardı ve EN 15038 kalite standardı bu araştırma çerçevesinde belirlenen tüm alt-edinçleri kapsamaktadır. Araştırmanın sonucunda “çeviri edincinin değerlendirilmesine konu olan alt-edinçler üniversitelere göre değişim göstermektedir” biçimindeki hipotez doğrulanmıştır. Çeviri edincinin değerlendirilmesini örneklemek amacıyla seçilen Proje/ Bitirme Tezi için her anabilim dalının farklı alt-edinçleri kazandırmayı amaçladığı belirlenmiştir. Ayrıca, çalışmanın sonunda Proje/ Bitirme Tezi gibi çeviri edincinin değerlendirmesini öngören bir ders için yeterlikler ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri Edinci, Ölçme Değerlendirme, Çeviri Eğitimi, Uluslararası Çeviri Sınavları, Kalite

THE MEASUREMENT AND EVALUATION OF TRANSLATION COMPETENCE IN TRANSLATION STUDIES' STUDENTS

Ayşe Işık AKDAĞ

ABSTRACT

The aim of this study entitled "The Measurement and Evaluation of Translation Competence in Translation Studies' Students" is to determine the criteria for the assessment of translation competence in educational context. Primarily, the concept of translation competence, since it is defined in different ways by the scholars, is studied and both the sub-competences forming the translation competence and the qualifications forming the sub-competences are determined. The sub-competences concerned are: cultural competence, domain competence, language competence, research competence, technologic competence, textual competence, translation knowledge competence, translation service provision competence, stratejic competence and the psycho-physiological component. These sub-competences constitute the basis of all the analyses in the thesis. Then, assessment procedures encountered in professional life (such as national and international standards) and in international translation exams are analysed. In the analysis, qualifications are determined and qualification descriptors are formed due to errors, scored outcomes, knowledge and proficiencies. Qualification descriptors are grouped in accordance with the determined sub-competences. The same approach is followed in analyzing the course details determined within the scope of Bologna process in the universities offering BA program in Translation Studies and this enabled the comparison of sub-competences arising from professional and educational context. According to data obtained, except standards, competences emerging from professional and educational context show similarities. Also, national standard and EN 15038 quality standard comprise all the sub-competences determined in this study. At the end of the research, the hypothesis "In the assessment process, sub-competences underlying the translation competence show differences among universities" has been verified. The Project course is chosen to set an example of the assessment of translation competence. It is determined that each discipline aims different sub-competences for this course. As a result, qualification descriptors for the Project course (or any similar course that aims to evaluate translation competence) are revealed.

Keywords : Translation Competence, Measurement and Evaluation, Teaching Translation, International Translation Exams, Quality

ÖNSÖZ

Çeviribilim diğer bilim dallarına göre oldukça yeni bir bilim dalıdır ve Holmes'un belirlediği çalışma alanlarındaki eksiklikleri araştırmalarla tamamlamaya çalışmaktadır. Her alanda birçok çalışmaya imza atılırken ölçme ve değerlendirme süreçlerini konu alan araştırma sayısı hem ulusal hem de uluslararası bağlamda oldukça azdır.

Benzer bir durum çeviri edinci kavramı için de söz konusudur. Araştırmacılar ya çeviri edincine değinmemiş ya da bu kavramı farklı biçimlerde ele almış ancak ayrıntılı bir tanımlama yapmamışlardır.

Bu nedenle hem çeviri edincini hem de çeviri edincinin değerlendirilmesini güncel gelişmeler ışığında araştıran çalışmalara özellikle ülkemizde gereksinim duyulmaktadır. Araştırmanın önemi Çeviribilimde daha önce yeterince ele alınmamış çeviri edinci ve ölçme-değerlendirme süreçlerini birlikte ele almasından geçmektedir.

Bu çalışma çeviri edincinin ölçme-değerlendirmesinde başvuru alanı alt-edinçleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. “Çeviri eğitiminde çeviri edinci nasıl değerlendirilmektedir?” sorusuyla yola çıkılan araştırmada yalnızca eğitim bağlamıyla sınırlı kalmamış, sektördeki kimi uygulamalar da araştırma alanına katılmıştır.

Bu yaklaşımın 2 nedeni vardır: İlki üniversite ve profesyonel yaşamda karşılaşılan değerlendirme farklarını ortaya koymaktır. İkincisiyse eğitimin sektör gereksinimlerini yansıtmadığı görüşüne karşı “eğitim ve sektör arasında değerlendirme süreçleri açısından nasıl bir bağ kurulabilir?” sorusuna yanıt aramaktır. Araştırma nesnesi çeviri edinci olduğundan, hem eğitimin teşvik ettiği hem de sektörün beklediği çeviri alt-edinçleri belirlenmiş ve farklılıklar saptanmış olacaktır.

Araştırma sürecinde bir takım güçlüklerle karşılaşmıştır. En önemli güçlük kimi üniversitelerin Bologna Sürecinde belirlemesi gereken ders içeriklerini ilgili siteye yüklememesinden kaynaklanmıştır. Bu gibi durumlarda bölümle iletişime geçilmiştir ancak, kimileyin istenilen bilgiye tam olarak ulaşılamamıştır.

Ayrıca üniversitelerin ders izlencelerini eksiksiz bir biçimde oluşturmamaları ve kimi anabilim dallarının benimsenen izlence şablonu dışında kendi oluşturdıkları izlenceye göre bilgi girişi yapmaları Bologna Sürecine uyumda yaşanan güçlükleri göz önüne sermektedir.

Araştırmada ağırlıklı olarak İngilizce, Türkçe, Fransızca ve İspanyolca kaynaklar kullanılmıştır. Diğer dillerde yazılmış araştırmalara ikincil kaynaklar aracılığıyla ulaşılmıştır.

Bu tezin oluşmasında gösterdiği emeklerden dolayı danışman hocam Prof. Dr. Emel Ergun başta olmak üzere doktora süreci boyunca bana yardımcı olan tüm hocalarıma ve verdiği her türlü destek için sevgili anneme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE DÜŞÜNSEL YAPISI	5
1.1. Araştırma Konusunun Önemi	5
1.2. Araştırmanın Hipotezi, Sorunsalı ve Amacı	6
1.3. Araştırmanın Yöntemi	8
1.4. Araştırmanın İçeriği	9
1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	9
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	10
1.7. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Veri Analizi	10
2. ÇEVİRİ EDİNCİNE İLİŞKİN BİREYSEL ÇALIŞMALAR	13
2.1. Derleyici Yaklaşımlar	15
2.2. Ulamsal Yaklaşımlar	21
2.3. Bilişsel Yaklaşımlar	40
3. ÇEVİRİ EDİNCİNE İLİŞKİN GRUP ÇALIŞMALARI	47
3.1. PACTE Grubu'nun Çalışmaları	47
3.2. EMT Grup'a Göre Çeviri Edinci	58
3.3. TransComp'a Göre Çeviri Edinci	64
3.4. İki ve Üçüncü Bölüm Değerlendirmesi	68

4. ÇEVİRİ DEĞERLENDİRMESİ	81
4.1. Sektörel Değerlendirme	81
4.1.1. Değerlendirme ve Gözden Geçirme	84
4.1.2. Sektörel Değerlendirme Örneği	85
4.2. Çeviride Kalite	87
4.2.1. Kalite Değerlendirme Yöntemleri	88
4.2.2. Kaliteyi Ölçen Taraflar	98
4.2.3. Uluslararası Kalite Standartları	101
4.2.4. Ulusal Meslek Standartları	108
4.2.5. Kalite Kavramı ve Bologna Süreci	112
4.2.6. Kalite Kavramının Çeviri Eğitiminde Değerlendirmeye Uyarlanması	114
4.2.7. Kalite Kavramının Edinimi: Sınıfları Profesyonelleştirme ..	119
4.3. Bölüm Değerlendirmesi	124
5. ULUSLARARASI SINAVLARDA DEĞERLENDİRME	137
5.1. IoL Çeviri Diploması	138
5.2. NAATİ Değerlendirme Yöntemi	143
5.3. ATA	147
5.4. Sical	151
5.5. Uluslararası Sınavlardaki Değerlendirme Yöntemlerinin Çeviri Eğitimine Uyarlanması	156
5.6. Bölüm Değerlendirmesi	159
6. ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	163
6.1. Çeviri Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirmenin İşlevleri	164
6.2. Çeviri Eğitiminde Hedefler ve Çıktılar	167
6.3. Değerlendirme ve Eğitim Yöntemi	173
6.4. Amacına Göre Değerlendirme Türleri	180
6.5. Çeviribilimde Kullanılmakta Olan Değerlendirme Yöntemleri	185

6.6. Değerlendirme ve Notlama	194
7. ÇEVİRİ EDİNCİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE PROJE DERSİNİN İŞLEVİ	196
7.1. Türkiye'deki Üniversitelerde Proje Dersi	196
7.2. Bologna Süreci Kapsamında Türk Üniversitelerindeki Proje Dersi Yeterlikleri	202
7.3. Bölüm Değerlendirmesi	237
SONUÇ	241
KAYNAKÇA	264
EKLER	289
EK 1 IOL SINAV ÖRNEĞİ (IOL, 2012)	289
EK 2A ÇEVİRİ EDİNCİ DÜZEY TANIMLAYICILARI	298
EK 2B SEVTE SINAVI	301
EK 3 LEE JAHNKE DEĞERLENDİRME BAREMİ	302
EK 4A: ATA HATA BELİRTKESİ	303
EK 4B: ALBİR- DÜZELTME BAREMİ	305
ÖZGEÇMİŞ	306

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Keen'e Göre Edinci Oluşturan Öğeler.....	30
Tablo 2: Çeviri Değerlendirmesinde Üst Gösterim-Gösterim	43
Tablo 3: Lörsher'e göre Çeviri Edinci.....	46
Tablo 4: EMT- Çeviri Hizmetleri Sağlama Alt-Edinci için Yeterlikler	60
Tablo 5: EMT Dil Alt-Edinci için Yeterlikler	60
Tablo 6: EMT Ekinlerarası Alt-Edinç için Yeterlikler.....	61
Tablo 7: EMT Bilgi Bulma Alt-Edinci için Yeterlikler	62
Tablo 8: EMT Konu Alt-Edinci için Yeterlikler	62
Tablo 9: EMT Teknolojik Alt-Edinç için Yeterlikler	63
Tablo 10: Neubert, Schaffner ve Angelelli Çeviri Alt-edinçleri Karşılaştırması	70
Tablo 11: PACTE ve EMT' ye göre Çeviri Edinci.....	72
Tablo 12: PACTE ve EMT Çeviri Alt-Edinçleri Karşılaştırması.....	73
Tablo 13: TransComp ve PACTE Çeviri Alt-Edinçleri Karşılaştırması.....	75
Tablo 14: Çeviri Alt-Edinçleri Ayırıştırması	76
Tablo 15: Çeviri Alt-edinçleri	77
Tablo 16: Larose'un Değerlendirme Türleri	82
Tablo 17: SEVTE Yeterlikleri.....	86
Tablo 18: House'a göre Çeviride Kalite Değerlendirmesi.....	91
Tablo 19: Larose – Değerlendirme Ölçeği	93
Tablo 20: Williams'ın Kalite Değerlendirme Ölçeği	94
Tablo 21: Ciddi ve Önemsiz Hata Ayırımı.....	97
Tablo 22: Çevirmen Ulusal Meslek Standardında Kalite	109
Tablo 23: Ulusal Meslek Standardına Göre Çevirmen Yeterlilikleri.....	110
Tablo 24: İşlevsel ve İşlevsel Olmayan Eğitim Anlayışı	118
Tablo 25: Sektörel Değerlendirmede Dil Edinci ve Yeterlikleri	126
Tablo 26: Sektörel Değerlendirmede Metin Edinci ve Yeterlikleri.....	126
Tablo 27: Sektörel Değerlendirmede Konu Edinci ve Yeterlikleri.....	127
Tablo 28: Sektörel Değerlendirmede Çeviri Hizmeti Sağlama Edinci ve Yeterlikleri	127
Tablo 29: Sektörel Değerlendirmede Çeviri Bilgisi Edinci ve Yeterlikleri ..	127
Tablo 30: EN 15038 Standardı Yeterlikleri ve Çeviri Alt-edinçleri	129
Tablo 31: Yarı Uzmanlık Gerektiren Sınav Alanları	139

Tablo 32: Anlama, Doğruluk, Dil Kesiti Yeterlikleri.....	140
Tablo 33: Dilbilgisi, Bağdaşıklık, Bağlaşıklık, Düzen Yeterlikleri	140
Tablo 34: Teknik Yeterlikler	141
Tablo 35: NAATİ Hata Düzeltme Örneği.....	145
Tablo 36: NAATİ Hata Türleri	146
Tablo 37: ATA Hata Ayrımı Tablosu.....	149
Tablo 38: Sical Değerlendirme Dizgesi.....	152
Tablo 39: Sical Düzey Tanımlayıcıları	153
Tablo 40: Anlam Odaklı Değerlendirme İlkeleri	158
Tablo 41: Uluslararası Sınavlarda Dil Edinci Yeterlikleri	160
Tablo 42: Uluslararası Sınavlarda Metin Edinci Yeterlikleri.....	160
Tablo 43: Uluslararası Sınavlarda Çeviri Bilgisi Edinci Yeterlikleri	161
Tablo 44: Uluslararası Sınavlarda Konu Edinci Yeterlikleri	161
Tablo 45: İ.Ü. Fransızca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık Lisans Eğitim Çıktıları	171
Tablo 46: İ.Ü. Almanca Müt.Ter.Mezun Çıktıları	173
Tablo 47: İşbirlikçi Öğrenme ve Geleneksel Öğrenme.....	177
Tablo 48: Döngüsel Eğitim Süreci	178
Tablo 49: Amacına Göre Değerlendirme Türleri	181
Tablo 50: Biçimlendirici Değerlendirme Modeli	183
Tablo 51: Düzey Belirleyici Değerlendirme Parametreleri.....	184
Tablo 52: Değişken Baremli Yöntemde Hata Sınıflandırması	188
Tablo 53: Bütüncül Değerlendirme Yeterlikleri.....	189
Tablo 54: Çeviri Değerlendirmesinde Rubrik Kullanımı	191
Tablo 55: Çeviri Değerlendirmesinde Rubrik Kullanımı II.....	192
Tablo 56: İ.Ü. Not Aralıkları	195
Tablo 57: Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Bünyesinde Çeviri Bölümleri.....	197
Tablo 58: Devlet Üniversitelerinde Proje Dersi	199
Tablo 59: Vakıf Üniversitelerinde Proje Dersi	201
Tablo 60:Arel Ün. Graduation Project Ders İzlencesi.....	203
Tablo 61: Beykent Ün. Bitirme Çalışması Ders İzlencesi	206
Tablo 62: Çankaya Ün. Çeviri Projesi Ders İzlencesi.....	208
Tablo 63: Dokuz Eylül Ün. Yazılı Çeviri Projesi Ders İzlencesi	210
Tablo 64: İstanbul Aydın Ün. İMT Project II Ders İzlencesi	211

Tablo 65: İstanbul Aydın Ün. RMT Bitirme Projesi II Ders İzlenesi.....	213
Tablo 66: İ.Ü.AMT Proje Dersi İzlenesi.....	216
Tablo 67: İ.Ü. FMT Proje Dersi İzlenesi.....	218
Tablo 68: İ.Ü. İMT Proje Dersi İzlenesi	219
Tablo 69: Kırıkkale Ün. Yorumlu Çeviri Projeleri Ders İzlenesi.....	221
Tablo 70:Marmara Ün. AMT Araştırma ve Projelendirme Ders İzlenesi	223
Tablo 71: Marmara Üniversitesi İMT Bitirme Ödevi Dersi İzlenesi	225
Tablo 72: Mersin Ün. AMT Bitirme Çalışması II Ders İzlenesi.....	226
Tablo 73: Mersin Ün. FMT Bitirme Tezi II Ders İzlenesi.....	227
Tablo 74: Sakarya Ün. Bitirme Ödevi Ders İzlenesi	228
Tablo 75: Trakya Ün. AMT Çeviri Projesi Ders İzlenesi	229
Tablo 76: Trakya Ün.BMT Çeviri Projesi Ders İzlenesi	230
Tablo 77: Trakya Ün. İMT Çeviri Projesi Ders İzlenesi.....	232
Tablo 78: Yaşar Ün. Translation Project II Ders İzlenesi.....	233
Tablo 79: Yeditepe Ün. Çeviri Projesi II Ders İzlenesi.....	234
Tablo 80: Yıldız Teknik Ün. Bitirme Çalışması Ders İzlenesi	236
Tablo 81: Üniversitelere göre Çeviri Alt-edinçleri.....	240

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Hönig İdeal Çeviri Modeli.....	17
Şekil 2: Bergenin Çeviri Edinci Edinimi Modeli	34
Şekil 3:Uzmanlık Bilgisi	39
Şekil 4: Çeviride Üst Gösterim	41
Şekil 5: PACTE'ye göre Çeviri Alt-edinçleri	51
Şekil 6: Gözden Geçirilen Modele Göre Çeviri Alt-Edinçleri.....	56
Şekil 7: Uslamlama Modeli	92
Şekil 8: TQI Hata Sınıflandırması	96
Şekil 9: Kalite Yönetiminde Çeviri Süreci.....	105
Şekil 10: ATA Akış Diyagramı	148
Şekil 11: ATA Değerlendirme Yöntemi Örneği.....	150
Şekil 12: Proje Bazlı Eğitimde Öğrenme İlkeleri	175

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: TQI Kalite Denetimi	97
Resim 2: LISA Kalite Denetimi	102
Resim 3: SAE-J2450- Kalite Denetimi.....	103
Resim 4: Ana ulamlar ve Ağırlıkları	122
Resim 5: Doğruluk Ulamı için Kalite Göstergeleri	122
Resim 6: Edwards Kalite Güvencesi Formu	123
Resim 7: Kalite Güvencesi Formu	124
Resim 8: Değerlendirme Şablonu (IoL, 2012:144).....	142

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ALES	Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı
AMT	Almanca Mütercim Tercümanlık
ATA	American Translators Association (Amerika Çevirmenler Derneği)
CEN	European Committee for Standardization (Avrupa Standartlar Komitesi)
CIUTI	Conférence Internationale Permanente d'Instituts Universitaires de Traducteurs et Interprètes (Üniversite Düzeyinde Çeviri Eğitimi Sunan Kurumların Uluslararası Daimi Konferansı)
ÇAMÇ	Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi
ÇHS	Çeviri Hizmet Sağlayıcısı
EM	Erek metin
EMT	European Master's in Translation (Avrupa Çeviri Yüksek Lisansı)
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education (Avrupa Yükseköğretim Kalite Güvence Birliği)
EYYBİS	Eğitimde Yapılanma ve Yenilenme Bilgi Sistemi
FMT	Fransızca Mütercim Tercümanlık
IOL	The Chartered Institute of Linguists
İMT	İngilizce Mütercim Tercümanlık
İSG	İş Sağlığı ve Güvenliği
İÜ	İstanbul Üniversitesi
KM	Kaynak Metin
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
MYK	Mesleki Yeterlilik Kurumu
NAATI	Australian National Accreditation Authority for Translators and Interpreters (Avustralya Ulusal Yazılı ve Sözlü Çeviri Akreditasyon Kurumu)
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PACTE	Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació
SEVTE	Spanish into English Verbatim Exam (İspanyolcadan İngilizceye Birebir Çeviri Sınavı)
SİCAL	Système canadien d'appréciation de la qualité linguistique (Kanada Dil Kalitesi Değerlendirme Dizgesi)
TAP	Think Aloud Protocol (Sesli Düşünce Tutanakları)
TQI	Translation Quality Index (Çeviri Kalite Endeksi)
TSE	Türk Standardları Enstitüsü
UMS	Ulusal Meslek Standardı
YGS	Yüksek Öğrenime Geçiş Sınavı

GİRİŞ

Çeviri alanında 4 yıllık üniversite eğitiminin en temel hedefi öğrencilerde çeviri edincini geliştirmektir. Peki, bu hedefe nasıl ulaşılmaktadır? Öğrencilerde çeviri edincinin geliştiği nasıl belirlenir?

Çeviri edincinin değerlendirmesi nasıl yapılır? Kim, neye göre, hangi yöntemle ve hangi bağlamda bu değerlendirmeyi gerçekleştirmektedir? Sektördeki değerlendirmelerle eğitimdeki değerlendirme süreçlerinin benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Çeviri edincini salt eğitmen mi değerlendirir? Çeviri edincini değerlendirenler hangi ölçütleri ön planda tutmaktadırlar? Neden o ölçütler seçilmiştir?

Çeviri edincini değerlendirmede hangi sınav türleri uygulanabilir? Kullanılan sınav türünde çeviri edincinin hangi yönü-yönleri ölçülmek istenmektedir? Sınavlarda hangi değerlendirme yöntemi kullanılacaktır? Sınav sonuçlarını kim kullanacaktır, adaylar bu sonuçları kendileri için mi kullanacaklardır ya da sınav sonuçları başka bir kuruma mı yollanacaktır?

Hangi tür değerlendirmeden söz edilmektedir? Vize ve final sınavlarındaki amaç ve kapsam farklılıkları nelerdir? Notlama nasıl yapılmaktadır?

Yukarıdaki sorular bu araştırmanın varlık nedeni sayılabilir.

Çeviri edincinin değerlendirilmesi yine değerlendirme öngören çeviri eleştirisi ve karşılaştırmalı çeviri çalışmalarından farklı bir yaklaşım gerektirir çünkü bu çalışma alanı tek bir çeviriyi ya da aynı metnin birçok çevirisini incelemeyi içerir. Burada inceleme nesnesi çeviri edincidir.

Bu çalışmada çeviri edincinin değerlendirilmesi ağırlıklı olarak çeviri eğitimi bağlamında araştırılmıştır. Araştırmacılar farklı değerlendirme yöntemleri ve değerlendirme araçları kullanarak çeviri edincine yaklaşmışlardır. Ancak değerlendirme araçlarına verilen adlar oldukça zihin bulandırıcı olabilmektedir.

Örneğin değerlendirme araçları Fransızca kaynaklarda kontrol listesi, düzeltme cetveli, düzeltme ölçeği ve düzeltme baremi olarak adlandırılmıştır. Bunların birbirlerinden farkı nedir?

Değerlendirme sonunda bir yargıya varılır. Bu yargıya göre çevirinin kalitesi belirlenir. Başka bir deyişle kalite ve değerlendirme birbirine oldukça bağlı süreçlerdir. Aslında değerlendirmede tüm süreçler birbiriyle etkileşim içindedir. Örneğin hata kavramını ele alalım. Öğrencinin sınavdaki hataları çevirinin kalitesini, ölçmeyi, değerlendirmeyi, geribildirmeyi, ders yöntemini dahası ders amaçlarını bile etkileyebilir. Bu nedenle bu süreçler birbirlerinden net çizgilerle ayıramaz.

Eğitimle ilgili farklı görüşler de çeviri edincinin edinilmesi ve değerlendirilmesinde rol oynamıştır. Örneğin, 80'lerin ortaları ve 90'larda bilişsel ve ruhdilbilimsel çalışmaların etkileri Çeviribilimde görülmeye başlar. Özellikle Kiraly, sesli düşünce tutanaklarıyla çalışması sonucu "çevirmenin öz kavramı" fikrini ortaya koyar. Buna göre çevirmenin farkındalığı eğitimin en önemli aracıdır. Bu yaklaşımın uygulandığı durumlarda değerlendirme hatalar üzerinden gerçekleşir. Hata analizine dayanarak eğitmen eksik öğrenmeleri tamamlayabilir.

2000'li yıllarda Kiraly sosyal yapılandırmacı alanda çalışmalar yaparak işbirlikçi öğrenmeyi ön plana çıkarır. Bu yaklaşıma göre öğrenme en iyi öğrencilerin girmek istedikleri ortamda bulunan üyelerle etkileşim içinde oldukları zaman gerçekleşir. Çeviri etkinliği öncesi alıştırmalarla çeviri edinci geliştirmek yerine, özgün çeviri projeleriyle eğitime başlamanın daha gerçekçi olduğunu savunur. Bu yaklaşımın uygulandığı durumlarda değerlendirme ölçütlerinin sadece hata üzerine odaklanması beklenmez.

Araştırma değerlendirme süreçlerinin diğer eğitim süreçleriyle sıkı bir bağ içinde olduğu göz önünde tutularak yapılandırılmıştır. Değerlendirme süreçlerinin yanı sıra çeviri edincinin edinimi, eğitim yöntemleri ve sınıf içi uygulamalar değerlendirme amacından sapmadan ele alınmıştır.

Araştırma kuramsal ve yöntemsel alt yapının belirtildiği bölümle başlamaktadır. Daha sonra çeviri edincinin araştırıldığı bölümler gelmektedir.

Çeviri edincinin araştırmacılar tarafından üzerinde anlaşılmış bir tanımı olmadığından ilk önce çeviri edincinin tanımlanması gereklidir. Bu açıdan ikinci ve

üçüncü bölümde çeviri edincini farklı yönlerden ele alan araştırmacıların çalışmaları ayrıntılı olarak incelenmiş ve öne sürülen modellerden yola çıkılarak çeviri edincini oluşturan alt-edinçler belirlenmiştir. Saptanan bu alt-edinçler diğer bölümler için dayanak oluşturacaktır çünkü belge incelemesi sonucunda elde edilecek veriler bu edinçlere göre sınıflandırılacaktır.

2. Bölüm derleyici ve ulamsal olmak üzere çeviri edincine 2 farklı yaklaşımı ele almaktadır. Bu bölümde bireysel çalışan araştırmacıların modelleri incelenmiştir.

3. Bölüm çeviri edincine ilişkin grupça yapılan çalışmaları ele alır. Bu bölümün sonunda bireysel çalışmalarla grup çalışmalarının bireşimsel değerlendirmesi yapılmıştır.

4. Bölümde sektörel değerlendirmeler yer almaktadır. Sektörde önemli bir işlevi olan kalite kavramı, kaliteyi ölçen taraflar, farklı değerlendirme yöntemleri ve ulusal-uluslararası standartlar ele alınmıştır. Daha sonra kalite kavramı eğitimle ilişkilendirilmiştir. Bologna sürecinde kalite incelenmiş ve sektördeki kalitenin sınıflara yansıtılabilmesi için örnekler sunulmuştur. Bölüm sonunda sektörel değerlendirme modellerindeki alt-edinçler ve yeterlikler saptanmıştır.

5. Bölüm sektörel değerlendirmelerden çeviri eğitime doğru geçişte uluslararası çeviri sınavlarına odaklanarak, bir köprü oluşturmaktadır. Söz konusu sınavlar özellikle değerlendirme süreçlerine değinilerek incelenmiş ve bunların eğitimde kullanılabilmesi için önerilen modeller araştırılmıştır. Bölüm sonunda bu sınavların değerlendirme ölçütleri incelenmiş, alt-edinçler ve yeterlikler belirlenmiştir.

6. Bölüm çeviri eğitiminde yer alan değerlendirme yöntemlerini incelemekte ve bir sonraki bölümde incelenecek dersin çıktıları, hedefleri, programa katkıları gibi bölümleri Çeviribilim kapsamında ele almaktadır.

7. Bölümde Türkiyede Mütercim Tercümanlık Bölümü olan üniversitelerin ders programları araştırılmış ve Proje /Bitirme Tezine yer veren ana bilim dallarının ders izlenceleri incelenmiştir. Dersin kapsamı, amacı, çıktıları, programa katkısı ve haftalık ders konularının değerlendirilmesi sonucu Türkiyedeki üniversitelerde çeviri edincini değerlendirmede önemli işlevleri olan alt-edinçler ve yeterlikler belirlenmiştir.

Sonutaysa hipotez sınıanmıştır. Ayrıca anabilim dallarına göre belirlenmiş alt-edinçler derlenerek, bunlar bölgelere, niversite türlerine (devlet-vakıf) ve hazırlık eēitimine (zorunlu hazırlık var-yok) göre incelenmiştir. niversitelerden elde edilen bulgular sektör ve uluslararası sınavlarda saptanan bulgularla birlikte deēerlendirilmiř ve eviri edincinin deēerlendirilmesi için alt-edinçler ve yeterlikler belirlenmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL VE DÜŞÜNSEL YAPISI

Bu çalışmada “Çeviri eğitimi çerçevesinde çeviri edinci nasıl değerlendirilmektedir?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Soruyu yanıtlayabilmek için önce çeviri edinci tanımlanacak daha sonra farklı bağlamlarda kullanılan çeviri edinci değerlendirme ölçütleri belirlenerek, bir değerlendirmeye gidilecektir. Bu bölümde araştırma konusunun önemi, araştırmanın amacı, problemleri ve soruları, araştırma yöntemi, veri toplama araçları ve veri analizi yöntemi açıklanmaktadır.

1.1. Araştırma Konusunun Önemi

PACTE grubundan Melis ve Albir 2001’de kaleme aldıkları “Assessment in Translation Studies: Research Needs” başlıklı makalelerinde Çeviribilim Anabilim Dalının ölçme ve değerlendirme alanında araştırma eksiği olduğunu vurgulamışlardır. Araştırmacılar, çeviri eğitiminde ölçme ve değerlendirme süreçlerini konu alan kaynakçaların oluşturulmadığını ortaya koymanın yanında birçok araştırmanın salt yazınsal ve dini metinlerin değerlendirilmesine odaklandığını ve çeviri eğitimi alanının göz ardı edildiğini savunmuşlardır.

2002 yılında Albir, “Measuring Translation Competence” başlıklı makalesinde çeviri edinci kavramının kabul edilmiş bir tanımı ve modeli olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle edinci değerlendirmek için gerekli ölçütlerin geliştirilmesi bir yana, önce edincin tanımının yapılması gereklidir.

Çeviribilim alanındaki makaleler incelendiğinde neredeyse tüm araştırmacıların çeviri edincinden söz ettiği ancak birçoğunun ya bu kavramı farklı biçimlerde ele aldıkları ya da açıklamaya gerek duymadan bir üst terim olarak kullandıkları görülür. Doğrudan çeviri edincini ya da çeviri edincinin ölçülmesini ele alan çalışmalar oldukça azdır. Çeviribilim alanındaki yabancı kaynaklar incelendiğinde, çeviri edinci ile ilgili görgül çalışma sonucu barındıran PACTE ve TransComp gruplarının ön plana çıktığı görülür. PACTE 2000 yılında başlattığı deneylerin sonuçlarını anlamlandırdıkça açıklamayı sürdürürken, TransComp 2007’de başladığı çalışmaların sonuçlarını 2011’den sonra tam olarak erişime sunmuştur.

Tez çalışmasına başlandığı zaman (2010) yapılan kaynak taraması sonucu Türkiye’de hiçbir akademik çalışmanın PACTE ve TransComp gruplarının

araştırmalarından söz etmediği görölmüştür. Salt AB metinleri bağlamında kaleme alınan bir makalede PACTE grubu, çevirmen yeterlikleri için referans gösterilmiştir, ayrıntılı biçimde grubun çalışmalarına yoğunlaşılmamıştır. Oysa hem TransComp hem de PACTE herhangi bir alt-edinç üzerine odaklanmadan çeviri edincini ele almış; çeviriyi etkileyen ruhsal, fizyolojik etmenleri göz önünde bulundurmuş ve en önemlisi bilimsel olarak geçerli sayılabilecek veri toplama yöntemlerini kullanarak çeviri edinci üzerinde görgöl çalışma yapmışlardır. Neyse ki tez sürecinin sonlarına yaklaşıldığında yeniden yapılan kaynak taraması bu alanda çalışmaların başladığını göstermiştir. Eser 2013 yılında savunduğu doktora tezinde çeviri öğrencilerinin çeviri edincini algılamalarını ve bu algının çeviri sektörü açısından işlevselliğini söz konusu çalışma gruplarının araştırmalarına yer vererek incelemektedir.

Kaynak taramasının gösterdiği gibi özellikle Türkiyede çeviri eğitimi bağlamında çeviri edincinin ölçölmesi ve değerlendirilmesiyle ilgili çalışma eksiği vardır. Bu çalışmanın önemi çeviri edincinin ölçölmesi ve değerlendirilmesinde eğitim, sektör ve uluslararası sınavlar gibi farklı bağlamlarda hangi ölçütlerin ön plana çıktığını belirlemek ve eğitimlerin bütünleştirildiği Bologna Sürecinde Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin çeviri değerlendirmesi öngören derslerindeki farklılıkları ortaya çıkararak, eğitimde çeviri edincinin değerlendirilmesi için bütüncöl bir yaklaşım sergilemesidir.

1.2. Araştırmanın Hipotezi, Sorunsalı ve Amacı

Araştırma “Çeviri değerlendirmesine konu olan alt-edinçler üniversitelere göre değişim göstermektedir” hipotezinden yola çıkmıştır.

Eğitimlerin bütünleştirildiği Bologna Süreci kapsamında Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde çevirileri değerlendirirken başvurulan ölçütlerin benzer olması beklenir, ancak uygulamalar Bologna Sürecinin öne sürdüğü koşulları ne oranda karşılamaktadır?

Hipotezi sınamadan ve araştırma sorusuna yanıt vermeden önce “çeviri değerlendirmesini” tanımlayalım.

Ölçme ve değerlendirme süreçleri söz konusu olduğunda eğitimler öğrenci üretimini tam ve kesin olarak belirlemek ister ancak değerlendirilmesi gereken kompozisyon, çeviri, portfolyo çalışması, vb. bir performans olduğunda

matematiksel bir çözüme kıyasla notlamada daha çok zorlanırlar. Üniversitelerin Mütercim Tercümanlık Bölümlerindeki ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde benzer güçlükler görülür ancak bu sorun “çeviriyi nasıl değerlendireceğiz?” sorusuyla sınırlı değildir çünkü çeviri aracılığıyla ölçülmek istenen öğrencideki çeviri edincidir. Bu nedenle, Mütercim Tercümanlık öğrencilerinde çeviri edinci ölçülmek istendiğinde önemli bir problem ön plana çıkar: Çeviri edincinin ne olduğuna ilişkin kesin bir tanım yoktur.

Çeviri edincini tanımlamak için birçok model öne sürülmüştür ancak bu modellerin çeviri edincini tüm yönleriyle kapsadığını söylemek olası değildir. Bu nedenle hipotezi sınamak için çeviri edincini oluşturan öğeleri belirlemek gerekir.

Belirlenen problemler çerçevesinde şu araştırma soruları saptanmıştır:

1. Çeviri edinci nedir?
2. Çeviri eğitimi bağlamında çeviri edinci nasıl değerlendirilir?

Araştırmanın amacı çeviri edincinin değerlendirilmesinde yararlanılan ölçütleri belirlemektir. Bu ölçütler konumuz için çeviri edincini oluşturan alt-edinçlerin değerlendirmesinde kullanılan ölçütlerdir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki alt-amaçlar belirlenmiştir:

- Çeviri edincini oluşturan alt-edinçlerin saptanması ve bu alt-edinçlerin kapsadığı yeterliklerin belirlenmesi
- Araştırmada kullanılacak çeviri alt-edinçlerinin belirlenmesi
- Çeviri sektöründe çeviri edincinin değerlendirilmesinde temel alınan alt-edinçlerin saptanması
- Uluslararası sınavlarda çeviri edincinin değerlendirilmesinde temel alınan alt-edinçlerin saptanması
- Türkiye'deki üniversitelerin Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde çeviri değerlendirmesini öngören derslerin belirlenmesi ve bu derslerde temel alınan alt-edinçlerin saptanması

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmalar genel olarak iki grupta incelenebilir: nicel araştırmalar ve nitel araştırmalar. Nicel araştırmalar “ne kadar? ne miktarda? hangi sıklıkta? ne kadar yaygın?” gibi sorulara yanıt arar ve sonuçları sayılarla ifade eder. Nicel araştırmanın tersine nitel araştırma, insanların olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, diğer bir deyişle olayları nasıl niteledikleri sorusuna yanıt aramaktadır. (Dey, 1993, aktaran Özdemir,2010:326).

Bu iki araştırmanın mantığı da birbirinden farklıdır. Nicel araştırmalarda tımdengelim kullanılırken, nitel analiz yapan araştırmacı alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya çabalamaktadır. (Özdemir,2010: 328)

Nitel araştırmaların diğler özellikleri şöyle belirlenebilir:

- Toplanan verilerden yola çıkarak sonuçlara ulaşmak (Uçak,2000,s. 257)
- Doğal ortamda ortaya çıkan olayları ve deneyimleri betimleme ve olabilirse açıklama
- İnsanların belli durumlarla nasıl başa çıktıklarını belirleme (Yaşar,2012:50)

Yukarıdaki bilgilere dayanarak bu araştırma nitel bir araştırma olarak nitelendirilebilir çünkü öncelikle araştırma sorusu çeviri edincinin nasıl ölçölüp değerlendirildiğı üzerinde durmaktadır. Buna bağılı olarak, değerlendirenlerin ölçme-değerlendirme durumlarıyla nasıl başa çıktıkları ve hangi alt-edinçleri kullandıkları önem kazanmaktadır. Burada nicelikten çok değerlendirme süreçlerinin yapısının incelenmesi söz konusudur. Bu nedenle çalışma çeviri edinci ve çeviri edincinin değerlendirilmesiyle ilgili veri toplayarak bir sonuca varmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda tümevarımcı bir yaklaşım benimsemektedir.

Yine nitel araştırmalarda görülen “Toplanan her veriyle araştırmanın yeniden yapılandırılması” ve “kimileyin ayrıntıya inme, kimileyin geriye dönme ve tekrar değerlendirme” araştırma sırasında karşılaşılmış diğler süreçlerdir. (Uçak, 2000, s. 260)

1.4. Araştırmanın İçeriği

Araştırmanın amacı doğrultusunda 2 temel aşaması vardır. İlk aşamada çeviri edincinin farklı tanımları araştırılarak, çeviri edincini oluşturan alt-edinçlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmacıların modelleri incelenmiş ve önerdikleri alt-edinçler belirlenmiştir. Daha sonra, alt-edinçlerin kapsadığı yeterlikler saptanmıştır ve araştırmacıların önerdikleri çeviri edinci modelleri yeterliklere dayanarak karşılaştırılmıştır. Böylelikle örtüşen ve farklılaşan yeterlikler saptanmıştır. Bu yeterliklere dayanılarak araştırmada temel alınacak çeviri alt-edinçleri belirlenmiştir.

İkinci aşamada çeviri edincinin değerlendirilmesinde yararlanılan alt-edinçler araştırılmıştır. Araştırma salt eğitim bağlamıyla sınırlı değildir. Sektörde yapılan değerlendirmelerin ölçütleri, uluslararası sınavlarda kullanılan değerlendirme ölçekleri, uluslararası ve ulusal standartlarda belirlenen çevirmen yeterlikleri, çeviride kalite ve uzmanlık kavramları ölçme ve değerlendirmeyi yakından ilgilendirdiğinden çalışma kapsamına alınmıştır.

Eğitim bağlamında özellikle ülkemizdeki üniversitelerin çeviri edincini ölçme-değerlendirmede temel aldıkları alt-edinçler ortaya çıkarılmıştır. Bu amaçla Bologna kapsamında belirlenen ders izlenceleri taranmış ve buradaki bilgiler yorumlanarak hangi Mütercim Tercümanlık Bölümünün hangi alt-edinçleri eğitim izlencesine kattığı saptanmıştır.

Son olarak hipotez sınanmış ve belirlenen çeviri alt-edinçlerine dayanılarak çeviri değerlendirmesi için yeterlikler ortaya çıkmıştır.

1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın örneklemini Türkiyede Proje Dersine yer veren tüm Mütercim Tercümanlık/ Çeviribilim bölümleri oluşturur. Proje Dersinde öğrenciler 4 senelik birikimlerinden yararlanarak bir çeviri ürün ortaya koyarlar. Bu nedenle son dönemde yer alan bu ders çeviri edincini değerlendirmek için gerekli olanağı sağlar.

Araştırmanın evreni çeviri edincini değerlendirmeyi amaçlayan tüm dersler ya da eğitmenler olarak belirlenebilir çünkü araştırma sonucunda elde edilecek yeterlikler çeviri edinci gelişmiş bir çevirmenin yapabileceklerini gösterecektir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Türkiye'deki üniversitelerin Proje Dersi için Bologna Bilgi Paketi kapsamında sundukları bilgilerle sınırlıdır.

Nitel araştırmalarda görülebilen başka bir sınırlılık araştırmanın türü gereği araştırmacının yorumuyla sınırlı olmasıdır. Çeviribilim araştırmacılarından Rothe-Neves, "Çeviri performansına bakılarak alt-edinçlere ilişkin çıkarım yapmak için araştırmacının yargısına gereksinim vardır." diye belirterek araştırmacının öznelliğinin altını çizmiştir. (Rothe-Neves, 2007:132)

Verilerin yorumlanmasında nesnelliği sağlamak için olabildiğince farklı kaynaklar taranmış ve veri yorumunda saydamlık ön planda tutulmuştur. Veri yorumlama sürecinde sonuca varma aşamaları tüm katmanlarıyla sunulmuştur.

1.7. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Veri Analizi

Nitel araştırmada araştırmacı verileri toplarken ayrıntıları ince eleyp sık dokur bir gözle inceler. Niteliksel araştırmalarda veri toplamak için anket ya da başka herhangi bir ölçü aracı kullanılmaz, araştırmacının kendisi veri toplamada anahtar araçtır. (Uzuner,1999:178)

Araştırmada veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, "araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar." (Yaşar,2012:124) Bu yöntemin artısı kimileyin binlerce sayfaya varan çok büyük miktarda verinin incelenebilmesidir. Bu çalışmada üniversitelerin web siteleri dışında, 253 kaynak incelenmiştir.

Dokümanlar araştırma amaçlarına uygun seçildiğinde örneklem büyüklüğünü artırır. Bu araştırmada çeviri edinci tanımı için çeviri edincine farklı bakış açılarından yaklaşan kaynaklar incelenmiştir. Çeviri edinci değerlendirmesi için farklı ortamlarda gerçekleştirilen değerlendirme süreçlerinin yazılı belgelerine ulaşılmıştır. Böylelikle olası yanlılık ya da örneklem yanlılığı engellenmeye çalışılmıştır. Bu yöntemin eksi yönü inceleme için zaman ve emek gerektirmesidir.

Araştırmamızda 2 temel amaç için veri toplanmıştır: çeviri edincinin ne olduğunu belirlemek ve çeviri edincinin nasıl değerlendirildiğini ortaya çıkarmak. Çeviri edincini anlamak için toplanan verilerin analizi şöyle yapılmıştır:

Veri analizinin ilk adımını verilerin betimlenmesi oluşturmaktadır. Betimlemede üzerinde çalışılan olgunun eksiksiz ve kapsamlı bir biçimde ortaya konması büyük önem taşımaktadır. Tezin 2 ve 3. Bölümleri çeviri edincine farklı bakış açılarından yaklaşmakta, bu kavramın farklı tanımlarını ortaya koyarak çeviri edincini betimlemektedir.

Veri analizinin ikinci adımını ayrıştırma ve yorumlama olarak adlandırabiliriz. Çalışmamızda ayrıntılı olarak betimlediğimiz çeviri edincini oluşturan farklı alt-edinçlerdir. Bu alt-edinçlerin kapsamaları incelenmiş ve araştırmacıların hangi alt-edinçlerin altına hangi davranışları- yeterlikleri grupladıkları belirlenmiştir. Böylelikle aynı adı taşıyan ancak farklı yeterliklerin etkinleştirilmesini öngören alt-edinçler ayrıştırılmıştır.

Daha sonra yapılan bu incelemeye dayanılarak farklı araştırmacıların modelleri birbirleriyle karşılaştırılmış ve çeviri edincini oluşturan alt-edinçlere ilişkin bütünsel bir bakışa sahip olunmaya çalışılmıştır. Bu aşamada anlama kolaylığı sağlamak amacıyla veriler tablolar aracılığıyla sunulmuştur.

Yorumlama aşamasında daha önce yapılan betimleme ve karşılaştırmalara dayanılarak çeviri edincini oluşturan alt-edinçlere ilişkin bir bireşime ulaşılmıştır. Çeviri edinciyle ilgili veri analizinin tüm aşamaları 3. Bölüm sonunda ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

İkinci amaç için değerlendirme sonucunda oluşturulan bu alt-edinç tablosu dayanak olarak kullanılmış ve farklı bağlamlardaki çeviri değerlendirmeleri bu tablo aracılığıyla incelenmiştir.

Önce, çeviri sektöründeki çeviri değerlendirmeleri ele alınmış, ulusal ve uluslararası standartlarda ağırlıklı üzerinde durulan alt-edinçler saptanmıştır. Bu konudaki veri analizi ve değerlendirme çeviri sektörüyle ilgili betimlemenin ardından 4. Bölümün sonundaki değerlendirmede ayrıntılı olarak verilmiştir.

Daha sonra Türkiye'deki Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin Bologna Bilgi Paketi kapsamında sundukları bilgiler incelenmiştir. Özellikle dersin amacı, içeriği, haftalık konu başlıkları, öğrenme çıktıları, ders hedeflerinin program çıktılarıyla ilişkisi ayrıntılı olarak incelenmiş ve burada belirtilen bilgilere-çıkılara göre ilgili programın değerlendirmede ön plana aldığı alt-edinçler saptanmıştır. Böylelikle her

Mütercim Tercümanlık Bölümünde önem verilen alt-edinçler ortaya çıkarılmıştır. 7. Bölümün tamamı konuyla ilgili veri analizi, yorumlama ve değerlendirmeye ayrılmıştır.

Sonuç bölümünde elde edilen veriler Bologna Süreci kapsamında değerlendirilmiş ve hipotez sınanmıştır. Araştırmanın sonuçlarından biri olarak çeviri değerlendirmesine dayanak olabilecek yeterlikler ortaya çıkmıştır.

2. ÇEVİRİ EDİNCİNE İLİŞKİN BİREYSEL ÇALIŞMALAR

Tarihte yüzyıllar boyunca yabancı dil bilen herkes bir biçimde çeviriyi tanımlamaya çalışmıştır. Bu tanımların kimileri güldüren benzetmeleri içerdiği gibi diğerleri akademik alanda yapılmış çalışmaların sonucu olarak karşımıza çıkar. Ancak ilginç olan, bu kadar bilgi yoğunluğu içinde “çeviri edincini” tanımlamaya çalışanların neredeyse yok denecek kadar az olmasıdır. Çeviri alanıyla ilgili araştırmacılar nasıl çeviri yapılması gerektiğine ilişkin düşüncelerini yazmaktan çekinmemiştir ve bu bilgiler buyurgan ve kuralcı bir tavır olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Kimileri çeviriyi salt aktarım olarak gördüğü için çeviri edincini tanımlamaya gerek duymamıştır. Kavramın görece yeni olması da tanımlama çabasına girişenlerin çok sayıda olmadığını gösteren başka bir neden olabilir.

Ancak Çeviribilimin kendini kanıtlamasıyla birlikte, 1980'lerden sonra ivme kazanan araştırmalarda da çeviri edincini tanımlama gibi bir çaba görülmemektedir. Oysa akademik araştırmanın temellerinden biri de kullanılan kavramları tanımlamaktır. Araştırmalarda çeviri edinci herkesin görüş birliğinde olduğu bir kavram izlemine vermektedir. Örneğin çeviri edincini araştıran Koller, gelişmiş anlama ve yazma becerilerinin çeviri yapmak için yeterli olmadığını savunmuştur ancak çeviri edincinin dil edincinden farkını ya da çeviri edincini oluşturan öğeleri ortaya koymamıştır. Dancette çiftdillilerin her zaman iyi bir çevirmen olmadıklarından yola çıkarak, çeviriye özgü bir edincin olabileceğini varsaymıştır ama bu edincin ne olduğunu ve dilsel bilgidен farkını tanımlamamıştır. (Rothe-Neves, 2007:127)

Kimileyin de aynı araştırmacının çeviri edincini birbiriyle çelişen tanımlarla ele aldığı görülür. Örneğin Wills, çeviri edinci için dört farklı önermede bulunmaktadır. İlkinde çeviri edincini var olmayan, bu nedenle tanımlanamayan bir bütün olarak görür. (Wilss,1976:119; aktaran Pym, 2003)

İkinci önermede, çevirmenin her biri iki alt-ulamdan oluşan 8 edince sahip olması gerektiğini belirtir. Üçüncüde ulam sayısının isteğe göre artırılmasını önlemek için alt-edinçlerin birbirlerini tamamladıklarını ve bunların çeviri edincini oluşturduğunu öne sürer. Bu yaklaşım $1+1=2$ gibi çeviri edincini çevirmenin bildiklerinin toplamı olarak görmektedir. Son olarak Wilss çeviri edincini dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinden tümüyle farklı bir üst-edinç olarak görür.

Özetle, Wilss önce çeviri edincinin var olmadığını savunurken, sonra çeviri edincinin ulamsal tanımını verir; daha sonra 2 dile toplanmış halini anlatır ve en son üst-edinç biçiminde sunar. (Pym, 2003:482)

Edinç birçok bilim dalında kullanılan bir terimdir. Terimi ilk olarak Chomsky dilbilim alanında kullanmıştır. Edinç bu bağlamda “Üretici Dönüşümsel Dilbilgisinde konuşucu-dinleyicilerin edinmiş oldukları, daha önce hiç duyup söylemedikleri tümceleri de kapsayan sonsuz sayıda tümce oluşturup anlamalarını sağlayan dilsel bilgidir.” (Vardar, 2002:89) İstanbul Üniversitesinden Ergun edincin dilbilim dışında yabancı dil öğretimi ve Çeviribilim alanlarında kullanıldığını belirterek, kavramın ilgili disiplinlere göre farklı anlambirimcikler içerdiğini savunur. Örneğin dilbilimde edinç gücül olarak sahip olduğumuz bir donanımı belirtir. Yabancı dil öğretiminde edinç, dilbilimdeki gibi durağan bir donanım değil, somut ürünü olan bir etkinliği anlatmaktadır. Çeviribilimde ise edinç hem bilgi edinimini hem de bu bilgilerin başarılı çeviriler üretmek için kullanımını içerir. (Ergun, 2002:2-3)

Toury, çeviri edincini “çevirmenin çeviri çözümleri üretirken başvuracağı dilsel, ama aynı zamanda biçimsel ve yazınsal olabilen kaynaklar” olarak niteler. Ayrıca çeviri edincinin ancak bilinçli bir eğitim ve deneyimle kazanılabileceğine işaret eder. (Berk,2005:119)

Yine İstanbul Üniversitesinden Yazıcı çeviri eğitime değinerek çeviri eğitiminin amacının çeviri edincini geliştirmek olduğunu savunur. Araştırmacıya göre “çeviri edinci çevirmenin daha çeviri öncesinden başlayarak yaptığı çevirinin bilincinde olması anlamına gelir.” (Yazıcı, 2005:175).

Bu bölümün amacı çeviri edincinin ne olduğunu farklı bakış açılarından yola çıkarak ele almaktır. Öncelikle çeviri edinci üzerinde çalışan araştırmacıların edinç tanımları-modelleri ortaya konulacak ve bunlara dayanarak çeviri edincine farklı yaklaşımlar belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca, çeviri edincinin edinimi de araştırılacaktır.

Bireysel çalışmalar olarak nitelendirdiğimiz bu bölümde, herhangi bir çalışma grubuna doğrudan bağlı olmadan kendi görüşleri doğrultusunda edinç üzerinde çalışmış araştırmacılar ele alınacaktır.

Bu araştırmacıların önerileri incelendiğinde edincin iki türlü çalışıldığı gözlemlenmiştir: Kimileri edinci birçok alt-edince bölmüş, diğerleri salt çeviriye özgü alt-edinçleri göz önünde bulundurarak daha bütüncül bir yaklaşım sergilemiştir. Bu son grubu derleyici yaklaşımı benimseyenler olarak adlandırdık. (Pym,2003; Göpferich 2009a)

2.1. Derleyici Yaklaşımlar

Uzun yıllardan beri çeviri edinci çevirmenin iki dildeki dilsel bilgisinin toplamı olarak ele alınmıştır. Pym'in 1+1=2 anlayışıyla betimlediği bu yaklaşım Wilss, Koller ve Ballard'ın da aralarında bulunduğu birçok araştırmacı tarafından benimsenmiştir. Örneğin Koller çeviri edincini 2 dilde kazanılmış dil edinçlerini bir araya getirebilme yeteneği¹ olarak ele alır. (Koller,1979:40, aktaran Pym;2003) Ballard'a göre çeviri eğitiminin sırrı 2 dilin aynı anda kullanılmasında yatar. Pym, çeviri edincini salt dilsel bilgiye indirgeyen bu tür yaklaşımları eleştirir ve bunların Çeviribilimi, Uygulamalı Dilbilimin çatısı altında tuttuğunu savunur. (Pym, 2003:483)

Pym ayrıca ulamsal yaklaşımları da eleştirir çünkü ulamsal yaklaşımlarda çeviri edinci birçok farklı alt-edinçten oluşan bir kavram olarak ele alındığından, alt-edinçlerin sayısı ve niteliği araştırmacıya, araştırma türü ve amacına göre değişir.

Alt-edinç sayısının sürekli artması karşısında Pym ve Hönig, farklı bir bakış açısı geliştirerek çeviri edincini iki ana kolda ele almışlardır. Hönig "İdeal Çeviri Süreci"nde ve Pym "Minimalist Yaklaşımda" salt çeviriye özgü edinçleri belirlemeye çalışmıştır.

Çeviri eğitimi, çeviri müfredatı ve ders programı oluşturma gibi birçok alanda yayın yapmış olan Hönig'e göre çeviri edinci eldeki metne anlam yüklemek demektir. Çeviri sırasında var olan bir anlamı aktarmaktan öte, metne anlam verilir. Bu anlamlandırma süreci öznelidir. Nesnel bir anlam peşinde koşmak çeviri edinçsizliğinin göstergesidir. (Akbulut, 2004:46)

Çeviri edincini böyle ele alan Hönig, ayrıca uzman çevirmeni doğal çevirmenden ayırarak tanımlamıştır:

"Uzman çevirmen iki dil arasında bir taşıyıcı, bir metni bir ekinden ötekine aktaran, taşıyan bir gemi kaptanı değil, belli bir iletişim edimini gerçekleştirmek için hangi durumlarda

¹ Aksi belirtilmediği takdirde tüm çeviriler tarafımıza aittir.

hangi kararlarla ne zaman hangi adımı atacağını öğrenmiş, yeni bir yapı oluşturan, iki dizge, iki yaka arasında bir tür köprü kuran mühendistir.” (Hönig,1995:18-20 aktaran Akbulut, 2004:34)

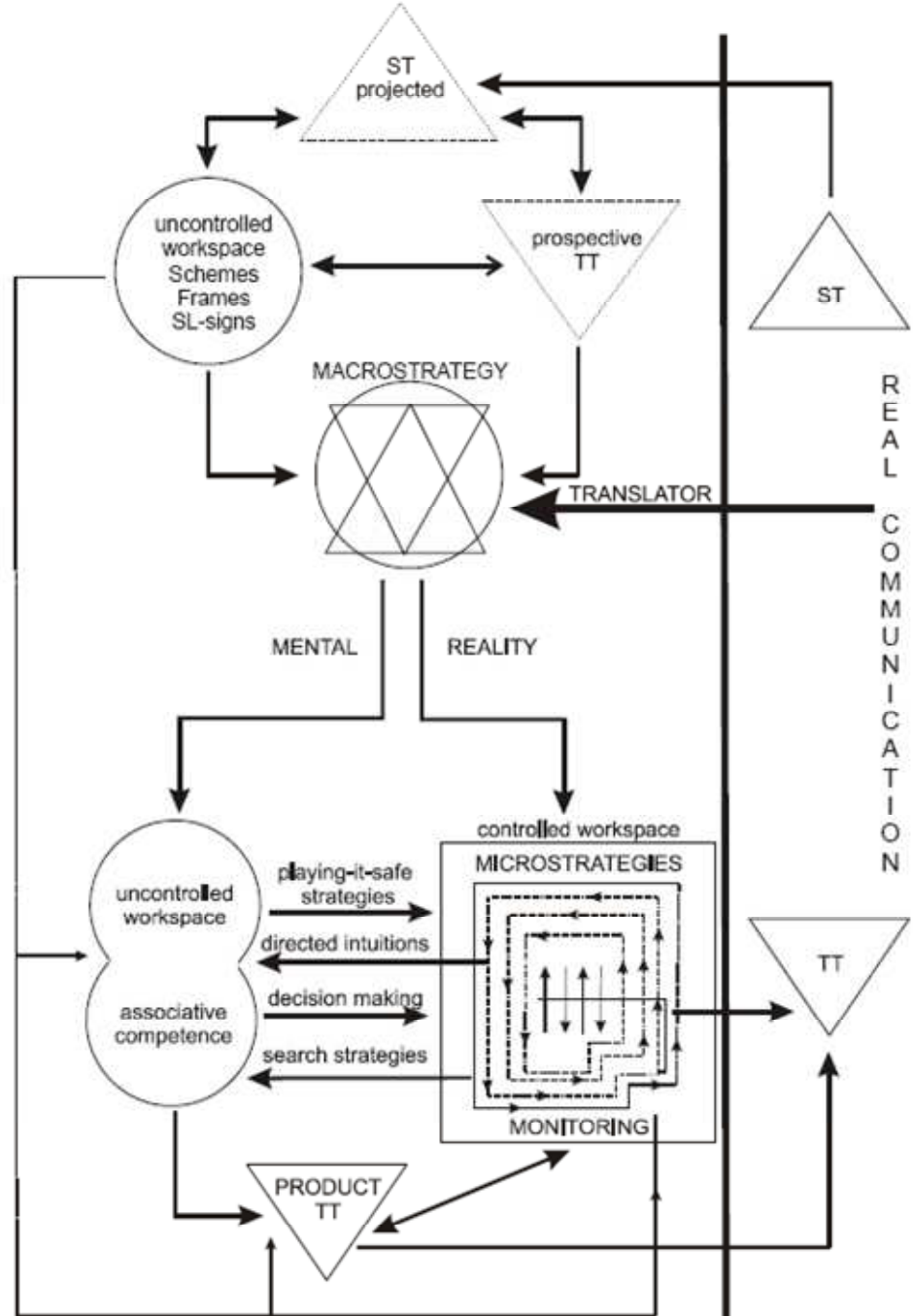
Hönig'in önerdiği İdeal Çeviri Modeline göre çeviri edinci iki ana alt-edinçten oluşmaktadır: birleştirici edinç (aktarım edinci) ve büyük ölçekli bir strateji geliştirip, bunu tutarlı biçimde kullanma edinci.

Hönig, ideal çeviri sürecini gösterdiği modelini kaynak metnin alımlanmasıyla başlatır. Şekil 1'de süreç, akış diyagramı olarak gösterilmektedir. Çevirmen önce kaynak metni okur. Çevirmenin kaynak metni okuması, sıradan okurunkinden farklıdır çünkü çeviri görevi, çevirmenlerin metin alımlamasını etkiler. (Göpferich, 2009a:14-15)

Kaynak metin, çevirmenin anlıksal gerçekliğinde izdüşümünü oluşturduğu zaman, anlıksal işlemlenin nesnesi haline dönüşür. Çevirmenin anlığındaki denetimli ve denetimsiz alanda işlem görmeye başlar. Denetimsiz alan, uzun süreli belleğin yapılandırılmış alanları olan sahne ve çerçevelerin etkinleştirilmesini sağlar. Birleştirici işlemler, olası erek metne ilişkin beklentileri oluşturur. Beklentiler, erek metnin yapısı, biçimi ve içeriği ile ilgilidir.

Uzman çevirmenler kaynak metnin izdüşümünü, olası erek metni ve denetimsiz alandan elde ettikleri verilerle bireşime ulaşılarak büyük ölçekli bir strateji belirlerler. Bu büyük ölçekli strateji salt işlev, erek kitle, metnin yayımlanacağı araç gibi erek metni belirleyici özelliklerden oluşmaz; aynı zamanda bilgi aramayı, çevirmenlerin öznel birleşimlerini doğrulamalarını ve uzmanlık bilgilerini geliştirmelerini kapsar. Büyük ölçekli strateji çeviri süreci başlamadan önce oluşturulur.

Şekil 1: Hönig İdeal Çeviri Modeli

(Göpferich,2009:15)

Denetimli alanda, kurallar ve stratejiler uygulanır. Her kural çevirmeni doğru sonuçlara götürmez, bu nedenle hangi kuralın ne zaman uygulanabileceğinin bilinmesi için de küçük ölçekli stratejileri denetleyen büyük ölçekli bir strateji

gereklidir. Büyük ölçekli strateji olmadan, küçük ölçekli stratejiler arasında boğulma riski vardır.

Çeviri aşamasında, denetimsiz alandaki işlemler aktarım edinci tarafından desteklenir. Aktarım edinci doğuştan gelen çeviri yeteneğini içerir. Aktarım edinci ve çeviri edinci arasındaki fark şöyledir:

“[Hönig] doğuştan var olan edinci *aktarım edinci*, sonradan edinilen, güdümlerin saptandığı kararların alındığı toplam beceriyi de *çeviri edinci* diye adlandırmayı önerir.[...] Böylece birinci türden edinç çevirmenin anlığındaki *denetimsiz alanda* kalırken, ikinci edinç son ürüne çeki düzen vererek ortaya çıkaracak olan *denetimli alanda* olup bitenlerden sorumludur.” (Akbulut, 2004:42-43)

Büyük ölçekli bir stratejiye bağlı olarak alınan kararlar yavaş yavaş erek metni oluşturmaya başlar. Bu süreçte her kararın çevirmenin anlığındaki gereksinimleri karşılayıp karşılamadığı denetlenir. Bu süreç sonunda erek metin, gerçek iletişim sürecinin bir parçası olmak için çevirmenin anlıksal gerçekliğini terk eder.

Hönig bu modelin tüm ilişkileri kapsadığını iddia etmez ancak çeviri eğitimi modellerinin şu basit karmaşıklığı hesaba katmadığını öne sürer:

“Çeviri alanındaki birçok öğrenci ve öğretmenin korkmalarının sebebi, çeviri yaparken zihinsel işlemlerinin karmaşıklığını fark etmeleridir. Kendilerini bu karmaşıklıktan uzak tutmak isterler çünkü süreci anlamamaktadırlar.

Kendini rahatlatma çabalarından biri kimi sözcük ya da tümcelerin çevirisinde kesin doğruya götüren kurallara bağlanmaktır.

Böyle bir rahatlama çabasının göstergesi ise kaynak metin ve erek metin birimleri arasında eşdeğerlik terimini kullanarak bakışımı eşleşme aramaktır.” (Göpferich, 2009:17)

Hönig’e göre aktarım edinci, çeviri sürecinde yönlendirici güçtür, denetimsiz alanın motorudur. İşlevlerini yerine getiren çeviriler ancak aktarım edinci büyük ölçekli strateji doğrultusunda etkinleştirilirse ortaya çıkar. Yalnızca çeviri edinci, çevirmenlere aktarım edincini kullanmak için gerekli öz güveni sağlar ve gereksiz yere denetimli alanın kullanımını engeller.

Başka bir deyişle, çeviri edinci çevirmenlerin aktarım edincine dayanarak, ellerinden geldiği kadar iyi çevirmelerine olanak sağlar. Çeviri edinci olmazsa, daha kötü çeviriler ortaya çıkar.

Aynı zamanda, büyük ölçekli strateji izlemeyen ama yoğun aktarım edinci geliştirmiş çevirmenler, büyük ölçekli strateji uygulayan ama aktarım edincinden yoksun çevirmenlerden daha iyi çeviri yaparlar. (Göpferich, 2009:18) Hönig'in büyük ölçekli stratejisini daha sonra PACTE grubu, çeviri edinci için önerecekleri modelin kalbine yerleştirecektir.

Derleyici yaklaşımlardan ikincisi Pym'in yaklaşımıdır. Minimalist Yaklaşımında işlevsel bir bakış sergileyen Pym, çeviri edincini iki aşamalı olarak görür:

- Belirgin bir kaynak metin için birden fazla geçerli erek metin üretme yeteneği
- ve bu metinler arasından geçerli bir metni çabuk ve kendinden emin bir şekilde seçme yeteneği. (Pym,1992:281)

Bu iki becerinin birleşmesi yalnız çeviri ürünü ilgilendirir. Çevirmenin dilbilgisi, terim bilgisi, bilgisayar bilgisi, dünya bilgisi, işbirliği, vb. konularında da bilgi sahibi olmasını gerektiğini belirten Pym, çeviri işinin salt dilsel ya da ticari bir etkinlik olmadığını üzerinde durur. Çeviri, bir üretme ve seçme sürecidir. (Pym,1992:281) Problem çözümüne yönelik olarak genellikle belirgin bir otomatikleşmeyle birlikte oluşur. (Pym,2003:489)

Pym'in çeviri edinci için önerdiği iki temel beceriyle Hönig'in ideal çeviri süreci modeli benzerlik taşır. Pym'in ilk becerisi, Hönig'in aktarım edinci, ikinci becerisi, büyük ölçekli bir strateji oluşturup, bunu tutarlı biçimde uygulama edinciyle benzeşir.

Pym'in yaklaşımının önemi birçok şeyi söylememesidir. Örneğin ideal uzman çevirmen profilini tanımlamaz. Başka edinçlerin bu yaklaşıma ekleneceğini söylemez. (Pym,2003:491). Minimalist Yaklaşım çeviriyi, üretme ve hipotezler arasından seçme süreci olarak görür ve bu süreçte sürekli kuramsallaştırma yaşanır. Bu model, çevirmenlere düşündüklerinden daha fazla alternatif üretmede ve bu alternatifleri elemeye yardımcı olur. (Pym, 2003:492)

PACTE ve EMT'nin çeviri edincini birçok alt-edince bölmesine katılmayan araştırmacı, ulamsal yaklaşımların şu anki müfredatı betimlediğini belirtmektedir. Bu

tür yaklaşımlarda edinçlerin nasıl edinileceğinin bilinmediğini, yalnızca eldekilerin sıralandığını ortaya koyan Pym, bunların herhangi birinde uzmanlık incelemesi yapılabileceğini savunur. Uzmanlık incelemesi işlerin nasıl daha hızlı, başarılı ve güvenle yapılacağını gösterir. Çevirmen adayları bütüncül kararlar verip, daha hızlı ve cesur olurlarsa uzmanlığa erişebilirler. Pym ayrıca PACTE grubun son yayınlarındaki edinç tanımının uzmanlık tanımıyla benzeştiğini belirtir.

Pym her türlü modeli unutmamız gerektiğini belirtirken, becerilerin uzmanlık düzeyinde edinilmesine önem verir. Ona göre modeller öğrenciyken gördüğümüzü ya da çeviri sektörünün gereksinimi olarak düşündüklerimizi yansıtmaktan öteye gitmiyor ve sektörün nitelikleri de 5 senede 1 değişiyor. (Pym,2010) Araştırmacı çeviri edinci modellerinin “çevirmenlerin her şeyi öğrenmesi gerekir” düşüncesinden yola çıkılarak oluşturulduğunu ve 3-4-5 yıllık eğitim modelleri hazırlayan anlayışın ürünü olduklarını belirtmektedir. Pym, gerek duyulduğunda edincin geliştiğini savunduğundan öğrencilere, öğrenmeyi ve uyum sağlama becerilerini öğretmenin çok önemli olduğunu söylemiştir. (Pym, 2005:4)

Bu bölümde bireysel çalışma yapan araştırmacılardan derleyici yaklaşımı benimseyenler araştırılmıştır, sonraki bölümde çeviri edincini ulamlara ayırarak inceleyen araştırmacılar ele alınacaktır.

2.2. Ulamsal Yaklaşımlar

Derleyici yaklaşımların tersine kimi araştırmacılar çeviri edincini birçok alt-edinçten oluşan bir tür üst edinç olarak görmüşlerdir. Çeviri edincinin bölünüp birden fazla ulamda incelenmesine dayanarak bu tür yaklaşımlara ulamsal yaklaşım adını verdik. Neubert, Schaffner, Vienne, Rothe-Neves, Bergen ve Kussmaul çeviri edinci için ulamsal model öneren araştırmacılar olarak nitelendirilebilir.

Leipzig Üniversitesinden Neubert, çeviri edincinin 7 özelliği olduğunu söylemektedir. Buna göre çeviri edincini oluşturan özellikler şunlardır:

1. Karmaşıklık: Çeviri edincinin ilk özelliği karmaşık olmasıdır çünkü çeviri edinci tek bir edinçten oluşmaz; birçok bilgi ve beceri bir araya gelerek edinci oluşturur.
2. Ayrışıklık: Çeviri edimi, birbirinden ayrışık becerileri içinde barındırır.
3. Yaklaşıklık: Çevirmenler tüm çeviri alanlarında uzman olamazlar. Ancak, bilgilerini başka alanlarda kullanmalarını sağlayacak yeteneği edinirler.
4. Açık-uçluluk: Her ne kadar çevirmenlerin, iletişim becerileri ve derin bilgileri içerik ya da biçim aktarımını sağlayacak kadar gelişmiş olsa da, çevirmenler uzman gönderici ya da alıcıdan daha az kuramsal ve pratik bilgiye sahiptirler. Bu nedenle çeviri açık uçludur. Çevirmenler çalışırken başvuru kaynaklarından yardım alırlar ve sürekli yeni söyleyiş biçimlerinin peşindedirler. Uzmanlardan görüş alırlar, araştırma yaparak çalışma dillerindeki koşut metinleri geliştirirler.
5. Yaratıcılık: Çeviri yeni bilgiyi beraberinde getirir. Çevirmenlerin, yeni bilgiyi karşılayacak bir sözü mutlaka vardır.
6. Durumsallık: İstenen sonuca ulaşmak, çevirinin durumsallığının farkında olmayı gerektirir. Durumsallık eski olduğu kadar yeni durumları da kapsar. Deneyimli çevirmenler, farklı durumları içselleştirmişlerdir.
7. Tarihsellik: Çeviri sorunlarının nasıl ele alınacağına önemli rol oynayan zaman etmeninin yanında değişim etmeni de unutulmamalıdır. Belirli bir zaman-yerde “iyi çevirmene” yüklenen özellikler farklı yer ve zaman söz konusu olduğunda değişebilir. (Neubert, 2000a: 3-5)

Bu yedi özelliğin yanı sıra Neubert, eleştirel düşünceyi de çevirinin bir sonucu olarak görür. Çevirinin özelliklerini saptadıktan sonra araştırmacı, çeviri edincini oluşturan alt-edinçleri ortaya koyar. Neubert'e göre çeviri edinci, dil, metin, konu, ekin ve aktarım edinçlerinin karşılıklı olarak birbirini etkilemesi sonucu ortaya çıkar. İlk dört edinç diğer disiplinlerle paylaşılabılır ancak aktarım edinci, çeviriyi diğer tüm bilimlerden ayıran önemli bir edinçtir. Çevirmenlik mesleğinde aktarım edinci, diğer tüm edinçlere hükmeder. Ancak, çeviri edinci aktarım edincine indirgenemez; çeviri edinci aktarım edincinden çok daha kapsamlıdır. Neubert, çeviri edincini oluşturan diğer edinçleri şöyle tanımlar:

1. **Dil edinci:** Çevirinin olmazsa olmaz ögesidir. Çevirmenler, dilbilgisel ve sözlükbilgisel bilgilerin yanında, sözlüklerde ya da ansiklopedilerde yansıtılmayan ama gündelik hayatın sonucu olarak karşımıza çıkan dildeki değişimlerin farkında olmalıdırlar.
2. **Metin edinci:** Neubert dil ve metin bilgisini birbirine bağlı olarak ele alır. Söylemdeki dizge bilgisine dikkat çekerek çevirilerin de dizge benzeri olduğunu söyler. Çeviriler, diller gibi gücül değil, gerçekleşmiş dizgelerdir. Çevirmenlerin dilsel bilginin yanında söylem bilgisi ve metin türüne özgü kullanımları da öğrenmesini savunur.
3. **Konu edinci:** Metin edincine ek olarak, çevirmenin çeviri yaptığı konuya ilişkin bilgisini gösteren edinçtir. Çevirmen, her şeyi bilmek zorunda değildir ancak aradığı bilginin nerde olduğunu ve ona nasıl ulaşacağını bilmelidir. Artan çeviri materyaller ve metinlerin farklı uzmanlık gerektirmesi de göz önünde bulundurulursa konu edincinin hiçbir zaman tam olamayacağı ortaya çıkar.
4. **Ekin edinci:** Yazınsal metinlerle birlikte teknik metinler de ekin bağımlıdır. Ekine özgü terim kullanımı uzmanlık metinlerinde de görülür.
5. **Aktarım edinci:** Çeviri öğelerini bilmek, çeviri yapmak için yeterli değildir. Önemli olan çevirinin yapılmasıdır. Çeviri üçüncü şahıslar için kaynak metin çıkışlı erek metin üretimidir. (Neubert, 2000a:7-10) Aktarım edinci, çevirmenin dilsel, metinsel, konusal ve ekinel edinçleri eşleştiren bilişsel yeteneğini anlatır. (Neubert, 2000a:12)

Neubert çeviri edincini modelini oluştururken PACTE grubunun da önerdiği gibi yordam bilgisini ön planda tutmuştur denilebilir çünkü “Çevirmenin edincini harekete geçiren çevirinin uygulamalı yönüdür.” diyerek, çeviri edincinin yordam bilgisi ağırlıklı olduğunu belirtir. Aynı makalede daha sonra, “Çeviriye ilişkin bilgi yeterli değildir, çevirinin yapılması lazımdır” ve “Yordam bilgisi aktarım edincinin ayrılmaz bir parçasıdır” diyerek yordam bilgisine verdiği önemi pekiştirir. (Neubert,2000a)

Tüm bunların yanında Neubert, bildirimsel bilgiyi de yadsımaz ancak PACTE’den farklı olarak bildirimsel bilgiyi, yordam bilgisinden elde edilip saklanan bilgi olarak görür. Başka bir makalesinde ise çevirmenlerin, kaynak metin incelemesi, erek kitlede hüküm süren yapısal, bilişsel ve ekinel koşullara, yani bildirimsel bilgiye, dayanarak; yeterli aktarım için bilgilerini etkinleştirmeleri gerektiğini, başka bir deyişle, yordam bilgisini kullanmaları gerektiğini söylemiştir. (Neubert, 2000b:22)

Neubert’in önerdiği çeviri edincini oluşturan “alt-edinçler”, PACTE’ninki gibi sıradüzenseldir. Neubert, PACTE gibi ayrı bir edinç olarak ele almasa da araştırma edincinin önemini yadsımaz. Konu alanı edincinde, çevirmenin aradığı bilgiye nerede ve nasıl ulaşacağını bilmesini gerektiğini savunur. (Neubert, 2000a:9)

Aston Üniversitesinden Schäffner, çeviri edincini, edinilmesiyle birlikte ele alan başka bir araştırmacıdır.

Araştırmacı çeviri edincini, hedef kitlede işlevini uygun biçimde yerine getiren bir erek metin üretmek için tüm gerekli etmenlere ilişkin farkındalık ve bilinçli düşünce içeren karmaşık bir kavram olarak tanımlar. Böyle bir edincin ana ve erek dil dizgelerini bilmekten daha fazlasını gerektirdiğini belirtirken, çeviri edincini 6 alt-edinçten oluşan bir kavram olarak ele alır:

1. **Dil edinci:** Çoğunlukla ilk iki senedeki dil eğitimi dersleriyle pekişir; anadil ve erek dildeki iletişim becerilerinin yanı sıra dilbilgisini ve dilbilimsel bilgiyi geliştirmeyi amaçlar.
2. **Ekin edinci:** İlgili ülkelerin tarihsel, siyasal, ekonomik, ekinel yönlerine ilişkin genel kültür bilgilerini içerir.

3. **Metin edinci:** Metinlerin ve metin türü geleneğinin bilgisini kapsar. Son senedeki yaratıcı yazma, 2. senedeki ÇAMÇ dersleriyle öğrencilerin metni iletişim durumlarında belli işlevleri gerçekleştiren iletişim oluşları olarak görmeleri istenir. Metinlerin iletişim açısından başarısı, metinsel yapının düzgünlüğüne bağlıdır.
4. **Alan / konu edinci:** Uzmanlık alanı bilgisi, 4 senelik lisans programında sınırlı olarak geliştirilebilir.
5. **Araştırma edinci:** Metinlerin ekinlerarası aktarımından doğan problemleri çözme amaçlı genel strateji edincidir.
6. **Aktarım edinci:** Çeviri görevinin gereksinimlerini karşılayan erek metinler üretebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Çeviriye özgü olan bu edinç, diğer tüm alt-edinçleri birleştirir. (Schäffner, 2000:146-148)

Dil, metin, alan ve ekin edinci daha çok durağan bilgiye yoğunlaşırken, araştırma ve aktarım edinci devinimsel bilgiye odaklanır. Schäffner, bu ayrım açısından PACTE'yle aynı görüşü paylaşır.

Araştırmacı dil, metin, alan ve ekin edincini bildirimsel bilgi, başka bir anlatımla “ne”yi bilmek, olarak ele alır. Araştırma ve aktarım edinçlerini ise “nasıl” bilmek olan yordam bilgisi olarak görür. PACTE de öne sürdüğü edinçleri benzer biçimde bildirimsel bilgi ve yordam bilgisi olarak ayırmıştır.

Schäffner’le PACTE arasındaki başka bir ortak nokta ise öğrencilerin daha önceki bilgilerinin yeniden yapılandırılmasıdır. Schäffner, Mütercim Tercümanlık Bölümlerine gelen öğrencilerin çeviriye ilişkin görüşlerinin silinip, eğitim sürecinde öğrenilen bilgiler ışığında yeni bir çeviri olgusu yaratılmasını önerir. (Schäffner, 2000:144). PACTE’de bu durum çeviri edinci edinimini, çeviri edincini oluşturan alt-edinçleri yeniden yapılandırma ve geliştirme süreci olarak görülür. Adaylıktan uzman çevirmenliğe giden yol, eksik alt-edinçlerin kazanılmasının yanı sıra, önceden var olan alt edinçlerin yeniden yapılandırılarak aktarım edincinin hizmetine sunulmasıyla oluşur.

Araştırmacı iki dil çok iyi bilindikten sonra çeviri edinci üzerine odaklanılmasını sorgular. (Schäffner,2000:144) Aston Üniversitesi örneği üzerinde

düşüncelerini açıklayan araştırmacı, dil edinciyle çeviri edincinin eşzamanlı olarak gelişebileceğini savunur.

Aston Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümüne gelen öğrenciler, ilk senede diğer dil bölümlerindeki öğrencilerle aynı dersleri almaktadırlar. Bu dersler, öğrencilerin erek dil ve ekin bilgisini artırmak amaçlıdır. Çeviri odaklı dersler daha ilk seneden verilmeye başlanır. Çeviri edinci için bir model önermekle yetinmeyen Schaffner, aynı zamanda edincin edinimi için de başka bir model önerir.

Çeviri edinci edinimi için Schaffner, Çeviribilime Giriş ders içeriklerini örnek gösterir. Çeviribilimin geçirdiği evrelere paralel olarak ilerleyen konuları içselleştirmeyi başaran bir öğrenci, sene sonunda çevirmenin diller ve ekinler arası bir uzman olduğunu anlar. (Schaffner,2000:153) Farkındalık yaratma amacı güden bu dersin sonunda elbette öğrencilerden kusursuz çeviri yapmaları beklenemez ancak öğrencilerde çeviri edinci oluşumu gözlemlenir. (Schaffner,2000:154-155). Schaffner'ın 12 hafta boyunca haftada iki saat süren ders için öngördüğü içerik şöyledir:

1. Aracılı bir iletişim olarak çeviri, yazılı çeviri ve sözlü çeviri
2. Etkinlik olarak çevirinin tarihi, çeviri ve çevrilemezlik üzerine ilk düşünceler
3. Çeviriye dilbilimsel yaklaşımlar, dillerarası bir aktarım olarak çeviri, eşdeğerlik kavramı
4. Çeviriye metindilbilimsel yaklaşımlar, kaynak metne bağımlı erek metin üretimi olarak çeviri, metin türleri
5. Çeviriye işlevsel yaklaşımlar, diller ve kültürler arası iletişim olarak çeviri, amaçlı bir etkinlik olarak çeviri

Schaffner, ayrıca “çeviri” kavramı olmadan öğrencilerde profesyonel çeviri edincini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Araştırmacı bu görüşünü şöyle savunur: Her bilim dalı, araştırma nesnesini tanımlama çabasıdadır. Çeviribilimin araştırma konusunu olan çeviri olgusu birçok araştırmacı tarafından farklı biçimlerde ele alınmıştır. Örneğin Koller, esas çeviri ve uyarlama arasında bir ayırım yaparken, çeviriyi kaynak metinle kurduğu eşdeğerlik ilişkisi bakımından tanımlar. Bu bakış

açısına göre, çeviri araştırmacıları bu tür ilişkiler için nesnel kurallar üretmelidir. Öte yandan Toury kural koymaktan kaçınarak, belli bir zaman ve toplumda çeviri olarak benimsenmiş her metni çeviri olarak görür. Bu nedenlerle, araştırma amacıyla çeviriyi belli bir biçimde tanımlamak kısıtlayıcı olabilir çünkü kimi metinler daha baştan göz ardı edilecek ve çeviri olgusunu toplumsal ve bilişsel bir etkinlik olarak ele alan anlayış sınırlanmış olacaktır. (Schäffner,2004b: 113)

Schäffner, çeviri edincinin kuramsal çerçeve içinde gelişmesi durumunda, öğrencilerin gelecekteki profesyonel iş yaşamlarında bilinçli kararlar alabileceklerini savunur. Ancak araştırmacıya göre, çeviri süreci ve çeviri ürüne ilişkin bilgi vermek demek, daha eğitimlerinin başında olan öğrencilere hazır bir çeviri tanımı vermek demek değildir. Bu nedenle çeviri edincinin geliştirilmesi için çeviri tanımının, eğitimin başında verilmediği iki farklı yöntem önerir. (Schäffner, 2004b:114)

Üniversitede çeviri eğitimi alan öğrencilere seçimlerinin nedeni sorulduğunda, genellikle geçmişlerinde çeviriden hoşlandıkları için bu bölümü istedikleri cevabıyla karşılaşıyoruz. Ancak öğrenciler, okulda öğrendikleri çevirinin dil öğrenme amaçlı bir etkinlik olduğu anlayışıyla bölüme gelirler ve çeviri sektörünün gereklerinden habersizlerdir. Bu nedenle, öğrencilerin profesyonel çeviri dünyasına hazırlanmaları gerekmektedir.

Schäffner'ın önerdiği ilk yöntem, çeviriyi bir dil programının parçası olarak öğretme üzerine yoğunlaşmıştır. Araştırmacı, Aston Üniversitesi son sınıf dil bölümü öğrencilerinin seçtiği İleri Çeviri dersi kapsamındaki deneyimlerinden yola çıkarak; çeviri edincini geliştirmek için öncelikle öğrencilerin akıllarındaki çeviri kavramını ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu nedenle, Hönig ve Kussmaul'un yapıtından yola çıkılarak hazırlanmış² ve çeviriye ilişkin yargılar içeren tümceler göstererek, öğrencilerden bunlara ilişkin düşüncelerini “doğru”, “yanlış”, “bilmiyorum” biçiminde söylemelerini ister. Çıkan sonuç, öğrencilerin çeviriyi kaynak metne hem içerik hem de biçim bakımından bağlı bir kopya metin olarak gördükleri yönündedir. (Schäffner, 2004b: 115-116) Bu yargıyı kırmak için, turizm metinleri, film eleştirileri, kullanma kılavuzları, siyasal söylevler, popüler bilim, hukuk ve reklam metinleri gibi farklı

² Fikir vermesi açısından önermelerin kimileri şöyledir: Bir metnin çeviri olduğu açıkça anlaşılıyorsa, o metin kötü bir çeviridir. Geri çeviri yapıldığında kaynak metin elde edilir. Her dilde çevrilemeyen sözcükler yer alır. Metnin alıcısını bilmiyorsak, o metni çeviremeyiz, vb.

türlerin çevirilerini ve çeviri sürecinde ortaya çıkan sorunlar üzerinde tartışmayı önerir.

İkinci yöntem, çeviriyi çeviri bölümlerinde öğretmektir. Bu bölümlerde öğrenci, dil bölümlerindeki öğrencilerin tersine, eğitiminin başında çevirinin mesleki yönleriyle tanışır. Bu öğrenciler de aynı dil bölümü öğrencileri gibi çevirinin pedagojik alıştırma olduğu görüşüyle eğitime başlarlar, dahası ikinci ya da üçüncü dil öğrenmelerini sağlayan seçmeli derslerde çeviri bu düşüncelerini destekleyen biçimde karşlarına çıkar. Ancak çeviri bölümlerinin amacı öğrencilerin en kısa zamanda çeviriye işlevsel bakış açısı geliştirmelerini sağlamaktır. (Schäffner,2004b:118)

İlk yılda öğrenciler karar vermeyi destekleyen kuramsal kavramlar ve Çeviribilimin temel kavramlarıyla tanışır. Özellikle 12 haftalık seminer dersinde çeviri tarihi, dilbilimsel kavramlar, metin dilbilim ve işlevsel yaklaşımlar tartışılır. Böylelikle öğrenciler, kendi kendilerine çevirinin bir karar verme süreci olduğunu ve bu kararları alırken metnin alıcısı, erek metnin amacı, durumsal-bağlamsal yönler ve metin türü geleneğini göz önünde bulundurmaları gerektiğini keşfederler. Değerlendirmede öğrencilerden 250 sözcük barındıran bir metni ana dillerine çevirmeleri istenir. Bu aşamada öğrenciler kusursuz metinler üretmeseler de çeviri edincinin oluşmaya başladığı, yarattıkları metinlerde gözlemlenir. (Schäffner2004b: 119-121)

Her iki yöntemde de çeviriyi kaynak metne bağımlı olarak gören öğrencilerin, eğitim sonunda düşüncelerini değiştirdikleri ve yavaş yavaş çeviriyi belli amaçlar doğrultusunda, durumsal ve ekinel yönler, metin alıcısının bilgisi ve beklentileri, metin türü gelenekleri ve hedef dilin olanaklarını göz önünde bulunduran metin üretimi olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, öğrencilerin araştırma stratejilerinde koştut metin kullanımı, referans kitaplara başvurma gibi değişimler görülmüştür.

Schaffner'ın alt-edinçleri incelendiğinde ağırlığın daha çok bildirimsel bilgide ve metin üzerinde olduğu görülür. Dil edinci, metin edinci, alan edinci ekinel edinç hep bildirimsel bilgi ağırlıklıdır. Aktarım edincinin bile tanımı (çeviri görevinin gereklerini yerine getiren erek metinler üretebilme yeteneği) metin üzerindedir. Modeldeki tek yordam bilgisini araştırma edinci oluşturmaktadır.

Turku Üniversitesinden Jean Vienne, çeviri edincinin, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden sözcüklere dökme sürecine indirgenmesini eleştirir çünkü böyle bir bakış açısı çeviriyi salt dilsel bir etkinlik olarak görür; süreci inceleme ve metin üretimine indirger. (Vienne, 1998:2) Nord'un bakış açısını takip eden Vienne, çeviri edincinin göstergesi olarak edinçlerin oluşturduğu bir "çekirdek"ten söz eder ve bu çekirdekten analiz edinciyle metin üretimini bilerek çıkardığını çünkü bunların yalnızca çevirmenlere özgü olmadığı belirtir. (Vienne, 1998:4)

Söz konusu çekirdek, dört öğeden oluşur. Çeviri edincini oluşturan öğeler şöyledir:

1. Çeviri durumlarını inceleme
2. Bilginin yönetimi ve kullanımı
3. Uslamlama yeteneği
4. İşbirliği

İlk öğe, çeşitli çeviri durumlarını inceleme yeteneğidir, başka bir deyişle, işverenden elde edilen bilgiler ışığında alınacak önlemlere karar vermektir. Çevirmen daha sonra metnin hedef kitlesini, biçimini ve bağlamını belirler. Vienne, çeviri durumunu incelemeyi 2000 tarihli makalesinde açıklar. Çevirmenden beklenen, işverenden gelen bilgilere dayanarak, uygun çeviri ürünü tanımlamak ve çeviri durumuna uygun çeviri stratejisini belirlemektir. (Vienne, 2000:92)

Çeviri durumu incelendikten sonra, uzman çevirmen işverene ilgili işi belirlenen bağlamda yapıp yapamayacağını bildirir. Bilginin yönetimi ve kullanımı adını verdiği bu öğe, çekirdeğin ikinci öğesini oluşturur. Vienne'in bu öğeden anladığı herhangi bir konu üzerinde araştırma yapıp, ilgili terimceyi öğrenmek değildir; çeviri piyasasının beklentileri çerçevesinde, çevirmenden kendi metin-kütüphanesini oluşturmasını beklemektedir. (Vienne, 1998:189) Bu amaçla çevirmen adayının araştırma edinci geliştirmesi gerekecektir. Kaynak araştırmaları için strateji belirlemek ve görevi yerine getirebilmek için gerekli kaynakları belirleyip bunları kullanmak araştırma edincinin bir parçasıdır. (Vienne, 2000:96)

Bilginin yönetimi öğesinde belge araştırma stratejisi, kaynak metnin çözümlenmesi ve kaynakların etkili kullanımının yanı sıra, metin üretimi ve gözden geçirme de yer almaktadır. Çevirmen gerektiğinde işverene soru sorarak metnini oluşturacaktır. (Vienne, 1994:23)

Üçüncü öge, usamlama yeteneğidir. Vienne bu ögeyi, çevirmenin yaptığı seçimleri gerektiğinde işverene açıklaması biçiminde anlatır. Elbette böyle bir açıklama, metnin çevirmen tarafından çözümlenmesini öngörür.

Çekirdeğin son aşaması çevirmenin kendisiyle aynı dili konuşmayan diğer insanlarla işbirliği içinde olma yeteneğidir. Günümüzde metinlerin gittikçe artan bir uzmanlık gerektirmesi sonucu çevirmenler konu uzmanlarıyla birlikte çalışabilmektedir. Böylelikle, çeviri işine katılan ancak çeviri bilgisi kısıtlı olan bu dış uzmanlardan gerekli terimleri ya da bilgileri almaktadırlar; ancak bu yardımlaşma da uzmanlık istemektedir.

Bu son aşamada Vienne'in Manttari'nin Eylem Kuramında olduğu gibi çevirmeni tüm iç ve dış etkenleri yöneten bir orkestra şefi gibi gördüğü söylenebilir. Manttari, Eylem Olarak Çeviri Kuramı'nda çeviriyi "planlanan işbirliğinin kültür engelleri aşıl原因 gerektiği gibi düzenlenebilmesi için iletişimin işlevsel bir gerçekleşmesine olanak kılınması" olarak tanımlayarak, toplumu işbölümüne dayalı olarak görmüş, herkesin görevini bilerek çevirinin oluşmasına katkıda bulunacağını belirtmiştir. Buna göre, çevirmen erek metin oluşumunda bir orkestra yöneticisi gibi görev yapacaktır. (Eruz,2000:17-18)

Çeviri edincine başka açıdan yaklaşan araştırmacılardan biri de Minas Gerais Federal Üniversitesinden (Brezilya) Rothe-Neves'dir. Rothe-Neves, çalışmalarında edinci "yatkinlık" olarak ele alır. Edinç yatkinlık olarak düşünüldüğünde çevirmen performansının nedeni olarak değil, sonucu olarak karşımıza çıkar. Edinç, bireyde psikolojik bir özellikken, yatkinlık usu aşarak davranışsal sonuçlara, yani edime, ulaşır. Yatkinlık böyle ele alındığında, ürünün değerlendirilmesini sağlayacak bir ölçüt olarak görülür. Bir görevi gerçekleştirmeye karşı yatkinlık uzmanlar tarafından, çevirmenin farklı koşullar altındaki edimi değerlendirilerek belirlenir. Bu nedenle, yatkinlık toplumsal olarak paylaşılan gösterimleri içerir. Çeviri edimi yalnızca farklı dilleri değil, farklı ekinel artalanları da içerdiğinden, iyi bir çevirmenin gösterdiği edim, yer ve zamana bağlı olarak değişir. "İyi bir çevirmen nasıl olunur?" sorusunu yanıtlamak için toplumsal uzlaşımları araştırmak, çevirmene özgü özellikleri araştırmaktan daha yararlı olacaktır. Edincin çeviri bağlamında yatkinlık anlamını alması gereği bu yüzdendir. (Rothe-Neves, 2007:14)

Çeviribilimde iyi bir çevirmenin özellikleri genelde çeviri edincine dayalı olarak değerlendirilmiştir ve birden fazla dilde anlama ve anlatma edincilerinin çevirmek için yeterli olmadığı savunulmuştur. Buradaki çeviri edinci, bir beceri, bilgi ya da niteliği edinme biçiminde tanımlanabilir. Böyle bir tanım, edinci yatkınlığının eşanlamlısı kılar.

Rothe-Neves, Keen'e dayanarak edinci şöyle tanımlar: “Destek ve araçların yardımıyla belli bir görevi yerine getirebilme yeteneği”. Edinç, bir bireyin ya da grubun performansı sonucu ortaya çıkar. Performansın kaynağı değildir. Aksine, bir üründür ve uzman görüşüne bağlıdır. Aşağıdaki tablo, profesyonel çeviri edincinin farklı düzeylerini göstermektedir. Bu etmenlerin gelişimiyle çok iyi bir performansa ulaşılabilir. (Rothe-Neves,2007:134)

Tablo 1: Keen'e Göre Edinci Oluşturan Öğeler

Sorumluluk alma Doğruyu seçme Hevesli olma	Edinç
Diğerlerini etkileme İletişim ağı Sosyal beceriler	İlişki
Hatalardan ve başarılarından ders çıkarma	Deneyim
Olayları bilme Yöntem bilme	Bilgi
Yapabilme Araçları kullanabilme	Beceri

(Keen,K.:1998 Vad ar kompetens? Malmö: Mitt forlag. Cit. in ÖSTERLUND, J. (1999). “Providing competence to the product development project: a conflict between fragmentary learning and holistic use”. Systems research and behavioral science, 16, p. 41-55, aktaran Rothe-Neves ,2007:135)

Tabloya göre sorumluluk alma, hevesli olma gibi ruhsal durumlar “edinç” ile ilişkilendirilmiştir. İnsan ilişkileri ve her türlü iletişim “ilişki” başlığı altında ele alınır. “Deneyim” başlığında hatalardan ve başarılarından ders çıkarma incelenir. “Bilgi”, olgusal bilgi ve kuramsal bilgi olarak karşımıza çıkar. Son olarak, “beceri” edime geçebilme anlamındadır.

Birçok alt-edinci kullanarak çevirmen beceri geliştirir. Çevirmen edinci yalnızca araçları değil (bilişsel kapasite ya da beceri) aynı zamanda sonuca ilişkin beklentiyi de kapsar. Böylelikle çevirmen edincinin gelişimi, Toury'nin davranışsal

normların içselleştirilmesinin sonucu olarak tanımladığı edinç kavramıyla paralellik gösterir.

Kussmaul, çeviri edincini alt edinçlere ayırmadan önce edinci tanımlar. Chomsky'nin ünlü competence/ performance ayrımı doğrultusunda edincin, bir çevirmenin başvuracağı dilsel kaynak olarak görülebileceğini ancak kendisinin edinci, belli bir alanda gerekli yetenek ve beceri biçiminde gördüğünü belirtir. (Kussmaul,2011:245) Kussmaul, daha sonra kendi deneyimleri sonucunda çevirmen edincinin 4 alt-edinçten oluştuğunu öne sürer:

1. Çeviri süreci
2. Kültürlerarası iletişim
3. Bildirimsel ekin bilgisi
4. Özel alan bilgisi

Bu alt-edinçleri daha sonra bildirimsel bilgi ve yordam bilgisi olarak ikiye ayırır. Çeviri süreci ve kültürlerarası iletişim alt-edinçlerini yordam bilgisi altında; bildirimsel ekin bilgisi ve özel alan bilgisini bildirimsel bilgi altında inceler. (Kussmaul,2011:246)

Çeviri sürecinde dilbilimin öğrenci kararlarına olumlu etkisini tartışan araştırmacı, anlambilim, edimbilim ve metin dilbilimin derslerde kullanılmasını savunur. Anlambilim, öğrencilere iki dil dizgesinin sıklıkla örtüşmediğini; edimbilim var olan seçenekler arasından uygun kullanımları seçebilmeyi; metindilbilim ise metnin mantığını kavramayı gösterir. (Kussmaul,2011:246-247)

Araştırmacı, kaynak metnin açık olmadığı durumlarda uyum, tutarlılık, izlek-odak, 'sahneler ve çerçeveler' kavramlarının ve metni görselleştirmenin çevirmene yardımcı olacağını savunur. Kussmaul, dilbilimsel modeller ve kavramları bildirimsel bilgi olarak nitelendirirken bunların anlamak, çözüm bulmak ve karar vermek için kullanıldıklarında yordam bilgisinin parçası oldukları görüşünü benimser. (Kussmaul, 2011:248)

Bildirimsel bilgi genellikle bir ekinin tarihi, siyasi kurumları, eğitim sistemi, yazın hayatına ilişkin bilgileri kapsar ancak çevirmen hangi tarihi-dönemi bilmek durumundadır; siyaset bilgisi ne kadar derin olmalıdır, hangi yazarları okumalıdır?

Bu sorulara yanıt olarak yabancı ekindeki eğitimli bir bireyin bildiği kadar denilebilir ama “eğitimliyi” nasıl tanımlamamız gerekir? (Kusssmaul,2011:251)

Kültürlerarası iletişim, budunbilim ve kültürel-toplumsal antropolojiden yararlanan disiplinlerarası bir konudur ve kültürlerin zaman-mekân, vücut dili, tabular, semboller, yananamlar, dil geleneklerine ilişkin farklılıklarını ortaya koyar. (Kusssmaul,2011:252-258)

Yukarıdaki bilgilere dayanarak, Kusssmaul'un çevirmen edinci tanımında ekin, dilbilim ve iletişimin ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Diğer araştırmacılar ya da çalışma grupları farklı adlandırmalarla benzer kavramları ön plana çıkarmıştır.

Örneğin PACTE ekin bilgisini “dildışı alt-edinç”, dilbilimi “çifttil alt-edinci” başlıkları altında ele alırken, TransComp iletişim olgusunu dilsel bilgiyle birleştirerek “iki dilde iletişim edinci” olarak görmüştür. Benzer olarak Schaffner iletişimi dil edinciyle bağlantılı görmüş, ama PACTE gibi “dil edinci” ve “ekinsel edinci” ayrı ayrı ele almıştır.

Kusssmaul'un değindiği kavramları dil edinciyle birlikte ele alan Ergun, iletişim kurmak için yabancı dilin yapısal özelliklerini bilmenin yeterli olmadığını savunur ve “dilini barındığı toplumsal bağlamın gerekliliklerini gereğince kullanmak” zorunluluğundan söz eder. (Ergun,2011:122) Dilsel öğelerin somutlaştığı söylemler iletişimi olanaklı kılar. Söylemsel bileşenle birlikte toplumsal-ekinsel bileşen “söz konusu dilde iletişim kurulan dilsel toplulukların toplumsal kurallarını ve etkileşim düzenlerini yönlendiren dil ötesi biçimleri kapsar.” (Ergun,2011:123)

Kusssmaul'un anlambilim, edimbilim ve metin dilbilimin derslerde kullanılmasını savunan yaklaşımını dil edinci bağlamında ele alan Ergun, çeviri eğitiminde dilsel donanım eksiklerini sözdizim, sözlükbirim ve metin düzlemlerine yoğunlaşarak gidermeye çalıştıklarını belirtir ve bu kararı şöyle gerekçelendirir:

“Çalışmalarımızı gerçekleştirirken üç düzlemi ayrı ayrı ele almamakla birlikte sıralamamızda sözdizime öncelik tanımamız nedensiz değil. Öğrencilerin A dili Türkçe B dili Fransızca olduğunda anlamı kavrama evresinde sorunların büyük bir bölümü sözdizime ilişkin boşluklardan kaynaklanmakta. Bu saptamamızı şöyle açabiliriz: sözdizimsel örgü çözüldükten sonra sözlükbirimsel bulanıklar daha sorunsuz bir biçimde ve bireysel çabalarla giderilebiliyor... Tümce boyutunda bir yandan anlamın kavranmasında “eylemin” en önemli sözcük türü olduğunu düşünmemiz, bir yandan da çalıştığımız A ve B dillerine uygulanabilirliği olması nedeniyle bağımsal sözdizim örnekçesinin alanımızın sorunlarını çözmeye katkıda bulunduğunu gözlemlemekteyiz.” (Ergun, 2011:126-127)

Ergun'a göre, öğrencilerin tümcelerdeki yayılım olanaklarının iki dilde farklı olarak gerçekleştiğini bulgulamaları, anlamı yakalamada ve yanlışları azaltmada etkili olur.

Çeviri amaçlı sözlükbirim incelemelerinde Guillaume'un gücüllük ve gerçekleşmişlik ayrımıyla Martinet'nin anlambilim-değerbilim ayrımı üzerinde durulur. Tüm dillerde gerçekleşen anlam olgularını konu alan anlambilimle, bir dildeki anlamsal bağlantıları inceleyen değerbilim, öğrencilere bağlama uyan ya da uymayan seçimleri gerekçelendirmede yardımcı olur. (Ergun,2011:128). Çeviri amaçlı metin incelemeleri ise öğrencilerin metin örgülerini anlamasını ve metin türlerini belirlemesini sağlar.

Araştırmacıya göre dil edinci, çeviri edincinin birincil bileşenidir. Dil edinci derslerinin işlevsellik kazanması için içeriğinin öğrencilerin özelliklerine ve A ve B dillerinin yakınlık derecesine göre biçimlendirilmesi gerekir.

Genellikle A diline yapılan çeviriler kabul gördüğünden B dilinde anlama, A dilinde anlatma becerileri ön plana çıkmaktadır ama her iki dilde anlama ve anlatma üzerinde durulması daha uygun ve yararlıdır. (Ergun, 2011:124-125)

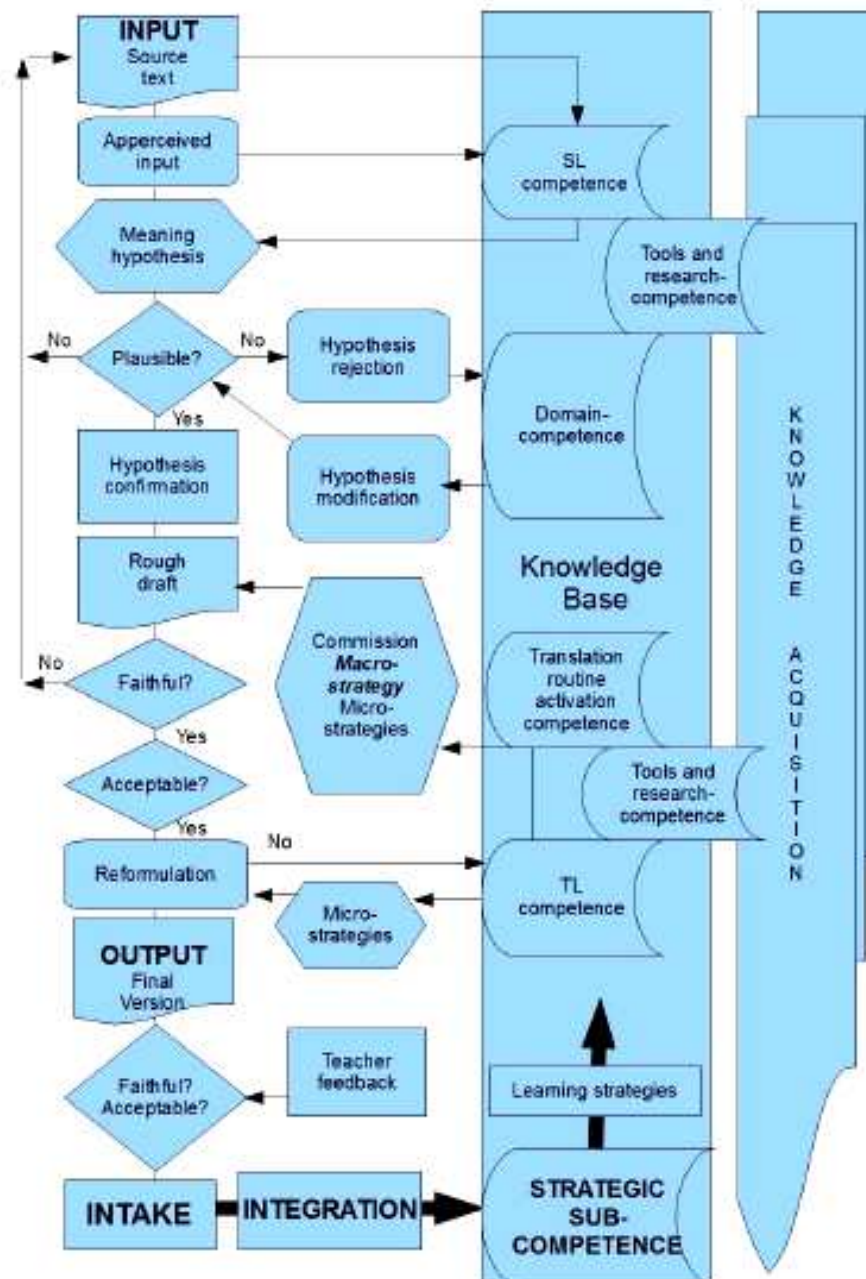
Turku Üniversitesinden Bergen, Çeviribilim ve yabancı dil edinimi alanındaki modelleri birleştirerek, çeviri edincinin edinimi için bir model sunmuştur. Bir sonraki sayfada şema biçimde sunulan modeli Bergen, Fince-İngilizce çeviri sınıflarında kullandığını belirtmektedir. Modele ilişkin görgül çalışmalar sürmektedir.

Modelin sol tarafta bulunan kolunu, çeviriyi oluştururken öğrencilerin geçtiği aşamaları göstermektedir. En sağdaki 2 kolon, öğrencilerin artalan bilgisini ve çeviri sürecinde teknolojik alt-edinci kullanırken başvurdukları dış bilgiyi resmetmektedir. Sol kolonun hemen yanındaki kolon sınama-yeniden anlatma-reddetme izleçlerinde oluşan ve dış bilgiyle artalan bilgisini modelin geri kalanına bağlayan öğeleri barındırır. (Bergen,2009:239)

Bergen'in modeli girdiyle başlar. Çeviri açısından bu girdi kaynak metin olarak yorumlanır. Öğrenciler bu aşamada kaynak metni çözümlemekte sorun yaşayabilirler. Girdiden sonra kavrama aşaması gelir. Bergen kavramayı bir nesnenin algılanmış niteliklerinin geçmiş deneyimle ilişkilendirilmesi olarak tanımlar. Bu aşamada öğrenciler metni anlam açısından incelemeyi ve metne eleştirel

bakmayı öğrenirler. Bilinmeyen sözcüklerin yanı sıra, eşasılı ve deyimlere de dikkat etmeye başlarlar. Bu aşamada öğrencilere grup çalışması yaptırmak yararlıdır. Böylelikle birbirlerinin önerilerini tartışabilirler.

Şekil 2: Bergenin Çeviri Edinci Edinimi Modeli

(Bergen, 2009:240)

Daha sonra öğrenciler metnin anlam hipotezinin kabuledilebilir olup olmadığını sınırlar ve ilk taslak aşamasına gelirler. Erek metnin kullanılma koşulları ve çevrilme sebebini hesaba katarak bir metin oluşturmaya çabalarlar. Böylelikle çeviri edinçleri gelişmeye başlar. Büyük ölçekli strateji kullanımı, çevirinin açık ya da örtük olması bu noktada tartışılır. Daha sonra son basamak olan çıktı aşamasına gelinir.

Bir öğrencinin çevirisi diğer öğrenciler ve eğitmen üzerinde bir etki yaratır. Bu etki olumluysa, iletişim işlevi yerine getirilmiş demektir. Tepkide sorun yaşıyorsa, öğrenci farklı bir strateji kullanarak sorunu çözmeye çalışacaktır. (Bergen,2009:244) Çıktıdan sonra öğrenci oluşturduğu metnin kabuledilebilirliğini ve kaynak metne bağlılığını sınar. Bu sınama genellikle eğitimden gelen geri beslemeyle yapılır. Bu nedenle bu modele yapılan itirazların başında geri beslemeye önem vermesi yatar. Eğitmenin çeviride düzeltme yapmaması ya da çeviriyi övmesi olumlu etki yaratırken, başka bir öneri sunması olumsuz etki oluşturur. (Bergen,2009:245)

Erek metin oluşturulduktan sonra özümseme aşaması başlar. Burada amaç çeviriye ilişkin yeni bir şeyler öğrenmektir. Öğrenciler, iletişim kurabilmek için attıkları adımların dilsel-ekinsel engelleri aşmış olduğunu görürler. Girdinin nasıl özümseleneceği öğrencinin inceleme düzeyine bağlıdır. Öğrenciler yaptıkları ve öğrendiklerine ilişkin farkındalık oluştururlar.

Özümsemeden sonra edinme sürecinde en önemli adım, son taslak için verilen geribildirim üzerinde düşündürmektir. Böylelikle öğrenciler çeviri sürecinin nasıl işlediğine ilişkin düşüncelerini değiştirebilirler.

Stanford Üniversitesinden Angelelli, çeviri edinci modelini oluştururken ATA'nın (American Translators Association) oluşturduğu modeli temel alır. Angelelli'nin modeline geçmeden önce ATA'nın modeline göz atalım. ATA'ya göre çeviri edinci temelde 3 öğeden oluşur: Kaynak dilde yazılan metni anlama, çeviri teknikleri ve erek dilde yazma çeviri edincini oluşturan alt-edinçlerdir.

Kaynak dilde yazılan metni anlama alt edincinde çevirmenden beklenen, oluşturduğu metnin, kaynak metnin anlaşıldığını göstermesidir.

Çeviri tekniği alt edinci, kaynak metnin tüm anlamının aktarımını içerir. Bu aşama çeviri hatalarını engellemek için sözlüklerin yetkin kullanımını ve tümcelerin erek dil ve biçime uygunluğunu da kapsar. Erek dilde yazım alt edinci tutarlılık ve düzgün dilbilgisi ilkelerine dayanır. Noktalama, yazım, sözdizim ve biçim incelenir. (Angelelli, 2009:23) ATA'nın üçlü yaklaşımı okuma, çeviri becerisi ve çeviri edincinin yazma aşamasında görülen küçük ölçekli dilsel öğeleri vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, uyumluluk ve söylem yerine sözcük, dilbilgisi, noktalama ön plana çıkmaktadır.

ATA'nın ilk ögesi olan kaynak metni anlama edimsel ve örgütsel edinçleri kapsar. Bir metni anlayabilmek için, çevirmenin harfleri, sözcükleri, tümceleri ve metni bir bütün olarak anlamlandırması ve ilgili metnin kaynak ekin için anlamını çözmesini gereklidir. Angelelli, ATA'nın bu ilk ögesini güvenilir biçimde ölçmek için alt öğelere bölmek gerektiğini savunur.

ATA'nın ikinci ögesi olan çeviri teknikleri PACTE'nin aktarım edinciyle benzeşir. Yine Angelelli bu ögeyi metnin gözlemlenebilir yönlerine ve edinci yansıtan davranışlara bölmek gerektiğini savunur.

Üçüncü öge, erek dilde anlatım özellikle dilbilgisi, noktalama gibi küçük ölçekli öğelere yoğunlaşır. (Angelelli, 2009:29)

ATA'nın tanımlarında dil edincinin ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Ancak, bir dilde anlama becerisinin, öteki dilde üretim becerisiyle ölçülmesi sorunludur. (Angelelli, 2009:30)

ATA'nın modelinden yola çıkarak kendi çeviri edinci modelini sunan Angelelli'ye göre çeviri edinci dört alt-edinçten oluşur. Birbirleriyle etkileşim içinde olan bu alt-edinçler sırasıyla şunlardır:

1. **Dil edinci:** Çeviri iki dil arasında bir iletiyi aktarmayı sağlayan iletişimsel bir edimdir. Bu edim, her iki dilde de iletişim edincini zorunlu kılar. Çevirmenin sözcük dağarcığının geniş olması, dilbilgisi, sözdizim ve noktalama-yazıma egemen olması çevirinin sorunsuz ortaya çıkması için gereklidir.

2. **Metin edinci:** Düşünceleri düzgün bir biçimde bir metin olarak sunabilmek için bağdaşıklık, eyleyenlerin ilişkisi ve metnin tonunu bilmek önem taşır.
3. **Edimsel edinç:** Angelelli burada edimsöz ve toplumdilbilmi birleştirerek ele alır. Özür dilemek, şikâyet etmek gibi dilsel işlevleri edim sözde, dilin bölgesel kullanımını, ekinse göndermeleri ve söz sanatlarını toplumdilbilimde ele alır.
4. **Stratejik edinç:** PACTE'ye dayanarak, araştırmacı stratejik edinci metindeki birincil ve ikincil düşünceleri ayırt etme, kavramsal ilişkileri kurabilme, çeviri görevini planlayabilme, çeviri teknolojilerini etkili biçimde kullanabilme ve dilsel girişimi kontrol altında tutabilme olarak açıklar. Ayrıca bu edinç insan kaynaklarını yönetebilme, gerekli bilgiyi yöneticiden ya da müşteriden alabilme, grup üyesi olarak çalışabilme gibi sosyal becerileri de ekler. (Angelelli, 2009 31-38)

Gözlemlerimize göre ATA'nın çeviri edinci tanımları, TransComp ve PACTE'den farklı olarak daha çok profesyonel yaşamdan gelen deneyimlerle oluşturulmuştur. Angelelli'nin modeliyse ölçme ve değerlendirme süreçlerinden yola çıkılarak düşünülmüştür.

Türkiyeden çeviri edincine ilişkin araştırmalara baktığımızda, Yazıcı'nın özellikle "Yazılı Çeviri Edinci" başlıklı kitabında çeviri edincini incelediğini görürüz. Araştırmacı, eğitim bağlamında çeviri edincinin dil edinciyle sınırlandırılmasının çevirmene zaman kaybettirdiğini savunur. Oysa kurumsal bilgi ışığında çeviri edincine karşı kazanılacak üst bakış çevirmenin ufkunu genişletecektir.

Çevirinin evrilen bir kavram olduğunu belirten Yazıcı, çeviri edincinin bu evrimlere bağlı olarak kapsamını değiştirdiğini belirtir. Örneğin insanın alet kullanma eğilimi çeviri alanında da kendini göstermiş ve bugün çeviri teknolojileri çevirmenin en önemli yardımcıları haline gelmiştir. Benzer şekilde küreselleşen dünya değerleri çevirmene proje tasarımcısı rolünü yüklemiş, bunun sonucunda çevirmenden beklentiler artmıştır.(Yazıcı,2007:139)

Yazıcı, günümüz koşullarında bir değerlendirmeye giderek, çeviri edincinin 7 alt-edinçten oluştuğunu öne sürmüştür. Bu alt-edinçler önem derecelerine göre şöyledir:

1. **Kaynak ve erek dil/ kültür bilgisi:** Araştırmacıya göre dilsel bilgi eksikliği ekin sel bilgi eksikliğini doğurur. Her 2 dile ilişkin dilsel bilgi ve ekin bilgisi çeviri eyleminin temel bilgisidir.

2. **Kuramsal bilgi:** Çevirmenin karar vermesine yardımcı olacak, bu nedenle özgüvenini artıracak bilgi türüdür. Özellikle bilişsel işlemlere dayanak sağlamaktadır.

3. **Çok dilli çevrilebilecek teknik metin oluşturma bilgisi:** Dilsel bilgi ve kuramsal bilgiyi kullanarak çevirmen üst dil becerilerini geliştirir. Bu gelişim metin oluşturma yeteneğinin de olumlu yönde etkilenmesini sağlar.

4. **Araştırmaya yönelik üst bilgi ve beceri:** Kaynakları verimli ve az zaman harcayarak kullanma stratejilerini kapsar.

5. **Elektronik araçlarla ilgili bilgi:** Çeviri belleklerini kullanabilme ve veri tabanı oluşturabilme gibi becerileri de kapsayan elektronik kaynakları verimli kullanabilme bilgisidir.

6. **Proje tasarımı bilgisi:** Çeviri projesi tasarlama, maliyet-kâr analizi yapabilme, müşteriyle ilişkileri yönetebilme, iş bölümü yapabilme gibi bilgi ve becerileri kapsar.

7. **Pazarlama bilgisi:** Çeviri ürünün pazarlanması ve küresel pazardaki yeni akım ve eğilimlerin takip edilmesini kapsar.(Yazıcı,2007:139-140)

Yazıcının modelinde son iki alt-edinç dikkat çekmektedir. Bu alt-edinçler daha önce başka araştırmacılar tarafından ayrı birer ulam olarak ele alınmamıştır. Ancak, Proje tasarımı bilgisiyle EMT'nin Çeviri Hizmeti Sağlama alt-edinci arasında bir bağ kurulabilir. Proje tasarımı bilgisi, çevirmenin profesyonel ortamda başarılı olabilmesi için gerekli yeterlikleri kapsadığından EMT'de belirtilecek Çeviri Hizmeti Sağlama alt-edincine benzerlik göstermektedir.

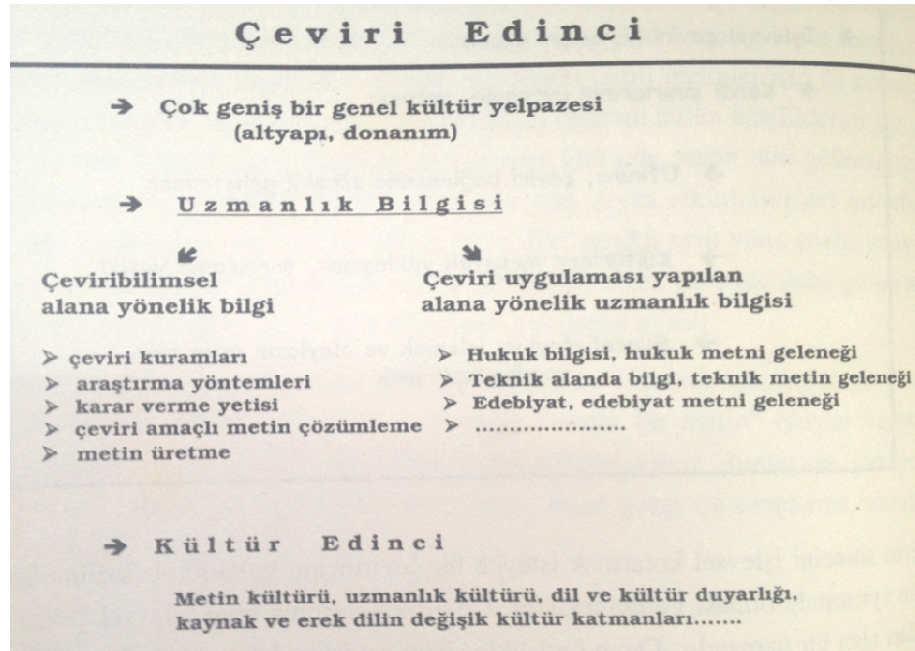
İstanbul Üniversitesinden Eruz'a göre "Çeviribilimde erek metni oluşturmak için gerekli tüm edinçleri kapsayan üst edince" çeviri edinci denir. (Eruz,2011:53)

Çeviri edinci gelişmiş bir çevirmen metne üst bakışla yaklaşabilir, doğru işlevsel kararlar alabilir ve gerekli kaynaklara en hızlı biçimde ulaşır. (Eruz,2011:52)

Araştırmacıya göre çeviri edinci öğrenilebilir bir edinçler bütünüdür ve kültür edinci, dil edinci ve metin edinci bileşenlerinden oluşur ancak bu edinçler bütününe işlevsel olabilmesi için çevirmenin uzmanlık bilgisi ve araştırma yöntemlerini de bilmesi gereklidir. (Eruz,2011:219)

Uzmanlık bilgisi hem Çeviribilim alanına hem de özel alana özgü bilgi olarak ele alınmıştır. Bu 2 tür bilginin hangi bileşenlerden oluştuğunu aşağıdaki şekil göstermektedir:

Şekil 3:Uzmanlık Bilgisi

(Eruz,2011:226)

Araştırmacının çeviri edincini, çevirmenden beklenen davranışlardan yola çıkarak ele aldığı söylenebilir çünkü çeviri edinci ya da bileşenleri genelde çevirmenin gösterdiği davranışlar üzerinden anlatılmıştır. Başka bir deyişle, araştırmacının bir anlamda çevirmen yeterliklerine odaklandığı söylenebilir.

Bu bağlamda, çeviri edinci gelişmiş bir çevirmen her 2 dil ve ekinde işlevsel kararlar alabilir ve kendi sınırlarının ayırımına varabilir. Başka bir anlatımla, işi tartarak ne kadar zamanda bitirebileceğini ve araştırma için harcanacak zamanı kestirebilir. Ayrıca çevirmen sürekli güncel gelişmeleri izleyerek kendini yeniler. (Eruz,2011:225)

Çeviri edinci gelişmiş bir çevirmen Çeviribilimle ilgili kavram ve kuramları içselleştirmiştir ve bunlara dayanarak işlevsel kararlar alır. (Eruz,2011:227)

Bu bölümde bireysel çalışma yapan araştırmacılardan çeviri edincini ulamlara bölerek inceleyenler araştırılmıştır, sonraki bölümde çeviri edincine bilişsel açıdan yaklaşan araştırmacılar ele alınacaktır.

2.3. Bilişsel Yaklaşımlar

Gutt Çıkarımsal Çeviri Modelinde, Alves ve Gonçalvez Yorumsal Benzerlik Yaklaşımında çeviri edinci için model önerirken bilişsel çalışmaları ön planda tutmuşlardır. Lörsher de çeviri edincini oluşturan birleşenleri bilişsel açıdan ele almıştır.

Gutt, çeviri edincine bilişsel açıdan yaklaşan araştırmacılardan biridir. Çeviri için Çıkarımsal Modeli oluştururken Sperber ve Wilson'un Bağıntı Kuramına dayanır. Bu kurama göre çeviri edinç odaklıdır ve birincil işlevi iletişimdir. Çevirinin insan zihninde gerçekleştiği savından yola çıkarsak, çevirmenin anlığın nasıl çalıştığını bilmesi önem taşır. Çevirmen anlksal süreçleri anlarsa çeviri yoluyla başarılı bir iletişim kurabilir.

Gutt, yaklaşımını iletişim üzerine kurduğundan önce çıkarımsal iletişimin nasıl gerçekleştiğini ortaya koyar. Buna göre, bir verici, alıcıya- erek kitleye bir düşünce anlatmak amacıyla iletişimi başlatır. Bu amaçla bir uyarın oluşturur. Bu uyarana dayanarak alıcı, vericinin niyetine ilişkin çıkarım yapar. Örneğin Greenpeace "Dünya düzdür ve çevreyi korumanın gereği yoktur" biçiminde bir reklam yayımladığında bu uyarının verdiği ileti, vericinin niyetini yansıtmaz. Niyet, dilsel düzgüden farklıdır. (Gutt,2004:77) Alıcı dünyanın düz olmadığı bilgisine dayanarak, iletinin 2. kısmının da yanlış olduğunu sonucunu çıkarır ve bu çıkarımı Greenpeace örgütünün amacını da düşünerek doğrular. Başka bir deyişle, iletişimde açık dilsel düzgü, çıkarım süreçleri eleğinden geçerek başka bir anlama bürünebilir. Bu çıkarım süreci alıcıya açık başka bilgilere dayanır. (Gutt,2005:78) İletişimin başarılı olabilmesi için vericinin amaçladığı bilgiyi dinleyicinin anlığındaki depodan çıkartıp, çıkarım süreçlerinde kullanması gerekmektedir. Örnek olarak yukarıdaki reklamda Greenpeace örgütünün çevreyi korumak için çalışan bir örgüt olduğu bilgisi anlıkta önceden depolanmıştır.

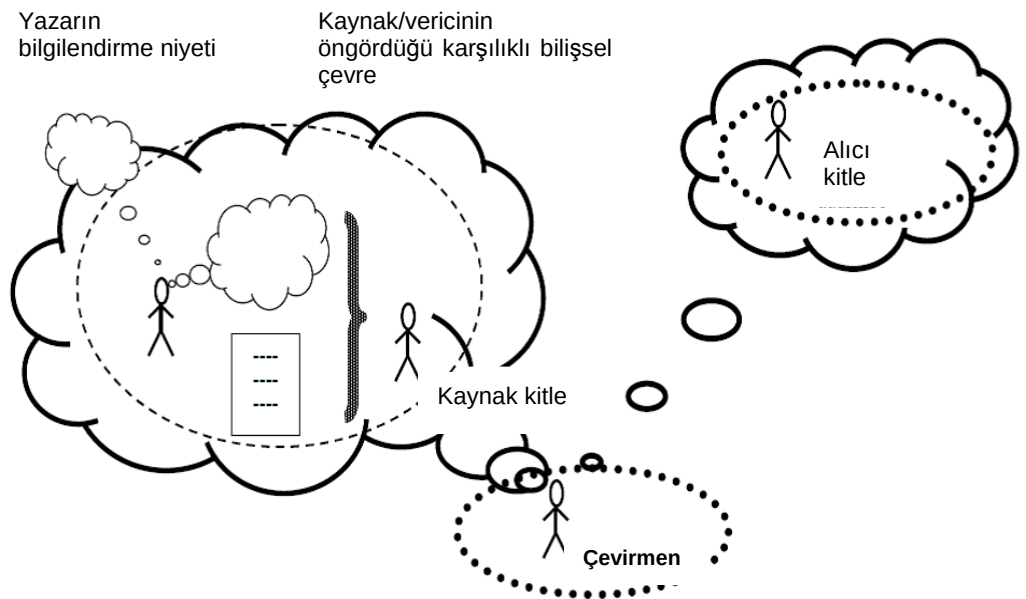
Bağıntı kuramı çerçevesinde, birinin belli bir zamanda ulaşabildiği bilgi bütünü bilişsel çevre olarak adlandırılır. İletişimin başarılı olabilmesi için alıcının ulaşılabilir olan bu bilgiyi bilişsel çevresinde bağlama yerleştirmesi gereklidir.

Aynı dili konuşanlar arasında iletişim böyle gerçekleşirken, çeviri durumunda iletişim nasıl sağlanacaktır? Çeviri, farklı bilişsel ortamlardaki insanları karşı karşıya getirir. Bu insanlar aynı bilişsel çevreyi paylaşmadıklarından, benzer bir anlatımla ikincil iletişim durumunda bulunduklarından iletişim kurabilmek için ek çıkarımlar yapmak durumundadırlar. Bir başka deyişle, başka birinin düşünmüş olduğunu düşünmek zorunda kalırlar ve bu süreç üst gösterim olarak adlandırılır. (Gutt,2004:79)

Çevirmen kaynak metni anlamak için yalnızca kendi bilişsel çevresini kullanamaz; üst gösterim aracılığıyla verici ve kaynak alıcı arasında paylaşılan bilişsel çevreleri belirlemek zorundadır. (Gutt;2004:80)

Ayrıca çevirmenin üst gösterime başvurması kaynak metnin anlaşılmasıyla sınırlı değildir. Çevirinin amacı alıcıyla iletişim kurmaktır ve alıcının bilişsel çevresi çevirmeninkininkinden farklı olabilir, bir başka deyişle, çeviri çift üst gösterim gerektiren bir süreçtir. Aşağıdaki çizim, çevirideki üst gösterimi resmetmektedir.

Şekil 4: Çeviride Üst Gösterim

Sol taraftaki gösterimin içinde, iletişim niyetiyle verici yer almaktadır. Bu niyetini yine aynı gösterimin sağ tarafında resmedilen alıcıyla paylaşmak için uyaran (burada metin) üretir. Çevirmen kaynak metni anlamak için üst gösterim aracılığıyla verici ve alıcı arasında paylaşılan ortak bilişsel çevreyi bulmaya çalışır ve bunu erek kitleye yine üst gösterim yoluyla iletir.

Çevirmen, alıcı ve vericinin paylaştıkları bilişsel çevreler farklı olabilir. Gutt, bu farklılıkları 5 maddede özetler:

1. Çevirmen ve alıcı aynı bilişsel çevreyi paylaşıyor; bu çevre kaynağın bilişsel çevresinden farklıdır. (Çevirmen, kendi dilini konuşan kitleye çeviriyor)

2. Kaynak ve çevirmen ortak bilişsel çevreyi paylaşıyor, alıcı farklı bir bilişsel çevreden geliyor.

3. Kaynak ve alıcının bilişsel çevreleri aynı, çevirmen farklı bilişsel çevreden geliyor. (Özel alan bilgisinden yoksun çevirmen, aynı uzmanlık dalını paylaşan kişiler arasında çeviri yapmaya çalışıyor)

4. İletişimdeki 3 kişinin de bilişsel çevreleri farklıdır.

5. İletişimdeki 3 kişinin de bilişsel çevreleri aynı (Uluslararası tıp kongresindeki katılımcıların hepsi tıp bilgisine egemen ama birden çok dil bilen birisi tartışma dilini ötekine çeviriyor) (Gutt,2004:82-84)

Çeviri, doğası gereği kaynağa bir üst gösterim katmanı koyar. Çevirmen kendi öyküsünü değil, yazarınkini anlattığı için dikkati yazarın nesnelere nasıl bir gösterim uyguladığı üzerinde yoğunlaşır. Bu durum çeviri değerlendirmesini de etkiler. Yazarın gösterimi nesnelerin gerçek durumunu mu göstermektedir ve bir üst gösterim olan çeviri, yazarın gösterimine sadık mıdır? Çeviri, yazarın gösterimine sadık olup, gerçeğe uymayacağı gibi; hem yazarın gösterimine hem de gerçeğe uygun olabilir. Aşağıdaki tablo, çeviri değerlendirmesinde üst gösterim ve gösterim ilişkisini göstermektedir:

Tablo 2: Çeviri Değerlendirmesinde Üst Gösterim-Gösterim

Üst gösterim	Gösterim
Sadık	Doğru
	Yanlış
Sadık değil	Doğru
	Yanlış

(Gutt,2004:88)

Gutt'la birlikte çeviri edincine farklı bir şekilde, bilişsel açıdan yaklaşımı görmek olanaklıdır. Bu anlayışta üst gösterim becerileri çeviri edincinin kalbini oluşturur. Çıkarımsal sonuçları doğru yorumlayabilme ve çeviride yer alan farklı tarafların farklı bilişsel çevrelerini belirleyebilme çeviri edincinin göstergeleri arasında sayılabilir. Üst gösterimsel çeviri edinci modeliyle dikkat metni oluşturan iç ve dış etkenlerden çok, bilişsel işlemlere çekilmektedir.

Minas Gerais Üniversitesinden Alves ve Ouro Preto Üniversitesinden Gonçaves, çeviri edincinin ana noktalarını belirlemek için ruhdilbilimsel çerçevede araştırmalar yapmıştır. Araştırmaları daha çok çevirinin bilişsel yönündedir. Çeviri edincinin gelişiminde çıkarımın ve belleğin çok önemli olduğunu öne sürerek görgül çalışmalar yapmışlardır. Özellikle karar verme sürecinde birleşim ilkelerinin rolüne yoğunlaşmış ve çeviri edinci için bilişsel bir model geliştirmişlerdir. (Alves, Gonçaves, Rothe-Neves:2001) Bu modele göre çevirmen, çeviri edimi sırasında öneriler arasından en uygun yorumsal benzerliği seçer. (Alves & Gonçaves 2010:279)

Araştırmacılar özellikle Sperber ve Wilson'un Bağıntı Kuramının çeviriye uygulanması üzerine yoğunlaşırlar. Bilişsel açıdan çeviri edincine yaklaştıkları modelde Bağıntı Kuramından ve birleşim ilkelerinden yararlanırlar. Bağıntı Kuramı betimleyici ve yorumsal olmak üzere iki tür anlıksal gösterimi kapsar. Betimleyici benzerlik nesneler ve anlıksal gösterim arasında; yorumsal benzerlik, iki anlıksal gösterim arasında bağıntı kurar. Çeviri ise, iki çeviri birimi arasında yorumsal benzerlik kurulmasıyla oluşan bir durumdur. Bağıntı Kuramı sayesinde çevirmen her çeviri birimi için birçok bağlamsal sonuç üretir (Alves& Gonçaves, 2004:45)

Birleşim ilkeleri, bilişselliği yalnızca içsel bir düzenek olarak görmez. Aynı zamanda dış uyaranlar ve sosyal etkileşimin sonuçları da bilişte yer alır. Bilişsel dizgelerde paralel işlemler yapılabilir. Buna karşın bilişsel dizgeler, birimler ve birleşimlerden oluşan basit ağlardır. Bellek ise işlemleri yöneten devingen bir alettir.

(Alves&Gonalves,2004:46). Bu bilgilere dayanarak, araştırmacılar çevirmen edincini şöyle tanımlar:

Çevirmen edinci, çevirmenlerin bilişsel dizgenin evre ve merkez katmanları arasında denge kurmalarını ve kaynak ve erek metinler arasında üst düzeyde yorumsal benzerliğe ulaşmalarını sağlayan özel bir bilişsel düzenlemedir. (Alves&Gonalves,2004:41)

Ayrıca, evirmeni sosyal-kültürel çevresiyle etkileşerek sürekli değişen birey olarak tanımlarlar ve çeviride bağlam ve söylem bilgisinin önemini vurgularlar. (Alves, Magalhaes, Pagano 2002:189)

Gonçalves evirmen edincini iki ilke çerçevesinde ele almış ve buna bağlı olarak genel ve özel çevirmen edincini tanımlamıştır. İlk ilkeye göre çevirmen edinci birçok bilişsel alanın işbirliği içinde çalışmasını gerektiren bir üst-edinçtir ve çevirmen edinci için, Bağıntı Kuramının doğrultusunda, özellikle bilişsel süreçler başta olmak üzere diğer alt-edinçlerle birlikte çalışan bir çekirdek vardır. Bu ekirdek edinç, özel çevirmen edinci olarak adlandırılır ve yorumsal benzerliğin en üst düzeyde karşılıklı eviri birimlerini kapsaması olarak tanımlanır. evirmenin eviri görevini gerçekleştirebilmesi için gerekli bilgi, beceri ve strateji bütününe de genel çevirmen edinci adı verilir. (Alves & Gonçalves 2004:44)

Araştırmacılar, PACTE'nin belirlediği, eviri bilgisi edinci, teknolojik edinç ve ruhsal-fizyolojik öğeyi modelleriyle bütünlükler ancak daha çok çevirmenin bilişsel davranışlarını haritalandırma amaçlı gösterimlere yönelirler. PACTE'den ödünledikleri alt-edinçler, bu modelde özel eviri edinci altında yer alır. Alves& Gonçalves'e göre PACTE'nin stratejik edinci her ne kadar kendi modellerinde özel eviri edinci içinde yer alsa da bu iki kavramın tam anlamıyla birbiriyle örtüştüğü söylenemez. Her ikisi de diğer alt-edinçleri bütünlüştirici rol oynamaktadır ama özel eviri edinci, problem çözme ve karar alma süreçlerini etkinleştirmek için çıkarımlara katkıda bulunur. (Alves&Gonalves, 2004:50)

Edinç, evirmenin anlığında önceden var olan bir öğe olarak değil, çevirmenin deneyimlediği iç ve dış dinamiklerle yavaş yavaş gelişen özel bilişsel bir *tasarlayım* olarak karşımıza çıkar. (Alves&Gonalves,2004:51)

Alves ve Gonçalves'e göre eviri edincinin gelişimiyle bilişsel gelişimden aynı ilkeler sorumludur. Çeviri edinci deneyim kazandıkça ve yordam bilgisiyle bildirimsel bilgi edinildike gelişir.(Alves & Gonçalves 2005:214) Araştırmacılar, eviri edincinin çoğunlukla yordam bilgisinden oluştuğu konusunda PACTE'ye katılırlar ve eviri edincinin bireyin bilişsel düzeninde değişim yaratan anlaşılır ve anlamlı girdilerle yavaş yavaş geliştiğini ne sürerler. Özellikle karar alma ve problem çözme konularında yeni ve uzman çevirmenler arasındaki farkları ortaya çıkartarak, eviri eğitiminin öncelikle yordamsal değişimleri geliştirmesi gerektiğini savunurlar. (Alves & Gonçalves, 2005:215)

Almanyada eviri sürecini araştıran Lörscher, eviri kuramının daha çok eviri ürün ve eviri edinciyle ilgilendiğini, süreç odaklı yaklaşımların sayıca az olduğunu savunmaktadır. Araştırmacıya göre ürün odaklı çeviriye dayalı modeller çeviriyi bir kaynak metinle karşılaştırarak inceler ve betimleyici olmaktan uzaktırlar. Edince dayalı yaklaşımların çoğunda eviri modelleri görgül verilere dayalı değildir. Bu nedenlerle Lörscher eviri sürecini görgül verilere dayalı olarak araştırmaya koyulmuştur.

Almanca ve İngilizce dil çiftlerinde gerçekleştirilen çalışmada ileri düzey yabancı dil ğrencilerinin eviri süreçleri incelenmiştir. Daha sonra uzman çevirmenlerin ve çiftdilli çocukların eviri süreçlerine geçilmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre uzman çevirmenlerin eviri edinci hiçbir zaman sona ermeyecek bir gelişme süreci olarak görülür. iftdilli ocukların herhangi bir özel eğitim almadan günlük olarak gerçekleştirdikleri ve Harris&Sherwood'un doğal eviri olarak adlandırdığı çeviriler daha önce eviri kuramının inceleme konusu olmamıştır çünkü eviri kuramları yalnızca uzman çevirmenlerin eviri edinçlerine yoğunlaşmıştır.

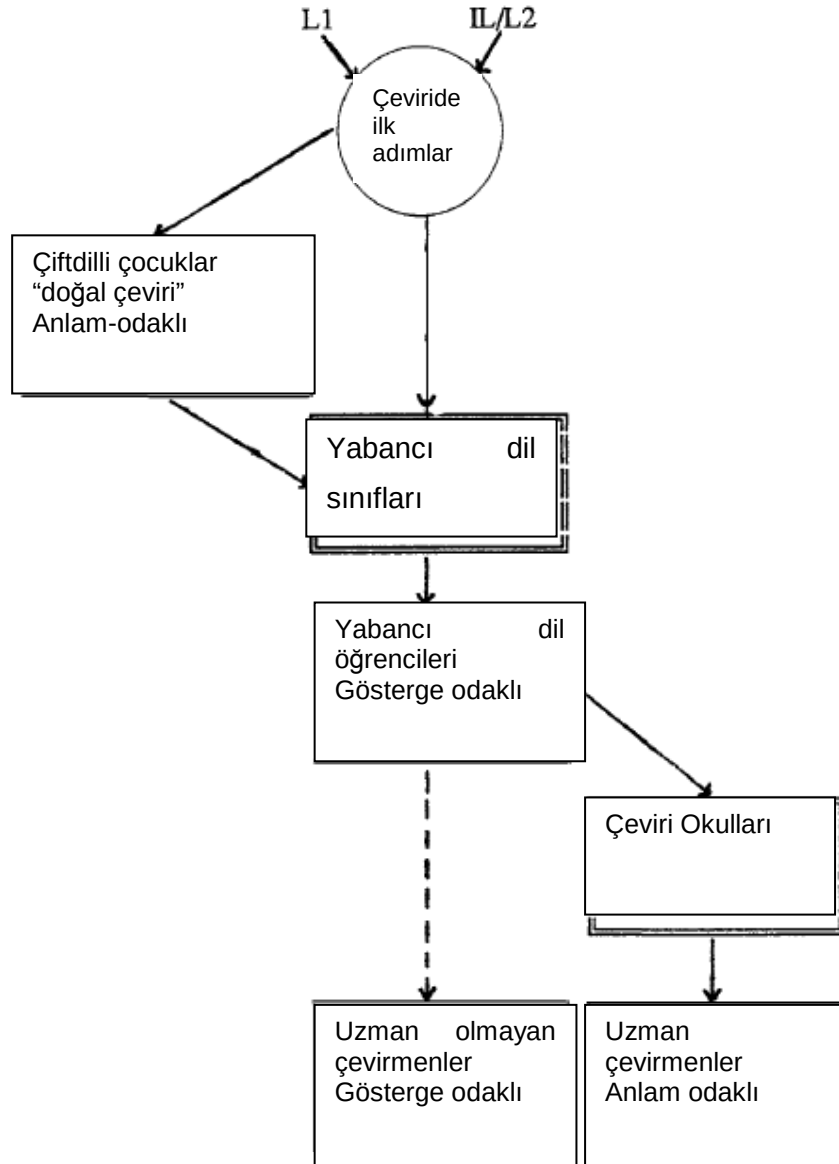
Lörscher bu tür çevirileri de araştırmasına katarak, 2 dilli çocukların anlam odaklı eviri yaptıkları sonucuna varmıştır. Salt iftdilliler değil, en az 2 dil bilen her bireyde bir dilden diğerine geçebilme edinci vardır. Ancak yabancı dil ğrencilerinin daha çok biçim odaklı eviri yaptıkları gözlenmiştir. Buna neden olarak Lörscher şunları ileri sürer: Çeviri daha çok gösterge değişimi olarak görülür ve öğrenciler bilişsel yükü daha az tutmak için derin anlama ulaşmaya gerek duymazlar.

Ayrıca yeni bir dil öğrenmek de yeterince bilişsel yük getirmektedir. Kaldı ki burada yapılan çeviriler yabancı dili sınamak amaçlı olduğundan gerçek alıcılara

karşı bir sorumlulukları yoktur. (Lörscher,1992:152-156) Uzman olmayan çevirmenler biçim odaklı çeviri türüne yoğunlaşırken, uzmanlar anlam odaklı çeviri yapmaktadırlar.

Sınıf içi uygulamalarda çeviri etkinliği, işlevi ve iletişim bağlamından koparılıp, yabancı dili sınama amacıyla kullanıldığından çeviri edinçsizliğine yol açabilir. (Lörscher,1992:158) Bu bakış açısına göre uzman çevirmenlerin yabancı dil öğrencilerinden çok çiftdilli çocuklara benzediği sonucu çıkmaktadır. (Lörscher,1992:158)

Tablo 3: Lörscher'e göre Çeviri Edinci

(Lörscher,1992:157)

3. ÇEVİRİ EDİNCİNE İLİŞKİN GRUP ÇALIŞMALARI

Bu bölümde çeviri edinci bir araştırma grubu çerçevesinde ya da kurum bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar üzerinden incelenecektir.

3.1.PACTE Grubu'nun Çalışmaları

PACTE grubu, Barselona Özerk Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümünde görev yapan Allison Beeby, Mònica Fernández Rodriguez, Olivia Fox, Amparo Hurtado Albir, Wilhelm Neunzig, M. Orozco, M.Presas, Patricia Rodríguez Inès ve Lupe Romero tarafından 1997 yılında kurulmuştur. Grubun yayınladığı çeşitli makalelerde ayrıca L.Berenguer, D.Eosinger, Martinez Melis, F.Vega, Stefanie Wimmer, Anna Kuznik, Inna Kozlova adlarına da rastlanmaktadır.

PACTE'nin amacı, ana dile ve ana dilden yapılan yazın çevirilerinde çeviri edincinin nasıl kazanıldığını araştırmaktır. Bu doğrultuda grup çalışanları çeviri edinci, çeviri edincinin edinimi, çeviri edincinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi alanlarında çalışmalarını sürdürmektedirler.(PACTE, 2000:100) Çalışma hem çeviri sürecini hem de çeviri ürünü kapsamaktadır. Sonuçlarda genel bir yargıya varılabilmesi için yöntemsel bir yaklaşımla veri toplanmasına önem verilmiştir. Araştırmalarda Almanca-Katalanca, Almanca-İspanyolca, Fransızca-Katalanca, Fransızca-İspanyolca, İngilizce-Katalanca, İngilizce-İspanyolca olmak üzere 6 dil çifti kullanılmıştır. (PACTE, 2003:43; 2005:609; 2007:95; 2008:104-105)

Çeviribilimde çeviri edinci üzerine az sayıda görgül deneysel çalışma yapılmıştır; çeviri edincinin edinimi konusundaysa daha da az kaynağa rastlanmaktadır. Katalog taraması gerçekleştiren PACTE grubu, kendilerinden önce yapılan çalışmaların genel olarak kabul göremeyeceğini savunur çünkü bu çalışmalar:

1. Çeviri edincini bütüncül olarak ele almıyorlar, salt bir alt-edinç üzerine odaklanıyorlar.
2. Dilsel bilgiye, ekin, aktarım ve kaynakları kullanabilme becerisini ekleyerek öneri getiriyorlar, hiçbirinde çeviriyi etkileyen ruhsal, fizyolojik etmenler göz önünde bulundurulmamış.

3. Çeviri edincini tanımlamaktan öte, uzman çevirmenlerde bulunan özellikleri sıralamakla yetinmiyorlar; bu özelliklerin etkileşimlerinden ya da sırasından söz etmiyorlar.
4. Önceden yapılandırılmış bir deneye dayanmıyorlar, bilimsel olarak geçerli sayılabilecek veri toplama yöntemlerini içermiyorlar.

Ancak, (1987) ile Stansfield, Scott ve Kenyon'ın (1992) çalışmaları görgül açıdan diğerlerinden farklı olmakla birlikte, Lowe'un çalışması çeviri edinci düzeylerini belirlemeye yönelik bir öneri olmaktan öteye gidememektedir. Benzer şekilde, Stansfield, Scott ve Kenyon'un çalışması güvenilirlik ve geçerlik testlerini geçmesine karşın denek azlığı nedeniyle genellenebilir olmamaktadır. (PACTE,2002:46-47; 2003:377-379)

Grup, çeviri edincini tanımlarken çevirinin, her iletişimsel etkinlik gibi karar almayı, problem çözmeyi içerdiğini ve uzmanlık bilgisi gerektirdiğini savunur. Bu uzmanlık bilgisi Çeviribilimde çeviri edinci olarak adlandırılır. PACTE grubu çeviri edincini şöyle tanımlar:

“Çeviri edinci, çeviri uygulamalarının gerçekleşebilmesi için destek veren bilgi ve beceri dizgesidir.” (PACTE, 2000:100)

PACTE, 1998'de çeviri edinci için bütüncül bir model ve çeviri edincinin edinimi için devingen bir model önermiştir. (PACTE 2000) Bu modellerde çeviriyi bir iletişim eylemi olarak gören grup, çeviri edinci ile iletişim edincinin arasındaki farkın uzmanlık bilgisinden doğduğunu öne sürer. Uzmanlık bilgisinin ne olduğu ve nasıl edinildiği konusunda ise Anderson'ın çalışmasına dayanarak, uzmanlık bilgisini bildirimsel bilgi ve yordam bilgisi olmak üzere ikiye ayırır.

Bildirimsel bilgi, “ne”yi bilmektir, öğrenme sonucu ortaya çıkar, sözle anlatılabilir ve kontrollü olarak kullanılabilir. Yordam bilgisi, “nasıl” bilmektir, deneyim sonucu edinilir, otomatik olarak kullanılır. Uzmanlık bilgisinin edinimi farklı aşamalardan oluşur. Bilgi son aşamalara doğru geldikçe otomatikleşir. Hangi yolla olursa olsun (doğal ya da eğitim) edinimde bir öğrenim süreci söz konusudur ve bilginin edinimi her zaman döngüseldir.

Bu modelde öncelikle edinç ve edim arasındaki ayrım tanımlanmıştır. Edinç, bilgi dizgesi; edim ise çeviri eylemi olarak açıklanmıştır. Ayrıca çeviri edinci,

stratejilerin önemli rol oynadıkları ve çoğu sürecin otomatik gerçekleştiği yordam bilgisi ağırlıklı uzmanlık bilgisi olarak ele alınmıştır. Modelin temelinde yatan kuramsal ve geçici varsayımlar şöyledir:

Kuramsal hipotezlere göre çeviri edinci

1. Birbiriyle bağlantılı
2. Sıradüzensel
3. Her çeviri ediminde kullanılan
4. Bağlantısı ve sıradüzenselliği değişebilen bir alt-edinçler dizgesidir.

Geçici hipotezlerse şunlardır:

1. Çeviri edincini oluşturan alt-edinçler iletişim edinci, dildışı edinç, teknolojik edinç, aktarım edinci, stratejik edinç ve ruhsal-fizyolojik edinçtir.
2. Aktarım edinci, sıradüzensel açıdan diğer alt-edinçlerden daha önemlidir.
3. Stratejik edinç, diğer alt-edinçler arasındaki etkileşimi düzenler.
4. Alt-edinçlerin etkileşimi ve sıradüzeni çevirinin yönü, dil çifti, uzmanlık alanları, çevirmenin deneyimi ve bağlama göre değişir.
5. Çeviri edinci çift dilli edinçten nitel olarak farklıdır.
6. Çeviri edinci, çevirebilmek için gereksinim duyulan bilgi dizgesidir.
7. Çeviri edinci uzmanlık bilgisidir ve tüm uzmanlık bilgileri gibi bildirimsel bilgi ve yordam bilgisinden oluşur, bu sonuncusu baskındır.
8. Çeviri edinci birbiriyle etkileşim içindeki sıradüzensel alt-edinçlerden oluşur ve bu ilişkiler değişimlere açıktır.
9. Alt-edinçler 2 dili kapsayan dil alt-edinci, dil dışı alt-edinç, teknolojik alt-edinç, ruhsal-fizyolojik alt-edinç, aktarım edinci ve stratejik alt-edincinden oluşur.

Kuramsal ve geçici hipotezleri incelediğimizde PACTE grubunun çeviri edincini bir tür üst terim olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Bu alt-edinçlerin hepsi birbirleriyle etkileşim içindedir ama sıradüzensel açıdan stratejik edinç ve aktarım edinci ön plana çıkar. Bu alt-edinçlerin çeviri edincinin hangi yönünü oluşturduğunu PACTE grubu şöyle açıklar:

İletişim edinci, iki dil arasında iletişim kurmak için gerekli dilsel bilgi ve beceriler olarak tanımlanabilir. Dilbilimsel, söylemsel ve toplumdilbilimsel öğeler bu edinç altında incelenir.

Dildışı edinç, çeviri durumunda kullanılan genel dünya bilgisi ve uzmanlık bilgisinden oluşur.

Teknolojik edinç, çeviri piyasası ve çeviri teknolojilerine ilişkin bilgi ve becerileri kapsar.

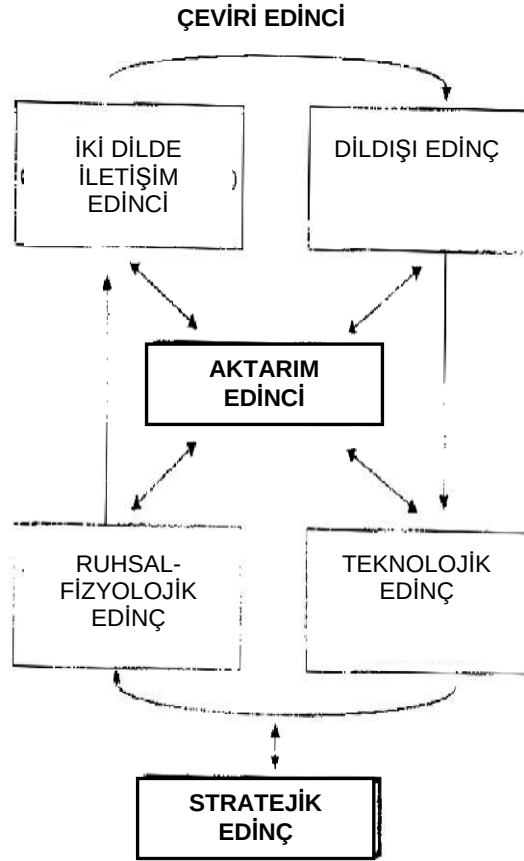
Ruhsal-fizyolojik edinç, psikomotor ve bilişsel becerileri kullanma becerisidir. Okuma ve yazma psikomotor becerileri ile hafıza, dikkat, analitik düşünme bilişsel becerileri çeviri durumunda ön plana çıkmaları açısından önemlidir. (PACTE, 2000:101-102)

Aktarım edinci, çeviri işlevi ve alıcıyı göz önünde bulundurarak kaynak metinden erek metne doğru aktarım sürecini tamamlayabilme becerisi olarak tanımlanır. Diğer tüm edinçleri bütünleştiren bir edinç olduğundan sıradüzensel açıdan diğerlerinden daha öndedir. Bu edincin alt öğeleri, anlama edinci (KM'ni anlamak için dilsel ve dildışı bilgileri kullanma, analiz-sentez yapma), “sözcüklerden sıyrılma”, yeniden anlatım ve çeviri projesini götürebilme edinçleridir.

Stratejik edinç ise, çeviri sürecinde problem çözme için kullanılan bireysel, bilinçli ya da bilinçsiz, sözlü ya da yazılı işlemleri kapsar. Burada önemli olan önce bir problemin varlığını sezmektir. Ana fikir ve metindeki diğer fikirleri ayırma, metnin usamlanmasını çözme, geri çeviri stratejik edincin birer parçasıdır. (PACTE, ibid)

Aşağıdaki çizim, edinçlerin birbirleriyle olan ilişkisini göstermektedir.

Şekil 5: PACTE'ye göre Çeviri Alt-edinçleri

(PACTE, 2000:101)

Birçok alt-edinçten oluşan çeviri edinci ayrıca üç faktörden etkilenir. Bu faktörler çeviri yönü, özel alanda yapılan çeviriler ve çevirmenin deneyimi ile çeviri bağlamıdır.

Çeviri edincinin, birbiriyle etkileşim içinde olan alt-edinçlerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, ediniminin de devingen bir süreç olduğu ortaya çıkar. Çeviri edincinin ediniminde öğrencide var olan eski bilginin yeniden yapılandırılması, yeni bilgi öğreniminden daha önemlidir. Çevirmen adaylığından uzman çevirmenliğe giden yol, yalnızca eksik alt-edinçlerin kazanılmasıyla değil, önceden var olan alt-edinçlerin yeniden yapılandırılıp aktarım edincine destek sağlamasıyla oluşur.

Çeviri edinci edinimi, çeviri edincini oluşturan alt-edinçleri yeniden yapılandırma ve geliştirme sürecidir. İşte bu nedenle çeviri edinci edinimi,

1. Yeni bilgiden uzmanlık bilgisine doğru evrilen, devingen ve sarmal bir süreç olarak tanımlanabilir. Öğrenme sürecinde yordam bilgisi ve bildirimsel bilgi bütünleştirilip, geliştirilerek yeniden yapılandırılır.
2. Yordam bilgisi ve bildirimsel bilginin ve bu nedenle stratejik alt-edincin geliştirildiği bir süreçtir.
3. Çeviri alt-edinçlerinin geliştirilerek yapılandırıldığı bir süreçtir.

Çeviri alt-edinçlerinin edinimi incelendiğinde, bu alt-edinçlerin birbiriyle etkileşim içinde olduğu ve birbirlerini telafi ettikleri görülmüştür. Ayrıca alt-edinçler, her zaman koşut biçimde gelişmezler. Edinçlerin edinimi sıradüzenseldir ve edinim çeviri yönüne, dil çiftine ve uzmanlık alanına göre değişir. (PACTE, 2003:50)

Presas, çeviri edincinin geliştirilmesinin üç süreçten geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu süreçlerin ilki, daha önce öğrenende var olmayan edinçlerin edinilmesidir. Bunu, var olan edinçlerin, aktarım edincini kolaylaştırmak için yeniden yapılandırılması izler. Son olarak da, stratejik edincin edinilmesi, çeviri edincinin gelişmesini sağlar. (Presas, 2000:29) Bu modeli destekleyen hipotezler şöyle belirlenmiştir:

1. Aktarım edincinin geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması gereklidir.
2. Alt-edinçleri geliştirmek ve yeniden yapılandırmak için stratejik edincin edinimi ve geliştirilmesi esastır.
3. Diğer alt-edinçlerin geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması için özel öğretim stratejilerinin geliştirilmesi gereklidir.
4. Alt-edinçlerin geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması çeviri yönüne göre değişir.

Tüm bilim dallarında uzmanlığı oluşturan bilgiyle ilgili deneyler yapılırken, Çeviribilimde alanın temelini oluşturan çeviri edincinin ne olduğu ve nasıl edinildiğiyle ilgili güvenilir deneyler yoktur. (PACTE 2002:44) Çeviri edinci konusunda çalışan araştırmacılar bu edinçle ilgili gözlemlerini ortaya koymuş ve yaptıkları araştırmaları paylaşmışlardır ancak kendileri de deneylerin sınırlılığı ve genellenemezliği üzerine fikirlerini belirtmişlerdir. PACTE, alandaki bu boşluğu

kapatmak için güvenilir ve geçerli sonuçlar elde etmek amacıyla çeviri edinci üzerinde yöntemsel deneyler yapmaya başlamıştır.

Deneylerde veri elde etmek için Proxy programı, doğrudan gözlem, anketler, geriye dönük sesli tutanaklar ve çevrilecek metinler kullanılmıştır. (PACTE,2005:611; 2007:99)

Proxy programı, deneklerin çeviri sürecindeki hareketlerini kaydetmeyi sağlamanın ötesinde, tüm Microsoft programları ile uyumlu çalıştığından verilerin daha sonra çağrılmasına olanak vermektedir. Proxy kayıtları sonucu elde edilen veriler şöyle gruplanabilir:

1. Bir çeviri sorununa hemen çözüm bulma
2. Çeviri sorununa gecikmeli olarak çözüm bulma
3. Ara verme
4. Ötelenen yanıt
5. Ötelenen cevabın çözümü
6. Geçici çözüm
7. Geçici çözümden son çözüme varma
8. Çevrimiçi danışma
9. Düzeltmeler

Proxy dışında deneklerden doğrudan gözlem yoluyla veri toplanmıştır. Doğrudan gözlemin amacı, programın kaydedemediği ama deneklerin gerçekleştirdiği diğer etkinlikleri kaydetmektir. Doğrudan gözlem sonucu elde edilen veriler şunlardır:

1. KM'nin ilk okuması
2. KM'nin yeniden okunması
3. EM'nin gözden geçirilmesi
4. Not tutma
5. KM ve EM karşılaştırması
6. Basılı malzemenin incelenmesi (PACTE, 2002:49-53; 2003:51-56)

Deneyler sırasında ayrıca 3 ayrı anket farklı zamanlarda kullanılmıştır. İlk anket, çalışma başlamadan verilmiştir; amacı denekler ve çeviri tecrübelerine ilişkin bilgi sağlamaktır. İkinci anket çevrilecek metinlerden sonra verilerek çeviride karşılaşılan güçlükler sorulmaktadır. Son anket ise deneyin sonunda yapılmış,

deneklerden çalışmanın gerçek çeviri ortamını yansıtmaya derecesini belirtmeleri istenmiştir.(PACTE, 2002:53-54;2003: 52-53; 2005:611)

Geriye dönük sesli tutanaklarda ise gözlemci, bilişsel etkinlikleri açığa kavuşturmak amacıyla deneğe neyi neden yaptığını sorarak çeviri sürecinde etkinleşen alt-edinçleri belirlemeyi hedeflemektedir.

Deneylerde kullanılan metinler her dil çifti için ortalama 175 sözcük içeren özgün metinlerden seçilmiştir. Metinlerde, birçok edinci yansıtan çeviri sorunları bulunmasına özen gösterilmiştir. Bir çeviri sorunu birden çok edincin etkinleştirilmesini gerektirebilir. Stratejik edinç ve aktarım edincinin göstergeleri metinde gözlemlenebilir olmadıklarından doğrudan gözlem, Proxy kayıtları ve anket sonuçlarından elde edilen verilerle değerlendirilecektir.

Bu bağlamda, PACTE grubu birçok deney gerçekleştirerek çeviri edincini öğrencilerde, çeviri deneyimi olmayan yabancı dil öğretmenlerinde ve uzman çevirmenlerde araştırmıştır.

Deney boyunca deneklerden, sırayla ilk anketi doldurmaları; biri yabancı dile öteki ana dile doğru 2 metni çevirmeleri istenmiştir. Çeviri süreci Proxy ile kaydedilmektedir. Ayrıca doğrudan gözlem de yapılmaktadır. Her çeviriden sonra deneklerden karşılaşılan sorunları belirlemeye yönelik ikinci anketi doldurmaları istenmektedir. Çeviri sürecinin sonunda ise deneklerin çeviriye ilişkin görüşleri alınmakta ve geriye dönük sesli tutanak tutularak, durakların, değiştirmelerin nedenleri sorulmaktadır. (PACTE, 2002:49-50;2003:52; 2007:99)

Deneklerin etkinlikleriyle alt-edinçler arasında bir bağ kurmaya çalışıldığında, modeli yeniden gözden geçirme gereği doğmuştur. Denekler ara verdiğinde ne oluyor? Son çözüme ulaşma nasıl oluyor? Ötellenmiş yanıt nasıl son cevaba dönüşüyor? Bu sorulara yanıt vermek için deneklerin hareketleri ve gözlem sonuçları incelendiğinde ara vermelerin bir sorunun varlığını işaret ettiği görülmüştür. Ara verme süreci, alt-edinçlerin etkinleştirilmesini ve çeviri stratejilerinin kullanımını belirtmektedir. Bu bulgular ışığında veriler ve öneriler tekrar değerlendirilerek aşağıdaki değişikliklere gidilmiştir:

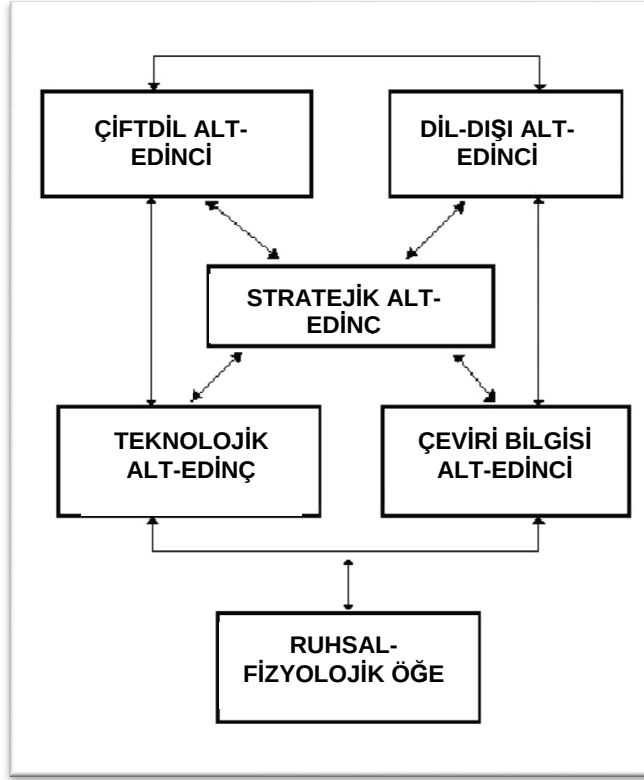
1. Aktarım edinci “Kaynak metinden erek metnin oluşturulmasına kadar alıcının istekleri ve çeviri amacı doğrultusunda aktarım sürecini

gerçekleştirebilme becerisi” olarak yeniden tanımlanmıştır. Tüm çiftdillilerde Harris ve Sherwood’un belirttiği gibi doğal aktarım edinci vardır. Ama uzman çeviri edinci, aktarım edinciyle stratejik alt-edincin yönetiminde diğer alt-edinçlerin etkileşim içine girmesi sonucu ortaya çıkar.

2. Aktarım edincinin tanımındaki bu değişiklik, dil edincinin tanımını da etkilenmiştir. Uzman çevirmen çiftdilli bir kişi olarak bir dilden diğerine geçebilme becerisini edinmiştir ve iletişim içindeki bu iki dili birbirinden ayırabilir.
3. Bu değişikliklerin sonucunda stratejik edinç daha önemli hale gelmiştir. Bu edincin göstergeleri arasında çeviri projesini planlama, alt-edinçlerdeki eksiklikleri belirleme ve bunları telafi etme, çeviri sorunlarını belirleme, çeviri stratejilerini uygulama, vb. sayılabilir.
4. Daha önce dildışı edinç içinde yer alan çeviriye ilişkin bilgi ayrı bir alt edinç olarak ortaya çıkmıştır.
5. Ruhsal-fizyolojik edinç kendi başına ayrı bir edinç olmaktan çok bir öge olarak belirlenmiştir.

Aşağıdaki çizim, yeni modeli temsili olarak göstermektedir.

Şekil 6: Gözden Geçirilen Modele Göre Çeviri Alt-Edinçleri

Yeni modele göre edinçlerin tanımları da değişmiştir. Buna göre, dil alt-edinci ad değiştirilerek **çiftdil edinci** olmuş ve iki dilde iletişim kurabilmek için gereksinim duyulan yordam bilgisi olarak görülmeye başlanmıştır. Girişimi engelleyici öğeler, edimbilim (söz eylemler), toplum-dilbilim (dialekt, dil kesiti, alan, anlam, biçim), metindilbilim (bağlaşıklık, bağdaşıklık) bu alt-edinç içinde yer almıştır. Diğer alt-edinçler şu şekilde yeniden tanımlanmaktadır:

Dildışı alt-edinç: bildirimsel bilgi ağırlıklı olup, ekinler, genel dünya bilgisi ve konu alanına ilişkin bilgilerden oluşur.

Çeviri bilgisi alt-edinci: Çevirinin işlevine ilişkin bilgi (çeviri birimleri, çeviri süreci, çeviri stratejileri, sorun türleri) ve çeviri piyasasına ilişkin bilgidir.

Teknolojik alt-edinç: Yordam bilgisi ağırlıklı her tür kaynak kullanma bilgisidir.

Stratejik alt-edinç: Çeviri sürecinin başarıyla sonuçlanmasını sağlayan ve sorunları çözmeye yarayan yordam bilgisinin ön planda olduğu edinçtir. Diğer tüm alt-edinçler arasında bağ kurarak çeviri sürecini kontrol eder. Çeviri projesini üstlenmek ve çeviri sürecini planlamak, sonuçları ve süreci değerlendirmek, alt-edinçleri etkinleştirmek, sorunları belirlemek ve çözüm bulmak için harekete geçmek bu edincin işlevleri arasında yer alır.

Ruhsal-fizyolojik öge: Hafıza, dikkat, algı gibi bilişsel süreçleri, eleştirel düşünce, bilimsel merak, kendi becerilerini tanıma gibi davranışsal süreçleri ve analiz-sentez, yaratıcılık gibi becerileri içerir. (PACTE, 2003:56-59; 2005:610;2007:96-97; 2008:106-107;2011:319)

PACTE'nin yukarıda anlatılan çalışmalarını genel olarak değerlendirirsek, grubun Çeviribilime en önemli katkısının görgül verilere dayalı olarak çeviri edincini tanımlaması olduğunu söyleyebiliriz. Deneylerin sayısı arttıkça çeviri edincini oluşturan alt-edinçler yeni bulgular doğrultusunda ele alınmıştır. Alt-edinçlerdeki değişiklik çeviri edincinin tanımını da değiştirmiştir. Buna göre, deneyler sonucunda çeviri edincinin tanımı da evrilmiştir:

PACTE 2000 yılında çeviri edincini “çeviri uygulamalarının gerçekleştirilmesi için destek veren bilgi ve beceri dizgesi” olarak tanımlamıştır. Daha sonra tanıma çeviri edincinin yordam bilgisi ağırlıklı uzmanlık bilgisi olduğu ve stratejilerin önemi eklenmiştir. 2002’de de alt-edinçlerin birbirleriyle etkileşim içinde olduğu ve sıradüzensel nitelikleri belirtilmiştir.

Yine 2003 yılında çeviri edincinin oldukça uzun bir tanımı yapılmış ve burada yukarıda belirtilenlerin yanında kaynak metnin anlaşılmasından erek metnin yeniden anlatılmasına dek süren aktarım süreci, çeviri amacı ve erek kitle özellikleri tanıma eklenmiştir.

2007 yılında iki dil bilen herkesin çeviri edincine sahip olamayacağını altı çizilmiş ve stratejik alt-edincin belirleyici rolü vurgulanmıştır. 2009 yılındaki tanım, 2000 yılındaki tanımla oldukça benzerlik göstermektedir, çeviri edinci çevirmek için gereksinim duyulan destek bilgi dizgesi olarak ele alınmıştır.

Çeviri edinci tanımlarının dışında, 2000’de yayımlanan makalede tanıtılan 1998 modelinde çeviri edincinin 6 alt ögesi olduğu öne sürülmekte ve bu alt ögelerin hepsi “competence” yani edinç olarak adlandırılmaktadır: “iletişim edinci, dil-dışı edinç vb.” (Bkz. Şekil 1)

2003 tarihli makale ve sonrasında çeviri edincini oluşturan “alt-edinçlerden” söz edilmeye başlanmıştır ve 1998 modeli anlatılırken daha önce edinç olarak söz edilen öğelerden alt-edinç olarak söz edilmeye başlanmıştır: “dil-dışı alt-edinci, aktarım alt-edinci vb.”

Her çiftdilli kişinin iki dile ilişkin bilgi sahibi olduğu ve bu dillerle ilgili dildışı bilgilere de ulaşabileceği göz önünde bulundurulursa, çeviri edincini yansıtan ana alt-edinçlerin stratejik, teknolojik ve çeviri bilgisi alt-edinçleri olduğu ortaya çıkar. (PACTE, 2005:611;2007:97, 2008:108; 2011:320)

PACTE’nin modeli ile Hönig’in modelini karşılaştırsak, stratejik alt-edincin Hönig’in büyük ölçekli bir strateji belirleme ve bunu tutarlı biçimde uygulama edinciyle benzerlik taşıdığını görürüz. Stratejik alt-edinç, aynı büyük ölçekli strateji gibi hangi durumda hangi alt-edinçlerin kullanılacağını belirler. (Göpferich, 2009a:19)

PACTE, çeviri edincini oluşturan alt-edinçleri belirleyerek, Çeviribilimde yeni bir yol açmıştır çünkü grubun çalışmasından esinlenen başka birçok araştırmacı, bu bölümde de görüleceği üzere, farklı sınıflamalara giderek PACTE’nin bulgularına dayalı çalışmalar gerçekleştirmiştir.

3.2. EMT Grup’a Göre Çeviri Edinci

EMT (European Master’s in Translation), Avrupa Birliği ile Avrupa üniversiteleri arasındaki işbirliği sonucu ortaya çıkmış bir projedir ve Avrupa’da çeviri alanında yüksek lisans eğitimi için ortak bir çerçeve oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Grubun kurulmasının altında yatan diğer bir neden, Avrupa Birliği bünyesinde, yeni Avrupa dillerinde çalışan nitelikli çevirmen gereksinimidir. Ayrıca, çeviri uygulamalarında bir birlik olmaması, çalışma koşulları ve ücretlendirmenin iyileştirilmesi gereği de söz konusu grubun oluşumunu desteklemektedir. (EMT,2009)

Grubu oluşturan uzmanlar, 3 ayrı alanda çalışma yapmaktadırlar: Daniel Gouadec ve Nathalie Gormezano eğitimcilerin eğitimi, Dorothy Kenny ve Roberto Menin iş bulma ve çeviri mesleğinin evrimi, Christian Balliu ve Belinda Maia edinçlerin evrimi üzerine çalışmaktadırlar. (EMT, 2011:8)

Avrupadaki çeviri eğitimini standartlaştırmak için EMT, dayanak oluşturacak bir çerçeve metin hazırlamıştır. Eğitim amaçlı bu metinde uzman çevirmenlerde bulunduğu düşünülen edinçler sıralanmıştır. 60 ila 120 kredilik bir eğitime denk gelen bu çerçeve metin, çalışılacak dil çiftlerinin en az C1 düzeyinde olmasını şart koşar. Metinde eğitim süreci, materyalleri ve öğretim yöntemleri üzerinde durulmamıştır. Yalnızca eğitimin kazandırması hedeflenen edinçlere yoğunlaşmıştır.

EMT' ye göre edinç, belli koşullar altında, belli bir görevi yerine getirebilmek için gerekli yetenek, bilgi, davranış ve teknik bilgi birleşimidir. Bu birleşim ilgili yetkili tarafından tanınır ve yasallaştırılır.

Bir sonraki sayfada başlayan tablo EMT' ye göre çeviri edincini oluşturan alt-edinçleri yeterliklerle birlikte göstermektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere, çeviri edinci 6 alanda incelenmektedir ancak, kimi edinçler iki ayrı alt başlığa daha ayrılmıştır.

Grubun ele aldığı ilk edinç **Çeviri Hizmetleri Sağlama** edincidir. Bu edinç, kişilerarası boyut ve üretim boyutu olarak ikiye ayrılır. Kişilerarası boyutta, çevirmenin sosyal rolü üzerinde durulur. Başka bir deyişle, müşteriyle pazarlık etme, zamanını ayarlama, gelen işe fiyat biçme ve iş etiği ön plana çıkar. Üretim boyutu daha çok metnin işlevselliğiyle ilgilenir. Burada, çeviri sorunlarına uygun çözümler bulma, gözden geçirme, düzeltme, kalite standartlarına uygun metin üretme yer alır.

Tablo 4: EMT- Çeviri Hizmetleri Sağlama Alt-Edinci için Yeterlikler

Çeviri Hizmeti Sağlama Edinci
Kişilerarası Boyut - Çevirmenin toplumsal rolünün farkındadır. - Sektör taleplerini ve iş gereksinimlerini takip edebilir. (güncel taleplerin farkındadır) - Müşterilere / olası müşterilere uygun yaklaşımlar düzenleyebilir. (pazarlama) - Müşteriyle anlaşma yapabilir.(teslim tarihi, ücretlendirme-faturalandırma- çalışma koşulları- bilgi erişimi, haklar, sözleşme, sorumluluklar, çeviriye özgü özellikler, ihale şartnameleri, vb.) - Müşteri, çeviri alıcısı ve 3. tarafların amaç, hedef ve taleplerini açık olarak belirleyebilir. - Zaman, stres, iş, bütçe ve eğitim programını planlayabilir. (birçok edinci geliştirebilir) - Sunulan hizmeti ve katma değerini hesaplayabilir. - Yönerge, teslim tarihi ve takım işleyişine uygun çalışabilir. - Çeviri hizmeti sağlamak için uygulanan standartları bilir. - İş etiğine uygun çalışabilir. - Baskı altında, diğer uzmanlarla ve proje sorumlusuyla, çok dilli bir ortamda çalışabilir. - Takım içinde çalışabilir. - Kendini değerlendirebilir (alışkanlıklarını sorgulayabilir, yeniliklere açıktır, kaliteyle ilgilidir, yeni durumlara/koşullara uyum sağlayabilir) ve sorumluluk alabilir. Üretim boyutu - Müşteri talebi, amaç/skopos ve çeviri durumuna uygun çeviri metin üretebilir. - Çeviri aşamalarını ve stratejilerini tanımlayabilir. - Çeviri sorunlarını tanımlayabilir, değerlendirebilir ve bunlara uygun çözümler getirebilir. - Çeviri kararlarını ve seçimlerini gerekçelendirebilir. - Çeviri alanında üstdil kullanabilir. - Gözden geçirme yapabilir. - Kalite standartları oluşturabilir ve uygulanmasını izleyebilir.

(EMT, 2009:4-5)

Dil edinci kaynak ve erek dilde dilbilgisel, sözlükbilgisel ve deyimisel yapılarla birlikte bu dillere özgü görsel ve yazınsal özellikleri anlamayı içerir. Ayrıca çevirmenden dilin evrimine karşı duyarlı olması beklenir. Aşağıdaki tablo, dil alt-edinci için yeterlikleri göstermektedir:

Tablo 5: EMT Dil Alt-Edinci için Yeterlikler

Dil Edinci
- A dili ve diğer çalışma dillerinin (B,C) dilbilgisel, sözlükbilgisel ve deyimisel yapılarının yanı sıra görsel ve yazınsal uzlaşımları anlayabilir. - A ve B dillerinde bu yapıları ve uzlaşımları kullanabilir. - Dilin geçirdiği değişimlere ve gelişimlere karşı duyarlı davranabilir. (Yaratıcılığı geliştirmek için yararlıdır.)

(EMT, 2009:5)

Ekinlerarası Edincin toplumdilbilimsel ve metinsel iki boyutu vardır. Toplumdilbilimsel boyutta, dilin işleyişi ve farklı dil kullanımlarında anlam incelenir. Sözel olmayan anlatımlarla birlikte belli bir topluluğa ilişkin etkileşim kurallarını belirleyebilmek ve belli bir yazılı-sözlü belge için verilen duruma uygun dil kesiti seçebilmek bu boyutta istenen yeterliklerdir.

Metinsel boyutta belgedeki büyük ölçekli yapının ve tutarlılığın incelenmesi ön plana çıkar. Metindeki önvarsayımları, göndermeleri, klişeleri, metnin arka planını ve metinlerarasılığı sezebilmek önem kazanır. Karşılaşılan problemleri betimleyebilmek, değerlendirmek ve bunları çözmek için strateji geliştirmek; metnin iletisini çıkartıp izleği özetleyebilmek diğer yeterliklerdir.

Ayrıca ekine özgü öğeleri, değerleri ve göndermeleri tanıyarak, metin türü geleneğine uygun bir metin üretebilmek önem taşımaktadır. Böyle bir metin üretebilmek için ekinlerarası edinç çevirmenin farklı yapılar kullanabilmesini, bilgiyi açımlayarak ya da özetleyerek sunabilmesini ve düzeltmeyle ilgili son kalite kontrolleri yapabilmesini öngörür. Aşağıdaki tablo, ekinlerarası alt-edinç için yeterlikleri göstermektedir:

Tablo 6: EMT Ekinlerarası Alt-Edinç için Yeterlikler

Ekinlerarası Edinç
Toplumdilbilimsel boyut - Toplum, bölge, tarih ve biçime göre farklılık gösteren dil kullanımlarında işlev ve anlamı belirleyebilir. - Belirli bir toplulukla etkileşim kurmak için sözlü olmayan öğeleri ve gerekli kuralları belirleyebilir. (müzakereler için yararlıdır) - Belirli bir belge ya da konuşma için, duruma uygun dil kesitini belirleyebilir. Metinsel boyut - Bir belgenin büyük ölçekli yapısı ve tutarlılığını anlayabilir ve inceleyebilir. (görsel-işitsel öğeleri de kapsar.) - Önsездirimler, örtük anlamlar, göndermeler, klişeleşmiş kullanımlar ve metinlerarasılığı fark edebilir. - Sorunları anlayarak betimleyebilir, değerlendirebilir ve çözüm stratejileri üretebilir. - Bir belgedeki temel bilgiyi çıkartabilir ve özetleyebilir.(özetleme becerisi) - İlgili ekinlere özgü öğeler, değerler ve göndermeleri tanıyabilir ve tanımlayabilir. - Ekine özgü öğeleri ve yazım yöntemlerini bir araya getirebilir ve karşılaştırabilir. - Metin türü geleneklerine ve biçime uygun olarak bir metin oluşturabilir. - Taslak çıkarma, açımlama, farklı yapılarla anlatım, kısaltma ve son düzeltmeyi hızlı ve etkin biçimde gerçekleştirebilir.

(EMT, 2009:6)

Bilgi Bulma Edinci bilgi ve belge gereksinimlerinin karşılanmasına yöneliktir. Terminoloji araştırmasında uzmana danışmak, elektronik kaynaklar için eleştirel düşünce yoluyla değerlendirme ölçütleri geliştirebilmek, kaynakların güvenilirliğini sorgulamak, arama motorlarını ve çeviri araçlarını verimli kullanabilmek bu edinde önemli rol oynar. Benzer olarak arşiv çalışmaları da bilgi bulma edincinde yer alır.

Aşağıdaki tablo, bilgi bulma alt-edinci için yeterlikleri göstermektedir:

Tablo 7: EMT Bilgi Bulma Alt-Edinci için Yeterlikler

Bilgi Bulma Edinci
- Bilgi ve belge gereksinimlerini belirleyebilir. - Bilgi ve belge araştırması için stratejiler geliştirebilir. (uzmana danışmayı da kapsar.) - Verilen görevle ilgili bilgiyi çekip çıkartabilir ve işleyebilir.(belge, terminoloji ve anlatım tarzına bağlı bilgiler) - İnternet ya da başka bir ortamda erişime açılmış belgelerin değerlendirilmesi için ölçütler geliştirebilir, başka bir deyişle bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulayabilir. (eleştirel düşünce) - Arama motorlarını ve çeviri teknolojilerini verimli kullanabilir. (terim bankaları, elektronik bütünce, elektronik sözlükler) - Belgeleri arşivleyebilir.

(EMT, 2009:6)

Konu Edinci, zihinsel merak uyandırma, analiz ve özetleme yeteneklerinin yanı sıra bilgiye nasıl ulaşılacağını bilmeyi barındırır. Belgenin konusal yönlerini daha iyi kavrayabilmek için ilgili bilgiyi araştırabilme, uzmanlık alanlarında ve uygulamalarında bilgi edinme ve öğrenmeyi öğrenme bu edincin parçasıdır. Aşağıdaki tablo, konu alt-edinci için yeterlikleri göstermektedir:

Tablo 8: EMT Konu Alt-Edinci için Yeterlikler

Konu Edinci
- Belgenin konusal yönlerini daha iyi kavramak için araştırma yapabilir. - Uzmanlık alanları ve uygulamalarına (kavram dizgeleri, akıl yürütme, sunuş, kontrollü dil kullanımı, terminolojiye, vb.) ilişkin bilgisini geliştirebilir. (Öğrenmeyi öğrenir.) - Merak, inceleme ve özetleme yeterliklerini geliştirebilir.

(EMT, 2009:7)

Teknolojik Edinç genel anlamda çeviri eyleminde bilgi teknolojilerini başarılı biçimde kullanmayı hedefler. Birçok çeviri programını düzeltme, yazım, dilbilgisi kontrolü yapmak gibi kaliteyi ilgilendiren eylemler dışında, terimce, sayfa düzeni, bilgi arama için verimli ve hızlı biçimde kullanabilmeyi kapsar.

Veritabanı ve dosyalar oluşturup, bunları yönetebilme, çeviriyi farklı biçimlerde farklı teknik ortamlar için hazırlayıp sunabilme teknolojik edinç başlığı altında ele alınır. Aşağıdaki tablo, teknolojik alt-edinç için yeterlikleri göstermektedir:

Tablo 9: EMT Teknolojik Alt-Edinç için Yeterlikler

Teknolojik Edinç
-Düzeltilme, çeviri, terimce, sunuş, bilgi araması (örneğin metin işlemesi, yazım ve dilbilgisi hatalarının düzeltilmesi, internet, çeviri belleği, terim bankası, ses tanıma yazılımları) amaçları için birçok yazılımı etkin, hızlı ve eşzamanlı kullanabilir. -Veritabanı ve dosya oluşturabilir, bunları yönetebilir. -Özellikle çoklu ortam ve görsel işitsel öğelerin çevirisinde yeni geliştirilmiş araçları tanır ve bunlara çabuk uyum sağlayabilir. -Farklı biçimlerde ve farklı teknik ortamlar için çeviri yapabilir ve çeviriyi düzenleyebilir. -Makine çevirisinin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin bilgi sahibidir.

(EMT, 2009:7)

Pym, EMT'nin Avrupa genelinde çok benimsenmeyecek bir yüksek lisans programı olduğunu savunur ve bu düşüncesini şöyle temellendirir: Avrupa Birliği kurumları kendilerine özgü kuralları nedeniyle “kaptisli” işverenlerdir: En az 2 yabancı dili ön koşul olarak isterler. Belirli alanlarda belirli metin türleri ile çalışırlar. Çalışma türleri bürokratik, özel sektörün ya da yerelleştirme şirketlerinin işleyişine uymaz. Siyasal ve etik nedenlerle doğruluğu üretkenliğin önünde tutarlar. (Pym,2008:1)

Pym aynı zamanda EMT'nin önerdiği yeterliklerin pek çoğunu ya da hepsini barındıran birçok lisans düzeyinde programın varlığını dile getirerek EMT'nin önerisinin bu programların varlığını göz ardı ettiğini belirtmiştir. Ayrıca önerilen içeriklerin lisans ve lisansüstü düzeyindeki ayrımla ilgisi yoktur.

Her çeviri eğitimi programının yerel bağlamda ön plana çıktığı noktalar, alanlar ve dil çiftleri vardır. Örneğin, bir yüksek lisans programı İngilizce-Fransızca görsel-işitsel çeviride uzmanlaşma üzerine olabilir. Her program merkezi yönergelere uymaz.

EMT'nin yeterliklerini inceleyen araştırmacı, kişilerarası edincin yalnızca iş ilişkilerini içerdiğini, etik, vatandaşlık ve kariyer planlamasına yer verilmediğini belirtmiştir. Ayrıca, yeterliklerin hangi düzeyde edinileceğinin belirtilmediğini vurgulamıştır. (Pym,2008:3)

Pym, EMT'nin bu olumsuz yönleri giderebilmesi için başarısının belirli aralıklarla ölçülmesini ve 5 yıl içinde bir iyileştirme olmazsa B planına geçilmesini önermektedir. Pym'in önerdiği B planındaysa bilişsel alandaki edimlere dayanarak halka açık sınavlarla ölçülen ve herhangi bir eğitim kurumundan bağımsız biçimde gerçekleştirilen çevirmen sertifikası yer almaktadır. (Pym,2009d:5)

3.3. TransComp'a Göre Çeviri Edinci

TransComp, Graz Üniversitesinin çeviri edincini araştırmak üzere oluşturduğu süreç odaklı ve uzun soluklu bir projedir. Bu proje 3 yıl boyunca 12 öğrencideki çeviri edinci gelişimini araştırmayı ve bunu 10 uzman çevirmeninkiyle karşılaştırmayı amaçlamaktadır. 2007 yılında başlayan TransComp, Avusturya Bilim Fonu tarafından 2008 Eylül- 2011 Ağustos arasında finanse edilmiştir.

TransComp Projesi, proje başkanı Prof.Dr.Susanne Göpferich, Gerrit Bayer-Hohenwarter, Friederike Prassl ve Yar.Doç.Dr.Hubert Stigler'den oluşmaktadır.

TransComp, yürüttüğü projede öğrenciler ve uzman çevirmenlerde çeviri edinci gelişimini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya dil sınavlarında iyi not alarak katılmaya hak kazanan öğrencilerin A dili Almanca, B dili İngilizcedir ve tüm öğrenciler süreç boyunca aynı eğitimlere katılmışlardır. Uzman çevirmenlerin katılım koşulu ise çevirinin temel geçim kaynakları olması ve sektörde 10 yıl deneyim kazanmış olmalarıdır.

12 öğrencinin çeviri edinçleri ilk 6 sömestr boyunca dönem başlarında ve dönem sonlarında incelenmiştir. İki gruba ayrılmış olan öğrenciler toplamda 10 metin çevirmiştir. İngilizceden Almancaya çevrilen metinlerde çeşitli düzeylerde (sözlüksel, sözdizimsel, dilsel-metinsel, edimsel, ekine özgü, anlamaya dayalı, yaratıcılık gerektiren) güçlükler vardır.

Çeviri süreci klavye vuruşlarını, işaretçi hareketlerini ve bunlar arasındaki zaman farkını ölçen Translog ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca internet ve elektronik kaynak kullanımı Camtasia Studio programı ile izlenmiştir. Gözlemcilerin doğrudan gözlemleri de çalışma sürecine katılmıştır. Dahası kimi çeviri durumlarında göz hareketlerini ölçen başka programlar da kullanılmıştır. Çeviri sürecinde adaylar ya sesli tutanak ya da geriye dönük tutanaklardan birisini kullanmışlardır. Projede metinler, notlar, çeviri yönergeleri Asset Management System kullanarak kodlanmıştır. Bu program sayesinde sesli tutanaklar ve video kayıtları ile çeviri metin birlikte incelenebilmiştir. (Göpferich, 2009c) Sonuçlar PACTE grubunun bulgularıyla ilişkilendirilmiştir.

TransComp araştırmacılarından Göpferich'e göre çeviri edinci modelleri ve çeviri edincinin edinimi için geliştirilen modeller daha çocukluk yıllarındadır. Bu durumun nedenlerinden biri çeviri edinci gelişiminin izlenmesinin yalnızca boylamsal çalışmalarla olası oluşudur. Bu tür çalışmalar aynı deneklerin hem çeviri sürecini hem de çeviri ürünlerini belirli aralıklarla değerlendirir. TransComp, çeviri edincini ve çeviri edinci edinimini araştırırken; kuramsal temellere ve farklı alanlarda uzmanlık bilgisinin gelişimine dayanır ve bu süreçte aday ve uzman çevirmenlerin çeviri süreci karşılaştırılır. (Göpferich, 2009a:12-13)

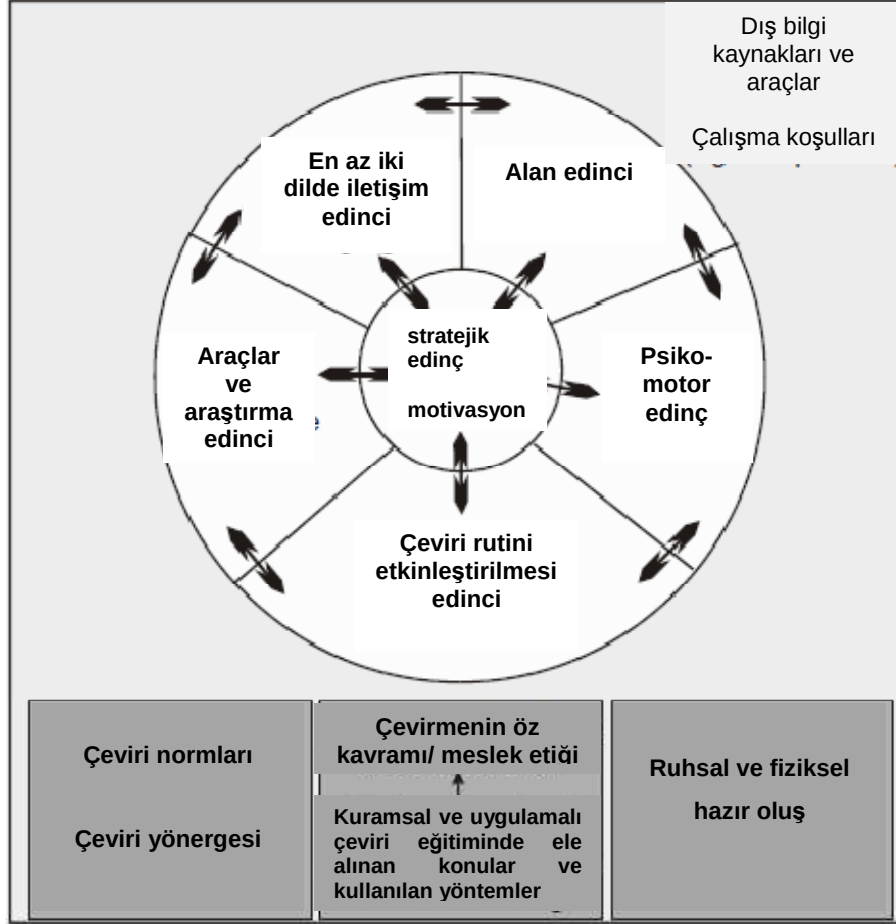
Çeviri araştırmacıları birçok öğenin çeviri edincini oluşturduğunu belirtmektedir ancak hangi alt-edinçlerin hesaba katılacağı ve bunların nasıl tanımlanacağı konusundaki tartışmalar hala devam etmektedir. Göpferich'e göre en azından kaynak ve erek dillerde iletişim edinci, alan edinci ve araçlar ve araştırma edinci çeviri edincinde önemli rol oynamaktadır. (Göpferich, 2009a:14)

PACTE, Hönig ve Pym'in çeviri edinci için geliştirdiği modellere dayanarak, Göpferich kendi modelini oluşturmuştur. Bu model TransComp'un çalışmalarında dayandığı çeviri edinci modelini oluşturmaktadır. Şekil 4, Göpferich'in oluşturduğu söz konusu modeli göstermektedir.

Bu modelde çeviri edinci 6 alt-edince ayrılır. Ayrıca bu alt-edinçleri destekleyen başka öğeler de vardır. Bunlar, alt-edinçlerden ayrı olarak şekilde aşağı tarafta gösterilmiştir.

Şekilde alt-edinçler arasında yer alan çift yönlü oklar edinçlerin birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu anlatmaktadır. Modelin tam ortasında yer alan stratejik edinç ve motivasyonun diğer tüm alt-edinçlerle bağı olduğu görülmektedir.

Şekil 4: Göpferich'in Çeviri Edinci Modeli

(Göpferich, 2009a:21)

1. **İki dilde iletişim edinci:** PACTE Grubunun “çift dilli alt-edinç” ulamına denk gelir. Her iki dil için sözlük bilgisi, dilbilgisi ve edimsel bilgi burada yer alır. Edimsel bilgi, karşılıklı ekinlerdeki tür ve özel durum kullanımlarına ilişkin bilgiyi içerir. Kaynak dildeki iletişim edinci, kaynak metnin alımlanmasına yöneliktir. Erek dil edinci ise üretilen metnin kalitesini belirler. Erek dildeki alımlama edinci hiçbir zaman ihmal edilmemelidir çünkü bu edince kaynak dil ve erek dil birimlerinin anlamsal eşdeğerlik bakımından karşılaştırılması için gereksinim vardır.

2. **Alan edinci:** Yaklaşık olarak PACTE'nin "dil-dışı alt-edinç" ulamına karşılık gelir. Kaynak metni anlamak ve erek metni üretmek için gerekli genel bilgi ve özel alan bilgisini içerir. Aynı zamanda dış kaynaklardan hangi ek bilgilerin alınması gerektiğini bilmek de bu ulamda yer alır.

3. **Araçlar ve araştırma edinci:** Bu edinç, PACTE'nin "teknolojik alt-edincine" denk gelir ve çeviriye özel geleneksel ve elektronik araçları, ansiklopedi ve sözlük gibi başvuru kaynaklarını, terim bankası, koşut metin, bütünce ve arama motorlarını kullanmayı içerir.

4. **Çeviri rutini etkinleştirilmesi edinci:** Kabuledilebilir erek dil eşdeğeri bulmayla sonuçlanan ve dil çiftine özel kimi aktarım işlemlerini hatırlama ve uygulama bilgi ve becerisidir. Hönig'in modelinde bu edinç, "verimli küçük ölçekli strateji etkinleştirme becerisi" olarak tanımlanabilir.

5. **Psikomotor Edinç:** Elektronik araçlar için okuma-yazma becerisidir. Bu beceriler ne kadar gelişmiş olursa, bilişsel yeti o kadar az kullanılır. Örneğin, bilgisayar klavyesinde yazmaya alışkın bir çevirmen, daktilo etme eylemi için ek bilişsel çabaya gerek duymaz. Harflerin yerini arayarak harcayacağı çabayı çeviri sorunlarını çözmeye ayırır.

6. **Stratejik edinç:** PACTE grubunun stratejik alt-edincine benzer ve yukarıda sayılan alt-edinçlerin kullanımı denetler; alt-edinçler arasında sıradüzensellik kurar; büyük ve küçük ölçekli stratejiler çerçevesinde hareket edilmesini sağlar. (Göpferich, 2009a)

Yukarıdaki alt-edinçlerin kullanımı ve kontrolü üç öge tarafından belirlenir. Bunlar, çeviri yönergesi-çeviri normları, çevirmenin öz kavramı-meslek etiği ve son olarak çevirmenin ruhsal-fiziksel hazır oluşudur. Çevirmenin öz kavramı ve meslek etiğinin oluşumunda eğitim sırasında edinilen bilgiler önemli rol oynar. Bu öge ayrıca sosyal sorumluluk ve rollerle de ilişkilidir.

3.4. İki ve Üçüncü Bölüm Değerlendirmesi

Tezin 2 ve 3. bölümlerinde çeviri edincinin ne olduğunu anlayabilmek için çeviri edincine farklı yaklaşımları ele almaya çalıştık. Hönig ve Pym salt çeviriyi ilgilendiren alt-edinçlere odaklanırken, diğer araştırmacılar çeviri edincini birçok alt-edince bölmüşlerdir. Görgül araştırmalardan elde ettikleri verilere dayalı bir model öneren PACTE, boylamsal çalışmalarla PACTE'nin modelinde değişikliğe giden TransComp çalışma gruplarının çeviri edincine yaklaşımına örnek oluşturmaktadır.

İş yaşamındaki gerçekleri eğitime uyarlamaya çalışan EMT, çeviri edincine sektörel ve eğitimsel yaklaşımı göstermektedir. Ancak uygulamalar yalnızca AB ile sınırlıdır. Daha çok çeviri piyasası odaklı yaklaşım ATA tarafından sunulmuştur. Çeviri piyasası bireysel olarak model sunan araştırmacılar tarafından da ele alınmıştır. Jean Vienne çeviri işinin kabulüyle başlattığı modelinde çevirmeni diğer eyleyenlerle işbirliği içinde ele almıştır.

Alves ve Gutt çeviri edincine bilişsel boyutta yaklaşmışlardır. Gutt çıkarımsal süreçlerde çeviri edincini bir tür üst gösterim olarak tanımlarken, Alves ve Gonçaves çeviri edincini Yorumsal Benzerlik Kuramıyla ilişkili olarak ele almıştır. Rothe-Neves ise tüm araştırmacılardan farklı olarak çeviri edincini sonuç olarak görmüştür. Kussmaul çeviri edincine dilbilimsel olarak yaklaşmış; metindilbilim ve anlambilimin çevirideki rolünü sorgulamıştır.

Bergen yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemi Çeviribilime uyarlamış ve Schaffnerla birlikte PACTE dışında çeviri edincinin edinimini araştıran az sayıdaki araştırmacılar arasında yer almıştır. PACTE'ye göre çeviri edinci edinimi bir tür yeniden yapılandırma sürecidir. Yordam bilgisiyle birlikte bildirimsel bilgi de yeniden yapılandırılır. Çeviri-alt edinçleri geliştirilerek uzmanlığa doğru gidilir.

Bergen çeviri edinci edinimini sınıf örneğinde ele alarak öğrenme adımlarını belirlemiştir. Bu yaklaşımda eğitmenden gelen geribeslemeyle bilgilerin yapılandırılması önem taşır.

Schaffner çeviri edinci edinimini çalıştığı üniversiteden örnekler vererek ele almıştır. Çeviri edincini hem dil eğitiminde hem de çeviri eğitiminde geliştirmek için öneriler sunmuştur.

Bu modellerin incelenmesi sonucunda çeviri edincine üç ana yaklaşım olduğu ortaya çıkmıştır. İlki çeviri edincini salt çeviriye özgü yetkinliklerle ele alan derleyici yaklaşım, ikincisi çeviri edincini alt-edinçlere bölen ulamsal yaklaşım ve üçüncüsü çeviriye ussal bir etkinlik olarak gören bilişsel yaklaşımdır. Çalışma grupları, profesyonel örgütler ve üniversiteler ulamsal yaklaşımı benimsemişlerdir.

Çeviri edincini değerlendirmede dayanak olan çeviri alt-edinçlerini belirlemek amacıyla, araştırmacıların öne sürdükleri modeller betimleme ve ayrıştırma-yorumlama adımlarından oluşan 2 aşamalı bir yöntemle incelenmiştir.

Betimlemeler tezin 2 ve 3. Bölümlerinde yapılmıştır. Bu bölümler çeviri edincine farklı bakış açılarından yaklaşmakta, bu kavramın farklı tanımlarını ortaya koyarak çeviri edincini betimlemektedir. Betimleme sonucunda derleyici modeli benimseyenlerin sayıca daha az olduğu ve araştırmacıların daha çok ulamsal modeller sunduğu ortaya çıkmıştır.

Ulamsal modellerde çeviri edincini oluşturan alt-edinçler birçok yeterliği içerecek biçimde gruplanmıştır. Çalışmamızda ayrıntılı olarak betimlediğimiz çeviri edincini oluşturan farklı alt-edinçlerdir. Bu alt-edinçlerin kapsamaları betimlenmiş ve araştırmacıların hangi ulamların altına hangi davranışları- özellikleri grupladıkları belirlenmiştir. Böylelikle ayrıştırma adımına ön hazırlık yapılmıştır.

Ayrıştırma ve yorumlama olarak adlandırılan ikinci adımda tezin iki ve üçüncü bölümünde betimlenen veriler karşılaştırılıp, ayrıştırılacaktır. Karşılaştırmaya konu olan ulamsal modeller olduğundan karşılaştırma önce araştırmacıların belirledikleri alt-edinçler bağlamında gerçekleştirilecektir. Betimleme aşamasında çeviri edinci modeli sunan araştırmacıların kimilerinde benzer-aynı alt-edinçler gözlemlenmiştir. Ancak, kimileyin aynı adla anılan alt-edinçlerin içerdiği yeterlikler farklı olabilmektedir. Yine, farklı öneriler sunan modeller ayrıntılandırılarak irdelendiğinde ortak yeterlikler göze çarpmıştır. Farklılık, kimileyin aynı beceriyi içeren alt-edince farklı adlar verilmesinden ya da becerilerin farklı gruplanmasından kaynaklanmıştır. Araştırmada alt-edinçlerin kapsadığı yeterlikler belirlenerek araştırmacıların asıl çeviri edincini oluşturduğunu düşündüklerini alt-edinçler ortaya çıkarılacaktır.

Araştırmanın 2 ve 3. Bölümlerinde ele alınan bireysel çeviri modelleri Neubert, Schaffner, Vienne, Rothe-Neves, Bergen, Angelelli, Kussmaul, Yazıcı ve

Eruz'un önerdiği modeller; grup çalışmaları PACTE, EMT, TransComp'un öne sürdükleri modellerdir. Araştırmada yinelemeyi engellemek için Bergen ve Alves'in modelleri veri ayrıştırması-yorumlamasında yer almamıştır çünkü Bergen TransComp'un modelini, Alves PACTE'nin modelini kendi modelleriyle bütünleştirmişlerdir.

Neubert ve Schaffner'ın modellerindeki ulamlar incelendiğinde **dil edinci**, **metin edinci**, **ekin edinci** ve **aktarım edincinin** birbirlerine benzer kapsamda oldukları saptanmıştır. Konu edincindeyse farklılık görülür. Neubert daha geniş kapsamda düşünerek bilgi bulmayı da **konu edincine** katmıştır. "Bilgiye ulaşma" **araştırma edincinin** göstergesi olarak görülürse Neubert'in konu edincinde genel kültür bilgisi ve araştırma edincini birlikte ele aldığı söylenebilir.

Schaffner ise konu edincini ağırlıklı olarak özel alan bilgisi olarak görmüş ve bu ulama bilgi teknolojilerinin kullanımını da koymuştur. Schaffner ayrıca modeline **araştırma alt-edinci** ulamını da eklemiştir ancak burada çevirmenden beklenen salt bilgiye ulaşması değil, problemleri çözme becerisini edinmiş olmasıdır. Bu açıdan, Schaffner'ın bu alt-edincinin daha çok PACTE'nin stratejik edinci ve EMT'nin bilgiye ulaşma edinciyle benzerlik taşıdığı söylenebilir.

Neubert ve Schaffner'ın modellerine benzeyen başka bir çeviri edinci modeli Angelelli'nin modelidir. Angelelli çeviri edincini 4 ulamda ele alır. Aşağıdaki tablo ayrıştırma sonucunda 3 araştırmacının önerdikleri alt-edinçleri göstermektedir:

Tablo 10: Neubert, Schaffner ve Angelelli Çeviri Alt-edinçleri Karşılaştırması

Neubert'in Modeli	Schaffner'ın Modeli	Angelelli'nin Modeli
Dil edinci	Dil edinci	Dil edinci
Metin edinci	Metin edinci	Metin edinci
Ekin edinci	Ekin edinci	Edimsel edinç
Aktarım edinci	Aktarım edinci	-
Konu edinci (Araştırma edinci)	Konu edinci (teknolojik edinç)	-
	Araştırma edinci (Stratejik edinç)	Stratejik edinç

Her ne kadar Schaffner düşüncelerinde PACTE'den etkilendiğini belirtse de PACTE ve Schaffner'ın çeviriye yaklaşımı arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıklar önce çeviri edincini oluşturan alt-edinçlerin ayrımında ortaya çıkar. PACTE'nin çeviri

bilgisi, EMT'nin Çeviri Hizmetleri alt-edinci olarak ele aldığı çeviri ve çeviri piyasasına ilişkin bilgi, Schaffner'ın önerdiği edinç tanımında yer almamaktadır. Bu öge çeviriye üst bakış sağladığından ve çeviri piyasasındaki beklentileri öğrenciye gösterdiğinden çeviri edincinin ediniminde önemli sayılabilir.

Benzer olarak çeviride bilgi teknolojilerinin kullanımını destekleyen PACTE, EMT ve TransComp'un modellerinde Teknolojik edinç olarak adlandırdıkları öge, Schaffner'ın önerdiği alt çeviri edinçlerinde yer almamaktadır.

Schaffner'ın modelinin PACTE ve EMT'ninkilere göre farklılığı TransComp gibi özel alan bilgisini modelle bütünleştirmesidir. Araştırmacının ayrıca çeviri edincinin edinimine yoğunlaşması modelinin eğitimle bağ kurmasını sağlamaktadır. Çeviri edinci edinimi konusunda çok az sayıda araştırma olması nedeniyle edinim sürecinin somut örneklerle anlatılması birçok eğitimciye yol gösterebilir.

Rothe-Neves ve Vienne'in önerdikleri modeller Neubert, Schaffner ve Angelelli'nin modellerinden daha farklıdır. Rothe-Neves ve Vienne'in modellerinde çevirmen toplumsal bir eyleyen olarak görüldüğünden "işbirliği" ve "iletişim" ulamlarında çevirmenin diğerleriyle kurduğu ilişkiler incelenmektedir. Ayrıca Neubert ve Schaffner'ın aktarım edincinde üzerinde durdukları gibi yalnızca bilmek yeterli değildir, çeviriyi yapmak gereklidir. Rothe-Neves, PACTE'nin de yordam bilgisi-bildirimsel bilgi olarak nitelediği bu ayrımı "Bilgi" alt-edincinde ele almıştır. Ayrıca Schaffner'ın konu alt-edincinde söz ettiği teknolojik alt-edinç, Rothe-Neves'in "Beceri" ulamında yer almaktadır. Benzer şekilde Neubert'in konu alt-edinci kapsamında yer verdiği araştırma edincinden Vienne'in bilgi yönetimi alt-edincinde söz edilmektedir.

Yazıcı ve Eruz'un modelleri Türkiyede çeviri edincine bakışı sergilemektedir. İki araştırmacının çeviri edinci modelleri incelendiğinde her 2 modelde de dil, ekin, metin, araştırma alt-edinçleriyle kuramsal bilgiye yer verildiği gözlemlenir. Eruz, Yazıcı'dan farklı olarak uzmanlık bilgisini ayrı bir ulam olarak ele almıştır. Yazıcıysa Eruz'un modelinde bulunmayan elektronik araç, proje tasarımı ve pazarlama bilgisini çeviri edinci modeline yerleştirmiştir. Türkiyeden önerilen bu modeller, diğer bireysel çalışmalarla karşılaştırıldığında alt-edinçler açısından çok büyük bir farklılık görülmemiştir.

Tezin 2. Bölümünde grup çalışması sonucu ortaya çıkan çeviri edinci modelleri betimlenmiştir. Betimleme sonucunda grup çalışmalarının hepsinde çeviri edincinin alt-edinçlerden oluşan bir kavram olarak ele alındığını gözlemlenmiştir. Aşağıda grupların önerdikleri çeviri edinci modelleri alt-edinçler düzeyinde karşılaştırılacaktır. Karşılaştırmalarda PACTE dayanak noktası olarak seçilmiştir. Bu seçimin 2 nedeni vardır: PACTE çeviri edincini eğitim çerçevesinde araştırmıştır ve alt-edinç sayısı diğer gruplara göre daha azdır, böylelikle alt-edinçler arasında kaybolma riski engellenmiştir. PACTE'nin tek bir alt-edinç altında topladığı edinçleri ayrıca bölerek 2 alt-edinç olarak ele alan gruplarda ilgili alt-edinçler yan yana yazılmıştır.

PACTE ve EMT görgül alanda çalışma yapan iki gruptur ama iki grubun çeviri edincini ele alması farklıdır. EMT, PACTE'ye göre daha ayrıntılı bir model sunmuştur. EMT'nin modelindeki her ulamda çevirmende bulunması gereken yeterlikler belirtilmiştir. Böylelikle çeviri edinci modeli aynı zamanda çevirmenlerin özdeğerlendirme yapabilecekleri bir tür kaynak haline gelmiştir.

Aşağıdaki tablo, iki grup için çeviri edincini oluşturan öğeleri göstermektedir³. İki grup da çeviri edincini 6 öğenin oluşturduğunu öne sürer. Bu öğelerin kimileri hem ad hem de içerik açısından benzerken, diğerleri farklılık göstermektedir.

Tablo 11:PACTE ve EMT' ye göre Çeviri Edinci

PACTE	EMT
Çifttil alt-edinci	Dil edinci
Dildışı alt-edinç	Ekinlerarası edinç
Çeviri bilgisi alt-edinci	Çeviri Hizmeti edinci
Teknolojik alt-edinç	Teknolojik edinç
Stratejik alt-edinç	Bilgiye ulaşma edinci
Ruhsal-fizyolojik öge	Konu edinci

Her bir alt-edinç, kapsadıkları yeterlikler bakımından ele alınırsa, iki grup arasındaki benzerlik ve ayrılıklar ortaya çıkar.

PACTE, Çifttil alt-edincini iki dilde iletişim kurabilmek için gerekli yordam bilgisi olarak tanımladıktan sonra, edimbilim, toplumdilbilim, metin-dil-sözlük bilgisini burada ele alır. Oysa EMT, toplumdilbilim ve metin bilgisini ekinlerarası edincin iki

³ Edinçler PACTE'ye göre sıradüzensel olarak yazılmıştır.

boyutu olarak görür. Ekinlerarası edince, sözlü-sözsüz iletişim için gerekli kuralları, metin özetlemeyi, anlaşmalara uygun olarak metin üretmeyi koyar. PACTE, ekinlerarası, açık ve örtük bilgiyi “Dildışı alt-edinç” altında çalışır.

PACTE Çeviri Bilgisi alt-edincinde çeviri ve çeviri piyasasına ilişkin bilgiyi sunar. EMT’de bu bilgiler “Çeviri Hizmetleri Sağlama” edinci altında daha ayrıntılı olarak verilmiştir.

Teknolojik alt-edinç her iki grupta yer almakta birlikte, PACTE’de tüm belgeleme kaynakları ve teknolojik araçların kullanımını kapsar; EMT’de yalnızca yazılımların etkili kullanımıyla sınırlanır. Belgeleme işlemlerini EMT, “Bilgiye ulaşma” alt-edincine yerleştirir.

PACTE’nin stratejik edinci, problem çözme başta olmak üzere tüm çeviri projesini yönlendiren büyük ölçekli kararlar olarak düşünülebilir. Stratejik alt-edinç tüm diğer edinçlerle etkileşerek, çeviri sürecinin başarıyla tamamlanmasını sağlamak için sorunlara çözüm bulan bir alt-edinç olarak tanımlamıştır. Benzer bir tanım, EMT’de Çeviri Hizmeti Sağlama edincinin üretim boyutunda bir belgenin çeviri stratejilerini belirleme, çeviri sorunlarına uygun çözümler bulma olarak, Ekinlerarası edincin toplumdilbilimsel boyutunda belgeye uygun dil kesiti seçebilme, metinsel boyutunda metni kısaltma, yeniden yapılandırma biçiminde yer almaktadır. Başka bir deyişle, PACTE’nin tek bir alt-edinç olarak tanımladığı Stratejik alt-edinç, EMT’de diğer alt-edinçlere dağıtılmış olarak özellikle Çeviri Hizmeti Sağlama ve Ekinlerarası alt-edinç yeterliklerinde karşımıza çıkar.

Ruhsal-fizyolojik öge kapsamındaki yeterliklerin kimileri EMT’de Konu alt-edinci kapsamında ele alınmıştır.

Aşağıdaki tablo, PACTE ve EMT’de çeviri alt-edinçlerinin kapsadıkları ögeleri karşılaştırmalı olarak özetlemektedir:

Tablo 12: PACTE ve EMT Çeviri Alt-Edinçleri Karşılaştırması

PACTE	EMT
Çiftdil alt-edinci	Dil edinci + Ekinlerarası edinç
Dildışı alt-edinç	Ekinlerarası edinç
Çeviri bilgisi alt-edinci	Çeviri Hizmeti edinci
Teknolojik alt-edinç	Teknolojik edinç + Bilgiye ulaşma edinci
Stratejik alt-edinç	Çeviri Hizmeti edinci + Ekinlerarası edinç
Ruhsal-fizyolojik öge	Konu edinci

Tablolar incelendiğinde PACTE ve EMT'nin çeviri edinci için ileri sürdükleri alt-edinçlerin benzer olduğu görülür. Farklılık, gruplamadan kaynaklanmıştır. Her iki grup için de çeviri edinci gelişmiş bir çevirmen, çeviri teknolojilerinden yararlanır, çeviri piyasasında iş-fiyat dengesini kurup, işverenin isteklerini de göz önünde bulundurarak erek dilde eş işlevli bir metin oluşturabilir, çeviri sürecinde karşılaştığı her düzeydeki soruna uygun çözümler üretebilir. Elde edilmek istenen kazanımlar benzer ancak çeviri edincine bakış farklı olduğundan iki çalışma topluluğunda farklı gruplamaya gidilmiştir.

PACTE'nin modeli çeviri eğitimi gerçeklerine daha yakındır çünkü deneylerin çoğu öğrencilerde çeviri edincini geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda, öğrencilerin çeviri sürecindeki davranışları uzman çevirmenlerinkilerle karşılaştırılarak, eksik olan noktalar belirlenmeye çalışılmış ve uzmanların davranışlarının norm olarak değerlendirilmesi çeviri edinci göstergelerini oluşturmuştur. EMT'deki bakış açısı daha piyasa odaklıdır. EMT'nin yetiştirmek istediği eleman profili de incelenirse grubun eğitim planıyla eğitim çıktıların oldukça tutarlı olduğu görülür çünkü EMT, Avrupa Birliği için uzman çevirmen yetiştirme amacındadır. Bu nedenle, çevirilerin hem Avrupa Birliği bünyesinde terimsel bütünlüğü yakalaması, hem de AB metin türüne uygun biçimde üretilmesi gerekmektedir. Eğitim bu belli çevrede duyulan gereksinim ve yine bu çevrenin kuralları çerçevesinde oluşturulmuştur. Çeviri alt-edinçlerinde çevirmenin sosyal rolü üzerinde durulmasının nedenleri bundan kaynaklanabilir.

Her ne kadar EMT çeviri alanında yüksek lisans çalışmaları için yeterli hazırlamış olsa da Pym'in eleştirdiği gibi, söz konusu yeterliklerle lisansüstü düzeyi arasında doğrudan bir bağ kurulamamaktadır. Günümüzde lisans düzeyindeki Mütercim Tercümanlık Bölümleri de benzer yeterlikleri mezunlarına kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan EMT, Avrupa Birliği üzerine uzmanlaşmak isteyen bireyler için bir tür uzmanlık yüksek lisansı olarak görülebilir. Ancak lisanstan beri kazanılması gereken yeterlikleri belirlemesi kesin ve saydam bir çeviri edinci tanımına ulaşılmasını sağlamaktadır.

Araştırma gruplarından bir diğeri TransComp'tur. TransComp, PACTE'nin önerdiği modelde değişikliklere giderek kendi çeviri edinci modelini öne sürmüştür. Grubun araştırmacılarından Göpferich'in önerdiği model PACTE'ninki gibi temelde 6

ulam içerir ve bu ulamların kapsamları PACTE'ninkilerle benzerdir. Aşağıdaki tablo, Göpferich ve PACTE grubunun tanımladığı ulamların karşılaştırmasını göstermektedir.

Tablo 13: TransComp ve PACTE Çeviri Alt-Edinçleri Karşılaştırması

TransComp	PACTE
İki dilde iletişim edinci	Çift dil edinci
Alan edinci	Dil dışı edinç
Araçlar ve araştırma edinci	Teknolojik edinç
Çeviri rutini etkinleştirilmesi edinci + Çevirmenin öz kavramı	Çeviri bilgisi edinci
Psikomotor edinç	Ruhsal-fizyolojik öge
Stratejik edinç	Stratejik edinç

En çarpıcı değişiklik, PACTE'nin Çeviri Bilgisi alt-edincini, Göpferich'in Çeviri Rutini Etkinleştirilmesi edinci ve Çevirmenin Öz Kavramı olarak ikiye bölmesidir. Buna neden olarak araştırmacı, PACTE'nin Çeviri Bilgisi alt-edincinin türdeş olmayan öğeleri içermesini öne sürer. (Göpferich, 2009:20) PACTE'nin Çeviri Bilgisi edincinde çevirinin nasıl işlediği bilgisi (çeviri birimleri, zorunlu süreçler, strateji ve teknikler, sorun türleri) ile profesyonel çeviri uygulamaları bilgisinin (çeviri piyasası, müşteriler, vb.) bulunduğunu belirtir ve bu iki tür bilgiyi Çeviri Rutini Etkinleştirilmesi ve Çevirmenin Öz Kavramı olarak ikiye ayırır.

Aşağıdaki tablo ayrıştırma sonucunda elde edilen tüm alt-edinçleri göstermektedir.

Tablo 14: Çeviri Alt-Edinçleri Ayırıştırması

	Angelelli	Bergen	Kussmaul	Rothe-Neves	Neubert	Schaffner	Vienne	Eruz	Yazıcı	PACTE	TransComp	EMT
Aktarım edinci	-	-	-	Beceri	Aktarım edinci	Aktarım edinci	-	-	-	Stratejik edinç	Stratejik edinç	Ekinlerarası edinç
Araştırma edinci	-	-	-	-	Konu edinci	Araştırma edinci	Bilgi yönetimi	Araştırma yöntemleri	Araştırmaya yönelik üst bilgi ve beceri	Teknolojik edinç	Araçlar ve araştırma edinci	Bilgi bulma + konu edinci
Çeviri Bilgisi edinci	-	İlk taslak	-	Bilgi	-	-	Çeviri durumlarını inceleme	Çeviri bilgisi	Kuramsal bilgi	Çeviri bilgisi edinci	Çeviri rutini etkinleştirilmesi edinci	Ekinlerarası ed.+ Çeviri Hizmeti ed.
Çeviri Hizmeti Sağlama edinci	Stratejik edinç	Çıktı	-	İletişim	-	-	İşbirliği	-	Proje tasarımı bilgisi	-	Çalışma şartları	Çeviri hizmeti sağlama edinci
Dil edinci	Dil edinci	Girdi	Çeviri süreci	-	Dil edinci	Dil edinci	-	Dil edinci	Kaynak ve erek dil/kültür bilgisi	Çift dil edinci	2 dilde iletişim edinci	Dil edinci
Ekin edinci	Edimsel edinç	-	Ekinlerarası iletişim	-	Ekin edinci	Ekin edinci	-	Kültür edinci	Kaynak ve erek dil/kültür bilgisi	Dildışı edinç	Alan edinci	Ekinlerarası edinç
Etik	-		-	-	-	-	-	-	-	-	Çevirmenin öz kavramı	Çeviri hizmeti sağlama edinci
Konu edinci	-	Anlam hipotezi + İlk taslak	Olgusal ekin bilgisi + Özel alan bilgisi	Bilgi	Konu edinci	Konu edinci	-	Uzmanlık alanında çeviri odaklı bilgi	-	Dildışı edinç	Alan edinci	Konu edinci
Metin edinci	Metin edinci	İlk taslak	Çeviri süreci	-	Metin edinci	Metin edinci	Bilgi yönetimi	Metin edinci	Çok dilli çevrilebilecek teknik metin oluşturma bilgisi	Çift dil edinci	2 dilde iletişim edinci	Ekinlerarası edinç
Ruhsal-fizyolojik öge	-		-	Değerler	-	-	-	-	-	Ruhsal-fizyolojik öge	Ruhsal ve fiziksel hazıroluş	Konu edinci
Stratejik edinç	Stratejik edinç	Özümseme	-	Bilgi	-	Araştırma edinci	Uslamlama yeteneği	-	-	Stratejik edinç	Stratejik edinç	Ekinlerarası ed. + Çeviri Hizmeti ed.
Teknolojik edinç	Stratejik edinç	Anlam hipotezi	-	Beceri	-	Konu edinci	-	-	Elektronik araçlarla ilgili bilgi	Teknolojik edinç	Araçlar ve araştırma edinci + psikomotor öge	Teknolojik edinç + bilgiye ulaşma edinci

Ayrıştırma sonucunda çeviri edinciyle ilgili 12 alt-edinç olduğu saptanmıştır. Bunlar **dil edinci, metin edinci, ekin edinci, aktarım edinci, stratejik edinç, konu edinci, araştırma edinci, teknolojik edinç, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, etik ve ruhsal-fizyolojik ögedir.**

Araştırmacılar ortaya çıkan bu alt-edinçlerin kimilerini birlikte ele alırken diğerleri ayırmıştır. Ayrıca kimi edinçler birbiriyle yakın ilişkili olduğundan birbirlerinin devamı ya da nedeni-sonucu olabilirler. Bu nedenle alt-edinçlerde bir sınıflamaya gidilmiş ve yeterlikler göz önünde bulundurularak aşağıdaki alt-edinçlerin çeviri edincini oluşturduğu belirlenmiştir:

Tablo 15: Çeviri Alt-edinçleri

Dil edinci	Metin edinci
Ekin edinci	Stratejik edinç
Konu edinci	Araştırma edinci
Teknolojik edinç	Çeviri bilgisi edinci
Çeviri hizmeti sağlama edinci	Ruhsal-fizyolojik öge

Dil edinci: Neredeyse tüm araştırmacılar dil edincini çeviri edincinin olmazsa olmaz bileşeni olarak görmüşler ve modellerine yerleştirmişlerdir. Araştırmamızda dil edincini temel olarak 2 dilde iletişim kurabilmek için gerekli tüm dilsel bilgi biçiminde tanımlayabiliriz. Dil edinci sözlükbilgisi, dilbilgisi, sözdizim, edimsel bilgi, dilbilim, dil kesiti, vb. alanlardaki yeterlikleri kapsamaktadır.

Metin edinci: Dil edincine benzer olarak araştırmacılar metin edincinden de söz etmişlerdir ama Angelelli, Neubert, Schaffner dışında bunu modelinde açık bir biçimde belirten yoktur. TransComp “İki Dilde İletişim edinci” içinde, EMT alt-edinçlerin içinde metin bilgisini ele almıştır. Araştırmamızda metinle ilgili tüm çalışmalar metin edinci içinde değerlendirilmiştir, özellikle metindilbilim ve metin türünü sayabiliriz.

Ekin edinci: PACTE ekin bilgisini “Dildışı alt-edinç” içinde ele almıştır. EMT ayrıntılı biçimde toplumdilbilimsel ve metinsel boyutta incelemiştir. TransComp ekin bilgisini “Alan edinci” içinde görmüştür. Neubert, Schaffner ve Kussmaul ayrı bir öge olarak bu edince modellerinde yer vermişlerdir. Araştırmada ekin edinci her 2 dilin ekinine ilişkin bilgiyi kapsar.

Çeviriye ilişkin büyük ölçekli kararların alındığı **stratejik alt-edinç**: Hönig'in büyük ölçekli bir strateji bulma ve bunu tutarlı biçimde uygulayabilme olarak tanımladığı bu edincin PACTE ve TransComp'da denetleyici ve bütünleştirici bir rolü vardır. Angelelli stratejik edinci genişleterek sosyal becerileri burada ele alır. Bergen büyük ölçekli stratejiyi modelinde Çeviri Rutini Etkinleştirilmesiyle ilişik olarak görür. Schaffner bu tür bir edinci aktarım edinci olarak tanımlar.

Araştırmada stratejik edinç aktarım edinciyle birlikte ele alınmıştır ve temel olarak şu yeterlikleri kapsamaktadır: sorunları belirlemek, çözüm için harekete geçmek, süreci planlamak, büyük ölçekli kararlar almak ve küçük ölçekli kararları büyük ölçekli stratejiye göre değerlendirmek

Konu edinci: Konu edincinin yeterliklerinden biri olan özel alan bilgisini PACTE Dildışı alt-edincin bir bölümü olarak, EMT Konusal edinçte Bilgi Bulma edinciyle birlikte, TransComp Alan edincinde, Neubert Konu edincinde, Schaffner Alan/ konu edincinde vurgulamıştır.

Araştırmada konu edinci çeviri yapılan konuya ilişkin ansiklopedik bilgi ve uzmanlık bilgisi olarak ele alınmaktadır.

Araştırma edinci: EMT'de Bilgi Bulma, TransComp'da Araç bilgisiyle ilişkili olarak ele alınmıştır. Schaffner bu edinci modelinde ayrı bir öge olarak belirtmiştir. Neubert ayrı bir edinç olarak ele almasa da çevirinin açık uçluluğunda önemini belirtmiştir. Vienne, Bilginin Yönetimi ögesi altında araştırma stratejilerine değinmiştir. Ayrıca İşbirliği ögesinde uzmanlarla görüşerek bilgi edinmekten söz etmiştir.

Araştırmada, araştırma edinci için şu yeterlikler belirlenmiştir: kaynağa ulaşabilme, kaynağı değerlendirebilme, kaynağı verimli kullanabilme, bütüncü oluşturabilme, araştırma yöntemlerini bilme ve bir araştırma raporu yazabilme

Teknolojik edinç: Özellikle PACTE; TransComp ve EMT bu edince önem vermiş ve modellerinde ayrıntılı biçimde anlatmıştır. TransComp hem Araştırma edinci içinde hem de ayrı olarak Psikomotor edinç içinde elektronik okuryazarlığı incelemiştir. Bergen ve Rothe-Neves de bu tür bir edincin varlığından söz etmişlerdir. Diğer araştırmacılar böyle bir edinci modellerine eklememişlerdir.

Araştırmada teknolojik edinç çeviri teknolojilerinden yararlanabilme olarak ele alınmıştır.

Çeviri Hizmeti Sağlama edinci: EMT'den ödünçlenen bu terim çevirmenin toplumsal bir eyleyen olarak müşteri, işveren ve diğer çalışma arkadaşlarıyla kurduğu ilişkileri tanımlamak için kullanılmıştır. EMT, Çeviri Hizmetleri Sağlama edincinin özellikle kişilerarası boyutunda müşteriyle pazarlık, sektörün gereksinimleri, iş planlaması, stres yönetimi, profesyonel etik, baskı altında çalışabilme, pazarlama gibi konuları işlemektedir.

EMT'ye benzer olarak PACTE, Çeviri Bilgisi alt-edincinde çeviri piyasasına ilişkin bilgiyi, TransComp Çevirmenin Öz kavramı- Meslek Etiği ögesinde sosyal rolleri incelemiştir.

Jean Vienne “Çeviri Durumlarını İnceleme” ulamında işverenden gelen bilgilere dayanarak uygun çeviri stratejisini belirleme ve “Bilginin Yönetimi ve Kullanımı” ulamında özel alan bilgisi eksikliği durumunda konu uzmanlarıyla iletişime geçme gibi sosyal durumları tanımlamıştır. Rothe-Neves “İlişki” başlığı altında sosyal beceriler ve iletişim ağını çevirmenin edinmesi gereken alt-edinçler olarak görmüştür.

Araştırmada, EMT'nin ele aldığı geniş şekliyle, çeviriyi gerçekleştirmek için çevirmenin başvurduğu her türlü iletişim, etik değerler ve piyasa bilgisi, başka bir deyişle profesyonel çeviri uygulamaları Çeviri Hizmeti Sağlama edincinde ele alınacaktır.

Ruhsal-fizyolojik öge: PACTE ruhsal fizyolojik etmenlere modelinde ayrı bir alt-edinç olarak yer vermemiş, yalnızca böyle bir ögenin var olduğunu belirtmiştir. EMT Konu edinci altında analiz-sentez becerileriyle birlikte zihinsel merak biçiminde ele almıştır. TransComp, motivasyonu stratejik edinçle birlikte modelin tam ortasına yerleştirmiştir. Ayrıca modeli destekleyen ruhsal hazır bulunuşluk ögesi de vardır. Rothe-Neves sorumluluk alma, hevesli olma gibi etmenlere “Değerler” başlığında yer vermiştir.

Araştırmada ruhsal-fizyolojik öge bilişsel süreci ilgilendiren dikkat, algı, eleştirel düşünce, analiz-sentez becerileri, yaratıcılık, bilimsel merak gibi düşünsel ve ruhsal dünyayı ilgilendiren ögeleri içermektedir.

Çeviri bilgisi edinci: PACTE “Çeviri Bilgisi” ve TransComp “Çeviri Rutini Etkinleştirilmesi” adı altında çeviriye ilişkin bilgilere yer vermiştir.

Araştırmada çeviri bilgisi çeviriye ilişkin bildirimsel bilgi olarak tanımlanmıştır. Çeviri kuramlarını bilmek, çevirinin nasıl işlediğini bilmek, çeviri sorunlarının ve bunlara getirilebilecek çözümlerin farkında olmak gibi bilgileri içermektedir.

Ulamsal yaklaşımlarda göze çarpan başka bir noktaysa önerilen alt-edinç sayısından bağımsız olarak salt çeviriye ilgilendiren edinçlerin belirlenmeye çalışılmasıdır. Buna göre TransComp Stratejik edinç, Çeviri Rutini Etkinleştirilmesi edinci ve Araçlar ve Araştırma edincini çeviriye özgü olarak görmüştür.

Araştırmada böyle bir ayrıma gidilmemiştir, tüm edinçler çeviri edincini eşit ağırlıkta ilgilendirmektedir.

Araştırmacılar çeviri edincini çeşitli alt-edinçlere bölmüşler ancak hepsi aynı çabayı çeviri edincini tanımlamak için göstermemişlerdir. Araştırma kapsamındaki araştırmacıların tanımlarına ve çeviriye oluşturan alt-edinçlere dayanarak çalışmamızda çeviri edinci şöyle tanımlanmıştır:

Erek ekinde belli bir görevi yerine getirmek için kaynakların ve stratejilerin kullanılmasını öngören, çevirmenin deneyimlediği durumlarla sürekli gelişen, bilişsel kararların önemli rol oynadığı uzman bilgisi ve edimi

4. ÇEVİRİ DEĞERLENDİRMESİ

Çeviriyi konu alan alanlarda yapılmış ve yapılmakta olan değerlendirmeler genel olarak akademik değerlendirmeler ve sektörel değerlendirmeler olarak iki başlık altında incelenebilir. Bu çalışma her ne kadar çeviri eğitimindeki değerlendirme süreçlerine odaklanmış olsa da, sektörel değerlendirmelerin kimileri de incelemeye katılmıştır. Bu kararın başlıca nedenleri şunlardır:

Bir eğitmen olarak, öğrencilerin yaşadıkları akademik değerlendirme süreçlerinin, ilerideki iş yaşamlarına hazırlanmalarına ve böylece profesyonel ortamlarda yaşayacakları değerlendirmelere ışık tutacağını düşünüyorum. Bu bağlamda, eğitimdeki değerlendirme süreçleri, sektörün gereksinimleri de göz önünde bulundurularak yapılandırıldığında, üniversite-sektör arasındaki bağ güçlenir ve öğrenciler iş yaşamlarına daha az sorun yaşayarak uyum sağlayabilir. Böyle bir bağ kurulması için, profesyonel ortamlarda gerçekleştirilen değerlendirmenin bilinmesi ve bunun akademik değerlendirme ile amaç ve kapsam bakımından farklılıkları dikkate alınarak, eğitim süreçleriyle bütünleştirilmesi gereklidir.

Bu nedenlerden, bu bölümde profesyonel değerlendirmeler incelenmiş, daha sonraki bölümlerde çeviri eğitiminde kullanılan değerlendirme yöntemlerine geçilmiştir.

4.1. Sektörel Değerlendirme

İş hayatında yapılan çevirilerde önem iletişim- ileti üzerindedir. Çevirmen, kaynak metnin letisi, erek kitle ve çeviri ürünün yayınlanması arasındaki dengeyi gözeterek, kolay anlaşılır erek metin oluşturmaya çalışır. (Larose, 1998:164)

Montreal Üniversitesinden Larose, çeviri alanında değerlendirme süreçlerini incelemiş ve çeviri değerlendirmesinde yer alan etmenleri ortaya koymuştur. Araştırmacıya göre ilk olarak **değerlendirmenin amacı-konusu** belirlenmelidir. “Değerlendirilecek olan nedir?” karar verilmelidir.

Daha sonra, değerlendirmede etken rol oynayan **değerlendiren** gelir. Değerlendirenin değer yargıları nelerdir, değerlendiren kimdir, bir çeviri bürosunda kalite kontrol ve gözden geçirme sorumlusu mudur ya da müşteri midir?

Değerlendirmenin üçüncü etmeni **parametreler**dir. Çevirmeni kararlarında yönlendiren parametreler nelerdir? Bu parametreler bir metinden ötekine değişir mi? Son olarak Larose **değerlendirme yöntemlerinden** söz eder. Değerlendirme yöntemi bütüncül ya da analitik midir? Kaynak metne bağlılık, anlam aktarımı, başarılı çözümler nasıl notlanmaktadır? (Larose, 1998;163-164) Çeviri değerlendirmesini hedeflenen amaçlarla çeviri çözümlerinin uygunluğu olarak gören Larose, değerlendirme yöntemlerini daha da açmıştır. Aşağıdaki tablo, Larose'a göre değerlendirilen etmenler ve değerlendirme türlerini göstermektedir.

Tablo 16:Larose'un Değerlendirme Türleri

Çeviri şunlara göre değerlendirilir:	Değerlendirilen etmenler
Çıkış metninin biçimi ve içeriği	Metinsel öğeler, varış metninin çıkış metnindeki düzene uygunluğu
Alicının tepkisi	Davranışsal etmenler
Uzman görüşü	Tanımlanmamış etmenler, sorulan sorulara göre değişir.
Mükemmeliyeti kabul edilmiş çeviri	Metinsel öğeler, varış metninin mükemmel kabul edilen başka bir varış metnine uygunluğu
Sıradan okurun görüşü	Okunabilirlik ve anlama etmenleri

(Larose,1998:175)

Bu tabloya göre Larose, değerlendirmeyi 5 ulamda ele alır. İlk olarak, çevirinin biçimi ve içeriği değerlendirilmek istendiğinde, metinsel öğelere yani erek metnin düzen ve anlatımının kaynak metninkilere uygunluğuna bakılmalıdır. Değerlendirmede okurun tepkisi ön planda tutulacaksa, davranışçı öğeler önem kazanır. Eğer uzman görüşüne dayalı değerlendirme yapılacaksa, sorular yoluyla değerlendirme açıklanabilir. Değerlendirme, kalitesi tartışılmaz başka bir çeviriyle karşılaştırılmayı içeriyorsa yine metinsel öğeler incelenir. Ancak, birinci değerlendirme türünden farklı olarak çevirinin ideal çeviriye uygunluğu belirlenir. Larose'un son değerlendirme türü ise sıradan okurun görüşüdür. Bu değerlendirme türünde anlaşılma ve okunabilirlik önem kazanır.

Larose, sektörel çeviri değerlendirmesinin yalnızca işverenin değerleri ve gereksinimleri doğrultusunda oluşturulmuş bir şartnameye bağlı yapılabileceğini söyler. Bu durumda şartname hatayı ve hatanın ciddiyetini belirler. Böyle bir şartnamenin yokluğunda değerlendiren kişinin gereksinimleri ön plana çıkar, bu nedenle değerlendirme öznelleşir. (Larose, 1998;173)

Larose'un, çevirinin neye göre, kim tarafından, hangi yöntemle değerlendirileceğini sorgulayarak, değerlendirme türü ile değerlendirilecek etmenler arasında bağ kurduğu ve değerlendirme sürecini nesnelleştirdiği ileri sürülebilir.

Yine Kanadalı bir başka araştırmacı Williams, (Ottawa Üniversitesi) profesyonel ortamda yapılan değerlendirmelerin daha çok kalite değerlendirmesi olduğunu ve açık dizge yaklaşımı içinde gerçekleştirilmesini savunur. Buna göre Williams, çevreyle etkileşimi öngören açık dizge yaklaşımı çerçevesinde, talep edilen her bir çevirinin üretimini etkileyen durumları değerlendirme ilkeleri olarak ele alır ve değerlendirmede rol oynayan dış etmenleri Kanada Dışişleri Bakanlığı Çeviri Kılavuzuna dayanarak belirler: amaç ve son kullanıcı, dağıtım, müşteri, teslim tarihi ve son olarak kaynak metin.

Değerlendirmede başka bir ölçüt hata sayısı ve gözden geçirme süresi arasındaki ilişkidir. Çevirinin amacının bilinmesi, ne kadar gözden geçirme yapılacağını belirler. Örneğin, kaynak metin üzerinde bilgilenmek isteyen ama çeviriye kısa sürede ulaşması gereken müşteri için, çeviride önemsiz hatalar olması kabul edilebilir. Buna karşılık, işin geç teslim edilmesi çeviriyi işlevsiz kılabilir.

Müşteriler genelde çeviriyi son dakika düşünür ve zaman önemli olduğundan gözden geçirilmemiş çeviriyi kabul eder. Çevirideki hataların sorumluluğunu kendileri üstlenir. Profesyonel ortamdaki değerlendirmede böyle durumlar da göz önünde bulundurulmalıdır. (Williams, 1989:20-22)

Müşteri ve son kullanıcı her zaman aynı olmayabilir. Çeviriyi kaç kişinin okuyacağı ve çevirideki bilgilere göre hareket edeceği ve istenen dil düzeyi kaliteyi etkileyen diğer etmenlerdir.

Müşteri tarafından **kabul görme** değerlendirmede başvurulacak başka bir ölçüttür. Ancak, bu ölçütün güvenilirliği sınırlıdır çünkü müşteri değerlendirmeyi salt okunabilirlik açısından yapabileceği gibi, zaman gibi hizmet kalitesini ilgilendiren bir etmen üzerinden de yapabilir. Başka bir deyişle, hizmet kalitesi ile ürün kalitesi karıştırılabilir ve zamanında teslim edilmeyen ama nitelikli bir çeviri kötü puan alabilir. Ancak tüm bunlardan, değerlendirmede müşteri memnuniyetinin göz ardı edilmesi gerektiği sonucuna varılmaz. Tam tersine bu değerlendirme türü değerlendirenin, yaklaşımını müşteri gereksinimlerine göre ayarlamasını sağlar. (Williams, 1989:16)

Sektörde kabul gören değerlendirme ölçütlerini belirlemiş olan Williams, daha sonra bu ölçütlerin ışığında **Sical**'i oluşturmak için kurulan takımın başına geçer.

4.1.1. Değerlendirme ve Gözden Geçirme

Çeviri eyleminden sonra değerlendirme ve gözden geçirme işlemleri başlayabilir. Ancak değerlendirme ve gözden geçirme işlemleri birbirine karıştırılmamalıdır:

“Kalite kontrol ve gözden geçirme arasında çok net bir ayrım yapmak gereklidir. Kalite kontrolü gerçek anlamda hataların taranması ve belirlenmesinden oluşurken, gözden geçirme hataların düzeltilmesini öngörür; aynı zamanda müşteriye teslim edilecek ürünün açık seçikliği ve düzenini iyileştirmek için metne müdahalelere de izin verir.” (*Contrôle de la qualité des traductions. Cahier d'information* 1993:13)”

Larose, ayrıca **gözden geçirmenin** yarı bitmiş çeviri ürün üzerinden yapıldığını ve amacının metnin iyileştirilmesi olduğunu; değerlendirmedeyse eleştiri ve çeviri kalitesinin söz konusu olduğunu belirtir. (Larose, 1998:166)

Rennes Üniversitesinden Gouadec, çeviri değerlendirmesini Larose'dan farklı ele alır. Çeviri değerlendirmesinin çevirmenler ve editörler için problem yarattığı savından yola çıkarak problemlerin nedenleri incelenirse; kesin, nesnel ve doğru parametre tanımlarına ulaşılabildiğini öne sürer. (Gouadec,1981:99)

İlk önce, “Geleneksel düzeltme ve gözden geçirme ulamları aynı zamanda değerlendirmede kullanılabilir mi?” sorusuna yanıt arar.

Gouadec'e göre düzeltme- gözden geçirme ve değerlendirme birbirinden tümüyle bağımsız iki etkinliktir. Gözden geçirme ulamlarına (ters anlam, anlamsızlık, yanlış anlam, vb.) değerlendirme işlevi verilirse ortaya açıklama gücü ve ölçme değeri olmayan etiketlerden başka hiçbir şey çıkmaz. Bu etiketler yanlışların- hataların-eksiklerin kaynaklarını ve sapmaların gerçek etkisini açıklayamaz. (Gouadec, 1981 :91)

Bu etiketlerle hata ölçülmeye çalışılırsa ciddi hatalar/ önemsiz hatalar gibi başka etiketlere ulaşılır. Böylece, hata listeleri oluşturulur ancak Gouadec bu listelerin karmaşa yarattığını düşünmektedir. Bu nedenle araştırmacıya göre geleneksel ulamlar salt düzeltme ve gözden geçirme etiketleri olarak kullanılmalıdır.

4.1.2. Sektörel Değerlendirme Örneği

Çeviri yeteneğini oluşturan değişkenleri ortaya koymak için yola çıkan Stansfield, Scott ve Kenyon, Uygulamalı Dilbilim Merkezi'nin de desteğiyle çeviri edincini ölçmeye yönelik bir sınav olan SEVTE'yi (Spanish into English Verbatim Translation Exam) oluşturmuşlardır. (Stansfield v.d.,1992:455).

SEVTE ölçme değerlendirmede, dil düzeyini belirlemeye yönelik tanımlayıcılardan etkilenmiştir ve çeviriye özgü becerilerin kazanılma derecesini gösteren bir tür ölçek yardımıyla uygulanır. Bu sınavın geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Uygulamalardan elde edilen bilgiler ve sonuçlara göre değişiklikler yapılmış ve ölçek son durumuna getirilmiştir. (Stansfield v.d.,1992:456)

SEVTE Doğruluk ve Anlatım olmak üzere iki ayrı bölümden oluşur ve bu bölümler ayrı ayrı puanlanır. Doğruluk, "içerikle" ilgilidir; başka bir deyişle kaynak metindeki bilgiye ekleme ve çıkarma yapılması ya da yanlış çeviri bu ulamda yer alır.

Anlatım bölümündeysen biçim, dilbilgisi, sözdizim, sözcük bilgisi, yazım, noktalama, metnin dil düzeyi incelenir. Ek 2A düzey tanımlayıcılarını derecelendirmeye birlikte göstermektedir. Aşağıdaki tablo sınav sonucuna göre öğrencilerin edinç düzeylerinin belirlenmesini göstermektedir:

Tablo 17: SEVTE Yeterlikleri

T-0 YETERLİK YOK Çevirmenlik yeteneği yok T-0 + EZBERE DAYALI YETERLİK Sayılar, tarihler, adresler, kimi sokak işaretleri ve mağaza adları gibi yalnızca ezberlediği materyali, deyişleri çevirebilir. T-1 TEMEL YETERLİK (BAŞLANGIÇ-DÜZEYİ) Kolay iletiler ve temel bilgileri içeren notlar gibi yazılı basit belgeleri çevirebilir. T-1 + TEMEL YETERLİK (İLERİ DÜZEY) Yaşam için gereksim duyulan metinlerle basit mektuplar ve biyografik bilgiler gibi rutin toplumsal talepleri içeren yazılı ya da basılı belgeleri çevirebilir. T-2 SINIRLI YETERLİK (TEMEL DÜZEY) Rutin toplumsal ve profesyonel yazışmaları ve uzmanlık bilgisi gerektiren basit metinleri anlaşılır biçimde çevirebilir. T-2 + SINIRLI YETERLİK- (YÜKSEK DÜZEY) Çoğunluğu olgusal, teknik olmayan düz yazıları ve ilgi duyduğu ya da deneyimi olan alanlardaki somut konuları olabildiğince açık çevirebilir. T-3 GENEL PROFESYONEL YETERLİK (TEMEL DÜZEY) Günlük toplumsal ve profesyonel konulardaki resmi ya da gayri resmi iletişimi kabuledilebilir düzeyde çevirebilir. Farklı konuları çevirmede yetkinlik gösterir. T-3 + GENEL PROFESYONEL YETERLİK- (İLERİ DÜZEY) Kişisel ve profesyonel deneyime dayalı olarak farklı konulardaki belgeleri başarılı biçimde çevirebilir. T-4 İLERİ PROFESYONEL YETERLİK- (TEMEL DÜZEY) Kişisel ve profesyonel deneyime dayalı her tür belgeyi başarılı biçimde çevirebilir, diğer belgelerle yeterli düzeyde başa çıkabilir. T-4+ İLERİ PROFESYONEL YETERLİK- (YÜKSEK DÜZEY) Kaynak belgenin tam yansıması çeviriler üretirek ileri düzey çeviri yeteneğine yaklaşır. T-5 YETKİN DÜZEYDE ÇEVİRMEN YETERLİĞİ İyi eğitilmiş uzman çevirmene denk yeterlidir. Genel teknik metinler ve hukuki metinlerle birlikte çok gündelik dilde yazılmış metinler gibi güç ve soyut düz yazıları çevirebilir.

(Stansfield v.d.l,1992:465)

SEVTE biri çoktan seçmeli diğeri üretim olmak üzere iki bölümden oluşur. Çoktan seçmeli bölümde 60 soru yer alır. Bunlardan 35'i bağlam içinde yer alan sözcük ve yan tümce sorularıdır. Bu bölümde aday altı çizili bölüm için en iyi çeviriyi seçer. Diğer sorular yanlış bulma üzerinedir. Aday, tümcenin neresinde yanlış olduğunu ya da olmadığını belirler. Bu sorular yalnızca erek dilde yazılır ve dilbilgisi, sözcük sırası, sözcük bilgisi, yazım ve noktalama hatalarından oluşur.

Çoktan seçmeli sorular belirli dilbilgisi ve sözcük bilgisi konularını ölçmek için hazırlanmıştır. % 30- 35 ağırlıkla dilbilgisi (özne-yüklem uyumu, eylem zamanları, adıllar, bağlaçlar, sözcük sırası, sözcük cinsi), % 8 ağırlıkla yazım ya da noktalama ölçülür. Ek No 2B, sınavın ilgili bölümünü göstermektedir. Adaylara sınavın bu bölümünü tamamlamak için 35 dakika verilir. Değerlendirmede doğru yanıtlar sayılır.

Üretim bölümünde 28 soru yer alır. 15'i sözcük ya da yan tümce çevirisini, 10'u tümce çevirisini ve 3'ü paragraf çevirisini içerir. Adayların bu bölümü tamamlamak için 48 dakikası vardır. Paragraf çevirisinde adaylar sözlük kullanabilirler. Bu bölümün değerlendirme ölçütleri şöyledir: sözcük ve yan tümce çevirisinde hatanın türüne bakılmadan soru doğru ya da yanlış olarak notlanır. Doğru sorular 1 puan alır. Tümce çevirisinde doğruluk ölçütü ön plana çıkar. Adayın kaynak metindeki anlam aktarımı 10 sorunun her biri için 0 ila 5 puan arasında değerlendirilir. Paragraf çevirisinde doğruluk, anlatım, dilbilgisi ve noktalama-yazım için 0'dan 5'e kadar not verilir.

4.2.Çeviride Kalite

Çeviride kalite değerlendirmesini Hönlğ şöyle açıklar:

“Kullanıcıların ona ihtiyacı vardır çünkü çevirmenlere ve çevrilen metinlerin kalitesine güvenebileceklerini bilmek isterler. Profesyonel çevirmenlerin ona ihtiyacı vardır çünkü çok az paraya çalışan amatör çevirmen bolluğunda, profesyonel çevirmenler ürünlerini yalnızca çalışmalarının yüksek kalitesini gösteren kimi kanıtlar sunabilirlerse satabilirler.” (Hönlğ, 2000:58)

Çevirinin kalitesini belirlemeye çalışmak yeni bir yaklaşım değildir; aşağıda da görülebileceği gibi pek çok araştırmacı kalite kavramını irdelemiştir. Ancak, gelişen teknoloji ve yaşamla birlikte kalitenin tanımı değişmiş ve kaliteyle ilgili bilinenlerin gerçek hayata yansması farklı olmuştur. Örneğin araştırmalar (Bkz Tirkkonen-Condit,2005) hazırlık aşamasını uzun tutmanın çeviri kalitesini artırmadığını ortaya koymuştur. Pym'in görgül olarak sınıadığı başka bir çalışma da benzer sonuçlar içermektedir: Zamanın artması kalitenin de artacağı anlamına gelmemektedir. (Pym,2009d:150) Benzer biçimde, çeviri araçlarından yardım almadan çevirmek çeviri kalitesini düşürmediği gibi artırabilir. Yine, uzmanların çeviri rutinine güvenmeleri yaratıcılık gerektiren çevirilerin kalitesine engel oluşturabilir.

Değişen kalite kavramıyla birlikte kalite değerlendirmesi için yeni yöntemlerin geliştirilmesi gerekmiştir. Çevirinin kalite değerlendirmesinde de bu yeni yöntemler uygulanmaya başlamıştır. Önceki bölümde gördüğümüz gibi kalitenin de çeviri edinci gibi üzerinde anlaşılmış belirli bir tanımı yoktur. Böyle olması aslında doğaldır çünkü House'un belirttiği gibi farklı çeviri anlayışları farklı kalite anlayışlarını buna bağlı olarak da farklı kalite değerlendirmelerini doğurur. (House,1997:1)

Ayrıca kalite metnin kullanıcıları ve bu kullanıcıların değerlendirme ölçütlerine, gereksinimlerine ve beklentilerine göre biçimlenir. Özetle, kaliteyi oluşturan değişkenler oldukça fazladır.

4.2.1. Kalite Değerlendirme Yöntemleri

Araştırmacılar kaliteyle ilgili ölçme-değerlendirme etkinliklerinde özellikle kalite değerlendirmesi, kalite kontrolü, kalite yönetimi, kalite güvencesi terimlerini kullanmışlardır. (Bkz: Williams-Assessment of Professional Quality, Peterson-Translation and Quality Management, Klaudy-Quality Assessment,vb.) Önce bu terimleri tanımlayalım.

Kendileri de çevirmen olan Schiaffino ve Zearo'na göre kalite kontrolünde, kalite tüm metin üzerinden belirlenir. Yayına hazırlama kalite kontrolüne örnektir. Kalite güvencesindeyse örnekleme tekniği kullanılarak kalite araştırılır. Burada kalite ölçme amacı ön plandadır. (Schiaffino&Zearo,2003:3)

Gouadec ise kalite kontrolünü, kalite güvencesinin bir parçası olarak görür. Kalite kontrolleri proof-reading ya da gözden geçirme aşamasında gerçekleşir. Proof-reading, her türden gözle görülür kusurları düzeltme, çeviri hatalarını gösterme olarak tanımlanabilir. Gözden geçirme aşaması çevirinin kaliteli olarak nitelendirilebilmesi için gerekli tüm düzeltme ve değişimlerin yapıldığı, çeviri materyalin gereksinimlere uygunluğunun belirlendiği aşamadır. (Gouadec,2007:24)

Kalite değerlendirmesini her araştırmacı ya da kurum, belirlediği amaçlar doğrultusunda ele almıştır. Örneğin, Kanada Dışişleri Bakanlığının çeviri bürosunca hazırlanmış kılavuz, çeviri ve dil hatalarını belirledikten sonra kalitenin tanımını buradaki anahtar terimleri açıklayarak yapar. Bu kılavuza göre çeviri, aktarım doğruluğuna işaret eder ve nitelikli çeviride şu özellikler bulunur:

- Doğruluk: yazım, sözdizim ve kullanım kurallarının gözlemlenebilmesi
- Özgünlük: belgenin erek dilde yazılmış gibi bir anlatım biçimine sahip olması
- Okur ve konuya uygunluk: uygun eşdeğerlerin seçilmesi (Translation Bureau,1984:2-10; aktaran Séguinot,1989:73-74)

CTIC-The Council of Translators and Interpreters of Canada (Kanada Mütercim Tercümanlar Konseyi) her hata türüne sayısal bir değer verir ve 100 tam puandan bu değerler düşülür. Sınavın %75'ini başaran aday geçmiş sayılır. Sical'in tersine hataları ciddi-önemsiz olarak ayırmak, hatanın metindeki yerine (metnin esas bölümü- dipnot bölümü) bağımlı değildir. (Williams,2001:331)

Nord'a göre değerlendiren, erek metnin skoposunu kalite değerlendirmesi için başlangıç noktası olarak alır. Erek metni skoposa ve çevirmen stratejilerine göre değerlendirir. Son olarak stratejiler için kaynak-erek metin karşılaştırması yapar. (Williams,2001:333)

Massachusetts Üniversitesinde Prof. Gentzler yönetiminde doktora tezini tamamlayan Valado kalitenin gözden geçirme süreçlerindeki başarıya bağlı olduğunu öne sürer. Gözden geçirme ölçütleri ayrıntılı bir listeye göre yapılırsa çeviri kalitesi artırılabilir. Burada gözden geçirilecek olan salt bitmiş ürün değildir; çeviri süreci de göz önünde bulundurulmaktadır. (Valado, 2011:266). Araştırmacıya göre kalite bir sonuç değil, sürecin kendisidir. (Valado, 2011:277).

Newmark, Hatim ve Mason, Steiner ve House'un öne sürdükleri parametreleri değerlendiren Al-Qinai (Kuveyt Üniversitesi), kalite değerlendirmesi için 7 aşamalı bir model sunar:

1. Metin türü ve eyleyenlerin ilişkisi: kaynak ve erek metnin dilsel ve anlatımsal yapısı, metnin işlevi
2. Biçimsel benzerlik: metnin büyüklüğü ve düzeni, paragraflara ayırma, yazım, başlıkların yinelenmesi, alıntılar, logolar
3. İzleksel yapının tutarlılığı: göndergesel uygunluk ve izleksel bakışlılık
4. Uyumluluk: Gönderim (eşgönderim, artgönderim, öngönderim) değiştirim, eksilti, bağlaçlar

5. Devingen eşdeğerlik: EM'nin hedeflenen etkisinin, KM'kine yakınlığı, erek ve kaynak metnin edimsöz işlevi

6. Sözcüksel özellikler, dil kesiti: deyimler, yananamlar, ödünç sözcükler, sloganlar, eşdizimlilik, açıklama, sözcüksel anlamın duygusal yönleri

7. Dilbilgisel ve sözdizimsel eşdeğerlik: Sözcük düzeni, tümce yapısı, özne-yüklem uyumu, kip ve zamanlar (Al-Qinai,2000:499)

Bu modele göre erek metnin alımlanması kalitenin gerçek değerlendirmesidir. Okurlardan alınan geribildirim çevirinin başarısının ya da başarısızlığının ölçüldüğü bir tür mihenk taşıdır. (Al-Qinai,2000:517)

Çeviri alanında kaliteyle ilgili çalışması "Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation" ile en çok bilinen araştırmacı House'tur diyebiliriz. House, işlevsel-edimsel modelinde Halliday, Prague Okulu, edimsöz kuramı, edimbilim ve söylem çözümlemesinden yararlandığını belirterek kaynak ve erek metni 3 aşamada inceler:

1- Dil /metin

2- Dil kesiti: Alan, iletişim oluşu, konuşanların sosyal ilişkilerindeki güç durumu

3- Tür .

Modelin temelinde işlevsel-edimsel eşdeğerlik yatar. Alan, konuyu- izleği belirtir. Eyleyenlerin ilişkisi gönderici ve alıcının toplumsal durumuna ve ilişkilerine, iletişim türüne odaklanır. Oluk, yazılı ya da sözlü iletişim oluşunu anlatır. Tür, metni aynı amacı olan diğer metinlerle ilişkilendirir. Dil kesiti metinler ve metinlerin küçük ölçekli bağlamı arasındaki ilişkiyi gösterirken, tür metinleri dil ve ekin topluluğunun büyük ölçekli bağlamı içinde ele alır. (House,2001; 247-248)

Aşağıdaki tablo House'un yaklaşımını göstermektedir:

Tablo 18: House'a göre Çeviride Kalite Değerlendirmesi

METNİN BİREYSEL İŞLEVİ		
DİL KESİTİ		TÜR
ALAN	EYLEYENLERİN İLİŞKİSİ	Kip
Başat izlek	katılımcı ilişkileri ve toplumsal eylem yazarın kökeni ve duruşu katılım toplumsal rol ilişkisi toplumsal davranış	araç basit/karmaşık basit/karmaşık
DİL /METİN		
(House,2001:249)		

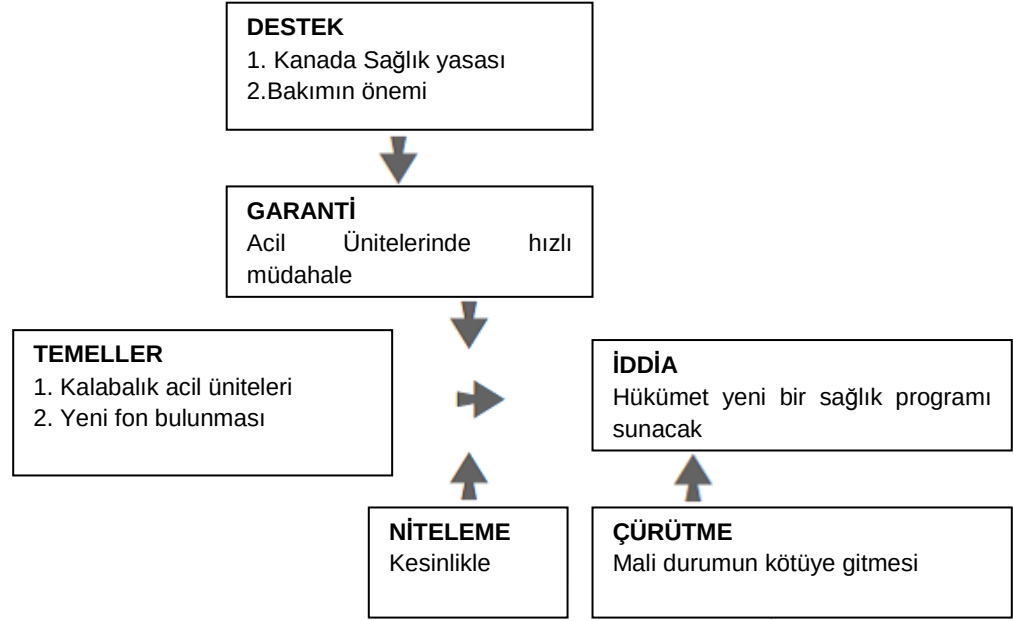
House, kaynak ve erek metindeki dilsel ve durumsal öğeleri belirleyip bunları karşılaştırır ve karşılaştırma sonucunda çeviri metnin metin profili ve işleviyle kaynak metninkilerin uyuşması gerektiğini savunur. Araştırmacıya göre nesnel bir değerlendirme yöntemi değerlendirme kararını vermeyi sağlayan dilsel incelemeyi içerir.

Williams'a göre kalite, çeviri metnin usamlamasının ve deyişsel yapısının kaynak metinle örtüşmesidir. (Colina, 2011:47) Williams, kalite değerlendirmesi için Uslamlama Kuramını önerir. Uslamlama düşünülmüş söylem olarak tanımlanabilir. Williams'ın önerdiği bu model önce metnin uslamsal büyük ölçekli yapısını inceler sonra deyişsel özelliklere (organizasyon şeması, tez türleri, şekiller, anlatı stratejileri) geçer. Amacı ne olursa olsun çeviri kaynak metnin usamlama yapısını asgari düzeyde uygunluk sağlamak için yeniden üretmelidir. (Williams, 2001:335-336) Bu model aşağıda açıklanan öğelerden oluşur:

- İddia- buluş: Metinde ileri sürülen tezin sonucudur.
- Temel: İddiayı destekleyen bilgi bütünüdür.
- Garanti: Olay, gözlem,vb.lerin temelde iddiaya nasıl bağlı olduğunu gösterir.
- Destek: Metnin konusunu kapsayan ilke, değer ve kurallar bütünüdür.
- Niteleme: İddianın gücünü niteleyen tümce ya da sözdür.
- Çürütme: Tezin etkisini azaltabilecek durumlardır. (Williams, 2001:337-338)

Williams, modelini yeni bir sağlık programına başlanması üzerinden aşağıdaki şekille açıklar:

şekil 7: Uslamlama Modeli

(Williams, 2001:339)

Bu örneğe göre iddiası hükümetin yeni bir sağlık programı sunması olan metin temelde acil ünitesinin kalabalık olması ve yeni fon bulunmasına dayanır. Kanada sağlık yası ve bakımın öneminden destek alan iddia acil ünitesine acil bir müdahale öngörür. Müdahaleyi engelleyecek tek koşul mali durumun kötüye gitmesi olarak verilmiştir. Örneğe göre yeni sağlık programının kesinlikle yürürlüğe girmesi gerekmektedir.

Metnin uslamlama yapısını bu modeli uygulayarak çıkartan Williams, daha sonra kaynak-erek metin karşılaştırmasına giderek değerlendirmeyi yapar. Bu modelde hatalara yer verilir ve hata şöyle tanımlanır:

“esas düşünce çerçevesini ve özellikle temel ve iddiaları zayıflatarak çevirinin kullanılabilmesini ciddi biçimde engelleyen çeviri eksiği” (Williams, 2009:13)

Ayrıca, önemli-önemsiz hata ayırımına bu kuramla birlikte üçüncü bir hata düzeyi de eklenir: kritik hata. Uslamsal büyük ölçekli yapının çevirisini zayıflatan

hatalar kritik hatalar olarak adlandırılır. Çevirinin kullanılabilirliğini etkilemeyen diğer aktarım hataları ciddi hata olarak görülür. Bu 2 grubun dışında kalan tüm hatalar önemsiz hata biçiminde adlandırılır. Kabuledilebilir kalite düzeyi ise şöyle tanımlanmıştır:

“Kabuledilebilir bir çeviri, kaynak metnin uslamsal büyük ölçekli yapısını tümüyle taşıyan, kritik hatalardan arınmış bir çeviridir.” (Williams, 2009:13-14)

Çevirileri değerlendirmek için Williams bir değerlendirme ölçeği önermiş ve bu ölçeği geliştirirken Larose’dan dayanak aldığını belirtmiştir. Williams’ın ölçeğini daha iyi anlayabilmek için önce Larose’un ölçeğine göz atalım.

Tablo 19:Larose – Değerlendirme Ölçeği

Ölçüt	1	2	3	4	5	6	Toplam
Ağırlık	10	7	7	8	9	9	
Çeviri							
A	7 /70	6/42	8/56	7/56	4/36	5/45	305
B	6/60	5/35	9/63	6/48	6/54	7/63	323
C	4/40	8/56	1/7	7/56	5/45	9/81	285

(Larose,1994:369, aktaran Williams,2009:15)

Aslında basit bir mantığa göre işleyen bu ölçekte önce değerlendiren ölçmek istediği ölçütleri belirler (örneğin aktarım, terminoloji, noktalama, vb.) ve her bir ölçütü çeviri kalitesini etkilemesine bağlı olarak 10 üzerinden derecelendirir. Tablonun ilk satırı ölçütleri, 2.satırı ölçütlerin temsili ağırlığını göstermektedir. A,B ve C ölçülecek metinlerdir. Değerlendiren her bir çeviri metni her bir ölçüt için 10 üzerinden notlar ve bu notu ağırlıkla çarparak ağırlıklı notu bulur. Buna göre A metni 1. ölçüt için 10 üzerinden 7 puan almıştır. Birinci ölçütün ağırlığı 10’dur. Bu nedenle metnin 1. ölçüt sonunda elde ettiği ağırlıklı puan $7 \times 10 = 70$ olur. Aynı işlem tüm ölçütler için tekrarlanır. Toplam sonuç tüm ağırlıklı puanların toplanmasıyla elde edilir.

Larose’un modelini yeniden gözden geçiren Williams, kullanımı daha kolay bir ölçek hazırlamak istemiştir. Bu ölçek temel ve özel olmak üzere 2 parametreden oluşur. Temel yapı tüm çevirilere uygulanabilir. (çeviri üreticisi ve alıcısı kim olursa olsun) Özel parametreler, değerlendiren tarafından sözleşmenin ya da çeviri işinin ışığında, uzmanlık alanı ve çevirinin amaçlanan kullanım alanı bakımından

uygulamaya konulur. Kusur barındırmayan bir çevirinin %100 olduğunu varsayarsak, değerlendiren istenen parametrelerin yüzdenin hangi payını oluşturacağına karar verebilir. Williams'ın önerdiği ölçek aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 20: Williams'ın Kalite Değerlendirme Ölçeği

Parametreler	Ağırlık (/10)	Kalite (/10)	Asgari ağırlıklı puan (/100)	Gerçek puan (/100)
Temel yapı	4	2	40	8
Diğer aktarım öğeleri	1	4	8	4
Kullanım/ dilbilgisi	4	6	32	24
Yazım	1	10	8	10
Toplam	10	(/100)	88	50
Sıralama	Başarısız			

(Williams, 2009:18)

Değerlendiren temel ve iddiaların hepsinin erek metinde olmasını istediğinden bu parametre için %100'ü geçer not olarak belirlemiştir. Yayımlanacak çevirilerin salt uslamsal yapı açısından değil, tüm dil parametreleri bakımından da yüksek puan alması gerektiğinden, değerlendiren diğer parametreler için %80 oranını belirlemiştir. Buna göre, uslamsal yapıya 10 üzerinden 4, diğer aktarım özelliklerine 1, dilbilgisi ve kullanıma 4, yazım hatalarına 1 ağırlıklarını verirse, $(4 \times 10) + (1 \times 8) + (4 \times 8) + (1 \times 8) = \%88$ asgari kabuledilebilir puana ulaşırız. Örnekteki çeviri, gerekli puana ulaşamadığından “başarısız” olarak nitelendirilmiştir. (Williams, 2009:18)

Schiaffino ve Zearo çeviride kaliteyi ölçmek için yeni bir ölçme yöntemi önermişlerdir. 5 senelik çalışmaya dayanan Translation Quality Index (TQI)- Çeviri Kalite Endeksi, çeviri bürolarında denenerek 2004 yılında ticari kullanıma hazır hale gelmiştir. LISA ve SAE standartlarına benzeyen TQI, hata analizine dayanan bir yöntemdir; hataların sayısı ve türünü ölçerek çeviri kalite endeksini belirler. Çeviri kalite endeksi belirli bir çevirinin kalitesini gösteren sayıdır.

Yöntemi oluşturanlar, TQI'ni sıcaklık ölçmeye benzetmişlerdir. Nasıl havanın sıcak, soğuk, ılık olması öznelken, sıcaklığın Fahrenheit, Celcius ya da Kelvin türünde gösterilmesi nesneldir; TQI, çeviri kalitesini “Ben görünce kaliteli çeviriyi anlarım” gibi öznel anlayışlardan uzaklaştırarak, istatistikî bir sonuca ulaşmayı hedeflemektedir. TQI'nde kalite şöyle tanımlanır:

“Kalite müşterinin ya da kullanıcının gereksinim ve beklentilerini sürekli olarak karşılamak olarak tanımlanır.” (Schiaffino, Zearo, 2002:6)

Kaliteli bir çeviri hatasız ya da toplam hata puanı, çeviri kalite endeksinde belirlenmiş olan eşikten düşük olan çeviridir. Kaliteyi ölçerken aslında araştırmacılar çevirideki farklı hata türleri ve kusurların etkisini ölçmeye çalışmaktadırlar.

Farklı hata türleri için önceden belirlenmiş ceza puanları yoktur. Her hata, sonuçlarına göre kritik, önemli ya da önemsiz olabilir. Örneğin, “car” yerine “cab” yazılması yanlış çeviri, terimce hatası ya da yazım hatası olarak sınıflandırılabilir. Ayrıca hatalar konumlarına göre farklı notlanır. Önceki örnekten devam edersek (car-cab), yazım hataları ele alındığında kitabın ön yüzündeki bir yazım hatasıyla dipnottaki yazım hatası arasında fark vardır. Benzer olarak, anlamı etkileyen ve etkilemeyen yazım hataları aynı değildir. Bu nedenle her hataya sonuçlarını gözleterek farklı ağırlık vermek gerekir. Bu ağırlıklar TQI'nde hata puanları olarak adlandırılır. (Schiaffino&Zearo,2005:4)

Hataları belirlemek için 3 soru sorulur: 1- Dilbilgisel açıdan doğru mudur? 2- Çeviri doğru mudur? 3- Çeviri; sözlük, biçim kılavuzu, yönerge ve müşteri talepleriyle uyumlu mudur?

TQI hatadan arınık bir çeviriye 100 tam puan verir. Bu ölçme dizgesinde negatif puanlar da vardır. 80 ve üstü skorlar iyi çevirinin göstergesidir. (Schiaffino,Zearo, 2005:5)

TQI'nin eksik yanları da vardır: Reklam metinleri gibi yüksek derecede yaratıcılık gerektiren metinlerde yöntemde aksaklıklar görülmektedir. (Schiaffino,Zearo, 2005:6)

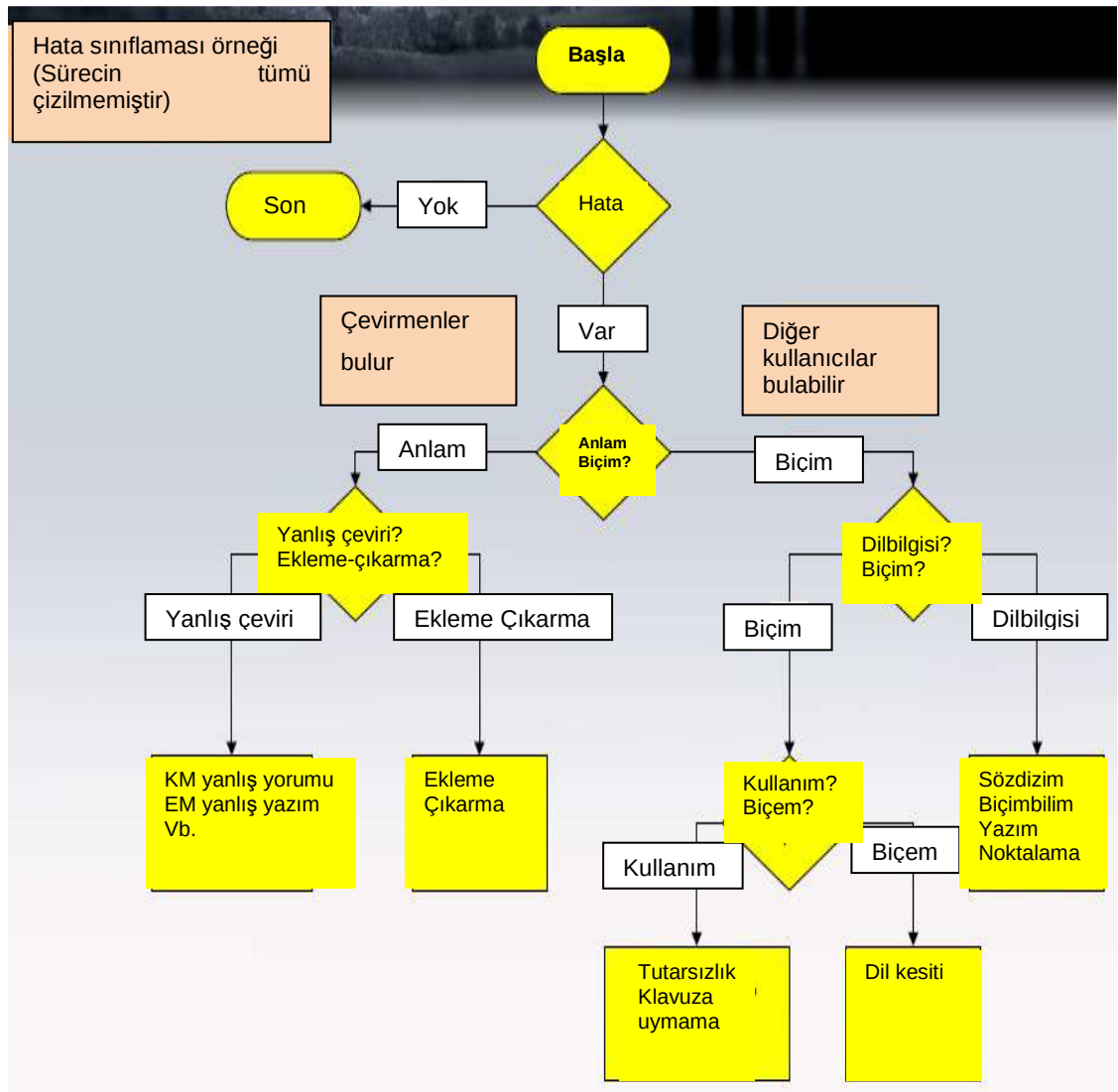
Araştırmacılar aynı zamanda kalite denetim sistemi oluşturmak isteyenler için gerekli adımları da belirlemişlerdir. Bu adımları hata analizine dayalı tüm yöntemler için temel sayabiliriz. Buna göre önce hata türünün tanımlanması gereklidir. Aşağıda Translation Log programı için belirlenen hata türlerini görebiliriz:

- Anlam hataları: Çevirinin anlamı kaynak dildeki anlamdan farklıdır.
- Biçim hataları: Çeviri, dilbilgisi, yazım ya da anlamı değiştirmeyen başka bir biçimsel hata taşımaktadır.

- Uyum hataları: Anlam ve biçimin doğru olmasına rağmen çeviri; yönergelere, biçem kılavuzuna, yeğlenen terimceye ya da müşterinin beklediği diğer gerekliliklere uymamaktadır. (Schiaffino&Zearo,2005:4-23)

Hata türünün belirlenmesi aşağıdaki diyagramda şekilsel olarak belirtilmeye çalışılmıştır:

Şekil 8: TQI Hata Sınıflandırması

(Schiaffino&Zearo,2003:12)

Hata türü belirlendikten sonra hatanın ciddi ya da önemsiz olduğuna karar verilir. Ciddi ve önemsiz hatalar her bir hata için şöyle açıklanır:

Tablo 21: Ciddi ve Önemsiz Hata Ayrımı

	Ciddi	Önemsiz
Anlam hataları	Erek dildeki anlam, kaynak dildeki anlamdan tümüyle farklıdır.	Erek dildeki anlamla kaynak dildeki anlam arasında az fark vardır.
Biçim hataları	Herhangi eğitimli bir erek dil konuşucusunun fark edebileceği belirgin bir hata vardır.	Fark edilebilir dilbilgisi ve yazım hatası vardır
Uyum hataları	Yönerge, biçem kılavuzu vb. belirgin biçimde göz ardı edilmiştir.	Yönerge, biçem kılavuzundan vb. az da olsa uzaklaşma gözlemlenmektedir.

(Schiaffino&Zearo,2005:25-26'dan uyarlanmıştır)

Aşağıdaki resim hata türleri ve ağırlıkları belirlendikten sonra uygulama penceresini göstermektedir:

Resim 1: TQI Kalite Denetimi

The screenshot shows a window titled "Translation Error Log". Inside, there is a section for "Instructions" with four numbered points: 1 - Assign an error category to the error, and then the weight; 2 - When an error is ambiguous, always choose the earliest error category (e.g., "Error of meaning" before "Error of form"); 3 - When in doubt, always choose "serious" over "minor"; 4 - Indicate in the Remarks what the error is and what the correct translation should be. Below the instructions, there are two sections: "Error Category" with three radio buttons (Error of Meaning, Error of Form, Error of Compliance) and "Weight" with two radio buttons (Serious, Minor). The "Error of Meaning" and "Serious" options are selected. Below these is a section for "Reviewer's Remarks" with a text box containing the text: "Meaning completely changed: should be 'is extremely...', not 'is NOT extremely...'". At the bottom right, there are "OK" and "Help" buttons.

(Schiaffino&Zearo,2005:19)

Örnekteki anlam tümüyle değiştiği için değerlendiren hatayı anlam hatası, ağırlığını ciddi olarak belirtmiştir. Pencere aynı zamanda değerlendirenin hata üzerinde yorum yapmasına da olanak tanımaktadır.

4.2.2. Kaliteyi Ölçen Taraflar

Alıcılar erek metnin açıklığını, dilsel kabuledilebilirliğini, terimsel doğruluğunu ve düşünce akışındaki tutarlılığı değerlendirebilirler ama kaynak metne bağlılığı değerlendiremezler. Yalnızca çeviride tutarsızlıklar ya da göndericinin söylemediğini düşündükleri ciddi yanlışlar varsa bu yanlışları fark edebilirler. (Gile,1995:41)

Aynı zamanda alıcılar her zaman söylemin bütünüyle ve toplam çeviri kalitesiyle ilgili olmayabilirler. Söylemin bir kısmında bulunan belli bir bilgiye dikkatlerini verip, diğer kısımları göz önünde bulundurmadan çeviri kalitesine ilişkin görüş ileri sürebilirler. Gile bu duruma örnek olarak bir spor konferansında dili iyi konuşamayan bir firma yetkilisinin atletlerin performansını ölçecek bir cihazı tanıtmasını göstermiştir. Burada dinleyici kitle atletik organizasyonlar düzenleyen kişiler olup, aralarında benzer cihaz üreten rakip firmanın 2 temsilcisi vardır. Dinleyenlere konuşmanın anlaşılabilirliğine ilişkin soru sorulduğunda, hiçbir şey anlamadıklarını belirten 2 temsilci dışında diğer katılımcılar konuşmanın açık ve net olduğunu belirtmişlerdir. Bu örnek gerçek kalite değerlendirmesinin, değerlendirenin özel gereksinimlerine bağlı olarak geliştiğini göstermektedir. Ortak ölçütler olsa da kalite değerlendirmesi birçok nedenle bağlamdan bağlama değişebilir. (Gile,1995:43)

Müşteriler: Gönderici ya da alıcı olmadıklarında çeviriyi okuma oranları oldukça düşüktür. Kaliteyi değerlendirirken alıcılar ve başka çevirmenlerden gelen geri bildirimleri kullanırlar.

Çevirmenler kaynak dili iyi anlayan ve erek dili iyi kullanan birer gönderici ve alıcıdır ama gönderici ve alıcıya oranla terimce ve deyişi daha az bilirler. Çeviri kalitesini belirlemede gönderici ve alıcıdan daha iyidirler. (Gile,1995:42) Gile'den farklı olarak Gouadec kalite kontrollerinin farklı eyleyenler tarafından farklı biçimlerde gerçekleştiğini belirtir ve çevirmenlerin sorumlu oldukları kalite kontrollerini sıralar. (Gouadec,2007:74-76) Araştırmacıya göre çevirmenler 5 noktada kalite kontrolü yapmakla yükümlüdürler:

- Materyal kalitesi: Çevrilmesi gereken her şeyin çevrildiğinin ve çevirinin tüm tanımlamalara uygunluğunun doğrulanması

- Dil, biçem ve dil kesiti kalitesi: Dilsel her ögenin doğru, özdeş ve tanımlamalara uygun olduğunun doğrulanması
- Teknik-anlamsal kalite: Olgusal bilgilerin, mantıksal ya da kronolojik sıralamasının doğrulanması
- Aktarım kalitesi: Kaynak metindeki önemli ve ilgili etmenlerin erek metinde yer aldığı doğrulanması
- Özdeşlik ve tutarlılık kalitesi: Biçem, dil kesiti ve terimcenin özdeş olduğunun doğrulanması

Gözden geçirenler: Yazılı çeviride ilgili dildışı bilgiyi edinmiş deneyimli gözden geçirenler çeviri kalitesini değerlendiren en başarılı eyleyenlerdir. (Gile,1995:42) Gouadec gözden geçirenlerin kalite değerlendirmesinde çeviriyi biçem, akış, aktarım süreçleri, olgusal bilgi, anlam ve işlevsellik açılarından değerlendirdiğini belirtir. Ayrıca çevirideki kusurları, hataları ya da çıkarmaları kalite kontrol formuna açıklayarak ve düzelterek işlerler. Gözden geçirenler daha sonra çeviriyi işverene teslim eder. (Gouadec,2007:76-77)

Bu bölümdeki yaklaşımlar farklı biçimde gruplanarak ele alınabilir. Örneğin, Arizona Üniversitesinden Colina, kalitenin toplumsal ve ekin sel öncelik ve değerlere göre değişiklik gösterdiğini savunur ve kalite değerlendirmesini eşdeğerliğe dayalı yaklaşımlar ve işlevsel yaklaşımlar olarak ikiye ayırır. Reiss, Williams ve House'un yaklaşımlarını eşdeğerliğe dayalı olarak ele alır. (Colina, 2011)

Williams kalite değerlendirmesinde var olan yöntemleri nitel ve nicel olarak ikiye ayırır: Matematiksel-istatistikî ölçümlere dayananlar (akademik ölçütler gibi) ya da okur tepkisine, görüşmeye ve anketlere dayananlar (Williams,2009:4) Sical ve Kanada Mütercim Tercümanlar Konseyinin kullandığı yöntemleri nicel; Nord ve House'un yöntemlerini nitel olarak sınıflar.

Gruplama nasıl yapılırsa yapılsın, bağlamdan bağımsız olarak düşünülebilecek kimi kalite unsurları üzerinde görüş birliğine varılmıştır: düşünce akışında açıklık, dilsel kabuledilebilirlik, terimsel doğruluk, bir tarafa bağlılık ve uygun profesyonel davranış (Gile,1995:39)

Kalite kontrol yönetiminde müşterilerin 5 maddeyle ilgilendikleri ortaya konmuştur. Bunlar hizmet ya da ürünün şartnameyle belirlenmesi, şartnameye

uyma, güvenilirlik, değer-fiyat ilişkisi ve zamanında hızlı teslimidir. (Petersen,1996:209)

Kaliteyi etkileyen başka bir noktaysa erek dil tolerans düzeyidir. Kimi değerlendirenler, yazım ve baskı hatalarına önem verirken, diğerleri bunları göz ardı eder. Başkalarıysa bunları ciddi hata olarak görür çünkü bu tür hataları çeviri alıcısı kolayca fark edebilir.(Williams,2009:5-6)

Kimi durumlarda çevirmenin gönderici ve alıcıya ilişkin bilgisi oldukça kısıtlıdır. (Büro müşterisini tutmak, sonraki işlerde ekarte edilmemek için çevirmenin işverenle iletişimini engelleyebilir) Bu nedenle burada çevirisel iletişimin başarısı ya da başarısızlığı kaliteyi etkileyen tek ölçüt olarak alınamaz. (Gile,1995:38)

Kalite kontrol değerlendirmesi geleneksel olarak hata incelemesi üzerine yoğunlaşmıştır. Tüm metni okumak çok zaman alıp insan kaynaklarına daha fazla yatırım gerektireceğinden genellikle örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Örnekleme zaman ve emekten tasarruf sağlasa da başka zararlar doğurur: İlk olarak tüm metni okumamak, çevirmenin telafi stratejilerini gözden kaçırmaya neden olur. Örnekleme ile okunan bölümdeki bilginin yerini çevirmen metinde değiştirmiş olabilir. İkinci olarak, kimi bölümlere yoğunlaşmak metni bir bütün olarak görmemeye neden olur. Bu nedenden, anlamın kavranması güçleşir. Son olarak, örnekleme ile değerlendirilen bölümde hiçbir hata yokken, metnin gözden geçirilmemiş yerinde hatalar olabilir.

Kalite belirleme yöntemlerinden “okur değerlendirmesinin” çok belirleyici olmadığı savunulabilir çünkü Gile’in belirttiği gibi çevirmenler göndericinin amacına ulaşmasına yardım etmekle yükümlüdürler ama amaca ulaşılmasını garanti etmezler. Göndericinin beyanı ruhsal, toplumsal ya da bilgisel açıdan uygunsuz olabilir; alıcılar gerekli artalan bilgisi ve anlıksal becerilerden yoksun ya da iletiyi anlamak için gerekli güdüde olmayabilirler ya da göndericinin beklediği biçimde harekete geçmeyebilir, tepki vermemeyi seçebilirler. (Gile,1995:37-38)

Kimi durumlarda kaliteyi değerlendirenler çeviri sonucundan memnun olmazlar çünkü çeviri onların çıkarlarıyla örtüşmez. Örneğin sözlü çeviri aracılığıyla televizyonda yapılan bir görüşmede gazeteci çeviri sonuçlarıyla ilgili memnuniyetsizlik gösterebilir çünkü görüşme yapılan kişinin yanıtları çok uzun ya da

soruyla ilgili değildir. Ancak bu durum da çevirinin kalitesiz olduğunu göstermez. (Gile,1995:40)

4.2.3. Uluslararası Kalite Standartları

Her alanda olduğu gibi çeviri sektöründe de evrensel bir kalite arayışına gereksinim duyulmaktadır. Kalite standardı denilince akla ilk olarak ISO (International Organization for Standardization) standartları gelir. Ancak, kalite standartları yalnızca ISO ile sınırlı değildir. Özellikle çeviri alanında EN 1508, CAN CGSB 131.10-2008, ASTM F2575-06 standartlarının yanı sıra ulusal olarak geliştirilmiş UNI 10574 (İtalya), Önorm D 1200 ve Önorm D 1.201 (Avusturya), Taalmerk (Hollanda) ve DIN 2.345 (Alman) standartları bulunur. Ayrıca yerelleştirme için LISA ve SAE J2450 gibi standartlar da vardır.

LISA (Localization Industry Standards Association) 1990'dan 2011'e kadar yazılım ve yazılımla ilgili bilgisayar ürünlerinin çevirisini-yerelleştirmesini yapan İsviçre kökenli bir ticaret kurumuydu. Adobe, Cisco, Hewlett-Packard, IBM, McAfee, Nokia, Novell ve Xerox gibi teknoloji devleri LISA'nın birer üyesiydiler. LISA'nın kapanmasından sonra Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü başka kurumlarla birlikte yerelleştirme için çalışmaya başlamıştır. LISA, ISO için de önemli çalışmalar yapmıştır.

Artık fiziksel olarak bir kurum biçiminde var olmasa da, LISA'nın kalite denetimi modeli hala kullanılmaktadır. Bu model, hataları ciddiyetine göre **kritik**, **ciddi** ve **önemsiz** olarak 3'e ayırır ve her bir hatayı notlandırır. Önemsiz hatalar fark edilebilen ama metnin anlamını etkilemeyen, okuru yanlış yönlendirmeyen hatalardır. Önemli hatalar anlamı etkiler. Kritik hatalarınsa salt anlam üzerinde değil, ürün kullanımı, şirket güvenilirliği, kullanıcı sağlığı, güvenliği ve davranışı üzerinde de büyük etkisi vardır. (O'Brien,2012:4) LISA'nın geçer notu %99'dur. Aşağıdaki resim, LISA'nın kalite denetim penceresini göstermektedir:

Resim 2: LISA Kalite Denetimi

The screenshot shows the LISA QA Model software interface. At the top, there is a menu bar with 'File', 'Report', and 'Help'. Below the menu bar, the 'Document under review' section contains several fields: 'Client' (USA), 'Source language' (English), 'Reviewer' (László Kovács), 'Quality' (94.72%), 'Project' (Globalization Primer), 'Target language' (Hungarian), 'Translator' (Fodorok, K.), 'Minimum' (95%), 'Metric' (LISA QA Model), 'Document' (Z:\lisa\2007\globalization_primer\hu\primer3.indd), and 'Size' (1800). A 'FAIL' button is visible next to the 'Quality' field. Below this, there is a 'Tasks' section with a list of tasks: 'Doc Language', 'Doc Formatting', 'Help Formatting', 'Help Formatting - Asian', 'Software Formatting', 'Software Functionality Testing', and 'Doc Formatting - Asian'. To the right of the tasks is an 'Error data collection' table with three columns: 'Minor', 'Major', and 'Critical'. The table contains the following data:

	Minor	Major	Critical
Mistranslation	0	1	3
Accuracy	0	5	0
Terminology	0	0	1
Language	4	0	0
Style	0	2	0
Country	0	0	0
Consistency	1	0	0

LISA'da hatalar 7 parametreye göre değerlendirilir: **Yanlış çeviri, doğruluk, terminoloji, dil, biçem, ülke ve tutarlılık**. Her bir parametre ciddi, önemsiz ve kritik derecesinde ağırlık verilerek puanlandırılır.

SAE-J2450, LISA'ya benzeyen ancak otomotiv sektöründe kullanılan bir standarttır. Aşağıdaki hata sınıflandırması penceresinden de görülebileceği gibi hataları 8 ulamda inceleyerek ciddi ve önemsiz olarak ağırlıklandırmıştır. Burada ele alınan hata türleri şunlardır: **Yanlış terim, erek dilde yanlış anlam, çıkarma, dilbilgisi hatası, yazım hatası, noktalama hatası, biçem hatası ve çeşitli hatalar**

Resim 3: SAE-J2450- Kalite Denetimi

Translation Error Log

Instructions

- 1 - Assign an error category to the error, and then the weight
- 2 - When an error is ambiguous, always choose the earliest error category (e.g., "grammatical error" before "misspelling")
- 3 - When in doubt, always choose "serious" over "minor"
- 4 - In case of errors due to legacy data (e.g., errors in the translation memory) or that were already present in the source language, please check the appropriate boxes

Error category

- ☒ Wrong Term
- ☐ Incorrect meaning in TL
- ☐ Omission
- ☐ Grammatical error
- ☐ Misspelling
- ☐ Punctuation error
- ☐ Style error
- ☐ Miscellaneous error

Weight

- ☒ Serious
- ☐ Minor

Legacy and SL errors

- ☐ Legacy Data error
- ☐ Source Language Text error

Remarks (optional):

OK Help

(Schiaffino,Zearo,2003:32)

SAE, daha önce TQI'de gördüğümüz gibi hata penceresi içerir ve bu pencerede değerlendirene öneriler yer alır. Örneğin hatayı belirlemek güçse, her zaman bir önceki hata türünü seç. Kuşku durumunda önemsiz yerine "ciddi" ulamını seç gibi.

Aynı zamanda hata çeviri belleğinden ya da kaynak metinden kaynaklanıyorsa değerlendirenden bunu ilgili kutucukları doldurarak belirtmesi istenir.

Kalite yönetimi kavramı 1950'li yıllarda Edward Deming ile hayatımıza girmiştir denilebilir. Demig'in kalite yönetimiyle ilgili söylediği en önemli ilke çeşitliliğin azaltılmasıdır. Dewing'in bu görüşü daha sonra geliştirilerek ISO 9000 serisinin temel ilkesi olmuştur.(Petersen,1996:208)

ISO birçok alanda çalışma yapmaktadır. ISO 9001 kalite yönetim sistemleriyle ilgili koşulları içerir ve bilinen tüm sektörlerle ve iş kollarına uygulanabilir. Kodun sonunda yer alan rakam, standardın gözden geçirildiği seneyi belirtir. (Örneğin, ISO 9001:2008, bu standardın en son 2008 yılında değiştirildiğini gösterir.)

ISO 9001:2008, ürün ya da hizmete verilen bir belge değildir; kurumun satış, satın alma, insan kaynakları, iletişim, dokümantasyon, sevkiyat, üst yönetimin değerlendirmeleri, müşteri memnuniyeti, tasarım ve geliştirme gibi tüm etkinliklerini ilgilendiren bir sistem kalite belgesidir. ISO belgeleri için, kurumlarda yönetim sistemleri kurulmasını, geliştirilmesini ve süreçlerin sürekli iyileştirilmesini öngören bir kurallar bütünüdür diyebiliriz.

Bu standardı uygulamaya sokan kurumlar 5 senede bir ISO tarafından denetlenmektedir ve kullananların talep ve gereksinimleri doğrultusunda standartta değişiklikler yapılmaktadır.

ISO'ya göre kalite şöyle tanımlanır:

"Bir şeyin kalitesi, bir takım doğal özelliklerinin gerekliliklerle karşılaştırılması sonucu belirlenebilir. Bu doğal özellikler tüm gereksinimleri karşılıyorsa, yüksek ya da mükemmel kalite elde edilir. Bu özellikler tüm gereksinimleri karşılamıyorsa, düşük ya da kötü kalite düzeyi elde edilir." (ISO 9000, Çevrimiçi kaynak)

Ayrıca yine ISO'ya göre kalite, bir mal ya da hizmetin belirli gereksinimleri karşılayabilme yeteneklerini ortaya koyan özelliklerin tamamıdır. Kurumlarda kalite hedeflerinin **SMART** olması sağlanmalıdır. **S**: Specified / Belirli **M**: Measurable / Ölçülebilir **A**: Achievable / Ulaşılabilir **R**: Real / Gerçekçi **T**: Timing / Zamana bağlı

Bank ise kalite tanımına maliyeti ekleyerek kaliteyi müşteri taleplerini tam olarak ve düşük iç maliyetle karşılamak olarak görmüştür: (Bank 1992:15, aktaran Petersen, 1996:208)

ISO sertifikası, süreçlerde standartlaşma ve belgelendirmeye bağlı olarak sürekli kalite sunmayı amaçlar ancak bu yüksek kalitenin garantisini vermez. Her firma kendi standartlarını belirleyebilir. (Petersen,1996:209)

Çeviri sürecinde kalite kontrol yöntemlerinin kullanılmasını sorgulayan Petersen, Comtec Translation firmasının ISO 9001 sertifikasını edinmek için geçirdiği değişiklikleri ve bunun sonuçlarını araştırmıştır. Buna göre Comtec 1 kişiyle evde hizmet vermeye başlamış bir firmayken ISO kalite standartlarını uyguladıktan sonra 11'i tam zamanlı olmak üzere 600 serbest çevirmen çalıştıran bir çeviri bürosu haline gelmiştir.

Sertifika aynı zamanda firmanın çeviri süreci kavramını da değiştirmiştir. Süreç 3 açık aşamadan oluşmaya başlamıştır. Aşağıdaki şekil ilgili süreci göstermektedir:

Şekil 9: Kalite Yönetiminde Çeviri Süreci

Note *: π = Kar marjı

(Petersen,1996:212)

Sürekli kalite sağlamak için standart süreçler belirlemek, süreçlerin belgelendirilmesi ve sürekli olarak iyileştirmeye açık olması, doğru çevirmeni doğru işe koşturmak kalite yönetiminin vazgeçilmezleridir.(Petersen,1996)

Her ne kadar bir kalite belgesi olsa da ISO kaliteyle ilgili bütün problemlere çözüm getirmez. Neyin yapılacağını söyler ancak nasıl yapılacağını söylemez, etkin bir kalite yönetim sistemi için asgari koşulları belirtir. ISO standartları uyarınca iş yapan bir çeviri bürosu, yüksek kalitede bir çeviri sağlamak için gerekli süreçleri uyguladığını kanıtlar. Aynı zamanda, önemli belgeleri düzenleme ve saklama konusunda uzmanlaşmıştır.

EN15038 çeviri hizmeti sağlayan bürolar (ÇHS) için geliştirilmiş bir kalite standardıdır. 2006 yılında özellikle yazılı çeviri alanında hizmet sunanlar için yazılmış olan EN15038, CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi) tarafından

yayımlanmıştır. Ülkemizde TSE de bu standardı kabul ederek, TS EN 15038 adı altında 2008 yılında Türkçe olarak hizmete sunmuştur. Bu standart 3 temel bölümden oluşur:

1. Genel kurallar
2. Müşteri-Çeviri Hizmeti Sağlayıcısı İlişkileri
3. Çeviri Hizmetinde Yöntemler

Genel kurallar bölümü, İnsan Kaynakları, Teknik Kaynaklar, Kalite Yönetim Sistemi ve Proje Yönetimini kapsamaktadır. İnsan kaynakları çevirmenlerin yeterlikleriyle doğrudan ilgilidir. Bu başlık altında aşağıdaki noktalar ele alınır:

1. Çeviri edinci: Çevirmenden standardın çeviriyle ilgili yeterliklerin bulunduğu 5.4. bölümü uyarınca metin üretmesi beklenir. Buna göre çevirmen metni anlama ve metin üretme sürecindeki sorunları değerlendirir, müşteri-ÇHS arasındaki anlaşmaya uygun biçimde erek metni üretir ve çeviri kararlarını gerekçelendirir.

2. Kaynak ve erek dilde dil ve metin edinci: Dil edinci kaynak dili anlamayı ve erek dile egemen olmayı içerirken, metin edinci günlük dilde yazılmış metinlerden uzmanlık metinlerine kadar birçok farklı metin türü bilgisini kapsar.

3. Araştırma edinci, bilgi edinme ve işleme: Araştırma edinci kaynak metni anlamak ve erek metni üretmek için gerekli dilsel bilgi ve uzmanlık bilgisini etkin biçimde edinmeyi içerir. Ayrıca bilgi kaynaklarını verimli olarak kullanabilmek için strateji geliştirmeyi ve araştırma araçlarını kullanabilmeyi öngörür.

4. Ekin edinci: Kaynak ve erek ekindeki değer sistemleri, davranış standartları ve yerel uygulamaları kapsar.

5. Teknik edinç: Profesyonel hazırlık ve çeviri metnin üretimi için gerekli beceri ve yetenekleri kapsar. (CEN,2006:6)

Teknik kaynaklar ÇHS'nın projeleri yürütmek için gerekli yazılım- donanım- iletişim altyapısını kurmuş olmasıyla ilgilidir. Örneğin müşteri belgelerinin fiziksel ve elektronik ortamlarda güvenli olarak saklanması, belge alım ve teslimde uygun biçimin kullanılması gibi.

Kalite yönetim sistemi süreçlerin belgelenmesi, hedeflerin belirlenmesi ve projelerdeki hataların düzeltilmesiyle ilgili etkinlikleri belirtir.

İkinci bölüm olan Müşteri-ÇHS ilişkilerinde, müşteriyle birlikte iş programı hazırlanması önem taşır. ÇHS, projeyi kabul sürecinde yeterli insan ve teknik kaynakları bünyesinde barındırdığını belgelemelidir. Programda projenin teslim şekli- tarihi ve fiyat belirlenmelidir. Son bölüm olan Çeviri Hizmet Yönelimleri proje yönetiminin yapılışını belirler. (CEN,2006:9)

Projede ayrıca yönetsel aşamalar (her aşamanın kayıt altına alınması), teknik aşamalar (çeviri belleğinin düzenlenmesi) ve dil aşamaları tanımlanmalıdır. Dil aşamaları projede ve/veya müşteri talepleri doğrultusunda, dile ilişkin koşulların kayıt edilmesidir. Bu hazırlıklar, biçeme ilişkin kılavuzları ya da okur, amaç ve/veya son kullanım için çevirinin uyarlanması ve güncel uygun terimlerin kullanımını içerir.

Çeviri süreçleri standartta 6 aşamalı olarak belirtilmiştir. İlk aşamada çeviri tanımlanır. Buna göre çevirmen erek dil kurallarına ve proje yönergesine uygun biçimde kaynak metnin anlamını erek dile aktarır.

Ayrıca çevirmenin çeviri sürecinde dikkat edeceği noktalar belirtilmiştir:

- **Terimce:** Özel alana, müşteri terimcesine ya da verilen herhangi bir terimceye uygunluk, aynı zamanda metnin bütününde terimlerin tutarlı kullanımı
- **Dilbilgisi:** Sözdizim, yazım, noktalama, vb.
- **Sözcük bilgisi:** Sözcük uyumu ve deyişbilim
- **Biçem:** Dil kesiti, farklı dil kullanımları ve biçem kılavuzuna uygunluk
- **Yerel bilgi:** Yerel kurallar ve bölgesel standartlar
- **Biçimlendirme**
- **Hedef kitle ve çeviri amacı** (CEN,2006:10)

Çeviriyle ilgili bölümden sonra çevirinin çevirmen tarafından kontrol edilmesi aşaması gelir. Çevirmen anlam aktarımı, çıkarmalar, hatalar ve yönerge çerçevesinde metni kontrol eder.

3. aşama düzeltmedir. Çeviri, çevirmenin kendisinden başka bir düzeltmene teslim edilir. Düzeltmen kaynak ve erek metni karşılaştırarak; çevirinin amacına uygunluğunu, terim tutarlılığını, dil kesiti ve biçemi kontrol ederek saptar.

4. aşamada çeviri gözden geçirilir. Gözden geçiren yalnızca erek metni okuyarak çevirinin amacına uygunluğunu değerlendirir. Son olarak ÇHS çevirinin belirlenen biçimde tamamlandığını onaylar. (CEN,2006:11)

EN 15038 standardını uygulamak yalnızca süreçlerin kayıt altına alınması olarak anlaşılmamalıdır. Aynı zamanda insan kaynaklarını doğru yönetme (doğru çevirmen ve en az çevirmen kadar yetkin bir düzeltmene işi verme), kaliteyi sürekli denetleme de standardın birer parçasıdır.

EN 15038 standardı bir çeviri işletmesinde projenin başlamasıyla birlikte proje yönetimi, hizmetin izlenmesi, arşivlenmesi ve değerlendirmesini, müşteriyle iletişim içinde iş programı çerçevesinde işe koşulacak elemanların seçimi ve müşteri belgelerinin güvenli biçimde, istenilen türde işlenmesi ve teslimini garanti altına almaya çalışır. ÇİD'in başkanı Osman Kaya'nın söylediği gibi "EN 15038, yazılı çeviri hizmetlerinin kalitesi ve hizmet üretim sürecinin, her zaman müşteri talebini karşılayan en yüksek kalite standartlarında olmasını ve üretilen hizmetin izlenilebilirliğini şart koşturmaktadır." (Çeviri İşletmeleri Derneği web sayfası)

EN 15038:2006'nın öne sürdüğü çevirmen profili, daha önce EMT tarafından belirlenen profile örtüşmektedir. (Massey, Ehrensberger-Dow,2010:129).

Bu bölümde çeviri sektöründe kullanılan uluslararası standartlarla, EN 15038 Uluslararası Çeviri Standardı ele alınmıştır, sonraki bölüm ulusal standarda odaklanacaktır.

4.2.4. Ulusal Meslek Standartları

Çevirmen Ulusal Meslek Standardı 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) Kanununun 21. Maddesine göre MYK'nın oluşturduğu çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır.

Meslek Standardı giriş, meslek tanımı ve meslek profili olmak üzere 3 bölümden oluşur. Giriş bölümünden önce terimler, simgeler ve kısaltmalar açıklanır. Meslek tanımında sağlık, güvenlik ve çevreyle ilgili düzenlemeler, meslekle ilgili mevzuat, çalışma ortamı ve koşulları belirlenir. Meslek profilinde İSG ve çevre koruma ile ilgili önlemleri almak, iş organizasyonu yapmak, çeviri öncesi hazırlık

yapmak, sözlü çeviri yapmak, yazılı çeviri yapmak, çeviri hizmeti ile ilgili kalite etkinliklerini yürütmek ve mesleki gelişim etkinliklerinde bulunmak yer alır.

Kaliteyle ilgili görevler hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişkileri yönetmek ve çeviri iş süreçlerini izlemek olarak iki bölümde incelenir. Başka bir deyişle standart kaliteyi kişilerarası boyut ve gözden geçirme-değerlendirme boyutunda ele alır denebilir. Aşağıdaki tablo standardın kaliteyle ilgili ölçütlerini göstermektedir:

Tablo 22: Çevirmen Ulusal Meslek Standardında Kalite

İşlemler		Başarım Ölçütleri	
Kod	Adı	Kod	Açıklama
F.1	Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişkileri yönetmek	F.1.1	Olası ve mevcut müşterilere ilişkin bilgileri derleyerek, bir müşteri portföyü oluşturur.
		F.1.2	Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişki sürecini, hizmet öncesi, hizmet/çeviri süreci ve sonrası aşamalarını içerecek şekilde tasarlar.
		F.1.3	Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişkilerini oluşturduğu portföy ve tasarladığı aşamalar kapsamında yürütür.
		F.1.4	Hizmeti talep edenin memnuniyeti ve beklentilerini belirlemeye yönelik inceleme, değerlendirme çalışmaları yapar.
		F.1.5	Simültane ve ardıl çeviri hizmetlerinde hizmeti talep edeni, sunulacak hizmetin kapsamı, içeriği ve yöntemi konusunda bilgilendirir.
F.2	Çeviri iş süreçlerini izlemek	F.2.1	Çeviri iş süreçlerinin hizmet öncesi, hizmet/çeviri süreci ve sonrası olarak izlenebilir ve değerlendirilebilir şekilde akışını oluşturur.
		F.2.2	Çeviri iş süreçlerini, oluşturduğu akışa göre kayıt altına alır.
		F.2.3	Yapılan çevirinin kalitesini çevirinin türüne, yöntemine, akışa ve sözleşmeye göre kontrol eder.
		F.2.4	Simültane ve ardıl çeviride yaptığı iş hakkında meslektaşından geri bildirim alır.
		F.2.5	Yazılı çeviride işi talep edenden geri bildirim alır.

(MYK,2012:15)

Kişilerarası boyut olarak görebileceğimiz F1 bölümü, çevirmen ve işveren ilişkilerine odaklıdır. F2 bölümü ISO'da da belirtmiş olduğumuz süreç yönetimini ön plana çıkarır. Her bölümde de kaliteyi değerlendiren taraf olarak müşteri karşımıza

çıkar. Bu standart ISO ve EN 15038 gibi, süreçlerinde standartlaşma ve belgelendirmeye bağlı olarak sürekli kalite sunmayı amaçlar denilebilir.

Ulusal Meslek Standardı (UMS) aynı zamanda EN 15038 gibi çevirmenlerin edinmesi gereken bilgi ve becerileri belirlemiştir. Bunlar aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 23: Ulusal Meslek Standardına Göre Çevirmen Yeterlilikleri

1.	Araştırma yöntemleri bilgi ve becerisi
2.	Ardıl çeviri teknikleri bilgi ve uygulama becerisi
3.	Bilgi iletişim teknolojisi araçlarını kullanma bilgi ve becerisi
4.	Bilgisayar destekli çeviri araçlarını kullanma bilgi ve becerisi
5.	Bilgiye erişim ve kaynak kullanma becerisi
6.	Çalışma dilleri (işaret dili dâhil) kapsamında genel kültür bilgisi
7.	Çalışma dillerine simültane çeviri ve ardıl çeviriyi yapabilecek seviyede hâkim olma becerisi
8.	Çalışma dillerini (işaret dili dâhil) özel alanı ve dil düzlemlerini de kapsayacak şekilde etkili kullanma becerisi
9.	Çeviri belleği oluşturma ve yönetme bilgi ve becerisi
10.	Çeviri hizmetlerine ilişkin ulusal ve uluslararası standartlar ve mevzuat bilgisi
11.	Çeviri süreçleri ile ilgili teknik terimler bilgisi
12.	Çeviri yaptığı konularda özel alan ve terminoloji bilgisi
13.	Çoklu ortam içeriğini yorumlama bilgi ve becerisi
14.	Çözümleme yapma becerisi
15.	Dikkat ve konsantrasyon becerisi
16.	Ekip içinde çalışma becerisi
17.	Görsel malzemeyi yorumlama bilgi ve becerisi
18.	İletişim bilgi ve becerisi
19.	Kalite yönetimi bilgisi
20.	Kayıt tutma ve raporlama becerisi
21.	Konferans çevirmenliği alanında simültane çeviri teknikleri bilgi ve uygulama becerisi
22.	Kriz ve çatışma yönetimi bilgi ve becerisi
23.	Kültürler arası iletişim bilgi ve becerisi
24.	Meslek ile ilgili İSG ve çevre koruma bilgisi
25.	Meslek ile ilgili mali işlem prosedürleri bilgisi
26.	Metin ve söylem çözümleme yöntemleri bilgi ve uygulama becerisi
27.	Planlama ve organizasyon becerisi
28.	Sorun çözme bilgi ve becerisi
29.	Sözlü çeviride konuşma, diksiyon ve hitabet bilgi ve becerisi
30.	Sözlü çeviride not tutma teknikleri bilgi ve uygulama becerisi
31.	Sözlü çeviride protokol ve görgü kuralları bilgisi
32.	Sözlü çeviride tüm aktif dillerinde ileri seviyede sözlü ifade becerisi
33.	Stres altında çalışabilme becerisi
34.	Tanıtım dosyası ve mesleki özgeçmiş/CV hazırlama bilgi ve becerisi
35.	Temel fiyatlandırma bilgisi
36.	Terminoloji çıkartma ve terminoloji yönetimi araçlarını kullanma bilgi ve becerisi
37.	Yerelleştirme çevirilerinde özel yazılımlar kullanma bilgi ve becerisi
38.	Zaman yönetimi bilgi ve becerisi

(MYK,2012:17-18)

UMS ve EN15038 karşılaştırıldığında farklı yönlerin ön plana çıktığı görülmüştür. EN 15038 için bu yönler şöyledir:

- EN 15038 çevirmenlerin, gözden geçirenlerin ve düzeltmenlerin görevlerini ayrı ayrı belirtmiştir.
- Müşteri ve çeviri hizmeti sağlayıcısının ilişkileri ayrı bir bölümde proje sonlandırılana dek ele alınmıştır.
- Bir çeviri projesinin tüm aşamaları yine ayrı bir bölümde belirtilmiş ve burada ÇHS'den çevirmene kadar tüm eyleyenlere düşen görevler ayrıntılandırılmıştır.

UMS'nın ön plana çıktığı yönlerse aşağıdaki gibidir:

- UMS, meslekle ilgili diğer mevzuatları da kapsamaktadır.
- UMS'de meslek profili görevler, işlemler ve başarımlar ölçütleri üzerinden belirlenmektedir. Böylelikle başarımlar ölçütlerini yeterlik olarak düşünürsek, ayrıntılı bir yeterlik listesine ulaşılmaktadır.
- Yeterliklerin yanı sıra mesleğin gerektirdiği bilgi ve beceriler ayrı bir bölümde belirtilmiştir.

Sonuç olarak, EN 15038'in daha çok ÇHS'na, UMS'nın daha çok çevirmenlere yönelik olarak düzenlendiği öne sürülebilir çünkü EN 15038'de bir çeviri projesinin baştan sona tamamlanabilmesi için gerekli tüm işlemler, sürece katılan tüm eyleyenlere düşen görevlerle birlikte tanımlanmıştır. UMS' da ise meslek profili çevirmenlerin kazanmış oldukları bilgi- beceri- yeterlikler göz önüne alınarak belirlenmiştir.

Çeviride Kalite Standartlarının belirlenmesi kuşkusuz sektörde var olan kalite arayışına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Çeviri süreçlerinin her aşamasının izlenerek kayıt altına alınması, çalışma programlarının müşteriyle birlikte oluşturulması, müşteri odaklı yaklaşım ve insan kaynakları yönetimi meslekte profesyonelleşmeyi beraberinde getirecektir. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi bu standartlar süreçlerde neyin yapılmasını gerektiğini söylese de nasıl odaklanmaz.

Elbette sürecin düzgün işlemesi, adımların sürekli kontrolü, kaynakların verimli kullanımı yapılan işin kalitesine olumlu yönde katkıda bulunacaktır ama burada asıl soru çevirinin kalitesinin nasıl belirlendiğidir. Başka bir deyişle,

standartlar süreci saydamlaştırmada çok iyi iş çıkarmaktadırlar, artık işletmeler atalardan ya da ustalardan görüldüğü gibi çalışmayacaktır ama her standart sürecin sonuncunda elde edilen ürün aynı kalitede midir?

4.2.5. Kalite Kavramı ve Bologna Süreci

Avrupa Yükseköğretim Kalite Güvence Birliği (European Association for Quality Assurance in Higher Education -ENQA) tarafından eğitimde kaliteyi artırmak amacıyla sunulan rapor eğitim kurumlarında iç ve dış kalite güvencesi sağlamak için standartlar belirlemektedir. 7 standart iç kalite, 8 standart dış kalite ve 7 standart kaliteyi belgeleyecek dış kurumlar için geliştirilmiştir. Çeviri edincinin ölçülmesi ve değerlendirmesi olan konumuz göz önünde bulundurulduğunda bizi doğrudan ilgilendiren standartların iç standartlar olduğunu görürüz.

Yüksek öğrenim kurumlarında iç kalite güvencesi sağlayabilmek için gerekli Avrupa standartlarının ilk maddesine göre kurumların kalitenin sürekliliği için strateji geliştirip, uygulamaları gerekmektedir. Bu strateji resmi ve halka açık olmalıdır; öğrencilerin ve diğer tarafların sorumluluklarını içermelidir. Kurumda eğitim ve araştırmanın arasındaki bağlantı, kalite güvence sisteminin düzeni, fakülte-okul-bölümlerin sorumlulukları açık olmalıdır.

Yine kurumlarda eğitim programlarının kabulü, düzenli olarak gözden geçirilmesi ve izlenmesi için resmi işleyişler yer almalıdır. Bu 2. madde eğitim çıktılarının açık olarak yazılması, müfredatın ve programın dikkatli planlanmasını öngörür. Bu doğrultuda eğitim amacı ve gerekli kaynaklar belirlenmelidir. Mütercim Tercümanlık Bölümleri açısından ele alındığında bu maddenin Kelly'nin önerdiği döngüsel eğitim anlayışıyla benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz. Kelly'nin eğitim için oluşturduğu şema bu standartta yer alan maddeleri kapsamaktadır. (Kırş.s.184)

3.madde doğrudan öğrencilerin değerlendirilmesiyle ilgilidir. Buna göre öğrenciler yayımlanmış ölçütlere göre değerlendirilmelidir ve bu ölçütlerin uygulanmasında süreklilik sağlanmalıdır. Değerlendirmenin öğrencinin kariyeri üzerinde önemli bir etkisi vardır bu nedenle, değerlendirme her seferinde eğitimbilimlerine ilişkin kavramlar göz önünde tutularak profesyonel olarak gerçekleştirilmelidir. Standart, değerlendirmenin özelliklerini de belirlemiştir:

- Değerlendirme, amaçlanan öğrenme çıktıları ve programın diğer amaçlarını ölçmeye yönelik olmalıdır.
- Değerlendirme türüne ve amacına (tanı- öğrenmeleri biçimlendirici ve düzey belirleyici) uygun olmalıdır.
- Değerlendirme notlama için açık ölçütler barındırmalıdır ve bu ölçütler önceden yayımlanmış olmalıdır.
- Değerlendirme, değerlendirmenin öğrencilerin ilerlemesindeki rolünü anlamış kişiler tarafından yapılmalıdır.
- Değerlendirmede mümkünse tek bir değerlendiren olmamalıdır.
- Öğrencinin hasta olması, sınava gelememesi gibi durumlarla ilgili açık düzenlemeler olmalıdır.
- Değerlendirme kurumun işleyişine uygun olarak güvenli biçimde yürütülmelidir.
- Değerlendirme süreçleri izleklerin doğruluğundan emin olmak için idari teftişe açık olmalıdır.

Ayrıca öğrenciler eğitim programlarında uygulanacak değerlendirme stratejisinden haberdar olmalıdırlar, hangi sınavlara gireceklerini ya da hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılacağını, onlardan ne beklendiğini ve performans değerlendirmesinde kullanılacak ölçütleri bilmelidirler. (ENQA,2009:17-18)

Kalite yalnızca öğrencileri kapsamaz, aynı zamanda öğretmenlerin de kalifiye ve ilgili dersleri verebilecek yetkinlikte olması gereklidir. Ayrıca öğretmenlere kendilerini geliştirebilecekleri olanaklar sunulmalıdır.

Standartlar ayrıca öğrencilerin kullanabilecekleri her tür kaynağın (bilgisayar, kütüphane, vb.) işler ve uygun olduğunu ve verilen bilgilerin güncelliğini zorunlu tutar.

Kurumlar veri toplayarak bunları kalite yönetimi için incelemeli ve kullanmalıdır. Öğrencilerin ilerlemesi ve başarı oranları, mezunların işe alınabilirliği, öğretmenlerin etkililiği, kullanılabilir durumdaki kaynaklar ve bunların maliyeti kalite için ipuçları taşır.

7. ve son madde kurumların profiliyle ilgilidir. İlgili kurumlar düzenli olarak sundukları programlar ve ödüllerle ilgili güncel, tarafsız, nesnel nitel ve nicel bilgileri kamuoyuyla paylaşmalıdır. (ENQA,2009:19)

Görüldüğü üzere kalite yalnızca sektörde var olan bir kavram değildir; yükseköğretimde de kaliteyi sağlamak için standartlar geliştirilmiştir. Sonraki bölümler bu kalite standartlarının, çevirideki kalite standartlarıyla birlikte çeviri eğitimindeki yerini araştırmaktadır.

4.2.6. Kalite Kavramının Çeviri Eğitiminde Değerlendirmeye Uyarlanması

Çeviri eğitiminde kalite değerlendirmesi tanı amaçlı kullanılabileceği gibi (bir dersin iyileştirme gerektiren alanlarını belirleme) biçimlendirici (başarıyı ölçme ve ders sırasında geribildirim verme) ve düzey belirleyici (öğrenme amaçlarını ölçme) de olabilir. Benzer biçimde çevirinin kalitesi belirli ölçütlere göre değerlendirilebileceği gibi çevirinin başarısı görelî olarak da hesaplanabilir.

Williams, Uslamlama Modelinin sektör dışında eğitim amaçlı olarak da kullanılabileceğini belirtmiştir⁴. Araştırmacı modelin eğitim amaçlı kullanımda kaliteyi öğrenme amaçlarına ulaşabilme biçiminde ele almıştır. Bunun sonucu olarak aşağıdaki kalite standartlarına ulaşılmıştır:

- Azami standart- yayın standardı: Metin tüm temel ve iddiaları veriyor ve tüm esas olmayan parametreleri karşılıyor.
- Asgari profesyonel standart: Metin doğru olarak tüm temel ve iddiaları veriyor, kritik hata barındırmıyor.
- Öğrenci düzeyi: Öğrenme amaçları doğrultusunda metin, temel ve iddiaları veriyor ve esas olmayan parametreleri karşılıyor.
- Standart altı: Metin işleve ya da öğrenme amaçlarına özgü temel ve iddiaları veremiyor ve bir ya da daha fazla esas olmayan parametreyi karşılamıyor.(Williams,2009:19)

⁴ Williams'ın modelinin ayrıntılı açıklaması için Bkz.s.91-93.

Williams'a göre, hem sektördeki ürün odaklı kalite denetimi hem de eğitimdeki kalite denetimini birleştiren ve aynı zamanda biçimlendirici ve düzey belirleyici değerlendirmenin farklılıklarını da kapsayan bir kalite denetimi oluşturulması oldukça güçtür. (Williams, 2001:335)

Üniversite bağlamında biçimlendirici değerlendirme için oluşturulmuş bir kalite değerlendirme aracında istenen özellikler herhangi bir çeviri sağlayıcının teslimattan önceki kalite kontrolü için geliştirdiği araçlardan oldukça farklı olabilir. (Williams, 2001:329)

Kaliteyi eğitim bağlamında ele alan başka bir araştırmacı da Kasandrinou'dur. Kasandrinou, değerlendirmeyi çevirideki kalite güvencesini belirlemek için bir araç olarak görür ve kaliteyi şöyle tanımlar:

“Kalite güvencesi tüm ilgililer arasında güven sağlamak için, tüm prosedürlerin etkili biçimde kullanılmış ya da kullanılmakta olduğunu ve istenen kalite düzeyinin yakalandığını gösteren kanıt sağlama etkinliğidir. Kalite güvencesi müfredat oluşturmaktan sınav sonuçlarına kadar tüm eğitim aşamalarını kapsar. Amacı ilgili taraflara süreçte ve son üründe güvenle birlikte kalite gereksinimlerinin de karşılandığını göstermektir.” (Kasandrinou, 2010:194)

Kalite güvencesinin eğitimin başlangıcından sonuna kadar tüm eğitim düzeylerini kapsadığını belirten araştırmacı, kaliteye ulaşmak için diğer alanlarda sıklıkla kullanılan PDCA (Plan-Do-Check-Act / Planla-Yap-Kontrol et-Harekete geç) yönteminin çeviri eğitiminde kullanılmasını önermektedir. (Kasandrinou,2010:194)

Bu yöntemde bir programın başarısı önceden belirlenmiş eğitim amaçlarıyla, sonuçların karşılaştırması sonucu olur. Başka bir deyişle, değerlendirme ve kaliteye geçmeden önce eğitim amaçlarının açık olarak belirlenmiş olması gereklidir.⁵

Modelde “kontrol et” aşaması değerlendirmeyi içerir. Burada planlama ve öğretim yönteminin belirlenmiş plana uygun biçimde gerçekleştirilme derecesi değerlendirilir.

⁵ Benzer bir anlayış Kelly'de de görülmektedir. Döngüsel eğitim basamaklarını açıklarken Kelly, eğitim amaçlarını değerlendirme ve kaliteden önce belirtmiştir. Bkz: 6.Bölüm, s.178.

Değerlendirme her ders için özel olarak yapılandırılır ancak araştırmacı Kirkpatrick'in öne sürdüğü 4 değerlendirme düzeyinin kullanımını yararlı bulur.

Buna göre ilk düzey tepkidir. Öğrencilerin derse tepkileri ve eğitmenin gözlemi değerlendirilir. İkinci olarak öğrenme gelir. Eğitim amaçlarına ulaşıp ulaşılamadığı belirlenir. Üçüncü aşama davranıştır. Dersin faydaları öğrencilerin çeviri ödevleri ve doldurdukları geribildirim formu aracılığıyla görülmeye çalışılır. Son aşamada, dersin bir fark yaratıp yaratmadığını belirlemek için derse başlamadan önce ve ders sonrasındaki veriler değerlendirilir. (Kasandrinou,2010:199-203)

Kasandrinou'nun modelindeki son aşama "harekete geç", eğitmenin yöntemi üzerinde eleştirel düşünmesini ve değerlendirme süreçlerini öğrenci ve eğitmen açısından öğrenme ortamına çevirmesini içerir. Bu aşamada ayrıca dersle ilgili büyük ölçekli kararlar alınır. Örneğin seçmeli dersin bir sonraki dönemde devamlı ders olarak açılması gibi. (Kasandrinou,2010:204)

Araştırmacı İngiltere örneğine dayanarak, çeviri eğitimi sunan bölümlerde program değerlendirmesinin eksik olduğunu, yalnızca 2 üniversitenin düzenli biçimde kalite modellerini uyguladığını, diğerlerinin öğrencilere anket doldurma yöntemiyle veri topladığını ama bu verilerin ders içeriklerini ya da öğretme yöntemini değiştirmede kullanılmadığını ortaya koymuştur. (Kasandrinou,2010:196)

Eötvös Loránd Üniversitesinden (Budapeşte) Klaudy, öğrencilerin çevirilerini kalite açısından değerlendirirken zaman ve gözden geçirme dengesini vurgular. Metinlerin basılmaya hazır duruma gelmesi için gerekli zamanı tek ölçüt olarak görür. Gözden geçirme çevirinin kendisinden daha uzun sürüyorsa çeviri kötüdür. (Klaudy,1996:202)

Hayfa Üniversitesi ve İsrail Teknoloji Enstitüsünden Bensoussan ve Rosenhouse, öğrencilerin çevirilerini değerlendirmek için kuramsal dayanağını Halliday&Hasan ve Searle'den alan bir kalite kontrol modeli önermişlerdir. Söylem çözümlemesine dayanan bu model öğrencilerin İngilizce anlama becerisini ölçmektedir.

Modelde çeviri 3 anlama aşamasından meydana gelmiş olarak düşünülür: yüzeysel eşdeğerlik, anlamsal eşdeğerlik ve edimsel eşdeğerlik. Öğrencilerin çevirileri dilsel, işlevsel ve ekinel düzeylerdeki sadakat derecesine göre notlanır.

Değerlendirenler hataların anlamadan mı yoksa başka bir eksiklikten mi kaynaklandığına karar vermek zorundadırlar. Hataları 2 grupta ele alırlar: büyük ölçekli yapıların yanlış yorumlanması (çerçeve-sahne) ve küçük ölçekli yapıların yanlış çevirileri (içerik, biçim, sözdizim, bağdaşıklık)

Bu modelde doğru çevirilere puan verilir. Yanlışlar büyük ve küçük ölçekli olarak belirlenir ve her bir hata için sıklık tabloları oluşturulur. Çeviriler önceden belirlenmiş bir ölçüte göre notlanmaz. (Williams,2001:331-332) Adayların belirli bir çeviri amacına ulaşp ulaşmadığı belirlenir. Model bu yüzden ölçüt dayanaklıdır.

Hönig, çevirmenlerin kaliteli çeviriler yapmalarını sağlayan etkenin yabancı dil bilgisi ve özel alan bilgisi değil, metnin hangi amaçla kullanıldığı ve etkisini nasıl oluşturduğu bilgisi olduğunu savunmaktadır. (Schaffner,1998:3)

Kalite değerlendirmesinin eğitimde kullanımı sıklıkla yanlışları sayma ve bunlardan ilgili puanları çıkarma, iyi çözümlere bonus puanlar verme biçiminde karşımıza çıkar. Bu tür bir değerlendirmenin erek metni bir model çeviriye göre değerlendirmek anlamına geldiğini belirten Schaffner, Hönig'in tanı ve tedavi ayırımına değinir. Buna göre sağlam bir kalite değerlendirmesi çeviri metnin hedef kitlesi için yarattığı etkiyi tanırlar. Yanlışların işlevsel bakış açısıyla değerlendirilmesi çeviri eğitiminde tedavi olarak kullanılabilir. (Schaffner, 1998:4)

Aşağıdaki örnek tanı ve tedavi süreçlerini benimsemiş iki eğitmen arasındaki düşünce farklılıklarını göstermektedir. Söz konusu durumda öğrencilerden Modern Linguistics başlıklı kitapta geçen şu metin parçasını Almancaya çevirmeleri istenmiştir:

“Any system as complex as a human language is bound to lend itself to a variety of independent approaches. For example, languages are used to communicate: one obvious line of research would be to compare human languages with other systems of communication, whether human or not: gestures, railway signals, traffic lights, or the languages of ants and bees” (Smith & Wilson: 1979; aktaran Hönig, 1998:26)

Öğrencilerden biri son tümcenin sonunu “arı ve ördeklerin” konuşması olarak çevirmiştir. İlk eğitmen öğrencinin karıncayı Almanca “enten” ile karıştırdığını, bu çevirinin girişime örnek olduğunu, öğrencinin İngilizce düzeyinin bu tuzağa düşecek kadar kötü olduğunu söylemiştir.

Oysa ikinci eğitimci bu tümcede sıradan bir okurun dikkatini çekecek bir yanlış olmadığını, arı ve ördeğin diğer iletişim dizgeleri için salt birer örnek olduklarını, hatta ördeğin karıncaya oranla daha mantıklı olduğunu savunmuştur. (Hönig,1998:27)

Buna göre ilk eğitimcinin tedavi yaklaşımını benimsediğini söyleyebiliriz çünkü eğitimci hatanın neden olduğunu ve öğrencinin edincine ilişkin bize ne gösterdiğini anlamak istemiştir. Başka bir deyişle burada hata öğrencinin aktarım edinciyle ilgili olarak görülmüştür. İkinci eğitimci değerlendirmeye tanı amaçlı yaklaşmıştır. Ona göre bir hata dil konuşucuları tarafından yakalanmıyorsa o zaman hata değildir.

Tanı ya da tedavi amaçlı olsun değerlendirmede işlevsel bakış açısını kullanmanın en önemli sonucu karar verme stratejilerinin desteklenmesidir. Böylelikle geleneksel eğitim anlayışından işlevsel çeviri eğitimine doğru geçilir. Aşağıdaki tablo her iki eğitim anlayışını da özetlemektedir:

Tablo 24: İşlevsel ve İşlevsel Olmayan Eğitim Anlayışı

İŞLEVSEL		İŞLEVSEL OLMAYAN
Müşteriye sadık Görünür	Çevirmen	Yazara sadık Görünmez
Erek metin odaklı	Çeviri Süreci	Kaynak metin odaklı
İletişim açısından kabuledilebilirlik	Çeviri Amacı	Dilsel eşdeğerlik
Psikoloji, Toplumdilbilim Metin dilbilim (karar almayı teşvik eder)	Çeviri araçları şu alanlardan ödüncülenmiştir:	Karşılaştırmalı dilbilim Sözcüksel anlambilim (kurallar uygulanır)
Köprü Kurar	Benzetme	Nehirleri geçer

(Hönig, 1998:14)

Hönig'e göre işlevsel bakış açısına dayanan eğitimde çevirmen kaynak metin yazarına bağlı olarak çeviri etkinliğini gerçekleştiren görünmez bir kişi değildir. Müşterinin isteklerine göre metni biçimlendirir ve görünür bir konumdadır.

Çeviri süreci geleneksel eğitimin tersine erek metin üzerine yoğunlaşmıştır. Çevirinin amacı dilsel eşdeğerlikten çok iletişimsel kabuledilebilirliktir.

Çeviri araçları toplum-metin-ruhdilbilimden ödünçlenmiş ve karar vermeyi destekler niteliktedir. Çevirmen iki ekin arasında denizleri aşmaktansa köprü kurar.

4.2.7. Kalite Kavramının Edinimi: Sınıfları Profesyonelleştirme

Öğrencilerin sektörde başarılı olabilmeleri için eğitimleri sırasında kalite kavramını edinmeleri gerekir. Kalitenin ne olduğu ve çeviride nasıl yakalanabileceği sorularına kalite konusunda yazılmış makaleler yanıt verir. Bu kaynakların çoğu eğitim bağlamını gerçek iş koşullarına yaklaştırmak için çeviri eğitiminde gerçek durumların ve otantik metinlerin kullanılmasını savunur.

Örneğin Copenhag Üniversitesinden Dollerup, eğitime kalite kavramını yerleştirebilmek için derslerde özgün ve değiştirilmemiş metin kullanımını önerir. Bu tür metinlerin öğrencileri gerçek hayatta karşılaşacakları sorunlara hazırlayacağını düşünür. (Dollerup,1994:124)

Okul ve iş yaşamındaki çevirinin farkı şudur: Okuldaki çevirinin amacı eğitmene yabancı dil bilgisini göstermekken, iş yaşamındaki çeviride amaç alıcıyı kaynağın içeriğine ilişkin bilgi sahibi yapmaktır. (Klaudy,1996:197)

Eğitim süreçlerini gerçek iş yaşamı koşullarına benzetmek için kimi öneriler getirilmiştir. Vienne, eğitmeni işi talep edenle, öğrenciyi aday çevirmenle değiştirmeyi önermiştir. Bu yöntemde çeviri, çeviri durumunun incelenmesiyle başlar. Öğrencilere verilen çeviriler daha önce eğitmen tarafından çevrildiğinden eğitmen, işi talep eden olarak, aday çevirmenlerin sorularını yanıtlayabilir. (Vienne,1994)

Vienne'e benzer bir yaklaşım Klaudy'de görülür. Klaudy, eğitimcinin rolünün gözden geçiren olarak değiştirilmesini önermektedir çünkü eğitmen ve gözden geçirenin hata düzeltme stratejilerine bakışları farklıdır.

Eğitmenler hata stratejilerini çeviri alt-edinçlerini geliştirmek için kullanırken gözden geçirenler, yazar-erek okur arasındaki anlaşmayı kolaylaştırma amacındadır. Bu nedenle gözden geçiren metindeki tüm çeviri hatalarını düzeltir ve ürün odaklı bir yaklaşım sergiler. Eğitmense ürün odaklı ya da süreç odaklı

yaklaşımlardan istediğini tasarımıladığı kalite modeline göre seçmekte özgürdür. Öğretmenin görevi gözden geçiren olarak değiştirildiğinde gerçek hayattaki hata düzeltme stratejileri eğitim sürecinde kullanılmış olur.

Klaudy'e göre çeviri sürecinin öğretmenle başlayıp yine öğretmenle bitmesi sınıfları profesyonel çeviri ortamından uzaklaştırır. Araştırmacı, Newton Paiva Üniversitesinden (Brezilya) Pagano'ya dayanarak öğretmen merkezli anlayışı eleştirir. Çevirileri yalnızca öğretmenin okuması sonucu öğrencilerin kabuledilebilirlik ölçütünü göz ardı ettiğini ve erek kitleyi göz önünde bulundurmaktansa KM-EM arasındaki uygunluğun üzerinde durduklarını belirtir. (Pagano,1994:214, aktaran Klaudy,1996:198)

Bu yöntemde öğrencilerin sundukları çevirilerde salt eğitim değeri olanlar değil tüm hata ve yanlışlar tümce ve metin düzeylerinde düzeltildiğinden basıma hazır bir ürün elde etmek çok zaman alır. Bu nedenle yöntem en fazla 8-10 öğrencinin bulunduğu sınıflarda kullanılabilir. Yöntemin bir başka güçlüğü hem eğitim hem de gözden geçirme geçmişi olan öğretmenler bulunmasında yaşanan sorundur. (Klaudy,1996:201-203)

Ramon Llull Üniversitesinden (Barselona) Gonzalez Davies akademi ve sektör arasında bağ kurmak için sağlık alanında çalışan öğrencileriyle olası alıcıların olası gereksinimleri doğrultusunda bir çeviri projesi gerçekleştirmiş ve değerlendirmeyi yalnızca öğretmenlerin değil, aynı zamanda sağlık uzmanlarının da yapmasını sağlamıştır. (Gonzalez-Davies,2005:72)

Bu bağlamda sınıfı profesyonelleştirmek için öneriler getirmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1. Sınıfı tartışma platformu ve workshop gibi düzenle
2. Profesyonel çevirmenlerin, çevirmenliğe yatkınlığı olan çifttillilerin ve farklı özel alanlardan uzmanların katıldığı projeler sayesinde dış dünyayla iletişim kur
3. Müfredatı özel amaçlara göre düzenle
4. Elden geldiğince öğrencilerin potansiyelini ve farklı öğrenme biçimlerini geliştirecek öğrenme ortamlarını destekle

5. Öğrencilerin gerçek hayattaki profesyonel dünyayı yaşayabilmeleri için olabildiğince gerçek durumları sınıfa taşı (Gonzalez Davies,2005:71)

Çeviri eğitiminin kalitesini artırmak için kullanılabilecek başka bir yöntem de yansıtıcı öğretim ve eylem araştırmasıdır. Eğitim yöntemlerini gözlemlene ve iyileştirme amacıyla yapılan yansıtıcı öğretimde öğretmen, öğretme yöntemlerini farklı öğrencilere göre uyarlamak için hareketlerini gözlemler ve değerlendirir. Sesli ya da yazılı günlük yoluyla nasıl öğretim yapıldığı ve neden öyle öğretildiği, bir dersin beklenen ve gerçekte elde edilen sonuçları karşılaştırılabilir. Dersler sesli ya da görüntülü kayıt altına alınarak da değerlendirilebilir. Başka bir veri toplama yoluyla gözlem ve ankettir.

Eylem araştırması yansıtıcı öğretimin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu teknikte öğretmen belli bir noktaya odaklanır. Müfredatta ya da eğitim yönteminde yaptığı değişikliklerin sonuçlarını gözlemler. (Gonzalez Davies,2005:72)

Öğrencilerin kaliteli çeviri ürün üretebilmeleri için işlev, süreç ve ürün odaklı yaklaşımları bütünleştiren görev odaklı öğrenme yöntemi önerilmiştir. Bu öğrenme türünde her görevin bir düşünsel temeli ve somut çıktısı olur. Öğrenme etkinlikleri birbirlerine bağlıdır ve bir ürün ortaya konulmasıyla sonuçlanır. (Gonzalez Davies,2005:73)

Bu yaklaşım çeviride kalite açısından verimli sonuçlar doğurabilir çünkü çeviri salt ürün değil aynı zamanda süreçtir ve iyi yönetilmiş bir süreç iyi bir ürün elde etmede önemli bir ön koşuldur.

Eğitimde kalite bilgisayar destekli programlar kullanılarak yakalanmak istenirse J.D Edwards'ın kalite denetimi çeviriye uyarlanabilir. Bu yöntemle göre çeviri üründe önce kalite göstergesi sayılabilecek ulamlar belirlenir ve bu ulamlar önemlerine göre ağırlıklandırılır.

Örneğin aşağıdaki pencerede doğruluk, biçim, dilbilgisi ve düzen ana ulamları belirlenmiş ve bunlar sırayla %50, %15, %30 ve %5 olarak ağırlıklandırılmıştır.

Resim 4: Ana ulamlar ve Ağırlıkları

Language Setup			
1 - Give appropriate weight to the four following categories (total must add up to 100%)			
Categories	Accuracy	50%	
	Style	15%	
	Grammar	30%	
	Formatting	5%	
Total		100%	

(Schiaffino, Zearo,2002:13)

Bu işlemden sonra ana ulamların içinde yer alacak alt-ulamlar belirlenir ve bunlar da kendi aralarında önemlerine göre ağırlıklandırılır. Aşağıdaki pencere doğruluk ana ulamı için bölümlemeyi göstermektedir:

Resim 5: Doğruluk Ulamı için Kalite Göstergeleri

Accuracy	Incorrect meaning	40%
	Non-standard terminolgy	20%
	Inconsistent terminolgy	20%
	Untranslated SL	20%
Total		100%

(Schiaffino, Zearo,2002:14)

Tüm ulamlarda aynı işlem uygulandıktan sonra kalite göstergelerini önemlerine göre ağırlıklandırdığımız bir form elde ederiz.

Resim 6: Edwards Kalite Güvencesi Formu

2 - Within the Accuracy category, give appropriate weight to the four following items (total must add up to 100%)			
Accuracy	Incorrect meaning	40%	
	Non-standard terminology	20%	
	Inconsistent terminology	20%	
	Untranslated SL	20%	
Total		100%	
3 - Within the Style category, give appropriate weight to the three following items (total must add up to 100%)			
Style	Wrong register	40%	
	Inappropriate anglicisms	30%	
	Inappropriate use of passive/active voice	30%	
Total		100%	
4 - Within the Grammar category, give appropriate weight to the five following items (total must add up to 100%)			
Grammar	Spelling errors	20%	
	Typos	15%	
	Grammar errors	35%	
	Syntax errors	25%	
	Punctuation errors	5%	
Total		100%	
5 - Within the Formatting category, give appropriate weight to the five following items (total must add up to 100%)			
Formatting	Layout errors	50%	
	Font errors	40%	
	Double spaces	10%	
Total		100%	

(Schiaffino, Zearo,2002:15)

Ya da hataları her bir ulam için ayrı ayrı hesaplamak yerine, ana ulamları belirleyip bunların her biri için önemsiz-ciddi- kritik biçiminde ağırlıklandırma yapabiliriz. Bu ikinci yöntemde her bir ulam için azami hata sayısını ağırlıklarına göre belirlemek (örneğin doğruluk ulamında en fazla 1 ciddi hata gibi) ve toplam başarı yüzdesini önceden sabitlemek gereklidir.

Aşağıda bir çeviri bürosu için hazırlanmış kalite güvence formu görülmektedir:

Resim 7: Kalite Güvencesi Formu

LioNBRIDGE Language Quality Assurance Form

Review Results

Source Language	Target Language	Language Lead	Date	TQI	99
English (USA)	Japanese	Yasuyo Kitano	27-Aug-04		

Project Code	ABCB04030
Project Name	BELL4
Component	online help
Number of Words in Sample	1984
Maximum Error Points (EP) Allowed	10

Result: Pass

Error Category	Minor errors	Major errors	Critical errors	Preferential	Category Total (EP)	Category Limit (EP)	Category Result	Areas of Attention
Accuracy	0	0	0	0	0	2		
Terminology	0	0	0	0	0	2		
Language Quality	0	0	0	0	0	2		
Style Guide	1	0	0	0	1	2		
Country Standards	0	0	0	18	0	2		
Formatting	0	0	0	0	0	2		
Client Specific	0	0	0	0	0	2		
Total	1	0	0	0	18	1		

ALIQUANTUM **LioNBRIDGE**

(Schiaffino,Zearo,2005:44)

Bu yöntemin artı yönü ulamları ve alt-ulamları kendimiz belirleyebileceğimiz için değişik çeviri durumlara uyum sağlayabilmesidir.

4.3. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde sektörel değerlendirmeleri inceledik. Gözlemlerimize göre sektörde çeviri kalitesi ön plana çıkmaktadır ve kalite ağırlıklı olarak çevirideki hata sayısı ve türüyle ölçülmektedir. Hataları önlemek için gözden geçirme süreçlerine önem verilmektedir. Bu bağlamda değerlendirme ve gözden geçirme farklılıkları ortaya konmuştur.

“Gözden geçirme” hataların düzeltilmesini öngören bir süreç, “değerlendirme” sonunda karara ulaşılan bir süreç olarak görülebilir. Sektörde değerlendirme kalite değerlendirmesi biçiminde karşımıza çıkmıştır. Gözden geçirmenin süresiye kaliteyi belirleyen etmenlerden biridir.

Değerlendirmede değerlendirme amacı, değerlendirenin bakış açısı ve değerlendirme yöntemi belirleyicidir. Ayrıca değerlendirenin kim için, ne zaman hangi amaçla değerlendirme yaptığı da belirtilmelidir. Değerlendirmeyi alıcılar, müşteriler, çevirmenler ve gözden geçirenler kendi bakış açılarından yaparlar ve farklı ölçütler kullanırlar. Gile ve Gouadec çeviri sürecinde yer alan farklı eyleyenlerin değerlendirme süreçlerindeki rollerini ayrıntılı olarak belirtmişlerdir.

Çeviride kalite arayışı sonucu standartlar oluşturulmuştur. Araştırmada Ulusal Çevirmen Meslek Standardı ve EN 15038 standardı incelenmiştir. Bu standartlar diğer yöntemlerden ayrılmaktadır çünkü hataya odaklanmak yerine yeterlikleri belirlemeye yönelmişlerdir.

Sektörel değerlendirmede hangi çeviri alt-edinçlerinin rol oynadığını belirlemek için, bir önceki bölümde saptadığımız çeviri alt-edinçlerine dayanarak araştırmacıların yöntemlerini ele alalım. Aşağıdaki tablolar, sektörel değerlendirmede ele alınan yöntemleri, çeviri alt-edinçleri ve yeterlikleriyle birlikte göstermektedir.

Yöntemlerde belirtilen hata ulamlarından yola çıkılarak hangi çeviri alt-edinçlerine önem verildiğine ulaşılmaya çalışılmış ve yine hata ulamları göz önünde bulundurularak yeterlikler saptanmıştır. Daha sonra belirlenen yeterlikler ilgili alt-edinçlere göre gruplanmıştır.

Tablolarda SEVTE, Kanada Dışişleri Bakanlığı'nın hazırladığı kılavuz, Al-Quinai'nin öne sürdüğü ölçütler, Williams'ın Uslamlama Modeli, House'un modeli, LISA ve SAE standartlarıyla Schiaffino ve Zearo'nun kalite değerlendirme yöntemi incelenmiştir.

Tablo 25: Sektörel Değerlendirmede Dil Edinci ve Yeterlikleri

	Dil Edinci
SEVTE	Biçem, dilbilgisi, sözdizim, sözcük bilgisi, yazım, noktalamayı bilir. Metnin dil düzeyini belirleyebilir.
Kanada Dışişleri Bakanlığı Kılavuzu	Yazım, sözdizim kurallarını bilir. Erek dilde yazılmış gibi bir anlatım biçimi kullanabilir.
Al-Qinai	Dil kesitini belirleyebilir. Dilbilgisini doğru kullanabilir.
Williams	Dilbilgisini doğru kullanabilir
House	Dil kesitini belirleyebilir.
Schiaffino ve Zearo	Dilbilgisini doğru kullanabilir Kaynak metni anlayabilir.
LISA	Dilbilgisini doğru kullanabilir Akıcı bir anlatım kullanabilir.
SAE	Dilbilgisi, yazım, noktalamayı bilir.

Tüm yöntemlerin dil edincine ağırlıklı olarak yer verdiği saptanmıştır. Buna karşın Williams ve Al-Qinai dışında metin edinci salt biçem açısından ele alınmıştır.

Tablo 26: Sektörel Değerlendirmede Metin Edinci ve Yeterlikleri

	Metin Edinci
Al-Qinai	Kaynak ve erek metnin özelliklerini belirleyebilir. Metni düzenleyebilir. İzleğe uygun tutarlı bir metin oluşturabilir.
House	Metin türünü belirleyebilir. Metni diğer metinlerle ilişkilendirebilir.
Williams	Metnin usamlamasını belirleyebilir
Schiaffino ve Zearo	Biçemi belirleyebilir.
LISA	Biçemi belirleyebilir. Tutarlı bir metin oluşturabilir.
SAE	Biçemi belirleyebilir
SEVTE	Düzeye göre basit metinlerden soyut düz yazılara kadar açıklığı ön planda tutarak erek metin üretebilir.

Konu edinci kalite denetim yöntemlerinde ve Schiaffino ve Zearo'nun yönteminde ağırlıklı olarak uygun terim kullanmak biçiminde ele alınmıştır.

Tablo 27: Sektörel Değerlendirmede Konu Edinci ve Yeterlikleri

	Konu Edinci
House	Konu ve izleği belirleyebilir.
Schiaffino ve Zearo	Uygun terimce kullanabilir.
LISA	Uygun terimce kullanabilir.
SAE	Uygun terimce kullanabilir.
SEVTE	Düzeye göre farklı konulardaki metinleri çevirebilir.

LISA ve SAE gibi kalite denetimlerinde Çeviri Hizmeti Sağlama edinciyle ilgili bulguya rastlanmamıştır. Diğer yöntemlerde şu bulgulara rastlanmıştır:

Tablo 28: Sektörel Değerlendirmede Çeviri Hizmeti Sağlama Edinci ve Yeterlikleri

	Çeviri Hizmeti Sağlama Edinci
Kanada Dışişleri Bakanlığı Kılavuzu	Çeviri amacını belirleyebilir. Çeviride ne kadar gözden geçirme yapılacağını belirleyebilir. Müşteri değerlendirmesini göz önünde bulundurur. Teslim tarihine uygun çalışabilir.
House	Eyleyenlerin ilişkisini belirleyebilir. İşlevi belirleyebilir Yazar, toplumsal bağlam ve okur-yazar arasındaki ilişkileri inceleyebilir.
SEVTE	Hedef kitleyi göz önünde bulundurur.
Schiaffino ve Zearo	Yönerge ya da müşteri isteklerine uygun çalışabilir. Okur beklentisine uygun çalışabilir.

Ekleme ve çıkarma hataya dayalı yöntemler tarafından birer hata olarak görülmektedir. Ancak çevirmen uygun gördüğünde bu çeviri stratejilerini kullanabilir. Bu nedenle, ekleme ve çıkarma tarafımızdan çeviri stratejileri olarak görülmüş ve daha geniş bir boyutta ele alınarak “uygun çeviri stratejilerini kullanma” olarak ele alınmıştır.

Tablo 29: Sektörel Değerlendirmede Çeviri Bilgisi Edinci ve Yeterlikleri

	Çeviri Bilgisi Edinci
Schiaffino ve Zearo	Uygun çeviri stratejisini belirleyebilir.
SEVTE	Uygun çeviri stratejisini belirleyebilir.
SAE	Uygun çeviri stratejisini belirleyebilir.

Hataya dayalı yöntemlerde kalite metin üzerinden belirlenmeye çalışılmakta, çevirmenin yeterliklerine ayrıca yer verilmemektedir. Bu nedenle örneğin stratejik alt-edincin bu yöntemlerde ortaya çıkması beklenmez çünkü

stratejik edinci gelişmiş bir çevirmen zaten hatayı önleyecektir. Bu tür yöntemler stratejik edincin çevirmende var olup olmamasını önemsemezler çünkü hatanın sebebini değil, türünü ele alırlar.

Özellikle Schiaffino ve Zearo'nun yöntemi ortaya çıkan tüm alt-edinçleri kapsamaktadır.

Al Qinaï, House ve Uslamlama Modeli metin edincine ağırlık verirken, kalite denetim yöntemleri LISA ve SAE dil ve konu edincine önem vermektedir. Yöntemlerin hiçbiri ruhsal-fizyolojik öge, ekin edinci, araştırma edinci ve teknolojik edinç üzerinde durmamıştır. Ancak Schiaffino ve Zearo'nun değerlendirme yöntemiyle LISA ve SAE zaten bilgisayar ortamında gerçekleşen değerlendirmeler olduklarından bu 3 yöntem için teknolojik edincin ayrıca belirtilmesi gerekmez.

Sektörel değerlendirmede ilk sıralarda yer alan edincin profesyonel ortamdaki işleyiş üzerine kurulu çeviri hizmeti sağlama edinci olması beklenir ancak araştırma farklı bir sonuca ulaşmıştır.

SEVTE, Kanada Dışişleri Bakanlığının hazırladığı kılavuz, Al-Quinai'nin öne sürdüğü ölçütler, Williams'ın Uslamlama Modeli, LISA ve SAE standartlarıyla Schiaffino ve Zearo'nun kalite değerlendirme yöntemi incelendiğinde özellikle dil ve metin edinçlerinin ön plana çıktığı görülür. Çeviri hizmeti sağlama, konu edinci ve çeviri bilgisi edinci belirlenen diğer alt-edinçlerdir.

Yukarda belirtilen yöntemlerin dışında sektörel değeriyle ilgili ayrıca uluslararası ve ulusal standartlar da vardır. Bu standartlar hataya odaklanmadıklarından ayrı ele alınmıştır. EN 15038 Ulusal Standardının ve Ulusal Çevirmen Meslek Standardının belirlediği bilgi- beceriler incelendiğinde aşağıdaki alt-edinçlerin ön plana çıktığı görülebilir:

Tablo 30: EN 15038 Standardı Yeterlikleri ve Çeviri Alt-edinçleri

	EN15038 STANDARDI
Araştırma edinci	Çeviri konusuna ilişkin daha fazla bilgi edinmek için çeşitli araçları kullanabilir. Bilgi kaynaklarını verimli biçimde kullanabilir.
Ekin edinci	Çeviri yapılırken, çeviriyi okuyacak hedef kitlenin değer yargıları, davranış biçimleri ve yerel uygulamaları dikkate alabilir
Teknolojik edinç	Çeviri yazılım ve donanımlarını kullanabilir. Müşteri belgelerini fiziksel ve elektronik ortamlarda güvenli olarak saklayabilir. Belge alım ve teslimde uygun biçimi kullanabilir.
Çeviri hizmeti sağlama edinci	Müşterinin beklenti ve koşullarını karşılayabilir. Müşteriyle birlikte iş programı yapabilir. Çeviri Hizmet Prosedürlerini yönetebilir. Kalite sistem süreçlerini belgeleyebilir Projelerdeki hataları düzeltebilir.
Konu edinci	Çeviriyi yaparken, terminolojiyi uygun biçimde kullanabilir.
Dil edinci	Kaynak dile yüksek düzeyde egemendir ve hedef dilde uzmanlaşmıştır. Projede ve/ya da müşteri talepleri doğrultusunda, dile ilişkin koşulları karşılayabilir. Biçim kılavuzları ya da hedef okuyucuya göre uyarlamalar yapabilir.
Stratejik edinç	Metni anlama ve metin üretme sürecindeki sorunları belirleyebilir.
Metin edinci	Günlük dilde yazılmış metinlerden uzmanlık metinlerine kadar birçok farklı metin türünü tanıyabilir.
Çeviri Bilgisi edinci	Çeviri kararlarını gerekçelendirebilir.

Ulusal ve uluslararası standartlar yeterlik belirlemeye yönelik olduğundan hataya dayalı yöntemlere göre edince ilişkin daha ayrıntılı bilgi verirler. EN 15038 standardı 3. Bölüm sonunda belirlediğimiz alt-edinçlerin hepsini kapsamaktadır. Ulusal standart için çeviri edincini oluşturan alt-edinçlere göre yeterlikleri şöyle oluşturabiliriz:

Araştırma Edinci

Bilgi: Araştırma yöntemleri bilgisi

Yeterlik: Arşiv işlemlerini yürütebilir:

- Yaptığı çevirilerin ve ilgili içeriğin arşivleme sistemini oluşturabilir.
- Yaptığı çevirileri ve ilgili içeriği oluşturduğu ya da kullanılan sisteme göre dosyalayabilir.
- Kayıt tutabilir.

- Rapor yazabilir.
- Bilgiye erişebilir ve kaynakları kullanabilir.
- Ekin edinci
- Çalışma dillerine ilişkin kapsamında genel kültür bilgisine egemendir.
- Kültürler arası iletişim kurabilir.

Çeviri Bilgisi Edinci

- Yazılı ya da sözlü çeviri konusuna ilişkin kaynak metin ve/veya çeviri hizmetine destek olacak malzemeyi (koşut metin, alan sözlükleri, bellekler vb.) ilgili kaynaklardan edinebilir.
- Görsel malzemeyi yorumlayabilir.
- Çevirinin işlevini ve erek metni oluşturma yöntemini, çevrilecek olan içeriğin dil dışı öğelerle ilişkisi ve erek metnin taşıyacağı özelliklere bakarak belirleyebilir.

Çeviri Hizmeti Sağlama Edinci

Bilgiler

- Çeviri hizmetlerine ilişkin ulusal ve uluslararası standartlar ve mevzuat bilgisi
- Kalite yönetimi bilgisi
- Temel fiyatlandırma bilgisi
- Zaman yönetimi bilgi

Yeterlikler

1. Çeviri talebini biçimlendirebilir:

- Hizmeti talep edenden yazılı olarak süreç, amaç, teslim tarihi, çevrilecek içeriğe ilişkin bilgilerle birlikte iş tanımını alabilir.
- Etik, yasal ya da kendi mesleki yeterlilikleri nedenleriyle işi kabul edip etmeyeceğini gerekçeli olarak belirleyebilir.
- Bildirilen talep ve koşullara göre işin ön tanımını, işi talep eden ile birlikte oluşturabilir.

2. Çeviri sözleşmesi yapabilir:

- Hizmeti talep edenin çeviri hizmetine ilişkin özel koşullar, hukuki haklar, işlevler, kalite standartları, teslim/hizmet zamanı ve teslim şekli gibi koşullar ile hizmet kalitesini güvence altına almak için gerekli gördüğü ek koşulları belirleyebilir.
- Müşteriyle yazılı anlaşmaya varabilir.
- Belirlenen hizmet koşullarını ve yasal koşulları içeren sözleşme metnini hukuksal biçime uygun olarak hazırlayabilir, imza ve onay işlemlerini tamamlayabilir.

3. İş programı yapabilir

- Kabul ettiği çeviri işinin kapsamını, koşullarını değerlendirebilir.
- Yaptığı değerlendirmelere göre işin, zaman, aşamalar ve malzeme olarak planını hazırlayabilir.

4. Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla kalite ilişkilerini yönetebilir:

- Olası ve mevcut müşterilere ilişkin bilgileri derleyerek, müşteri portföyü oluşturabilir.
- Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişki sürecini, hizmet öncesi, hizmet/çeviri süreci ve sonrası aşamalarını içerecek biçimde tasarlayabilir.
- Hizmet talep eden kişi ve kuruluşlarla ilişkilerini oluşturduğu portföy ve tasarladığı aşamalar kapsamında yürütebilir.
- Hizmeti talep edenin memnuniyeti ve beklentilerini belirlemeye yönelik inceleme ve değerlendirme çalışmaları yapabilir.

5. İş süreçlerini izleyebilir:

- Çeviri iş süreçlerinin hizmet öncesi, hizmet/çeviri süreci ve sonrası olarak izlenebilir ve değerlendirilebilir biçimde akışını oluşturabilir.
- Çeviri iş süreçlerini, oluşturduğu akışa göre kayıt altına alabilir.
- Yapılan çevirinin kalitesini çevirinin türüne, yöntemine, akışa ve sözleşmeye göre kontrol edebilir.
- Yazılı çeviride işi talep edenden geri bildirim alabilir.
- Kaynak metinde anlaşılmayan noktalarla ilgili olarak gerektiğinde, kaynak metin yazarı ile iletişime geçebilir.
- Ekip içinde çalışabilir.

Dil Edinci

- Dil kullanımı (terim, söylem, dil düzeyi vb.) açısından metni değerlendirebilir.
- Kaynak metnin çevrilebilirliğini ve dil düzeyi açısından yeterliliğini değerlendirebilir.
- Hedef kitleye uygun dili seçebilir.
- Çeviri metni, kaynak metinden bağımsız olarak erek (hedef) dilin kullanım normlarına uygunluğu açısından kontrol edebilir.
- Çalışma dillerini özel alanı ve dil düzlemlerini de kapsayacak biçimde etkili kullanabilir.

Konu Edinci

Bilgiler

- Çeviri süreçleri ile ilgili teknik terimler bilgisi
- Çeviri yaptığı konularda özel alan ve terminoloji bilgisi

Yeterlikler

- Kaynak içeriğe ait konu, alan ve arka plan bilgilerini çeviri amaçlarına göre inceleyebilir.
- Kaynak içerikteki terimlerin erek (hedef) dildeki karşılıklarını belirleyebilir.

Metin Edinci

Bilgi: Metin ve söylem çözümleme yöntemleri bilgisi

Yeterlikler

- Kullanılan dil düzeyine ilişkin yetersizlikleri, metinsellik ölçütlerine göre giderebilir.
- Yazın çevirisinde yazarı ve eseri metinlerarasılık ve biçim açısından inceleyebilir.

Ruhsal Fizyolojik Öge

- Çözümleme yapabilir.
- Dikkatini yönetebilir ve yoğunlaşarak çalışabilir.

Stratejik Edinç

Bilgiler

- Sorun çözüme bilgisi
- Planlama ve düzenleme bilgisi

Yeterlik: Çeviri sorunlarını çözmek için benzer çevirileri inceleyebilir.

Teknolojik Edinç

- Çeviri kayıtlarının yedeklerini alabilir.
- Çeviri süreçlerinde bilgi güvenliği ile hizmeti talep edenin hakları ve gizliliğe yönelik önlemleri, yasal kurallarına göre uygulayabilir.
- Çeviri belleğinin bakımını yapabilir.
- Bilgi iletişim teknolojisi araçlarını kullanabilir.
- Bilgisayar destekli çeviri araçlarını kullanabilir.
- Çeviri belleği oluşturabilir ve yönetebilir.
- Yerelleştirme çevirilerinde özel yazılımlar kullanabilir.
- Terimce çıkartabilir ve terim yönetimi araçlarını kullanabilir.
- Yerelleştirme çevirilerinde özel yazılımlar kullanabilir.

Ulusal standart yeterliklerin yanı sıra çevirmenin edinmesi gereken bilgi ve becerileri de belirlemiştir.

Ulusal standartta bilgiler ayrıntılı verilmiştir. Her edinç için birden çok yeterlik saptanmıştır. Ulusal standart ağırlıklı olarak Çeviri Hizmeti Sağlama edincini ele almıştır. Çeviri Hizmeti Sağlama edincinden sonra üzerinde en çok durulan Teknolojik edinçtir.

Her 2 standart da diğer yöntemlere göre daha fazla alt-edinç içermektedir. 3. Bölümün sonunda elde ettiğimiz alt-edinçlerin hepsi her 2 standartta da yer almaktadır.

Bu bölümde standartlar ve sektördeki kalite değerlendirmesi yanında bu kalite anlayışının çeviri eğitimine nasıl yansıdığı /yansıyabileceği de araştırılmıştır. Özellikle kalite kavramının çevri eğitimiyle bütünleştirilmesine yönelik çalışmalar incelenmiştir.

İnceleme sonucunda kalitenin çeviri eğitiminde 2 farklı biçimde yer aldığını söyleyebiliriz: çeviri eğitiminin kalitesini yükseltmeye yönelik çalışmalar ve çeviri ürünün kalitesini yükseltmeye yönelik çalışmalar

Çeviri eğitiminin kalitesini yükseltmek için Kasandrinou Planla-Yap-Kontrol et-Harekete Geç yönteminde eğitim amaçlarının belirlenmesini ve değerlendirmenin bu amaçlara göre yapılmasını önermektedir. Benzer olarak Williams Uslamlama Modelinde kaliteyi eğitim amaçlarına ulaşma olarak ele alır. Çeviri eğitiminin kalitesi aynı zamanda öğrenciden alınan geri bildirimin derslerin/eğitim programının iyileştirmesine yönelik kullanılmasını (Klaudy) ve eğitmenin de yöntemi üzerinde eylem araştırması-yansıtıcı öğretim gibi yöntemlerle eleştirel düşünmesini kapsar (Gonzalez Davies). Eğitimde kaliteyi artırmak için Hönig, tanı ya da teşhis yöntemlerinin hangisi benimsenirse benimsensin, işlevsel eğitim anlayışının hayata geçirilmesini savunur.

Öğrencilerin ürettikleri çeviri metinlerin kalitesini artırmak amaçlı Klaudy ve Vienne sınıfta eğitmenin rolünü müşteri/ gözden geçiren olarak değiştirmeyi önerir. Bu değişim elbette yalnızca adın değiştirilmesi demek değildir. Eğitmen, aynı sektördeki gibi gözden geçirenin görevini sınıfta üstelenecektir. Bu tutum öğrencilerin çevirileri yalnızca yabancı dil bilgilerini göstermek için üretmelerini engelleyecektir.

Gözden geçirme ve kalite birbirleriyle bağıntılı olduğu kadar farklı etkinliklerdir. Larose'un belirttiği gibi gözden geçirmede amaç hataların düzeltilmesiyken kalite kontrolünde eleştiri ve değerlendirme yapılır. Bu bağlamda çeviri eğitiminde eğitmenin rolünü gözden geçiren olarak değiştirmeyi öne süren araştırmacıların yanında bunun tersini savunanlar da vardır. Örneğin Gouadec gözden geçirme ulamlarına değerlendirme işlevi verilmesi sonucu açıklayıcılığı olmayan hata listeleri elde edileceğini belirtir.

Sektörde kalite değerlendirmesi için House İşlemsel-edimsel Modeli ve Williams Uslamlama Modelini önermiştir. House'un modelinde dilbilim ve söylem çözümlemesi, Williams'ın modelinde metin edinci ön plandadır diyebiliriz. Kalite için ayrıca Larose ve Larose'dan esinlenen Williams ölçütleri değerlendirenin belirlediği ölçekler geliştirmişlerdir. Schiaffino ve Zearo hata analizine dayalı bilgisayar destekli TQI yöntemini önermişlerdir.

İnceleme sonucunda kaliteyi alıcı, müşteri, çevirmenler, eğitmenler ve gözden geçirenlerin farklı bakış açılarıyla değerlendirebileceği ortaya çıkmıştır.

Kalite kavramı çeviri kuramıyla yakından ilgilidir çünkü çeviriyi nasıl düşünürsek kalite kavramımız da buna göre biçimlenir. Örneğin çeviri sürecinde eşdeğerliği merkez noktası olarak alırsak, Reiss ve House gibi kaliteyi erek ve kaynak metin iç özelliklerinin eşleştirmesi olarak tanımlarız. İşlevsel bir bakış açısı benimseyip, Vermeer ve Nord gibi erek metnin amacıyla ilgilenirsek, durum ve iletişim edimini ön plana alırız.

Kalite kavramı aslında işlevsel bir bakış açısının bir sonucudur. Müşteriler hedefleri doğrultusunda bir çeviri isterler ve bu yüzden varsa şirketlerinin terimcelerini çeviri hizmeti sağlayanlarla paylaşırlar, beklentilerini dile getirirler. İşte bu durum tam da Skopos kuramının ilk savını akla getirir:

“Her eylem bir “kalkış noktası”nı, yani bir eylemin uzam ve zaman içindeki konumunu, her birinin kendi tarihini de içeren, inançları, kuramları, vb. öngörür. [...] Bu “duruş noktası”, olanaklılığı ve eyleme şeklini de belirleyen bir yan etmendir” (Vermeer, 2008:9)

Çeviri sağlayıcısı müşterinin duruş noktasında kendisini konumlandırarak hedefe varmaya çalışır. Hiçbir müşteri ne kendisi ne de eğer çeviriyi 3.şahıslar için istiyorsa erek kitlesi için işlemeyen bir çeviriyi kabul etmez. Başka bir deyişle müşteri çeviriyi, hedeflerine ulaşmak için kullanmayı yeğler. Skopos kuramının 4.savı bu doğrultuda ÇHS’na yol gösterir:

“Verili koşullarda, bir eyleyen kendince optimal yani en uygun saydığı, bir başka deyişle en iyi toplam neden(ler)inin olduğuna inandığı biçimde tasarlanan amaca ulaşmaya çalışır.” (Vermeer, 2008:10)

Aslında çeviri süreci başlamadan önce ÇHS’nın seçilmesi bile amaç odaklıdır. Müşteri daha çeviri süreci başlamadan önce hedeflerini en iyi yansıtacağını düşündüğü ÇHS’nı seçmek ister. Skopos kuramının 3.savı müşterinin seçimini anlatır niteliktedir:

“Çeşitli olasılıklar ($o>1$) arasından, kişinin geçerli koşullar altında seçmek için en iyi neden(ler)e sahip olduğuna inandığı eylem seçilecektir.” (Vermeer, 2008:10)

İşlevsel bakış açısı ve kalitenin farklı eyleyenler tarafından farklı değerlendirmeleri çeviri eğitiminde de geçerlidir. Eğitimci usundaki çeviri kavramına göre kaliteyi değerlendirmek isteyecektir. Örneğin dilbilimi ön plana alan eğitimci House'un modelini yeğlerken, metin edinci üzerinde yoğunlaşan eğitimci Williams'ın modelini kullanabilir.

Bu bölümde çeviri edincinin sektörde nasıl değerlendirildiğini inceledik. Değerlendirmenin çeviri kalitesi üzerinden yapıldığını ve hata kavramının özellikle gözden geçirme süreçlerindeki önemini vurguladıktan sonra kalitenin çeviri eğitime nasıl uyarlanabileceğini araştırdık. Sonraki bölüm, eğitim değerlendirmelerini geride bırakmış ancak çoğunlukla sektöre atılmamış/ yeni atılmış çevirmen adaylarının yaşayabileceği değerlendirmeleri, başka bir deyişle uluslararası çeviri sınavlarını ele alacaktır.

5. ULUSLARARASI SINAVLARDA DEĞERLENDİRME

Uluslararası geçerliliği olan akredite çeviri sınavları günümüzde pek çok kurum tarafından düzenlenmektedir. Çevirmenler ya da çevirmen adayları herhangi bir dil çiftinde akredite olmak için bu sınavlara katılabilirler. Böylelikle kendi ülkeleri dışında diplomayı tanıyan diğer ülkelerde de iş bulabilirler. Örneğin, Avrupa standartlarıyla İspanya standartlarını çeviri açısından karşılaştıran Vigier ve Way, İngiltere Dilbilim Enstitüsünün verdiği Çeviri Diploması sahiplerinin İspanyada rahatlıkla çalışabildiğini ortaya koymaktadır. (Vigier&Way,2008:143)

En basit anlamda, çeviri alanında üniversite bitirmiş bir kişiden okuduğu kaynak metni ayrıntılı olarak anlaması ve erek dil normlarına uygun olarak çeviri yönergesi doğrultusunda çevirmesi beklenir. Uluslararası sınavlarda da ölçülmeye çalışılanın bu “beklenti” olduğu öne sürülebilir. Bu nedenle uluslararası sınavları bir açıdan eğitim çıktılarının değerlendirilmesi olarak görebiliriz. Pym; NAATI ve ATA'yı örnek göstererek, işverenlerin üniversite diplomalarına güvenmedikleri için kurumlardan bağımsız olarak çevirmen sertifikasyonuna gereksinim duyduğunu kaydetmektedir. (Pym, 2009d:11)

Ancak Pym'in belirttiğinden farklı durumlar da vardır. Aşağıda da görüleceği üzere pek çok sınav, düzenlendikleri ülkede bulunan üniversitelerin Mütercim Tercümanlık Bölümleriyle işbirliği içindedir. Belirli üniversite derslerini geçenler sınavların belirli bölümlerinden muaf oldukları gibi, uluslararası sınavı geçtikten sonra lisansüstü çalışmalara başvuran öğrenciler de eğitimdeki kimi derslerden muaf tutulurlar.

Bu sınavlarda kullanılan değerlendirme yöntemlerini bilmek, ilerde öğrenciden beklenebilecek edinçlerin neler olduğunu belirlemekte yardımcı olur. Uluslararası sınavlar çeviri eğitimi veren herhangi bir kuruma özgü olmadığından, Mütercim Tercümanlık mezunu öğrencilerden beklenecek ortak edinçleri sınamayı amaçladıkları düşünülebilir. Bu durumda sınavların ölçme değerlendirme yöntemleri incelenerek, çeviri edincinin göstergesi olan davranışların/ yeterliklerin neler olduğu belirlenebilir.

Her sınav çeviri edincini farklı tanımlayıp, ölçmek için farklı yöntemler kullandığından, birçok değerlendirme yöntemi karşımıza çıkar. Bu bölüm, görgül olarak sınanmış bu değerlendirme yöntemlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

İngilterede yapılan Çeviri Diploması Sınavı, Avustralyadaki NAATI, Amerika Birleşik Devletlerindeki ATA ve Kanadadaki Sical bu bölümde incelemeye konu olacak uluslararası sınavlardır. Çevrilecek metnin/ metinlerin sayısı, türü ve uzunluğu, kaynak kullanımı, sınav süresi değerlendirmeyi etkileyen etmenlerden olduklarından incelenen her sınav için değerlendirme yönteminden önce belirtilmişlerdir.

5.1. IoL Çeviri Diploması

Çeviri diploması, profesyonel çevirmenlere ya da kariyerini bu yönde planlamak isteyenlere yönelik lisansüstü düzeyde bir sınavdır. Sınav, adayların erek dilden ana dile çeviri edinçlerini ölçmeyi amaçlar. Sınavda yer alan metinler standart güçlüktedir, başka bir deyişle çevirmenlerin günlük olarak karşılaştıkları metinlerden daha güç değildir. (IoL,2011:5) Özgün yayın kaynaklarından eğitilmiş ve kültürlü kişilere yönelik metinler seçilmektedir.

Adaylar tanınmış dillerden birini erek dil olarak seçebilirler. Dillerden birinin İngilizce olma zorunluluğu olmasına rağmen Fransızca- Almanca- İtalyanca ve İspanyolca dillerinde değerlendiren bulunması halinde sınav yapılabilir. Nadir kullanımı olan diller için 5 kişilik aday çoğunluğu aranır. Sınava İngiliz Konsoloslukunda girilebilir.

Sınavı düzenleyen The Chartered Institute of Linguists, 1910' da kurulmuştur ve ulusal ve uluslararası alanda dile ilişkin çalışmalarıyla tanınmış bir kurumdur. *The Linguist* dergisini yayımlamasıyla bilinen enstitü, ayrıca dilbilim alanı dışında 1989'dan günümüze Çeviri Diploması sınavları düzenlemektedir. Çeviri diploması Avrupa Ortak Dil Çerçevesinde C2 düzeyine denk gelir. Bu sınav Birleşik Krallık Yeterlikler ve Sınav Yönetmelikleri Bürosu tarafından akredite edilmiştir ve 45'den fazla ülkede tanınmaktadır.

Çeviri diploması sahipleri Birmingham, Open, Aston üniversitelerindeki kimi yüksek lisans derslerinden muaf tutulur ya da kredi kazanırken, Londra Metropolitan Üniversitesi ve Durham Üniversitesinde MA derslerini geçmiş öğrenciler Çeviri Diploması Sınavının belli bölümlerinden muaf olurlar. (IoL,2011:13)

Sınav ünite olarak adlandırılan 3 bölümden oluşur: 1. Ünite özel alan bilgisi gerektirmeyen yaklaşık 600 sözcüklük bir metnin 3 saat içerisinde çevrilmesi beklenir. 2.Ünite yer alan metin 450 sözcükten oluşur ve yarı uzmanlık gerektirir.

Bu ünite için 2 saat zaman ayrılır. Adaylar teknoloji, iş ve yazın uzmanlık alanlarından birini seçerler. Aşağıdaki tablo uzmanlık alanlarına ilişkin ayrıntılı bilgi vermektedir.

Tablo 31: Yarı Uzmanlık Gerektiren Sınav Alanları

Ünite 2(A) Teknoloji	Ünite 2 (B) İş	Ünite 2 (C) Yazın
Tarım Mimarlık Mühendislik Çevre Bilgi teknolojileri Sağlık Eczacılık Plastik ve polimer Telekomünikasyon Tekstil teknolojileri Ulaşım	Muhasebe Bankacılık Ticaret Ekonomi İthalat-ihracat Finans Sigortacılık İşletme Pazarlama	Kurmaca metinler Drama Film metinleri

(IoL,2011)

3. Ünite, 2. Üniteye işleyiş bakımından benzer ancak uzmanlık alanları bu kez Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Hukuk olarak değişir.

Öğrenciler başarılı olmak için her üç üniteyi de geçmek zorundadır. Türkiye'deki sınav sistemlerinden farklı olarak öğrenciler bu sınavı 1 günde vermek zorunda değildir. Herhangi bir ünite geçildikten sonra diğer ünitelerin başarılması için 5 yıl süre vardır. Başarısız olunan ünitelere 5 yıllık süreç boyunca yeniden girilebilir. (IoL,2011:6-7) Sınavdan geçebilmek için 60 puan alınmalıdır. 70-90 arası puan alan adaylara Teşekkür, 80-100 arasına Takdir ödülü verilir. İşler olmayan bir çeviriye puan verilmez.

Sınavda adaylardan istenen, işler bir çeviri metin üreterek profesyonel ortamdaki çeviri standardını tutturmalarıdır. Bir çevirinin profesyonel olarak işler olabilmesi için piyasa standardında, doğru işlev ve uygun biçimle özgün bir dilde yazılmış olması, ayrıca kaynak metnin biçim, anlam ve etkisini verebilmesi gerekir.

Her üniteye öğrenciler 3 ulamda derecelendirilmiş ölçek yardımıyla değerlendirilir. Edim yönleri olarak da adlandırılan bu ulamlardan ilki "Anlama, doğruluk, dil kesiti" dir.

Tablo 32: Anlama, Doğruluk, Dil Kesiti Yeterlikleri

Derece	Yeterlik	Rakamsal Değer
Takdir	Bilginin hatasız, doğru, KM'ni tam anlaşılmış olarak aktarımı; çeviri konusunun mükemmel derecede işlendiğini gösteriyor. Dil seçimi ve dil kesiti konuya ve KM'nin ruhu ve amacına uygun.	40-50
Teşekkür	Kimi bölümlerin çevrilmemesi ya da abartılarak çevrilmesine ya da metnin açıklığındaki kimi eksiklere rağmen çeviri, konunun iyi derecede işlendiğini gösteriyor.	35-39
Geçer	Çeviri, konunun yeterli derecede işlendiğini gösteriyor. Bilginin aktarımında ciddi hatalar ya da çıkarma yer almıyor. Rastlanan yanlışlıklar ya da eksik çeviriler az sayıda ve okuru yanlış yönlendirmiyor.	30-34
Başarısız	Çeviri, bilgi içeriğinin yetersiz derecede işlendiğini gösteriyor. Uygun olmayan karşılıklar ya da karmaşıklıklar, iletiyi bozan önemli ve önemsiz hatalar görülüyor. Ciddi eksiklikler, yanlış dil kesiti ve terim seçimi metnin çeviri kokmasına neden oluyor.	0-29

(IoL,2011:8)

İkinci ulam “Dilbilgisi (biçimbilim, sözdizim, vb.), bağdaşıklık-bağlaşıklık, iş düzeni” için yeterlikler ve rakamsal değerler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 33: Dilbilgisi, Bağdaşıklık, Bağlaşıklık, Düzen Yeterlikleri

Derece	Yeterlik	Rakamsal Değer
Takdir	Çeviri, erek dilde yazılmış özgün bir eser gibi okunuyor. Sözdizim, dilbilgisi, deyimler, bağlaçlar ve söylemler erek dile tümüyle uygun.	28-35
Teşekkür	Mükemmel olmamakla birlikte çeviri iyi düzenlenmiş. Gerektiğinde KM'deki bilgiler, EM'de yeniden düzenlenmiş. Sağlam tümce yapıları ve tutarlılık gözlemleniyor.	24-27
Geçer	Dilbilgisindeki kimi hatalara rağmen, sözdizim sağlam. Çok ciddi bir hata yok.	21-23
Başarısız	Çeviri, erek dilde yazılmış özgün bir eser gibi okunmuyor. Metin tutarsız ve KM'nin sözdizimine çok fazla bağlılık görülüyor. Açıklama ya da abartı saptanıyor.	0-20

(IoL,2011:9)

Üçüncü ulam “Teknik yönler” noktalama, yazım, ad-tarih-şekillerin aktarımı, vurguları kapsar.

Tablo 34: Teknik Yeterlikler

Derece	Yeterlik	Rakamsal Değer
Takdir	Yazım, vurgulama, noktalama ile tarih-ad ve şekillerin aktarımı hatasız ve mükemmel	12-15
Teşekkür	Önemsiz teknik hatalar gözlemleniyor.	10-11
Geçer	Önemli teknik öğelerin çevirisinde hata yok ancak yazım ve noktalamada bir-iki hata görülüyor.	9
Başarısız	İyi bir çeviriyi kabul edilemez kılan ciddi miktarda teknik hata görülüyor.	0-8

(IoL,2011:9)

Değerlendirenler, sınava giren her aday için değerlendirme kâğıdını yeterliklere göre ayrıntılı olarak doldururlar. Değerlendirme kâğıdında her yeterlik için ayrı bölüm açılmıştır. Adayın hataları ilgili yeterliğe ayrılan yere not edilir, hataların kaynak metnin hangi satırı ile ilgili olduğu belirtilir. Hatanın yanına önerilen çeviri yazılır. Bu hata için açıklama yapılır ve hatanın ciddiyeti belirtilir.

Her yeterliğin altında değerlendirenin ilgili bölüme ilişkin görüşünü belirtmesi için yer ayrılmıştır. Ayrıca, değerlendirme kâğıdının başında değerlendiren, adayın genel performansı ile ilgili yorum yapar. Değerlendirme kâğıdının sonunda adaya öneriler bölümü yer alır. Bu bölümde değerlendiren, sınavdaki performansına göre adayı yönlendirmeye çalışır. Bu işlemler adayın çevirdiği her metin için ayrı olarak yapılır.

Aşağıda bir adayın değerlendirme kâğıdının ilk sayfası örnek olarak konulmuştur. Söz konusu kâğıt, son yapılmış sınava (2012) örnek olduğundan seçilmiştir. Değerlendirmeye esas alınan bölüm, sınavın 1.Ünitesini oluşturan genel metin çevirisidir. Adayın İngilizceden Türkçeye gerçekleştirdiği çeviride Anlama, Doğruluk ve Dil kesiti yeterliklerine göre adayın edimi görülmektedir, sınavın diğer bölümleri Ek 1'de sunulmuştur.

Resim 8: Değerlendirme Şablonu (IoL, 2012:144)

**DIPLOMA IN TRANSLATION 2012
EXAMINER'S REPORT ON CANDIDATE PERFORMANCE**

LANGUAGE COMBINATION: ENGLISH INTO TURKISH *

UNIT 01: WRITTEN TRANSLATION OF A GENERAL TEXT (T/602/4878)

General report on candidate performance:

Generally speaking, candidates performed well in this paper. The main problems were the use of tenses and adequate knowledge of cultural knowledge and history. This is because the text outlined the evolution of the kitchen over a period of 100 years. A number of candidates had difficulty in understanding the cultural references. Some candidates need to read more widely about the history and culture of countries where the target language is spoken.

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistakes Very serious: "" Serious: "" Not too serious: "
22	1. "Varışlarda yaşam"	1. "Baniyelerde yaşam"	1. The term suburban living is clear enough, and Turkish language has a vernacular for it. The word 'varış' translates as 'slums'. Although many slums are situated in the outskirts of the city, this does not mean that people who live in the suburbia also live in slums.	1. Very serious
42	2. "Mutlak ürettilen sakin, kesim bakışta karşılık veriyorlar" (Kitchen manufacturers are responding with a cool, harder edged look)	2. "Mutlak ürettilen daha havallı, daha kesim hatı tasarımlar ile yanıt veriyorlar"	2. The candidates confused the word 'look' which refers to 'appearance' with a look (as with using one's eyes)	2. Serious
Additional Comments: (One candidate omitted the entire penultimate paragraph consisting of 42 words. Other candidates omitted the following words and terms: 'at least auctions, aspirational', 'state of the art and designed for social use'. Omissions can become fatal if the absence of a key word renders the sentence meaningless, while omitting 5% or more of the whole source text will lead to an automatic Fail. Good translations included: as 'kültürel ürünler için bir yanıt' for 'chairs/tables/sofas/tables/chairs and 'Rugan, mutfagin sosyal kullanıma yönelik olarak tasarlanmış açık bir yaşam alanı olması hayali evrensel boyut kazanmıştır' for 'Today, the dream of an open-living kitchen designed for social use is universal'.				

IoL Çeviri Diploması Sınavının değerlendirme sürecinde adayın ürettiği çeviri parçalara bölünür. Kaynak metnin çözülmesi ile erek dilde yeniden düzgülenmesi incelenir. Adayın kaynak metni anladığını gösteren en önemli ipucu, kaynak metindeki bilgilerin erek metne doğru olarak aktarılmış olmasıdır. Anlaşılmamış bir metin doğru olarak çevrilemez. Kaynak metnin çözümlemesinde görülen kimi hatalar şunlardır:

- Tümcenin ya da paragrafın anlaşılmamasından ötürü birebir çeviriye başvurma
- Sözlükten yardım almak yerine sözcüğün anlamını tahmin etme
- Sözcüklerin, kavramların, deyimlerin ya da teknik terimlerin anlaşılmaması sonucu yanlış çeviri
- Çeviride çıkarmaya başvurulması (IoL,2011:17)

Sınavdan geçer not alabilmek için, erek dilde yazılan metnin erek dil normlarına uygun olarak biçimlendirilmesi gereklidir. Kaynak metnin iletilsinin doğru, uygun, özgün ve kabul edilebilir bir biçimde erek dile aktarımı bu sınavın ölçtüğü edinçlerden kimileridir. Adayların erek dile aktarımda karşılaştıkları güçlükler genel olarak şunlardır:

- Uygun dil kesitinin seçilememesi
- Sözcük, terim ve deyimlerin KM'deki işlev-hedef-kitle-amaç ve yayın türü/yerinden farklı olması
- Metindeki mantıksal yapının erek dilde kabul görmemesi (IoL,2011.18)

Yukarıdaki bilgilere dayanarak IoL Çeviri Diploması sınavında değerlendirme sürecinin ayrıntılı biçimde ele alındığı ve değerlendirme ölçütlerinin kesin ve saydam olarak belirlendiğini söylenebilir.

5.2. NAATİ Değerlendirme Yöntemi

İkinci dünya savaşının ardından Avustralya Hükümetinin göç politikası sonucu, özellikle İngilizce konuşulmayan ülkelerden göçen vatandaşların çeviri gereksinimlerini karşılamak amacıyla NAATİ - Australian National Accreditation Authority for Translators and Interpreters- (Avustralya Ulusal Yazılı ve Sözlü Çeviri Akreditasyon Kurumu) kurulmuştur. NAATİ'nin misyonu yazılı ve sözlü çeviride yüksek ulusal standartlar belirlemek ve korumak; değişen gereksinimlere ve farklı dil

ve ekinlerden oluşan Avustralya nüfusuna duyarlı akredite mütercim tercümanlar havuzu oluşturmaktır. (Turner& Ozolins,2007:17)

1994'den beri NAATİ, 4 düzeyde sınav düzenlemektedir. Aşağıda düzey sırasına göre sınav türleri gösterilmektedir:

- Yardımcı Mütercim/Tercüman
- Mütercim / Tercüman
- İleri Düzeyde Mütercim / Konferans Çevirmeni
- En Üst Düzeyde Mütercim /En Üst Düzeyde Konferans Çevirmeni (Turner& Ozolins,2007:17)

Sınavlar genelde yaklaşık 250 sözcük uzunluğundadır. Adaylar sunulan 3 paragraftan 2'sini seçer, her paragraf 45 puan üzerinden ve 2 farklı uzman tarafından notlanır. Uzmanlar birbirlerinin notlarını görmezler. Adayın geçebilmesi için sınavın %70'ini başarması gereklidir. (Turner& Lai &Huang,2010:14)

NAATİ'ye göre Mütercim/ Tercüman Avustralya standardını yansıtır ve asgari ölçüde gerekli edinci kapsar. Bu düzeydeki çevirmenlerin yeterlikleri şöyledir:

-Yazışmalar, raporlar, burslarla ilgili standart metinlerle başa çıkabilir.

-Uzmanlık gerektirmeyen bilim, teknik, hukuk, turizm ve ticaret konulu metinlerle başa çıkabilir.

- Kabuledilebilir derecede doğru çeviri üretebilir. (Turner& Ozolins,2007:20)

NAATİ'de Yardımcı Mütercim Tercüman sınavına katılabilmek için adayların 4 yıllık Avustralya lise eğitimine denk eğitim görmüş olmaları, her 2 dili de iyi derecede bilmeleri ve herhangi bir alanda 3 yıllık iş deneyimi kazanmış olmaları gerekmektedir. Bu sınav az konuşulan diller için yapılmaktadır.

Çevirmen düzeyindeki sınava katılabilmek için 4 yıllık Avustralya lise eğitimine denk diploma sahibi olmak ya da NAATİ Yardımcı Mütercim Tercüman sınavını geçmek ya da çevirmen olarak çalıştığını kanıtlamak ya da lise sonrası dille ilgili çalışmalarda bulunduğunu kanıtlamak gerekmektedir. Sınav süresi 2,5 saattir. Adaylara ayrıca 20 dakika okuma süresi verilir. Sınavın birinci bölümünde İngilizceden başka dile ya da başka dilden İngilizceye 2 metin çevrilmesi gerekmektedir. İkinci bölümde çeviri etiği üzerinde sorular sorulur. Adaydan 3

sorudan 2'sini, 150 sözcüğü geçmemek kaydıyla istediği dilde yazması beklenir. Bu sınava Türkçeden de girilebilmektedir. Mütercim Tercüman sınavı için akredite merkez Ankaradadır. Sınava girebilmek için senede 2 kez başvuru yapılabilir.

İleri düzeydeki sınava katılabilmek için yüksek öğretim diplomasının yanında NAATİ çevirmen sınavını geçmiş olmak ve en az 2 sene çevirmen olarak çalıştığını kanıtlayabilecek durumda olmak gereklidir. İleri düzeyde akreditasyon tek yönlü dil çiftini kapsar. Her iki dilden diğerine akreditasyon için adayların sınava 2 kere girmeleri gerekmektedir. Dillerden bir tanesinin İngilizce olma zorunluluğu vardır. Bu sınavda adaylardan her biri 400 sözcüklük 3 metni çevirmeleri beklenir. İlk bölümde uzmanlık gerektirmeyen bir metin sorulurken, 2. Bölümde aday, uzmanlık isteyen 4 metin arasından ikisini seçer. Adayların sınavı tamamlamak için 9'dan 5'e kadar vakti vardır. Her tür kaynak kullanımı serbesttir. Adayların birbirleriyle-başkalarıyla konuşmaları ve soruları e-posta yoluyla dışarı çıkarmaları yasaktır.

Sınavların en az %70'ni başaran adaylar geçmeye hak kazanır. En çok uygulanan sınav olan Mütercim Tercüman sınavını geçmek için adayların meslek etiği bölümünden en az 5/10, her bir metinden 29/45 olmak üzere toplam 2 metin için 63/90 almaları gerekmektedir. (NAATİ, 2012:10)

NAATİ'nin çeviri değerlendirmesi için kullandığı yöntem ayrıntılı hata analizine dayanır. Değerlendirmede hataların tanımlanması ve sınıflanması için standart semboller kullanılmaktadır. Örneğin doğru olmayan sözcükler dikkörtgen içine alınırken, doğruluğu etkileyen hatalar kalın çizgilerle belirtilir. Dil kalitesiyle ilgili olanlar noktalı çizgilerle gösterilir. Aşağıdaki tablo NAATİ'nin hata düzeltmesine örnek olarak verilmiştir: (Turner& Lai &Huang,2010:14)

Tablo 35: NAATİ Hata Düzeltme Örneği

Source Text	Pollution Advocacy: Demanding the Public's Right to a Clean Environment
2 1 ½ ½	Pollution <u>Lawyers:</u> <u>Suing for</u> the Public's Right <u>for</u> a Clean (Living) Environment

(Turner& Lai &Huang,2010:14)

NAATİ Mütercim Tercüman Sınavında hatalar “doğruluk” ve “deyiş standardı” olmak üzere ikiye ayrılır. En ciddi hatalar olgusal doğruluğu etkileyenlerdir. Ekleme, çıkarma ve metni çarpıtma bu tür doğruluğa örnektir. Deyiş standardı daha çok dil kalitesini ilgilendiren hatalardan oluşur; bunlar uygun sözcük, deyim, dil kesiti seçimi, yazım ve dilbilgisi hatalarıdır. Değerlendirmede doğruluğa

önem verilir. Doğruluktaki hatalardan, dil kalitesindeki hatalara oranla daha fazla puan kırılır. (Turner& Lai &Huang,2010:30-31) Aşağıdaki tablo bu iki ulamdaki hata türlerini göstermektedir:

Tablo 36: NAATİ Hata Türleri

Doğruluk	Deyiş Standardı
Ekleme	Uygun sözcük seçimi
Çıkarma	Uygun deyim seçimi
Metni çarpıtma	Uygun dil kesiti
	Doğru yazım
	Doğru dilbilgisi

NAATİ’de hatanın ciddiyetine göre 0.5 ila 5 puan kırılır. Bir hatanın önemli (ciddi) ya da önemsiz oluşuna değerlendiren karar verir. Değerlendiren ayrıca kendi kanaatine göre çeviriye 5 puan ekleyebilir ya da çıkartabilir. NAATİ’deki değerlendirme ulamları aşağıda gösterilmektedir:

- Kimi birimlerde gereksiz serbest çeviri
- Kimi birimlerde gereksiz sözcüğü sözcüğüne çeviri
- Yazım
- Dilbilgisi
- Sözdizim
- Noktalama
- Bir bölümü bitirmeden bırakma
- Nedeni açıklanamayan çıkarma
- Yanlış çeviri
- Alışılmadık kullanım
- Meslek etiğine aykırı davranış (Kim, 2009:125)

NAATİ’de sözcük-tümce düzeyinde değerlendirme yapılır, metin düzeyi ve kişilerarası iletişim değerlendirmede hesaba katılmaz. Bu nedenle değerlendiren sözdizim, dilbilgisi ve kullanım geleneğine yoğunlaştığından metnin bir bütün olarak nasıl okunduğunu ikinci planda tutmuş olur. (Kim, 2009:126-127)

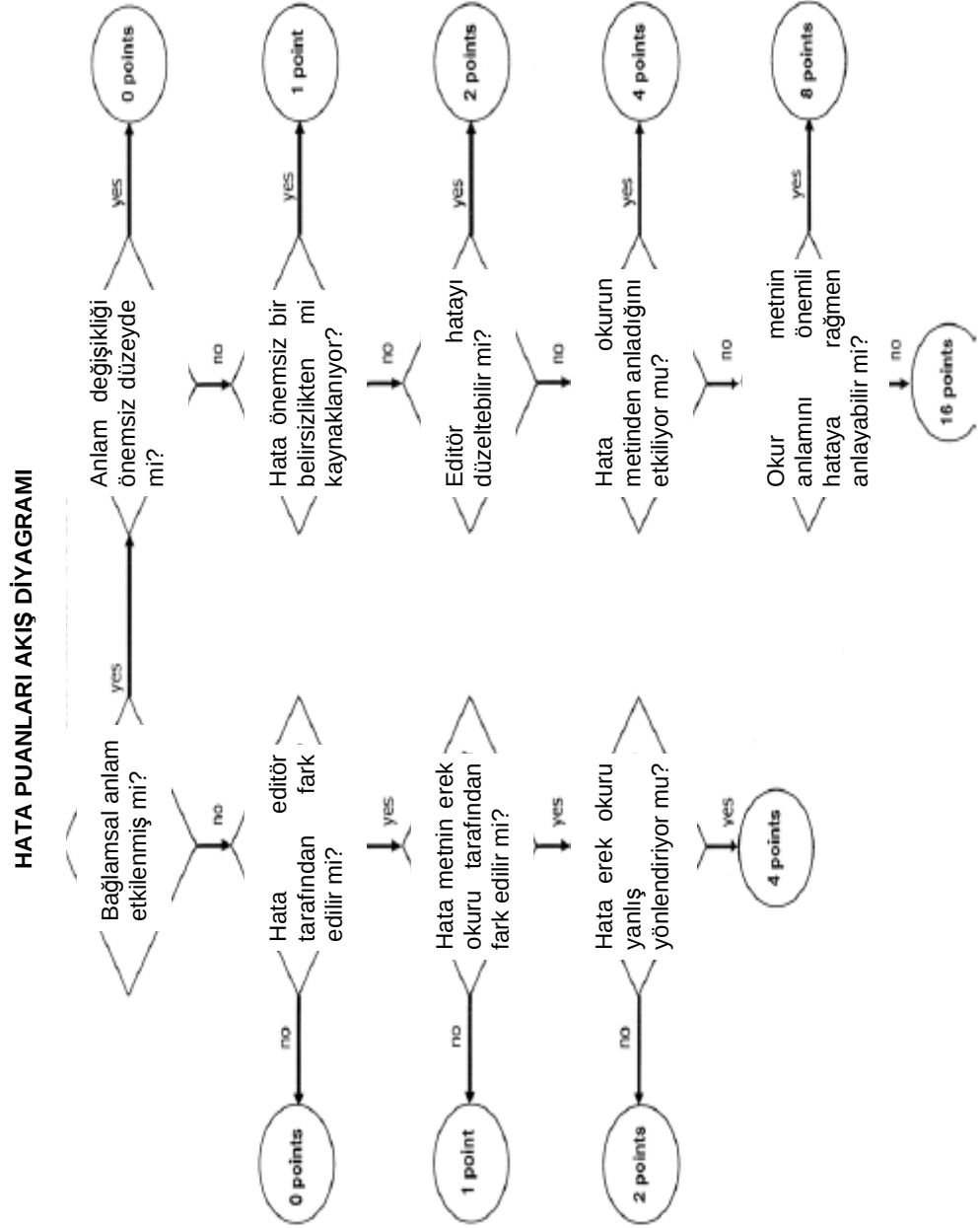
5.3. ATA

Sınavda 200-275 sözcük uzunluğunda 5 metin yer alır. Bir metin yazınsal alandan çıkarken, öteki bilim, tıp ya da mühendislik alanlarından gelir. Geri kalan 3 metin uzmanlık gerektirmeyen metinlerdir. Komite, özgün kaynaklarda yayımlanmış metinleri üzerlerinde herhangi bir değişiklik yapmadan sorar. Adaylar bu 5 metin içinden istedikleri 3 taneyi 3 saat içinde çevirirler. Adaylara sınav kâğıtlarında kullanacakları birer numara verilir. Böylelikle değerlendirenle adayların birbirlerini tanımaları engellenir. Yalnızca komite başkanı hangi numaranın kime ait olduğunu bilir. (Teague, 2008 21-22)

ATA'da negatif hata analizi yöntemi kullanılmaktadır, ancak kurum bütüncül değerlendirmeyi kullanmaya doğru adımlar atmaktadır. Şu anda yürürlükteki değerlendirme dizgesinde, değerlendiren her hatadan 1,2,4,8 ya da 16 puan çıkartır. 18 ya da daha fazla puan çıkartılan bir metin başarısız olur. (Turner& Ozolins,2007:44)

Hata puanlarının hesaplanmasında akış diyagramı kullanılır. Aşağıda ATA'nın değerlendirme için kullandığı akış diyagramı gösterilmiştir:

Şekil 10: ATA Akış Diyagramı

(Turner,2008:12)

Diyagram, bağlamsal anlamın değişip değişmediği sorusuyla başlar. Anlam değişikliği önemsiz düzeydeyse puan kırılmaz. Bu durumda hatanın tek dil konuşan editör tarafından fark edilmesi önem kazanır. Hata yalnızca editör tarafından bulunuyorsa 1 puan kırılır. Hem editör hem de erek okur tarafından bulunabiliyorsa hatanın erek okuru etkileme oranına göre 2-4 puan kırılır.

Bağlamsal anlamın etkilendiği durumlarda hata önemsiz bir belirsizlikten kaynaklanıyorsa 1 puan, editörün düzeltebileceği bir hataysa 2 puan ve okurun hatadan etkilenme düzeyine göre 4-16 puan kırılır.

ATA değerlendirme dizgesi hataları mekanik ve aktarım hataları olarak ayırır. Aşağıdaki tablo, hata türlerini göstermektedir.

Tablo 37: ATA Hata Ayrımı Tablosu

Mekanik Hatalar	Aktarım Hataları
Dilbilgisi	Ekleme
Sözdizim	Çıkarma
Noktalama	Terim-sözcük seçimi
Yazım	Dil kesiti
Bürünsel belirtiler	Gereksiz serbest çeviri
Üst-alt anlam	Gereksiz birebir çeviri
Biçim	Yanılıcı eşasılı
Kullanım	Karmaşıklık

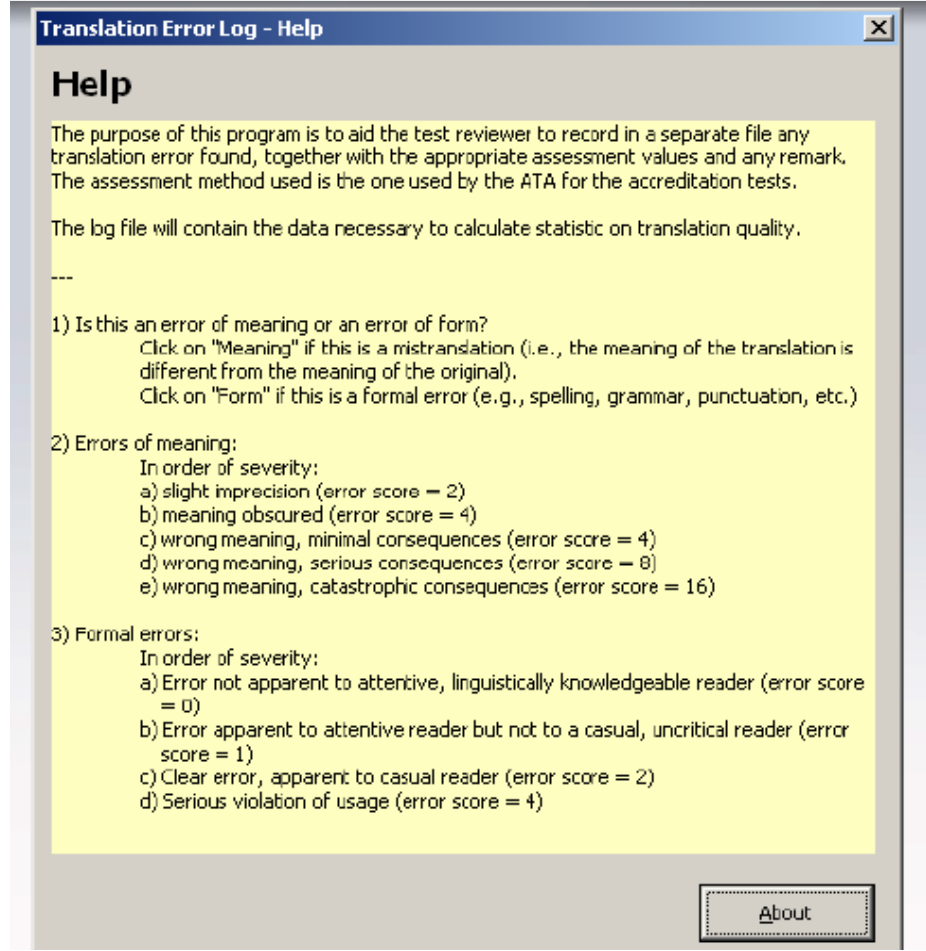
(Turner& Ozolins,2007:44)

Tabloda görüldüğü gibi dilbilgisi, sözdizim, noktalama, yazım, bürünsel belirtiler, üst-alt anlam, biçim ve kullanım mekanik hatalar başlığı altında; ekleme, çıkarma, sözcük seçimi, dil kesiti, gereksiz birebir- serbest çeviri, yanlış eşasılı ve karmaşıklık anlam aktarımını etkileyen hatalar olarak ele alınır.

ATA'da mekanik hatalardan 4 puan, yazım hatalarından 2 puan, ölçü ve büyüklük kavramlarıyla sözcük düzeyinde anlamın ters çevrilmesinden (siyah-beyaz/ sağ-sol) 8 puan kırılır. 16 puan metnin bütün olarak işleyişini ciddi biçimde etkileyen yanlış çeviriden kırılır. (Turner& Ozolins,2007:44)

ATA'nın akış diyagramından yola çıkılarak değerlendirme yöntemleri geliştirilmiştir. Aşağıdaki değerlendirme yöntemi ATA'nın yöntemini farklı bir bakış açısıyla ele almaktadır:

Şekil 11: ATA Değerlendirme Yöntemi Örneği

(Schiaffino,Zearo,2003:31)

Burada bağlamsal anlamın etkilenip etkilenmediği sorusu yerine, hata türünün (anlam ya da biçim) ne olduğu sorulur. Anlam hatalarından, hatanın önemine göre 2'den 16'ya kadar, biçim hatalarından 0-4 puan kırılır.

ATA'nın değerlendirme sürecinde değerlendiren, çevirileri kaynak metinle karşılaştırarak okur ve önemli-önemsiz hataları işaretler. Sonra hataları toplar ve puanı hesaplamak için akış diyagramına başvurur. Her kâğıt 2 farklı değerlendiren tarafından okunur, her biri adaya "geçer" ya da "kalır" değerlendirmesinde bulunur. Adaya bir değerlendiren geçer öteki kalır derse, kâğıt üçüncü bir komite üyesine gönderilir. (Teague, 2008:23)

Önemli hatalar kaynak metnin anlamının tümüyle yok olduğu yanlış çevirileri içerir. Anahtar sözcüklerin- bilgilerin çıkartılması, kaynak metinde yer

almayan bilgilerin çeviriye eklenmesi, alternatif çeviri önerilerinin seçilmesi erek dil dilbilgisinde ciddi hatalar önemli hatalara örnektir. Önemsiz hatalar, metnin tümünü ve kaynak metnin amacını etkilemez. Anlamı çok etkilemeyen sözcüklerin çıkartılması, eş anlamlı sözcükle çevirme, erek dil dilbilgisinde farklı kullanım önemsiz hatalara örnektir. Bir çeviri sınırsız sayıda önemsiz hata barındırarak geçer not alabilirken, bir ciddi hatayla 7 önemsiz hatanın birleşmesi adayın kalmasına neden olur. (Teague, 2008 23)

ATA'nın değerlendirme sisteminde başarılı olmak NAATI'de başarılı olmaktan daha zordur çünkü NAATI'de çıkarılan en çok 5 puanken ATA'da 16 puan çıkarılabilmektedir.

5.4.Sical

1976'da Kanada Hükümeti Çeviri Bürosu bünyesinde dil hizmetlerinin kalitesini değerlendirmek, korumak ve geliştirmek amacıyla Dical – La Division de la qualité linguistique- kurulmuştur. Bu bölüm, Sical (Système canadien d'appréciation de la qualité linguistique) olarak adlandırılan bir kalite ölçme aracını yaratmıştır.

Sical kapsamında çeviri, kaynak metnin iletisini erek dilde tam, doğru, özgün, amaca ve erek kitleye uygun olarak verme; değerlendirme ise, zayıf ve güçlü yanları belirleme olarak tanımlanır.(Melis Martinez,2001:91) Ancak Sical, yalnızca metinlerin sözdizimsel ve anlamsal yönlerine odaklanır; söylemsel boyutu kapsamaz. Bu nedenle tümce üstü ve tümceler arası ilişkiler ihmal edilmiş olur. Ancak Larose'a göre metnin tüm boyutlarını ele alan, kullanımı ekonomik ve kolay bir değerlendirme ölçütü yoktur. (Larose,1998:175)

Sical, anlam-biçim ayrımına dayalı olarak geliştirilmiş ve metnin erek ekinde işlerliğini ön plana çıkaran bir değerlendirme aracıdır. Sical, hataları dil hatası ve çeviri hatası olarak ikiye ayırır ve hataların ciddiyetini metinde bulundukları yere göre belirler. Önemli hatalar, metnin çevrildiği amaç doğrultusunda kullanımını engeller. Önemsiz hatalar, istenmeseler bile, okur tarafından hoşgörülle karşılanabilirler. (Williams:1989:24) Önemli hataları, Büro şöyle değerlendirir:

Genel anlamda, iletinin önemli bir ögesinin aktarılmaması ya da iletinin önemli bir ögesine ters düşen ya da bunun yanlış anlaşılmasıyla sonuçlanacak yanlış aktarımlar ciddi aktarım hatalarıdır.

Bir sözcük ya da metin bölümü okuru tümüyle yanlış yola saptırıyor ya da okur bağlamdaki ipuçlarını hatayı düzeltmek için takip edemediğinden yanlış yönleniyorsa aktarım hatası ciddidir.

Hata temel bir sözlüksel ya da sözdizimsel öğeyle ilgiliyse ciddi dil hatasından söz edilir. Önemli derecede silme, kaynak metnin anlamına ters düşen çeviri, anlaşılmasız teknik dil kullanımı önemli hatalara örnektir. Gerek olmadığı halde yeni sözcük üretme, birden çok yazım hatası ise dil hatalarına örnek oluşturur.

Metnin temel bölümlerinde yer almayan (dipnot, kaynakça bölümleri gibi) çeviri hataları ve noktalama, yazım, matbu hatalar gibi dil hataları önemsizdir ve okurun dikkatinden kaçabilir. Ancak, aynı hatalar metnin temel bölümlerinde yer alırsa, istenmeyen sonuçlara yol açabilir. (Williams, 1989:23)

Bu ölçme aracı zaman içinde gereksinimler doğrultusunda üç kere değişime uğramıştır. Sical 1, çevirilerin kalitesini kesin dil normlarına dayalı olarak belirlediğinden profesyonel ortamın öngördüğü açık dizgeden uzak kalmıştı. Sical 2, kalitede derece kavramını beraberinde getirdi. Sical 3'de tüm çeviriler teslimlerinden önce denetçiler ya da kalite sağlayıcılar tarafından, teslimden sonra ise örnekleme yöntemi ile değerlendirenler tarafından değerlendirilmeye başlandı. (Larose,1998:166-167)

1977'de oluşturulduğundan bu yana yapılan diğer bir değişiklikse Sical 1'de bulunan 15 ölçütün, son Sical'de 4'e indirilmesidir. Böylelikle kullanım kolaylığı sağlanmıştır. (Larose, 1994:366). A,B,C ve D düzeylerinden oluşan Sical'de A,B ve C düzeyleri kalite standartları içinde görülürken, D düzeyindeki bir çeviri kabul edilmez. Aşağıdaki tablo, Sical düzeylerini ve her düzey için kabuledilebilir önemli-önemsiz hata sayılarını göstermektedir.

Tablo 38: Sical Değerlendirme Dizgesi

Sıralama	Tanım	KM'nin 400 sözcüklük bölümünde ciddi ve önemsiz hataların azami sayısı
A	Üstün	Ciddi 0 Önemsiz 6
B	Kabuledilebilir	0 12
C	Gözden geçirilebilir	1 18
D	Kabul edilmez	>1 >18

(Williams,1989:27)

Larose, Sical'deki kalite düzeyleriyle, Gouadec'in önerdikleri arasında bir benzerlik kurar. Sical III' deki 3 kalite düzeyi Daniel Gouadec'in belirlediği düzeylere benzer. İlki, gözden geçirilebilir kalite, yalnızca gözden geçirenin düzelteceği önemsiz hatalar barındıran net ve temiz bir çalışmayı hedefler.

İkincisi, teslim edilebilir kalite, tüm ölçütlere uygundur; hiçbir teknik hata içermez ve üçüncüsü, yayımlanabilir kalite, mükemmeliyetin eşanlamlısıdır. (Larose, 1998:170)

Sical'de her bir düzey için çeviri, dil ve terminoloji yeterlikleri belirlenmiştir. Aşağıdaki tablo bu yeterlikleri göstermektedir:

Tablo 39: Sical Düzey Tanımlayıcıları

A düzeyi Yüksek kalite	Genelde çevirilerden beklenen düzey budur. Çevirilerde az sayıda önemsiz hata görülebilir.	Çeviri/ Dil KM'nin iletisi doğru olarak verilmiştir, konu alanına uygun terimce kullanılmıştır.
		Terimce Doğru ve tutarlı
B Düzeyi Kesinlikle Kabul edilebilir		Çeviri Önemli hata yoktur. Birkaç önemsiz hata görülebilir.
		Dil Önemli hata yoktur. Çeviri rahat okunur.
C düzeyi Gözden geçirilebilir	Maliyet etkinliği hesaplandıktan sonra kullanılabilir hale getirilebilen çeviriler için bu düzey uygundur.	Çeviri İletinin temel öğeleri başarılı biçimde aktarılmıştır ama çeviride 1 önemli hatayla birlikte birçok önemsiz hata bulunmaktadır.
		Dil Çeviri okunabilmektedir ama EM, KM'nin normları, dil kullanımı ve sözcüklerinden etkilenmiştir.
		Terimce EM'de kontrol edilmemiş terimler bulunmaktadır. EM'de terimsel bütünlük ve doğruluk yoktur.
D Düzeyi Kabul edilemez kalite		Bu düzeyde maliyet etkinliği hesaplanmaz. EM'nin kullanılabilmesi için KM'deki birçok bölümün yeniden çevirisi gereklidir.

Williams (1989:27)

Sical'in güvenilirliği takım çalışmasıyla artmaktadır. Değerlendirenler ikili olarak çalıştıklarından, ilk değerlendirme her zaman ikinci değerlendiren tarafından gözden geçirilmektedir. Ayrıca uzman çeviri kalitesine ilişkin vereceği karardan emin

olamazsa, adayın başka örneklerini inceleyip bunları da değerlendirebilir. Böylelikle güvenilir sonuç elde edilmesi perçinlenir.

Değerlendirmede seçilen örnek bölümlerin, tüm çeviri değerlendirmesi yerine geçemeyeceği yönündeki görüşlere karşı, Sical maliyet etkinliği hesaplamasını açıklar. Yönetici, müşteri gereksinimleri ve çeviri bürosunun kapasitesi doğrultusunda tüm metnin gözden geçirilmesindeki faydanın, gözden geçirme maliyetinden daha çok, daha az ya da maliyete eşit olup olmayacağına karar vermelidir. Büro'nun benimsediği örnek bölüm uzunluğu 400 sözcüktür. Bu uzunluk, metne ilişkin dikkate değer bilgi verecek kadar uzun ve metinlerin kolay işlemlmesini sağlayacak kadar kısadır. (Williams,1989:28)

Sical, üç aşamadan oluşan bir değerlendirme aracı olarak görülebilir. İlk aşamada, değerlendiren hata türlerini ve hataların ciddiyetini belirler; ikinci aşamada denetleyen iş tanımına göre çevirinin teslim edilebilir olup olmadığına karar verir. Son aşamadaysa, müşteri çeviriye ilişkin memnuniyetini belirtir. (Larose,1998:184)

Bu bölümde söz etmiş olduğumuz uluslararası sınavları özetleyen tablo aşağıda sunulmuştur.

	Sical	IoL	ATA	NAATİ
Düzeyler	A İyi	Takdir	Geçer	4 düzeyde sınav
	B Kabuledilebilir	Teşekkür	Kalır	
	C Gözden geçirilir	Geçer		
	D Kalır	Kalır		
Hata ayrımı	Önemli X Önemsiz	--	Önemli X Önemsiz	Önemli X Önemsiz
Tanımlayıcılar/ Hata türleri	Aktarım: Anlam, terminoloji, yapı, kaydırma Anlatım: kullanım, biçem, ton, mantık, sözdizim, şekil	1. Anlama, doğruluk, dil kesiti 2. Dilbilgisi, bağdaşıklık, iş düzeni 3. Teknik: yazım, noktalama, görsel düzen	1. Mekanik: Dilbilgisi, sözdizim, noktalama-yazım, aksanlar, üst-alt anlam, kullanım 2. Anlamı etkileyen: ekleme, çıkarma, dil kesiti	Doğruluk: Ekleme, çıkarma, metni çarpıtma Değiş Standardı: Doğru yazım, uygun sözcük seçimi, uygun deyim seçimi, uygun dil kesiti
Bölümler		3 bölüm- metin 1. 600 sözcük 2. 2. 450 sözcük 3. 3. 450 sözcük 3 metin çevrilmek zorunda	5 metin 200-250 sözcük 3 metin çevrilmek zorunda	3 metin 250 sözcük 2 metin çevrilmek zorunda
Geçme notu	% 50	% 60	% 82	% 70
Değerlendirenler	2 uzman	2 uzman + moderatör	2 uzman + komite	2 uzman

5.5. Uluslararası Sınavlardaki Değerlendirme Yöntemlerinin Çeviri Eğitime Uyarlanması

Uluslararası sınavların değerlendirme yöntemlerini inceleyen kimi araştırmacılar, bunları çeviri eğitiminde kullanmak istemişlerdir. Ancak, profesyonel ortamda yapılan değerlendirmelerle eğitimde yapılan değerlendirmelerin örtüşen yanları olduğu gibi ayrılan yönleri de vardır. Bu nedenle, bu yöntemleri eğitimde kullanabilmek için kimi değişikliklere gidilmiştir.

Bu bölümde uluslararası sınavlardaki değerlendirme ölçütlerini çeviri eğitimi gereksinimleri doğrultusunda ele alan araştırmacıların önerdikleri yöntemleri inceleyeceğiz.

Macquarie Üniversitesinde Çeviri Bölümüne kaydolun öğrenciler “Çeviri Uygulaması” dersini geçmeleri koşuluyla NAATİ’den onaylı çevirmen olabilmektedirler. Değerlendirme aynı NAATİ sınavlarında kullanılan değerlendirme ölçütleri kullanılarak yapılmaktadır. Sorulan metinler yine NAATİ sınavlarında yer alan metinlerle benzerlik taşımaktadır. Bu durumda öğretmenler düzey belirleyici değerlendirmede NAATİ ölçütlerini kullanmak zorunda olduklarından tutarlı olmak adına bu ölçütleri biçimlendirici değerlendirme için de kullanmaktadırlar.

Ancak, Macquarie Üniversitesinde ilgili dersi veren Kim, NAATİ değerlendirme ölçütlerinin biçimlendirici değerlendirme için uygun olmadıklarını savunmaktadır. Araştırmacı ölçütlerin öznelliği ön planda tuttuğunu ve açıklama gücü olmadığını düşünür.

NAATİ değerlendirme dizgesinde hatalardan ciddiyetine göre 0.5-5 puan kırılır ancak hatanın ciddiyetini belirleme tümüyle eğitime bırakılmıştır. Ayrıca, ne kadar puanın hangi hatadan çıkarılacağını gösteren cetvel yoktur.

Aksayan başka bir yön ise “gereksiz serbest çeviri”, “gerekçesiz çıkarma” ulamlarının ayrıntılı açıklamaları olmamasıdır, öyle ki öğrenciler bu ulamlardan puan kaybetmemek için birebir çeviriye başvurmaktadır. Bu durum da çeviride yaratıcılığın önüne geçmektedir.

Ayrıca NAATİ değerlendirme ölçütleri yalnızca “dünya bilgisi” anlam ulamına odaklanır, kişilerarası ve metinsel anlam ulamlarını göz ardı eder.

NAATI'nin biçimlendirici değerlemede eksik yönlerini gidermek için Kim, Anlam Odaklı Değerlendirme Yöntemini oluşturmuştur. Anlam Odaklı Çeviri Değerlendirmesinin temeli dilbilimsel açıdan Halliday'in Dizgesel İşlevsel Dilbilim kuramına, çeviribilimsel açıdan Vermeer'in Skopos Kuramına dayanır.

Dizgesel işlevsel Dilbilimde anlamın nasıl oluştuğu durumsal ve ekinel bağlam gözetilerek araştırılır. Bireylerin belli bir toplumsal-ekineli durumda etkileşime girmek için yaptıkları dilsel seçimler betimlenir. Bu seçimler sayesinde bireyler anlamı oluşturur.

Halliday belirli bir anlamın 3 anlam ulamından geçerek oluştuğunu öne sürer. Bu anlam ulamları kavramsal, kişilerarası ve metinsel anlamdır. Kavramsal anlam dünya bilgisi ve mantık bilgisini kapsar. Dünya bilgisi deneyimlerimizden elde ettiğimiz bilgidir. Kim (1.katılımcı) , kime (2.katılımcı) neyi (süreç), nasıl ve niçin yapıyor (durumlar) sorularına yanıt arar. Mantık bilgisi deneyimlerimiz arasında mantıksal örüntüler kurar.

Kişilerarası anlam, konuşucu ve dinleyici arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi ya da kişisel tutumu anlatır. Metinsel anlam, kavramsal ve kişilerarası anlamı tutarlı bir bilgi akışı sağlamak için düzenler.

Bağlamsal değişkenlerle dilbilgisel seçimler arasındaki bağıntı çeviri için önem taşır. Belirli bir dil kesitinde işler bir çeviri üretmek için çevirmenler kültürel filtre kullanarak kaynak metinde değişikliklere gidebilirler.

Skopos Kuramı erek ekinde işler çeviriler üretmek için gerekli çeviri stratejileri ve yöntemlerini kullanmayı öngörür. Çeviri yönergesi bağlamı ve çeviri amacını vererek çevirmeni açık ya da örtük çeviri kararında yönlendirir.

Anlam Odaklı Değerlendirmede çeviri hataları önemli- önemsiz olarak ayrılmıştır. Önemli hatalar bir ya da daha fazla anlam yönünü etkilerken, önemsiz hatalar anlam üzerinde fazla etkisi olmayan hatalar olarak tanımlanır.

Önemli hatalar dünya bilgisine dayalı, mantıksal, kişilerarası ve metinsel yönden incelenir. Daha sonra, hatanın kaynak metnin anlamını nasıl etkilediğine bakılır. En son, hatanın erek dil kullanımdaki yeri- anlatımın doğallığı belirlenir.

NAATI'den farklı olarak bu değerlendirme yöntemi ekleme ve çıkarmayı hata olarak görmez çünkü ekleme ve çıkarma çeviri stratejisine göre başarılı alınmış kararlar olabilir ve kaynak metnin doğruluğu ya da anlatımın doğrallığı ile bir ilgileri yoktur.

Tablo 40: Anlam Odaklı Değerlendirme İlkeleri

			Sözcük düzeyi	Tümce düzeyi	Metin düzeyi
Önemli hatalar	Dünya bilgisi	Doğruluk	1-2 puan	2-3 puan	
		Doğallık	1-2 puan	2-3 puan	
	Mantıksal bilgi	Doğruluk		1-3 puan	
		Doğallık		1-3 puan	
	Kişilerarası bilgi	Doğruluk	1-2 puan		3-5 puan
		Doğallık	1-2 puan		3-5 puan
	Metin bilgisi	Doğruluk		1-2 puan	3-5 puan
		Doğallık		1-2 puan	3-5 puan
Önemsiz hatalar	Yazım gibi görsel yanlışlar			0-5 puan	
	Anlamı etkilemeyen dilbilgisi yanlışları			0- 5 puan	

(Kim, 2009:134)

Bu değerlendirme yönteminde sözcük ve tümce düzeyindeki hatalardan puan kırıldığından tabandan yukarı, doğruluk dil kesiti incelemesiyle sağlandığından yukardan aşağı işlemler yapılabilir.(Kim,2009: 151)

ATA'nın çevirmen alımlarında uyguladığı sınavın eğitimde kullanımını Kuzey Karolayna Üniversitesinden Doyle, "Translation Pedagogy and Assessment: Adopting ATA's Framework for Standart Error Marking" başlıklı makalesinde göstermektedir. Doyle, ATA'nın hata belirtke çerçevesinde her hatayı numaralandırarak, öğrencileriyle paylaşmıştır. Daha sonra öğrencilerin çevirilerini değerlendirirken, hataları bu numaralarla belirtmiş, böylece öğrencilerin hangi hata türünü ne kadar sıklıkta yaptıklarını anlamalarını sağlamıştır. (Doyle, 2003)

Doyle bu hata belirtkesini görgül olarak sınıadığı, zaman kazandırdığı ve değerlendirmede tutarlılığı sağladığı için seçtiğini belirtmektedir. Belirtkeyi çeviri süreci öncesi açıklama amaçlı kullanırken çeviri süreci sonrasında değerlendirme aracı olarak kullanmıştır.

Doyle, 22 farklı hata türü belirlemiştir. Bunlar numara sırasına göre şöyledir: eksik bölüm, okunmaz metin, kaynak metnin yanlış anlaşılması, erek dile yanlış çeviri, ekleme ya da çıkarma, terimce- sözcük seçimi, dil kesiti, gereksiz serbest çeviri, gereksiz birebir çeviri, yanlış eşasılı, kararsızlık-birden fazla karşılık önerme, tutarsızlık- aynı terimin farklı çevrilmesi, belirsizlik, dilbilgisi, sözdizim, noktalama, yazım, bürünsel belirticiler ya da diğer ayıranlar, durum, sözcük biçimi, yaygın kullanım, biçem

Doyle'un hata belirtke tablosu açıklamalarıyla birlikte Ek 4A'da verilmiştir.

NAATİ'de kullanılan değerlendirme ulamları biçimlendirici değerlendirmede değişerek, ancak düzey belirleyici değerlendirmede herhangi bir değişime uğramadan çeviri eğitimde yerini almıştır. ATA değerlendirme ölçütleriye biçimlendirici/ düzey belirleyici değerlendirme ayrımı yapılmadan doğrudan çeviri eğitimine katılmıştır.

5.6. Bölüm Değerlendirmesi

Uluslararası sınavlarda, 3. Bölümde belirlediğimiz tabloya göre hangi alt-edinçlerin ön plana çıktığını belirlemek için IoL Çeviri Diploması, NAATİ, Sical ve ATA sınavları yeniden incelenmiştir.

IoL Çeviri Diploması hariç diğer sınavlar değerlendirmeyi hata analizi yöntemi üzerinden yaptığından hata bu sınavlarda odak noktası olmuştur. Hatalar türlerine göre ayrılmış, çevirmen davranışları göz ardı edilmiştir.

Çevirmen yeterliklerine ulaşmak için, sektörel değerlendirmede kullandığımız inceleme türü kullanılmıştır. Bir başka anlatımla, belirlenen hata türü üzerinden çevirmen adayından beklenenin ne olduğu sorgulanmıştır. Alınan yanıt doğrultusunda yeterlikler belirlenmiş ve daha sonra bu yeterlikler alt-edinçlere göre gruplanmıştır. Uluslararası sınavlarda alt-edinçler ve yeterlikler şöyle belirlenebilir:

Tablo 41: Uluslararası Sınavlarda Dil Edinci Yeterlikleri

	Dil edinci
IoL Çeviri Diploması	Kaynak metni tam olarak anlayabilir. Dil kesitini belirleyebilir. Akıcı bir dil kullanabilir. Sözdizim, dilbilgisi, deyimler, bağlaçlar, yazım ve noktalamaya egemendir. Tarih-ad ve çizimsel gösterimleri okuyabilir.
NAATİ	Sözcük ve deyimleri yerinde kullanabilir. Dil kesitine uygun çeviri yapabilir. Yazım ve dilbilgisini kurallarına egemendir.
ATA	Biçim, üst/alt-anlam ve yaygın kullanımlara egemendir. Yazım, noktalama, sözdizim ve dilbilgisini kurallarına egemendir.
Sical	Rahat okunur bir çeviri üretebilir.

Dil edinci kapsamında kaynak metni anlama ve akıcı bir erek metin oluşturmanın önem kazandığı görülür. Özellikle dilbilgisi ve sözdizim neredeyse tüm sınavlarda ele alınmıştır.

Uluslararası sınavların yalnızca 2 tanesinde metin edinci saptanmıştır. Bunun nedeni IoL Çeviri Diploması dışındaki sınavların hata analizi üzerinden hareket etmesi olabilir.

Genellikle tümce düzeyinde değerlendirme yapıldığından metni bir bütün olarak görmek güç olabilir. Metne ancak kritik hatalar gibi tüm metnin anlamını etkileyen bir hata türü olursa dönülmektedir. Bu dönüş bile metni bir bütün olarak ele almaktan uzaktır. Başka bir deyişle, salt tümcesel anlam açısından yaklaşılmakta olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 42: Uluslararası Sınavlarda Metin Edinci Yeterlikleri

	Metin edinci
IoL Çeviri Diploması	Tutarlı bir metin üretebilir. Gerektiğinde kaynak metindeki bilgileri erek metinde düzenleyebilir.
Sical	Erek metin normlarına göre bir metin üretebilir.

Hataya dayalı yöntemler silme ve eklemeyi de birer hata türü olarak görmektedir. Oysa bunlar çevirmenin başvurabileceği çeviri stratejilerinden kimileridir. İnceleme konusu olan uluslararası sınavlar yalnızca ekleme ve çıkarmaya odaklanmıştır, yeterlikler yazılırken daha üst bir bakış açısı sergilenmiştir.

Tablo 43: Uluslararası Sınavlarda Çeviri Bilgisi Edinci Yeterlikleri

	Çeviri Bilgisi
IoL Çeviri Diploması	Uygun çeviri stratejisini seçebilir.
NAATİ	Uygun çeviri stratejisini seçebilir.
ATA	Uygun çeviri stratejisini seçebilir.

Konu edinci NAATİ sınavı için farklılık göstermektedir çünkü bu sınav sisteminde tek bir sınav yapılmaz, 4 farklı düzeyde sınav vardır ve bunlardan yalnızca ileri düzey olan uzmanlık bilgisi gerektirir. Avustralya standardını yansıtan Mütercim Tercüman sınavında uzmanlık gerektirmeyen metinlerin çevirisi söz konusu olduğundan aşağıdaki tabloda NAATİ yer almamaktadır.

Tablo 44: Uluslararası Sınavlarda Konu Edinci Yeterlikleri

	Konu edinci
IoL Çeviri Diploması	Yarı uzmanlık gerektiren bir metni çevirebilir. Terminolojiyi kullanabilir.
ATA	Terminolojiyi kullanabilir.
Sical	Konu alanına uygun terimce seçebilir.

Çeviri Hizmeti Sağlama edincinin saptandığı tek sınav IoL Çeviri Diplomasıdır çünkü bu sınav hata analizi yöntemi yerine yeterliklere odaklanmıştır. Bu nedenle çevirmen adayının yapabilecekleri ilgili başlıklara göre sıralanmıştır. Bu sıralama incelendiğinde aşağıdaki yeterlikten yola çıkılarak Çeviri Hizmeti Sağlama edincinin değerlendirildiği düşünülmüştür: İşlev, hedef kitle ve amaca göre çeviriyi biçimlendirebilir.

İnceleme sonucunda tüm sınavların **dil edincinin** üzerinde durduğu gözlemlenmiştir.

Daha sonra **konu edinci** ve **çeviri bilgisi** uluslararası sınavlarda en çok değerlendirilen ölçütler olmuştur. Ancak, çeviri bilgisi edinci kuramsal bilgi ve çeviriye ilişkin bilgiden çok, ekleme ve çıkarma stratejilerinin nedensiz uygulanmaması biçiminde görülmüştür. Bu da sınavlarda hala kaynak metnin kutsallığının korunduğu yönünde bir çıkarım yapmaya neden olmuştur.

IoL dışındaki uluslararası sınavlarda hata analizi yönteminin kullanılması sonucu tümce üstü değerlendirmeye neredeyse hiç rastlanmamıştır.

Bu nedenle dil edinci ve konu edincinin ağırlıklı olarak sınavlarda yer alan edinçler olduğu söylenebilir. 3. Bölümün sonunda belirlediğimiz çeviri alt-edinçlerden stratejik edinç, teknolojik edinç, ekin edinci, araştırma edinci ve ruhsal-fizyolojik öğeyle ilgili herhangi bir bulguya incelememiz sırasında rastlanmamıştır.

6. ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Çeviribilimde ölçme ve değerlendirme yöntemlerini araştırmadan önce ölçme ve değerlendirmeyi tanımlayalım. Ölçme, bir niteliğin (özelliğin) gözlenip, gözlem sonuçlarının sembolle ya da sayıyla ifade edilmesidir. (Turgut,1990). Ölçme işleminden önce ölçülecek özellikler (nitelikler) tanımlanır. Daha sonra, ölçülecek niteliğe uygun araç seçilir ya da hazırlanır. Ve son olarak ölçülecek nitelik ve araç eşleştirilerek, sayı ya da başka bir sembolle anlatılır.

Çeviri alanında ölçme, belirli bir bilgi alanında öğrencinin edinc derecesinin nicel olarak gösterilmesini sağlayan süreçtir. Ölçmek için bir ölçme aracı gereklidir. Bu ölçme aracı yardımıyla öğrencinin edinci ölçülmeye çalışılır. (Goff-Kfourı, 2004:3)

Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin alan derslerinde amaç öğrenciye çeviri edinci kazandırmaktır. Bu nedenle her ders çeviri edincinin edinilmesinde eksik bilgileri tamamlamayı, yapılandırılmamış bilgileri düzenleyerek hayata geçirmeyi hedefler. Ancak çeviri edinci masanın boyu, sınıftaki öğrenci sayısı gibi doğrudan gözlemlenebilir bir özellik değildir ve ölçülmesi dolaylı yoldan olur. Çeviri eğitiminde temel amaç, bireye istendik davranışlar kazandırmaktır; bu doğrultuda öğrenciler bilgi edindikçe davranışlarını değiştirir ve davranışlardaki bu değişikliği ancak dolaylı yoldan ölçebiliriz.

Çeviri edincini ölçmek için üründen yola çıkılabileceği gibi, süreç de incelenebilir. Çeviri sürecine ilişkin sözlü bilgi elde edilen yöntemler, sesli düşünce tutanakları, geriye dönük raporlar, anketler, mülakat ve bütünleşik sorun ve karar raporlarıdır. Günümüzde ayrıca EEG, MRT, PET gibi bilişsel devinimlerin kaydedildiği ölçme yöntemleri de kullanılmaktadır. Bu tür yöntemler problem çözmede beynin hangi bölgelerinin etkin olduğu konusunda bilgiler vermektedir ancak gerçek çeviri ortamından uzak ölçümlerdir. (Göpferich, 220b: 170-173)

Son zamanlarda görüldüğü gibi ölçümlerde nesnelliğe ulaşmak için çeviri ürün ve süreç bir bütün olarak ele alınabilir, başka bir deyişle ürün ve süreç incelemesi sonuçlarıyla bireşime ulaşılan “çeşitleme” yöntemi yeğlenebilir.

Değerlendirme, ölçme sonuçlarının bir ölçütle karşılaştırılarak değer yargısına varılma sürecidir. (Turgut 1992, aktaran Pegem Akademi, 2009) Değerlendirme sürecinin başlaması için önce bir ölçüm sonucuna gereksinim vardır. Ölçme sonucunu değerlendirebilmek için uygun bir ölçüt gereklidir. Ölçme sonucu

ölçüt ile karşılaştırılarak karara ulaşılır. Örneğin “Ayşe sınavdan 70 puan aldı” tümcesi bir ölçme sonucunu göstermektedir. “Sınavdan başarılı olabilmek için 60 puan almak gereklidir” tümcesi ölçütü gösterir. “Ayşe 70 puan aldığı için bu sınavdan başarılı oldu” tümcesi değerlendirme kararını bildirir.

6.1. Çeviri Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirmenin İşlevleri

Birçok eğitmen ölçme ve değerlendirmenin önemini farkında olsa bile, bu süreçleri daha verimli hale getirebilmek için gereken donanımdan yoksundurlar. (Haiyan,2006:2)

Notre Dame Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünden Goff-Kfourı'nın belirttiği gibi, sınav hazırlama ciddiye alınması gereken bir süreçtir. Eğitmenlerin sorumlu oldukları ders için uygun değerlendirme türünü seçmeleri hem öğrenci başarısı hem de bölüm başarısında büyük rol oynamaktadır. (Goff-Kfourı, 2004)

Eğitmenlerin uygun değerlendirme türünü seçebilmesi için önce var olan değerlendirme türlerini ve sınav hazırlama stratejilerini dikkate almaları gerekmektedir çünkü iyi bir çevirmen olmak öğrencilerin çeviri edinçlerini uygun biçimde ölçmek ya da çeviri eğitiminde çok başarılı olmak anlamına gelmemektedir. Benzer biçimde, birçok profesyonelin üniversitede ders verme söz konusu olunca çekince duyması bir açıdan pedagojik bilgi eksikliğine bağlanabilir.

Eğitimde ölçme ve değerlendirme süreçlerine ilişkin bilgi eksikliği, çeviri eğitimini etkiler; başka bir deyişle süreçleri iyi yönetememe nedeniyle elde edilen kötü sonuçlar iyi bir eğitimi gölgede bırakabilir. (Haiyan,2006:2)

Goff-Kfourı, eğitmen tarafından gerçekleştirilen değerlendirmenin yalnızca eğitmen-öğrenci ilişkisini değil, aynı zamanda bölümün kalitesini de etkilediğini savunur. Çeviri derslerinden elde edilen sınav sonuçlarına dayanarak çeviri bölümü öğrencilerinin performansları, eğitmen başarısı ve müfredatın uygunluğuna ilişkin yorum yapılabilir. Mezun öğrencileri işe alan kurumlar beklentilerini karşılamalarına göre öğrencilerin çeviri kalitelerini değerlendirebilir. Mezunlarının çoğunluğu nitelikli çeviri üreten çeviri bölümleri daha çok tercih edilir. Özetle kaliteli değerlendirme

sınavları hazırlayarak öğrencilerden kaliteli çeviriler bekleyen eğitimci bölümün ve mesleğin standartlarını yukarıya taşımış olur. (Goff-Kfourı, 2004:2)

Değerlendirmenin tek işlevi not vermek değildir. Değerlendirme dizgesinin ölçmeden önce açıklayıcı bir işlevi olması gerektiğine inanan Gouadec, kendi yönteminde değerlendirme parametrelerini pedagojik, profesyonel ve araştırma gerekliliklerine yanıt verecek biçimde geliştirmiştir.

Pedagojik gereklilikler iş dünyasında olabileceği gibi üniversitedeki çeviri değerlendirmelerini de kapsar. Her değerlendirmenin bir işlevi vardır ve değerlendirme sonucunda çevirmen hatalarını anlamalı ve hatalarının etkisini doğru olarak belirleyebilmelidir. (Gouadec,1981:100)

Profesyonel gereklilikler, işe alınma ya da yükselmeyi sağlayıcı bir rol oynar. Bu nedenle değerlendirilenin brüt bir sonuç değil de bir potansiyel olduğu unutulmamalıdır. (Gouadec,1981:101)

Araştırma gerekliliklerinde, her hata çeviri sürecindeki bir eksikliği gösterir; bu nedenle hata incelemesi, süreci daha iyi anlamamızı sağlar.

Değerlendirmenin doğru olabilmesi için, Gouadec dört ögeli bir çerçeve belirler:

1. Değerlendirme gözden geçirmeyle karıştırılmamalıdır.
2. Değerlendirme çevirmenlerin değil, çeviri ürünün değerlendirilmesini kapsar.
3. Değerlendirme, değerlendirenin kararlarıyla sınırlıdır.
4. Her tür değerlendirme, çevirmene dayatılan sınırlamalar çerçevesinde gerçekleştirilir. (zaman sınırlaması, çevrilecek metnin zorluğu, vb...) (Gouadec,1981:102-103)

Sınırlılıkları belirledikten sonra Gouadec, değerlendirme amaçlarını tanımlar⁶; öne çıkan amaçlar şunlardır: Parametreler her hatanın incelenmesi ve eksiklerin açıklanmasını sağlamalıdır. Her türlü hesaplama nesnel bir biçimde yapılmalıdır.

Yukarıdaki bilgilere dayanarak, Mütercim Tercümanlık Bölümleri için ölçme ve değerlendirmenin işlevi şöyle düşünülebilir:

- Öğrencilerin ders kazanımlarını edinme düzeyine ilişkin bilgi verir
- Çeviri edincinin ediniminde eksik dayanak bilgileri belirleyerek önlem alınmasını sağlar.
- Öğretim yönteminin etkinliğini, olumlu ya da olumsuz yönlerini ortaya çıkartır.
- Bölümün başarısına ilişkin bilgi verir.

Cenevre Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü eğitmenlerinden Lee-Jahnke eğitime başlamadan önce öğrencilerin değerlendirme konusunda bilinçlendirilmesini önermektedir, çünkü değerlendirme her tür öğrenme süreci için önemli bir araçtır. Öğrenilen yeni bilgi önce farklılaşmadan durur. Daha sonra, alıştırmaya aracılığıyla bilgiler anlam kazanır. Hatalar, öğrencinin önceden oluşturduğu bu kavramı düzeltmesi için eleştirel bilgi niteliği taşır. Hataları inceleyerek eğitmen, öğrencilerin gösterimlerini ve yanlışın hangi noktalarda olduğunu belirleyebilir ve güçlüğün kaynağını ayırt edebilir. (Lee-Jahnke,2001:260)

Araştırmacıya göre öğrencileri değerlendirmeye karşı bilinçlendirmenin yolu yapıcı eleştirilerden geçer. Ancak eleştirilerin yapılabilmesi için güven ortamının oluşturulması gereklidir. Lee-Jahnke, her bir eleştirinin iyileşme yolunda atılmış bir adım olduğunu savunmaktadır. (Lee-Jahnke,2001:261)

⁶ Sical üzerine yapılan araştırmaların devamı olarak Gouadec, 675 hata türünü kapsayan bir değerlendirme yöntemi geliştirmiştir. Gouadec'in pozitif değerlendirme olarak adlandırdığı ve parametrelerden oluşan bu yöntemin diğerlerinden farkı, her bir hatanın metin içindeki etkisini ölçmeye önem vermesi ve ölçüm sırasında değerlendirenin öznel bakışını engellemek için göreceli hesaplamalara başvurusudur. Parametreler, her hataya bir kod verilmesini ve her hata için kırılacak puanı hesaplamayı sağlar. (Martinez-Melis,2001:93) Larose, Gouadec'in önerdiği bu yöntemi gerçekçi bulmaz ve bunu uygulamak isteyenlerin birçok ölçüt içinde kaybolacağını düşünür. (Larose, 1994:366)

6.2. Çeviri Eğitiminde Hedefler ve Çıktılar

Üniversite düzeyindeki çeviri eğitimi herhangi bir kurumdaki çeviri eğitiminden farklı olmalıdır. Nasıl dil eğitimi ve çeviri eğitimini birbirinden ayırmak gerekiyorsa, çevirmen yetiştirme amaçlı eğitimlerle çeviri eğitim-öğretimi arasında da ayırım yapmak gereklidir. Çevirmen yetiştirme amaçlı eğitimler birikimsel bilgi edinmeye yöneliktir. Adaylar önceden kestirilebilen sorunlarla başa çıkabilmek için formüller uygulayarak sonuca ulaşmayı öğrenirler. Bir başka deyişle, bu tür bir eğitimde uzun vadeli ve kısa vadeli amaçlar neredeyse aynıdır.

Oysa üniversitede çeviri eğitim-öğretimi söz konusu olduğunda adayların bilişsel yetilerini, zekalarını, davranışlarını, vb. geliştirme gibi uzun vadeli amaçlar ön plana çıkar. Bu tür bir eğitim-öğretimde adaylar bilgiyi yeni karşılaşılan sorunları çözmek ve başka bilgilere ulaşmak için kullanırlar. (Tan,2008:595-605)

Aston Üniversitesinden Adab'a göre üniversite düzeyindeki çeviri eğitimi öğrenciyi çeviri etkinliğine özgü güçlüklerle karşı bilinçlendirmelidir. Eğitim öğretim problemleri bulma, doğasını belirleme ve bunlara açıklanabilir doğru çözümler getirme becerisini geliştirmelidir. (Adab,1998:130)

Artois Üniversitesinden Ballard'a göre üniversite eğitiminin amacı nesne üzerinde düşünmeyi sağlamaktır. Üniversite düzeyinde çeviri eğitimi söz konusu olduğunda nesne oldukça çoktur: çeviri, çevirinin gerçekleşmesi ve edime geçme amacıyla incelenmesi örnek olarak verilebilir. (Ballard,2005:52)

1998'de çevirmen eğitiminde kaliteyi artırma amaçlı düzenlenen POSI toplantısında farklı ülkelerin farklı çeviri eğitimi anlayışları olduğu açıkça ortaya konulmuştur. (Gonzalez Davies,2004:70) Örneğin İngilizce konuşulan ülkelerde çeviri programları büyük çoğunlukla lisansüstü düzeyde karşımıza çıkarken diğer ülkelerde lisans ve lisansüstü programlarla karşılaşılabılır. (Gonzalez Davies,2004:70)

Çeviri eğitiminin lisans, lisansüstü ya da her 2 düzeyde de verilmesi hedeflerde farklılık yaratır. Benzer biçimde farklı gereksinimler farklı program içeriklerini gerektirebilir. Örneğin kimi üniversitelerde lisansüstü eğitim kuramsal bilgi üzerine yoğunlaşırken, diğerlerinde belli bir alanda uzmanlığın yolunu açmaktadır.

Lisansüstü eğitimde sınıflar türdeş bir kitle değildir, her biri farklı alandan gelmiş bu öğrencilere hangi becerilerin ne kadar kazandırılacağı sorulması gereken sorulardandır. Mütercim Tercümanlık alanından mezun öğrenciler araştırma becerileri ve çeviri stratejilerinin uygulanması gibi bilişsel beceriler geliştirmişken, çeviri alanında yüksek lisansa başvurmuş ama Mütercim Tercümanlık Bölümlerinden mezun olmayan öğrenciler bu becerilerden yoksundurlar. Mütercim Tercümanlık mezunu öğrencilerse terim ve alan bilgisine egemendirler ancak, gerçek hayatta çeviri yapan bir çevirmenin kazanmış olduğu esnekliğe henüz kavuşmamışlardır. (Gonzalez Davies,2004:71) Bu tür farklı girdiler hedeflere ulaşmada büyük rol oynar.

Gonzalez Davies lisansüstü eğitim için hedefleri şöyle belirlemiştir:

- Uzmanlaşma ve bilgi yönetimi
- Becerilerde ilerleme
- Farklı beklenti ve standarttaki şirket ve müşterilerden oluşan piyasaya uyum sağlama (Gonzalez Davies,78)

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümünde lisans ve lisansüstü eğitim hedefleri şöyle belirtilmiştir:

“Bölümümüz bünyesinde Anabilim Dalları kendi özel eğitim hedeflerini belirlerken, ortak bir anlayış ve amaçta da buluşmaktadır.Bölümümüz lisans düzeyinde öğrencilerine üç Anabilim Dalının olanaklarıyla geniş ufuklu ve çok dilli bir eğitim vermeyi hedeflemektedir; özellikle yüksek lisans alanında ise farklı alanlarda lisans eğitimi almış ve çeviri deneyimi bulunan kişilerin gelişimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Yüksek lisans ve doktora programlarının temel amaçlarından biri de kuşkusuz araştırmacı ve akademisyen yetiştirmektir.” (Çeviribilim Bölümü web sitesi)

Gonzalez Davies’in altını çizdiği türdeş olmayan kitle İ.Ü’nin lisansüstü amaçlarında açıkça belirtilmiştir. Ayrıca farklı anabilim dallarından gelen öğrencilere çok dilli bir eğitim olanağı sunulması farklı beklenti ve standarttaki şirket ve müşterilerden oluşan piyasaya uyum sağlamaya yardımcı olabilir.

Lisans düzeyinde eğitim söz konusu olduğunda pedagojik teknikler yaş, olgunluk, deneyim, eğitim geçmişi, beklentiler ve çeviriye ilişkin benimsenmiş mitler gibi değişkenleri hesaba katmayı öngörür. (Gonzalez Davies,2005:69)

Bunların dışında hedeflerin oluşturulmasında mesleki standartlar, toplumsal gereksinimler, kurumun politikası ve sınırlılıklarıyla öğrenci profili rol oynar.

Mesleki standartlar uzman çevirmenin yapması gerekenler olarak tanımlanabilir. Çeviri mesleğinin koşullarını iyileştirmek amacıyla Türkiyede önemli bir çalışmaya imza atılmış ve 2012'de çevirmenlerin çalışma koşullarını belirleyen Ulusal Meslek Standartları resmi gazetede yayımlanmıştır.

Eğitim hedeflerini belirlemede başka bir tür veri de Türkiye ve diğer ülkelerde çevirmen arayan iş ilanlarıyla Avrupada çok sayıda çevirmen istihdam eden Avrupa Birliği kurumlarının koşulları incelendiğinde elde edilebilir. Hedefler böyle belirlendiğinde çoğunlukla Mütercim Tercümanlık Bölümlerine getirilen eğitimin piyasa gereksinimlerini karşılamadığı yönündeki eleştiriler engellenmiş olur.

Değerlendirme, eğitim sürecinin çıktıları üzerine kurulur. Buna bağlı olarak, sağlıklı bir değerlendirme için önce eğitim çıktılarının açıkça belirlenmiş olması gereklidir. Eğitim çıktıları öğrencinin ders sonunda yapabileceklerini gösterir, bu nedenle iyi bir planlama gerektirir. Eğitim çıktılarının ve hedeflerinin belirlenmesinde birçok etmen rol oynar; bunlardan en önemlileri eğitimin hangi düzeyde ve nerede verileceğidir.

Gonzalez Davies, tüm üniversitelerin eğitim hedeflerinin Vic Üniversitesinin Mütercim Tercümanlık Bölümünün (Facultat de Ciències Humanes, Traduccio i Documentacio) eğitim hedeflerine benzediğini öne sürer. Çeviri eğitiminin lisans düzeyindeki amaçları şöyle belirlenmiştir:

- En az 2 yabancı dilde, rekabetçi piyasanın birer parçası olarak yüksek zihinsel, uzmanlık ve teknik becerilerle donanmış yazılı ve sözlü çevirmenler yetiştirmek
- Yayın sektörü için ana dilde editör ve düzeltmenler yetiştirmek
- Mezunlara gazetecilik, radyo-sinema-televizyon, halkla ilişkiler, turizm ve şirketlerde uluslararası ilişkiler pozisyonlarında çalışabilmeleri için gerekli altyapıyı sağlamak
- Öğrencileri yabancı dil ve anadil eğitimine hazırlamak
- Öğrencileri lisansüstü çalışmalar ve araştırma için hazırlamak (Gonzalez Davies,2004:72)

Bu amaçlar şu noktaları ön plana çıkartır:

1. Var olan araç ve kaynakların tanınması
2. Farklı alanlara girişle birlikte esnekliğin sağlanması
3. Diğer dil çiftlerine uygulanabilecek beceriler kazanılması (strateji seçimi, ekin sel kullanımların farkına varılması)
4. Çeviriyi düşünsel bir etkinlik biçiminde görerek bilgiyi sürekli güncel tutma (Gonzalez Davies,2004:72)

Caen niversitesinden Durieux, eğitimde çevirinin farklı alanlarda farklı amaçlarla yer aldığını savunur. Yabancı dil öğretmek, yabancı dil ğretmeni yetiştirmek, çevirmen yetiştirmek ve eviri eğitmeni yetiştirme alanlarında eviri kavramına yüklenen işlevler birbirlerinden farklıdır. Dil öğretmek ve dil eğitmeni yetiştirmek alanlarında eviri diller arası aktarım olarak görülürken, çevirmen yetiştirmede iletişimsel yönü üzerinde durulur. (Durieux, 2005)

Yazıcı'ya göre “eviri eğitimi eviri sürecinin öncesinden başlayarak bir sürü karmaşık bilişsel işlemi sistemli ve tutarlı bir biçimde düzenleme becerisini kazandırmayı hedefler.” (Yazıcı, 2012:18)

İstanbul Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümündeki ıktılar, “bilgi”, “beceri” ve “tutum, davranış ve mesleki yeterlikler” başlıkları altında belirtilmiştir. Aşağıdaki tablo Fransızca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık lisans programları için eğitim çıktılarını göstermektedir:

Tablo 45: İ.Ü. Fransızca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık Lisans Eğitim Çıktıları

* Bilgi - Çeviribilim alanında güncel Türkçe ve Fransızca ders kitapları, uygulama araç-gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuram ve uygulama bilgileri. - Çeviribilim alanıyla ilgili temel kavram ve kuramları özümseme, tartışma ve bu bilgileri çeviri işlemlerinde uygulayacak veya sorgulayacak düzeyde bilgi edinme. - Dil edinci ve çeviri edinci arasındaki ayrımın bilgisi. - Çeviride araştırma yöntemleri bilgisi. - Bilgi teknolojilerini çeviri amaçlı kullanabilmeye yönelik bilgi. - Çeviribilim öğrencisi için gerekli olduğu düşünülen diğer disiplinlere ait temel bilgiler. * Beceri Uzmanlık alanına yönelik çeviri edinci kazanma. - Kuramsal bilginin çeviri işlemleriyle bağlantısını kurma refleksini geliştirme. - Kuramsal bilgiyi kullanarak çeviri amaçlı soyutlama yapabilme. - Söz konusu soyutlama becerisini kullanarak çeviri işlemlerinde uygun akıl yürütme becerisi. - Metin türü ve bağlama uygun çeviri kararları için en uygun ve güvenilir başvuru kaynaklarını seçme, bu kaynaklara en kısa zamanda ulaşabilme. - Bilgi teknolojilerini çeviri amaçlı kullanabilme. - Çeviribilim alanında edindiği temel düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak, çeviri sorunlarını saptayabilme, çözümleyebilme ve gerekçelendirilebilir çeviri çözümleri önerebilme. * Tutum, Davranış ve Mesleki Yetkinlikler - Çeviride uzmanlık alanıyla ilgili, bilgi ve beceri düzeyine uygun ileri düzeydeki bir çeviri çalışmasını bağımsız olarak yürütebilme. - Çeviri aşamasında karşılaşılan ve öngörülemez karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilme. - Her türlü olasılığı göz önünde bulundurup duruma en uygun iletişimi sağlayacak kararı bireysel olarak verebilme. - Alanı ve diğer alanlarla ilgili yaşam boyu öğrenme bilinci kazanmış olma, bu bilinçle öğrenme gereksinimlerini belirleyebilme ve bu gereksinimleri karşılayabilme. - Öğrenimini aynı alanda veya bir başka alanda bir ileri eğitim düzeyine yönlendirebilme. - Uzmanlık ve özel alan metinleri çevirisi için gerekli bilgiyi en kısa ve en doğru biçimde öğrenme yetkinliği. - Diğer profesyonel çevirmenlerle iletişim kurma ve sürdürme, bilgi alverişiinde bulunma. - Toplumsal sorumlulukla ilgili çeviri projelerinde yer alma - Alan dili dışındaki bir başka yabancı dili en az Avrupa Dil Portföyü B 1 Genel Düzeyinde kullanarak alanındaki bilgileri izleyebilme ve meslektaşlarıyla iletişim kurabilme. - En az Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansı İleri Düzeyinde alanıyla ilgili bilgisayar yazılımlarını, bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilme. - Alanıyla ilgili temel başvuru kaynaklarını kullanırken toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerleri gözetme. - İletişim hakkının, tüm kültürler ve bireyler çerçevesinde evrensel olduğu bilinciyle davranma. - Meslek hakları konusunda gereken bilinç ve duyarlılık düzeyine ulaşma. -Ortak girişim ve projelerin toplumsal işlevi ve evrensel değerlere katkısını göz önünde bulundurarak hareket etme.
--

(İstanbul Üniversitesi Eyybis Bilgilendirme Sayfası)

Çeviri eğitiminde hedefler farklı gereksinimlere göre belirlendiği için tek bir çeviri eğitimi modelinden söz edilemez. Ancak çeviri eğitiminde bütünleşme yolunda kurulan CIUTI (Üniversite Düzeyinde Çeviri Eğitimi Sunan Kurumların Uluslararası

Daimi Konferansı)⁷ nitelikli çevirmen yetiştirebilmek için çeviri eğitiminde olması gerekli öğeleri belirlemiştir:

- “ Akademik bir çeviri eğitimi programı, öğrencilere yazılı bir metni çözümleyerek metnin işlevi ve erek kültürün beklentileri uyarınca erek dile aktarmasını öğretir. Program süresince öğrenci farklı metin türleri üzerinde çalışarak çevirinin temel unsur ve tekniklerini öğrenir.
- Başarılı çeviri eğitimi programları öğrencilere ana dillerinde ve çeviride kullanacakları dillerde yetkinlik kazandırır. Bunun yanı sıra öğrenciler ekinlerarası iletişimde de yetkinlik kazanmalı ve çeviriye kuramsal bir bakış da kazanmalıdır.
- Çeviri programları çevirinin farklı model ve yöntemlerini öğretmeli, ayrıca öğrencilere çeviri teknolojileri konusunda bilgi vermelidir.
- Öğrenciler sosyal beceriler ve iletişim becerileri de kazanmalı, profesyonel dünyanın gereklerinden olan ekip çalışması yürütebilme becerisi gibi özelliklere de sahip olmalıdır.” (Tahir Gürçağlar, 93-94)

İstanbul Üniversitesinin çıktıları CIUTI'nin belirlediği hedefler göz önünde tutularak incelendiğinde çeviri teknolojileri, sosyal ve iletişim beceri kazandırma çıktıları benzerlik göstermektedir. Ancak İstanbul Üniversitesi, yabancı dile değinmesine rağmen anadildeki yeterliklerinden söz etmemiştir. Yine, bilgi bölümünde ekin bilgisi ve metin bilgisi yer almamaktadır. Oysa ders programları incelendiğinde bu hedefleri kazandırmaya yönelik dersler olduğu görülür. Örneğin Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Çeviri Amaçlı Dil Edinci, Fransız Yazını ve Uygarlığı dersleri

Ortak bir çatı altında hareket etmelerine rağmen Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünün hazırladığı mezun çıktıları diğer iki bölümünkinden farklıdır. Bir önceki paragrafta söz edilen eksiklikler Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünün hazırladığı mezun çıktılarında giderilmiştir ancak bu çıktılar diğer bölümlerinki kadar kapsamlı değildir. Aşağıda Almanca Mütercim Tercümanlık lisans programı için belirlenen eğitim çıktıları gösterilmektedir.

⁷ CIUTI'nin üyeleri arasında Türkiyeden herhangi bir üniversite bulunmamaktadır.

Tablo 46: İ.Ü. Almanca Müt.Ter.Mezun Çıktıları

* <u>Bilgi</u>
İki farklı kültürü kuşatan katmanlara yönelik kültür edinci kazandırmayı amaçlayan eğitimde, öğrencilerin sorumluluk üstlenmekten kaçınmayan ve verdikleri kararların ardında durabilen kültür uzmanı olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.
* <u>Beceri</u>
Kültür edinci (güncel olayların ve kendilerini geliştirmeleri için gerekli olan kültürel etkinliklerin izlenmesi) Çeviri amaçlı metin alımlama edinci Çeviri amaçlı metin oluşturma edinci Çeviri amaçlı uzmanlık kültürü edinci Yaşadıkları çevreye karşı duyarlılık edinci
* <u>Tutum, Davranış ve Mesleki Yetkinlikler</u>
Öğrencilerimiz, gerekli koşulları yerine getirdiklerinde Erasmus Değişim Programıyla Almanya ve Avusturya da anabilim dalımıza muadil akademik çeviri programlarına devam edebilmekte ve Alman Akademik Değişim Programından (DAAD) alacakları burslarla yurtdışına gidebilmektedir. Mezunlarımıza ilk dört yarıyılta kaynak ve erek kültürlerde metin oluşturmak için temel bir eğitim verilmekte ve 5. yarıyıldan sonra modüler eğitime geçilmektedir. Bu eğitim zorunlu seçmeli olup sözlü ya da yazılı alanı kapsar ve öğrencilerin seçtikleri bu alana koşut hukuk ya da iktisat uzmanlık alanlarında çeviri dersiyle devam eder. Öğrencilerimiz 5.yarıyıldan sonra yaz tatilinde staj yapmak zorundadırlar. Böylece gerçek iş yaşamını da yaşayarak öğrenmiş olurlar ve eğitimde aldıkları bilgileri yaşama taşıma olanağını yakalarlar. Mezunlarımız kendi performanslarına koşut, kültür uzmanı olarak, anadillerinde ve Almanca dilinde sözlü ya da yazılı metin oluşturmaları ve bu bağlamda organize yapmaları gereken bütün işlerde istihdam edilebilirler. Anabilim Dalımızda ikinci yabancı dilde de eğitim verilmektedir, bu nedenle İngilizce diline de hakim olmaları beklenmektedir.

(İstanbul Üniversitesi Eyybis Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Web sayfası)

6.3. Değerlendirme ve Eğitim Yöntemi

Adab'a göre üniversitelerde yapılan çeviri değerlendirmesinde 3 anahtar kavram vardır: Çeviri dersinin hedefi, öğretme yöntemi ve öğrenme ilkeleri. Bu 3 kavram kullanılacak değerlendirme türünü belirler. (Adab,1998:127)

Bir önceki bölümde çeviri değerlendirmesinde anahtar kavramlardan ders hedef ve çıktılarını inceledik. Bu bölümde öğrenme ilkeleri ve öğretim yöntemlerinin üzerinde duracağız.

Çıktıların yanı sıra Yazıcı, çeviri eğitimi için öğrenme ilkelerini şöyle belirler:

1. Dilsel farkındalık kazanmak: Dilbilgisi ve sözcük bilgisiyle yakından ilgili olup, dil kullanım bilgisini de içerir. Bu amaca ulaşmak için araştırmacı, dilbilgisinden bağımsız, dil kullanımına yönelik dil alıştırmalarının, açıklama ve eşdizimlilik üzerinde durularak yapılmasını önerir.

2. Toplumsal-ekinsel bağlam hakkında farkındalık: Dil kullanımını farklı bağlam ve durumlarda ele alarak, söylem çözümlemesi ışığında öğrenciye değişkenleri göstermeyi hedefler. Yazıcı, çeviri yönergesinde durum bağlamı vererek öğrencilerden ekine özgü değiştirim yapmalarını beklemektedir. Böylelikle öğrenciler yönerge çerçevesinde aldıkları kararları sorgulayabilirler.

3. İletişim becerileri geliştirmek: Çeviri görevinin amacı, işverenin talepleriyle birlikte alıcının beklentilerini hesaba katarak erek ve kaynak ekin arasında iletişimi sağlamaktır. Burada çeviri görevinin gerçek hayattaki durumları yansıtması önerilir.

4. Problem çözme becerileri geliştirmek: Hatadan kaçınma stratejisi yerine problem çözme becerisi geliştirmek, çevirmenlerin gerçek hayatta karşılaştıkları hatalı metinlerle baş etmenin bir yoludur.

5. Alana özgü araştırma becerileri geliştirmek: Özel alan bilgisinin yalnızca doğruluk değil aynı zamanda çeviri kalitesini de etkilediğini öğrenciye göstermeye amaçlar. Araştırmacı, öğrencilere araştırma ve bilgiye ulaşma becerilerinin öğretilmesini önerir.

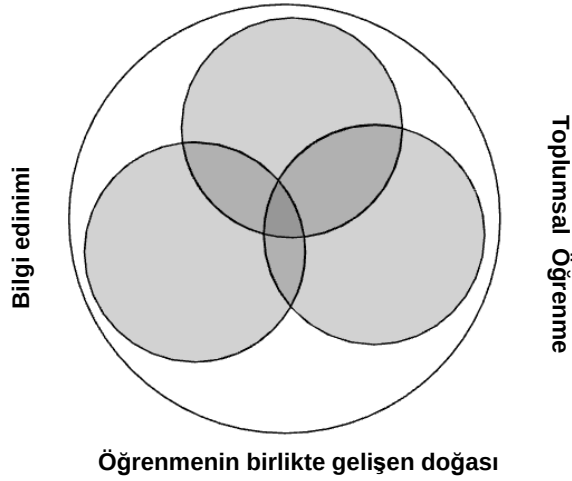
6. Eleştirel düşünce geliştirme becerisi: Öğrenci kararlarını kuramsal bilgiyle bağıntılar kurarak sorgular. Kararlarının tüm sorumluluğunu üstlenir. (Yazıcı,2010:70-71)

Öğrenme ilkelerini bilişsel açıdan ele alan başka bir araştırmacı da Mainz Johannes Gutenberg Üniversitesinden Kiraly'dir. Kiraly'e göre çeviri edinci 2 şekilde, özgün çeviri işini işbirliğiyle tamamlayarak ve özgün çeviri işi üzerinde çalışan çevirmenleri gözlemleyerek gelişir. (Kiraly,2005:1101)

Araştırmacı çeviriyi duruma özgü bilişsel bir etkinlik olarak görür. Başka bir deyişle çeviri işi belirli toplumsal ve fiziksel ortamda, çevirmenin diğer eyleyenlerle birlikte ekinsel, teknik ve dilsel araç ve kaynakları kullanarak yeni bir durumu metne dönüştürmek amacıyla çalışması biçiminde gerçekleşir. Bu bakış açısı uyarınca

Kiraly çevirmen edincini geliştirmek amacıyla öğrenme tekniklerini inceler ve aşağıdaki şekille öğrenmenin çok boyutlu bir bilişsel etkinlik olduğunu ortaya koyar.

şekil 12: Proje Bazlı Eğitimde Öğrenme İlkeleri
Yansıtıcı (Toplumsal) Bilişsel Süreç

(Kiraly,2005:1106)

Bu öğrenme tekniklerini çeviri sınıfında gerçekleştirdiği özgün çeviri işi bağlamında açıklar. Kiraly eğitim ortamında gerçek çeviri projelerine katılımın çevirmen edincini artırdığı hipotezinden yola çıkarak, 2004-2005 eğitim yılında ileri düzeydeki çeviri öğrencileriyle bir alt yazı çeviri işine girmiştir.

Eğitmen ve öğrenciler daha önce alt-yazı çevirisi yapmamışlardır. Bu nedenle çeviride kullanılacak çeviri programını bir uzman yönetiminde öğrenmişlerdir. 90 dakikalık 2 ders sonunda filmin kareleri öğrenci çiftlerine dağıtılmıştır. 16 haftada işi bitirmek üzere işverenle sözleşmişlerdir.

Bu ilk adım öğrenmenin de ilk basamağı olan **edinimi** göstermektedir. Öğrenciler alt-yazı çevirisinin ana hatlarını ve gerekli teknik donanım bilgisini edinmişlerdir. Uzmanla etkileşime girerek **toplumsal yapılandırmacı öğrenme** gerçekleştirmişlerdir. Öğrenciler bireysel olarak da çeviri işi üzerinde düşünmüşlerdir. Problemlerle karşılaştıklarında uzmana danışma gereği duymak yerine sorunu kendileri halletmişlerdir. Bu da özerk çalışma becerilerinin geliştiğine dair bir bulgudur.

Yıl sonu yaklaştığında çeviri metnin müşteri bilgisayarında düzgün görüntülenmediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca işveren alt-yazıların anlaştıkları gibi 32 vuruş değil, 26 vuruş uzunluğunda olmasını tercih ettiğini belirtmiştir. Öğrenciler bu durumu sorun olarak değil, bir tür meydan okuma olarak görmüş ve çalışmayı istenen koşullarda hızlıca bitirmişlerdir. Öyle ki, öğrencilerden bir grup, filmi 130 km uzaklıkta bulunan işverene bizzat giderek bilgisayarlarına yüklemeye gönüllü olmuştur. Yükleme işlemleri esnasında film şirketinin kullandığı programın film kesme yazılımı olduğu ve işverenin bilgisayar destekli çeviri teknolojilerini bilmediği öğrenilmiştir. Öğrenciler işverene çalışması daha kolay bir program önermişlerdir. Bu aşama **öğrenmenin birlikte gelişen doğasını** göstermektedir: Biliş eyleyenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkar. (Kiraly,2005:1108)

Son zamanlarda yazılmış kaynakların çoğu çeviri eğitiminde geleneksel yöntemlerin bir kenara bırakılarak, Çeviribilim ve Eğitimbilimlerindeki güncel gelişmeler ve işlevsel kuramlar bağlamında hareket edilmesini savunmaktadır. Gerçekten de artık çevirmenin sözlük ve kâğıtlarla yalnız çalıştığı zamanlar geride kalmış, teknolojik gelişmelerle çevirmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve edinçler yeniden tanımlanmıştır. Çeviri eğitiminin de bu değişimi göz ardı etmesi olanaksızdır. Eğitimde özellikle Kiraly'nin önerdiği gibi işbirlikçi öğrenme ve döngüsel müfredatlar kendini göstermeye başlamıştır.

Kiraly, çeviri eğitiminin eğitmenden öğrenciye doğru bilgi akışı sağlanan yöntemden öğrenme odaklı yaklaşıma doğru kaymasını önerir. (Kiraly,2001:50) İşbirlikçi öğrenmeyle öğrenciler öğrenmelerinin sorumluluğunu alırlar. Bu anlayışta eğitmen danışman ve proje koordinatörü rolünü üstlenir.(Kiraly,2001:53) Aşağıdaki tablo işbirlikçi öğrenmeyle geleneksel öğrenmeyi karşılaştırmaktadır.

Tablo 47: İşbirlikçi Öğrenme ve Geleneksel Öğrenme

Geleneksel Öğrenme	İşbirlikçi Öğrenme
İçerik ve yönteme ilişkin kararların çoğu ya da tümü eğitmen tarafından alınır.	İçerik ve yönteme ilişkin kararların bir bölümü ya da çoğu öğrenciler tarafından alınır.
Vurgu (değerlendirme görevi dahil) tekil konular ya da üniteler üzerindedir.	Vurgu (değerlendirme görevi dahil) programın tümü ve amaçları üzerindedir.
Eğitmen bilgi ileten uzmandır.	Eğitmen öğrenmeyi kolaylaştıran uzman rehberdir.
Eğitmen bilgi iletir.	Eğitmen soru sorar.
Öğrenciler çoğunlukla bireysel olarak öğrenirler.	İşbirlikçi öğrenme daha uygundur.
Öğrenciler sınıfta ya da planlanmış etkinliklerde öğrenme eylemini gerçekleştirirler.	Öğrenciler her yerde her zaman öğrenirler.
Eğitmenen iyi not ve övgü almak en büyük güdü kaynağıdır.	Zihinsel merak ve sorumluluk en büyük güdü kaynaklarıdır.
Sınıf düzenlenmeleri önceden yapılır ve değişmez.	Sınıf düzenlemeleri ders ilerledikçe değiştirilebilir.
Değerlendirme yalnızca eğitmenin tekelindedir.	Özdeğerlendirme ve akran değerlendirme öğrenme için yararlı olabilir.
En önemli çıktı öğrencilerin müfredatı öğrenmesidir.	En önemli çıktı öğrencilerin öğrenme tekniklerini öğrenmesidir.
Düzey belirleyici değerlendirme uygulanır.	Biçimlendirici değerlendirme uygulanır.
Tüm sınıf birlikte aynı hızda ilerler.	Öğrenciler kendi öğrenme hızlarına göre ilerlerler.
Tüm öğrenciler aynı konuları öğrenir.	Öğrenciler farklı konuları öğrenebilir.
Eğitmen tek başına çalışır.	Grup çalışması eğitimin önemli bir parçasıdır.
Eğitmenlerin ve akademik birimlerin özerkliği olmalıdır.	Eğitmenler ve akademik birimler yakın işbirliği içinde çalışırlar.

(Kelly, 2005:57)

İşbirlikçi öğrenmede merkezde öğrenci vardır. Dersin hedefleri öğrencinin gereksinimleri göz önünde bulundurularak oluşturulur ve değerlendirme hedeflere göre yapılır. Ayrıca değerlendirme eğitmenin tekelinde değildir, özdeğerlendirme ve akran değerlendirmesi değerlendirme süreçlerine katılır. Bu yöntemde her tür değerlendirme bir öğrenme olarak görülür. Öğrenciler ders sonunda farklı öğrenmeler gerçekleştirebilir. Öğrenme yalnızca sınıfla sınırlı değildir.

Yazıcı, Kiraly'ninkine benzer bir yaklaşım benimser. Araştırmacıya göre çeviri derslerinin iş bölümüne dayalı "ekip" çalışması biçiminde düzenlenmesi iş bulmakta ya da bir işte sebat etmekte zorlanan çevirmen adaylarının ufkunu açacaktır. (Yazıcı,2012:23)

Sınıf içi yöntemlerle birlikte Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin programlarında da değişiklikler olmuştur. Uluslararası bağlamda çeviri eğitimi belli ilkeler doğrultusunda bütünleştirmek için Bologna süreci ve CIUTI göz önünde bulundurularak programlar uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle döngüsel yaklaşımlara doğru bir yönelim görülmektedir.

Döngüsel eğitim anlayışında istenen çıktılara ulaşmak amacıyla eğitim - öğretim birbirleriyle ve de değerlendirmeye ilişkin olarak düzenlenmiştir. Aşağıdaki tablo, döngüsel eğitimdeki adımları göstermektedir:

Tablo 48: Döngüsel Eğitim Süreci

Toplum ve piyasa gereksinimlerini belirle
Program hedefleri ve çıktıları oluştur
Öğrenci profili ve gereksinimlerini belirle
Ders içerikleri ve ders yapısını planla
Hâlihazırda olan ve olmayan kaynakları belirle
Eğitsel etkinliklerini planla
Değerlendirme etkinliklerini planla
Değerlendirme araçlarını belirle
Dersi yürürlüğe koy ve değerlendir
Kalite değerlendirmesi

(Kelly, 2005:3)

Tabloya göre eğitim programına başlamadan önce toplum ve piyasa gereksinimleri incelenerek program amaçları ve çıktıları oluşturur. Daha sonra öğrenci profili ve gereksinimleri gözetilerek ders içerikleri ve yapısı belirlenir. Bu aşamada ayrıca kullanılacak kaynaklar değerlendirilir ve eksik olanlar giderilmeye çalışılır. Eğitim süresince yapılacak etkinlikler de planlandıktan sonra değerlendirme süreçlerine geçilir. Değerlendirmede öğrencilerin bilgi-beceri düzeyinin yanı sıra dersin yapısı da göz önünde bulundurulur. Başka bir deyişle, değerlendirme öğrenci gereksinimleri/profili ve eğitim- öğretim etkinliklerinden bağımsız olarak düşünülmez ve salt çıktılara ulaşabilme olarak görülmez. Aynı zamanda değerlendirme eğitim programlarının da değerlendirilmesini öngörür.

Her ne kadar eğitim çıktıları-hedefleri önceden planlanmış olsa da süreçte ve kimileyin süreç başlamadan problemlerle karşılaşılabilir. Yazıcı amaç ve müfredattaki sorunlara şöyle değinmektedir:

“Bu alandaki eğitimin hedefleri dil ve filoloji eğitimi veren kurumların hedeflerinden yeterince ayrıışmamıştır. Buna bir neden ülkemizdeki çeviribilim ya da mütercim tercümanlık eğitimi veren kurumların bir türlü akademik bir ortamda örgütlenerek Türkiye’nin bu alandaki gereksinimleri konusunda bir tartışma ortamı yaratamaması; bir başka neden de, akademik ortamda kabul görme kaygısıyla kuramsal bilgiye odaklanırken bu bölümlerin temelde açılma nedeni olan her alanda işlevsel çeviriler üretme yetisini kazanmış çevirmen adaylarının yetiştirilmesi şeklindeki hedefin göz ardı edilmesidir”. (Yazıcı,2012:17)

Benzer bir durum İspanya’da görülmektedir. İspanya’da 1995’den önce lisans düzeyinde çeviri eğitimi veren kurum olmadığını belirten Gonzalez Davies, bu bölümler için eğitmen bulmanın zorluğundan da söz etmiştir.

İspanyada eğitmen olabilmek için doktorasını yapmış olmak ve zorunlu bir sınavı vermek koşulları aranmaktadır. Çeviri bölümleri açıldığında uzman çevirmenler bu koşulları taşımadıklarından üniversitelerde eğitmen olarak çalışmamışlardır. Bu boşluk edebiyat bölümlerinde doktora sahibi ve yarı zamanlı çevirmenlik yapan akademisyenler tarafından doldurulmuştur. Ancak edebiyat kökenli akademisyenlerin üniversite düzeyindeki çeviri eğitiminden beklentileri farklıdır. Eğitmenler müfredatta dilbilim ve edebiyatın ağırlıklı olmasını isterlerken, öğrenciler daha çok uygulama beklemektedirler. (Gonzalez Davies,2004:70)

Araştırmalarımızda eğitim hedeflerinin/ çıktılarının aralarında hızla ilgili bir veriye rastlamadık. Oysa yöntemin türü ne olursa olsun, eğitimde istendik bir çıktı olarak “çevirmenlerin olabildiğince kısa sürede çevirilerini optimal biçimde bitirmelerini” de eklemek gereklidir. Wilss, çeviri etkinliğinde hızın önemini belirtir. Araştırmacıya göre “Fast is smart” anlayışı tüm çeviri dünyasında geçerli bir anlayıştır. (Wilss,1992:393) Bu nedenle, hızın profesyonelliği gösterdiğini savunabiliriz; uzman bir çevirmen olabildiğince kısa sürede işini bitirir. Hız ve profesyonellik arasında şöyle bir ilişki de kurulabilir:

“AB Bakanlığı’nın genç çevirmen adaylarına açtığı sınava giren çevirmen adaylarına niçin başarılı olmadıkları sorusu sorulduğunda “zaman yetmedi” şeklinde yanıt vermeleri çevirmen adaylarının hala eski bir anlayıştan, yani çevirinin “keyfi” bir iş olduğu şeklindeki yerleşmiş kanıdan bir türlü sıyrılamadıklarını gösterir.” (Yazıcı,2012:19)

6.4. Amacına Göre Değerlendirme Türleri

Kaliteli bir çeviri başka diğer ürünler gibi, önceden belirlenmiş bir dizi koşulun karşılanması gerektirir. Koşullardan biri değerlendirmenin eğitimle koşut biçimde hayata geçirilmesidir. (Lee-Jahnke,2001:259)

Eğitmenlerin değerlendirmenin rolüne ilişkin farklı düşünceleri vardır. Birçok eğitmen için değerlendirme yalnızca dönem sonundaki çalışmaları ölçmek için kullanılır. Diğerleri değerlendirmeyi, öğrencilerin performanslarını artırmada bir araç olarak görür. (Lee-Jahnke,2001:260)

Değerlendirme denilince akla ilk önce düzey belirleyici değerlendirme gelir. Düzey belirleyici değerlendirme yaptırımı olan ve notla ifade edilen bir değerlendirme türüdür. (Lee-Jahnke,2001:259) Ancak başka değerlendirme türleri de vardır. Aşağıdaki tablo amaçlarına göre değerlendirme türlerini göstermektedir, eğitimbilimleri kaynaklarından Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin gereksinimlerine göre uyarlanmıştır.

Tablo 49: Amacına Göre Değerlendirme Türleri

	Tanılayıcı	Biçimlendirici	Düzy Belirleyici
Temel Amaç	1.Öğrencilerin farklı alan ve yönlerdeki gelişim özelliklerini belirleme 2.Belirlenen gelişim özelliklerinin belli amaçlara elverişliliğini belirleme 3.Öğrencinin mutlu olabileceği alanları belirleme	1.Ders sürecindeki öğrenme eksiklerini belirleme 2.Öğrenme eksiklerine yol açmış olabilecek güçlükleri belirleme 3. Öğrenciye eksik ve güçlü yönlerine ilişkin bilgi vererek, tamamlayıcı öğrenmelere sevk etme	1.Hedefler doğrultusunda erişilmiş olan öğrenme düzeyini belirleme 2.Öğrenci düzeyini yansıtacak biçimde a) not verme b) yeterliği belgeleme c)gelecekteki başarıyı yordama d)daha sonraki derste nereden başlayacağını belirleme e) karşılaştırmalar yapma
Zaman	Okul yılı, dönem (sömestr) ya da ders başları	Eğitim öğretimin bir parçası olarak	Dönem sonları (Öğretimin tamamlayıcısı olarak)
Kullanılan Araçlar	İzleme ve düzey belirleme sınavları	İlgili konu için özel olarak hazırlanmış izleme sınavları	Ders için özel olarak hazırlanmış düzey belirleme sınavları
Kapsam	1.Öğrencinin gelişmesinde etkili olduğu düşünülen tüm ön öğrenmeler 2. Öğrenci kişiliğinin öğrenmeye ilişkin tüm yönleri 3.Çevrenin öğrencinin gelişmesine etkileri	İlgili konuda öğrenilmesi planlanmış olan tüm davranışlar	Dersin hedeflerinin kazanıldığını gösteren kritik davranışların yeterli düzeyde gösterimi
Ölçüt	Değişik becerilerde görülmesi beklenen gelişme düzeyleri	Her hedef ile ilgili olarak beklenen öğrenme düzeyi (mutlak ölçütler)	Her hedefle ilgili olarak görülmesi beklenen öğrenme düzeyi

Değerlendirme türlerinin Türkçe karşılıkları araştırıldığında birden çok terimle karşılaşılmaktadır. “Sommativ” değerlendirme için “Düzy belirleyici, “Birikimi özetleyici”, “Karar verdirici” ve “Özet değerlendirme” karşılıkları bulunmuştur. “Evaluation formative” için “Biçimlendirici değerlendirme, “Biçimlendirmeye yönelik değerlendirme”, “İzlemsel değerlendirme” karşılıkları görülmüştür ve “Evaluation diagnostique” için “Tanıma ve yerleştirmeye yönelik değerlendirme”, “teşhis edici değerlendirme” ve “tanı amaçlı değerlendirme” terimleriyle karşılaşılmıştır. Tezde, İstanbul Üniversitesi Bologna Eşgüdüm Komisyonunun internet sitesinde yayımladığı ölçme ve değerlendirme konulu sunumlarda geçen terimler kullanılmıştır. (Bkz: http://www.istanbul.edu.tr/bologna/tr/index_tr.php)

Tanılayıcı değerlendirmede adayın bir programa uygunluğu söz konusudur. ESIT'den Le Féal'e göre bir adayın çeviri eğitimi için gerekli bilgi-beceri donanımında olup olmadığı kolayca anlaşılabilir: öğrenciden yabancı dilde yazılmış tartışmacı bir metnin özetini anadilinde yazması istenir. Metin gündemi izleyen birinin bildiği bir konuda kaleme alınmıştır ve yazma aşamasında öğrencinin önünde kaynak metin yoktur. (Le Féal,1993:159) Bu sınavı başarmak için aday metnin kilit fikirlerini çıkarmalı ve zihninde düzenlemelidir. Bu davranış öğrencinin yabancı dili ve konuyu iyi bildiğini gösterir. Ayrıca adayda analiz becerisinin bulunduğunu ortaya koyar. Analiz becerisini edinmemiş bir aday, metni iyi anlayamaz ve düşünce akışını hatırlayamaz. Metni anadilde özetlemesi sentez becerisini edinmiş olduğunu kanıtlar. (Le Féal, 1993:159)

Eğitim sürecinde karşılaştığımız bir başka değerlendirme türü biçimlendirici değerlendirmedir.

« Eğitimci öğrencinin gerçekleştirmekte olduğu öğrenmeyi iyileştirmesine yardımcı olmak amacıyla, öğrenme sürecini kapsayan herhangi bir zamanda, öğrenme üzerinde bir yargıya vardığında biçimlendirici değerlendirmeden söz edilir. »(Prégent,1990:53, aktaran Lee-Jahnke,2001:264)

Cenevre Üniversitesinden Lee-Jahnke bu değerlendirme türünde yargıdan çok yardımın ön planda olduğunu savunur ve biçimlendirici öğrenmenin tam olabilmesi için 4 eğitsel bileşen belirler. Bunlar sırayla şöyledir: eğitmenin konusundaki yetkinliği- eğitmenin eğitsel becerileri- öğrencilerinin bakış açısının hesaba katılması ve iletişim ortamı.

Bu 4 bileşen yazılı ve sözlü değerlendirme süreçlerinde uygulama düzlemine aktarılırlar. Yazılı değerlendirmede öğrenciler ikili grup olarak eğitmenin önerdiği çalışmaya/ çalışmalara alanın üstdilini kullanarak eleştiri getirirler. Böylece eleştiri getirebilme ve kırılmadan eleştiri alabilme becerilerini geliştirirler.

Sözlü değerlendirmede öğrenciler yazılı bir metne dayanarak sözlü çeviri yaparlar. Bu tür değerlendirmede amaç yine öğrencilerin kendi aralarında tartışarak öğrenmeleridir. Bir öğrencinin düşünemeyip diğerinin bulduğu çözümler verimli tartışmalara yol açar. Bu tür değerlendirmeler yinelenildiğinde öğrenciler değerlendirme kavramını çeviri süreçleriyle bütünleştirirler.

Lee-Jahnke değerlendirmenin eğitim akışına koşut bir biçimde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunur. Araştırmacı biçimlendirici değerlendirme

modelini geliştirirken bilişsel psikolojiden yararlanmıştır. Bu bilimde esas amaç bilişsel ya da ussal performanslarda rol oynayan içsel süreçlerin izini yeniden sürebilmektir. Lee-Jahnke bilginin işlemlerinde dikkat, algı ve bilişsel süreçlerin yer aldığını belirtir ve biçimlendirici değerlendirme amacıyla araştırmacı aşağıdaki modeli özellikle okuma eylemi için kullandıklarını belirtir:

Tablo 50: Biçimlendirici Değerlendirme Modeli

Okur	Metin	Bağlam
Yapılar Bilgiler	Yazarın Amacı Metnin yapısı	Psikoloji Okurun niyeti İlgi
Okuma Süreci Yetenekler	İçerik Kavramlar	Toplumsal Öğeler Eğitmenin müdahalesi Öğrencinin müdahalesi
		Fiziksel Öğeler Zaman Gürültü

(Lee-Jahnke,2001:262)

Başka bir biçimlendirici değerlendirme örneği Hogeschool voor Wetenschap en Kunst (Belçika) Üniversitesinden Masschelein ve Verschueren'in çalışmalarında görülebilir. Araştırmacılar, "Markin" programını kullanarak öğrenci çevirilerini değerlendirmişlerdir. Bu program öğrencilerin çevirilerine açıklama yazmayı ve hatalarını sınıflandırmayı sağlamaktadır. Programda eğitmenin açıklama yazmasına olanak veren 7 olumlu, 90 olumsuz simge vardır. Olumsuz simgeler 7 bölüme ayrılır. İlk 3'ü dil hatalarına (yazım ve noktalama hataları, biçimsel-sözdizimsel ve sözlüksel hatalar) ayrılmıştır. Diğerleri sırayla söylem ve biçim; metnin sunumu ve bağlama uygunluk, Skoposa uygunluk, kaynakların yeterli kullanımı ve dil çiftlerine özel hatalar olarak ayrılır. (Masschelein&Verschueren,2005:567)

Dil hatalarına fazla yer verilmemesinin nedeni sınırlı sayıdaki sınıf dersinde daha çok çeviri hataları üzerinde durulmak istenmesidir. Öğrenci dil hatasının yanındaki kodu ve açıklamayı okuyarak bu tür hataları düzeltebilir. Çeviri hataları söz konusu olduğunda öğrenciler ilgili kaynaklara yönlendirilirler. Kısa hata açıklamasıyla yetinmeyen öğrenciler hata koduna tıklayarak, konuyla ilgili açıklamaya ulaşabilirler.

Bu yöntem hataları hem açıkladığı hem de sınıfladığı için öğrencinin daha hızlı ilerlemesini sağlayabilir. Ancak kurulumu teknik ve sınıflandırma açısından

eğitmene yoğun bir çalışma yükler. Önce hata türlerinin ve kodlarının belirlenmesi, sonra bu türler için örneklerle birlikte açıklama yazılması ve en son öğrencilerin bireysel hatalarının bulunarak bunlara kısa açıklama yazılıp kodlanması eğitmenin sorumluluğundadır.

Dönem sonlarında öğrencilerin dersten geçme durumlarını belirleyen değerlendirme türü düzey belirleyici değerlendirme olarak adlandırılır.

"Eğitmen, öğrenme sonunda, sanki bir bilanço çıkarır ya da bir öğrencinin ders boyunca ya da dersin bir aşamasında edindiği bilgileri toplar gibi bir yargıya vardığında düzey belirleyici değerlendirmeden söz edilir." (Prégent,1990:53, aktaran Lee-Jahnke,2001:264)

Bu değerlendirme türü öğrencilerin ilerlemesini sağlamaz amacı sınıflamaktır. Her eğitim sürecinin sonunda yer alan ve öğrencilerde kaygı uyandıran bir değerlendirme türüdür. (Lee-Jahnke,2001:265)

Lee-Jahnke düzey belirleyici değerlendirme için **Kesinlik**, **Yaratıcılık** ve **Skopos** parametrelerini kullandıklarını belirtir. Kesinlik parametresinde içerik ve anlam incelenir. Yaratıcılıkta gerekçeli ve sanatsal çeviri ön plana çıkarken Skopos parametresinde Skoposa uygunluk söz konusudur.(Lee-Jahnke,2001:266)

Bu 3 alanda notu daha nesnel verebilmek için şu ölçütlere göre olumlu ya da olumsuz puanlar verilir.

Tablo 51: Düzey Belirleyici Değerlendirme Parametreleri

Kesinlik	Yaratıcılık	Skopos
Yanlış anlam Ters anlam Girişim- örneğin yanlış eşasılı Karmaşıklık Zıtlıklar Silmeler Yanlış terminoloji Tutarsızlık (terim açısından)	Ekinsel özellikler Toplumsal değişke Yerdeşlik Anlam ağı Dil kesiti Eşdizimlilik Eğretileme Sözcük oyunları Yananlam Biçem İmla Dilbilgisi Sözdizim	Hedef kitle Çevirmenin amacı Metin türü (her seferinde uyulacak) Örneğin: Kullanım kılavuzu Reklam Rapor Diploma

(Lee-Jahnke,2001:266-267)

Bu puanlar toplanarak son nota ulaşılır. Ayrıca bu kurumda sınav kâğıtlarının üzerine hataları ve başarılı yönleri gösteren kısaltmalar yazılır. Ek 3'de kısaltmaların listesi sunulmuştur.

Masschelein ve Verschueren, Lee-Jahnke'nin yönteminin yaratıcılık, güdü, duyarlılık ve kendine güven geliştirmeye yönelik olduğunu belirtmişlerdir. (Masschelein&Verschueren,2005:564)

Adab, Lee-Jahnke'nin biçimlendirici değerlendirme örneğine benzeyen ancak düzey belirleyici değerlendirme amaçlarına uygun olarak tasarlanmış bir değerlendirme önerisinde bulunur. Buna göre çevirinin başarısı metnin amacı doğrultusunda işleve uygunluk derecesine göre belirlenir. Hatalar metnin yapısı, okur üzerindeki etkisi ve iletinin bütünü bağlamında değerlendirilir. (Adab,1998:130)

Bu yöntemde eğitmen dil ve anlam hatalarının tümünü belirler. Metnin işlevine bağlı olarak hatanın ciddiyetine göre 100 tam puan üzerinden 1,2 ve 3 puan kırılır. Ayrıca çeviri alfabetik bir notla (A,B,C) değerlendirilir. Daha sonra bu iki not birleştirilir ve son değerlendirmenin %70'ni oluşturur. Sınavın ikinci bölümünde öğrencilerden çevirideki güçlükleri bulmaları ve bunlara uygun çözüm stratejileri geliştirmeleri beklenir. Her öğrenci zorluk türünü belirterek ürettikleri stratejiler için kuramsal bir açıklama yazar. (Adab,1998:131-132)

6.5.Çeviribilimde Kullanılmakta Olan Değerlendirme Yöntemleri

Williams, çeviride kalite değerlendirmesi için iki yöntem olduğunu ileri sürer. Bunlardan ilki **in vitro yaklaşım** ya da kapalı dizge yaklaşım, ikincisi **açık dizge yaklaşımıdır**. Kapalı dizge yaklaşımlarda dışarıdan herhangi bir girdi olmaz. Kapalı dizgeyi temel alan çeviri kalite değerlendirmesinde, değerlendiren notunu hata sayısı ve hataların ciddiyetine göre verir. Çevirinin iyi ya da kötü olması, önceden belirlenmiş önemli ve önemsiz hata sayısını aşma-aşmama durumuna bağlıdır. Kapalı dizgeyi temel alan değerlendirmenin bir başka türünde ise, her hata türü için önceden belirlenmiş puanlar çıkartılır. (Williams, 1989:17)

Aşağıdaki süreçler, Williams'ın kapalı dizge olarak adlandırdığı yaklaşım kapsamında ele alabileceğimiz değerlendirmelerdir. Çeviri eğitimindeki değerlendirme süreçlerini görünür kılmak için, çeviri eğitmenlerinin değerlendirme

süreçlerine ilişkin tutum ve algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, Avrupa üniversitelerindeki değerlendirme süreçleri incelenmektedir.

Comillas Papalık Üniversitesinden (Madrid) Waddington, çeviri sınavlarındaki süreci belirlemek amacıyla Mütercim Tercümanlık Bölümü bulunan Avrupa ve Kanadadaki 48 üniversiteye anket yollamıştır. 20 üniversitenin yanıtladığı anketin sonuçları şöyledir:

Ankete katılan 52 eğitmenin 19'u (%36,5) değerlendirmede hata analizine dayalı yöntemi, 20'si (%38,5) bütüncül yöntemi ve 12'si (%23) her iki yöntemin birleşimini kullanmaktadır. (Waddington, 2001a:16)

Çeviri eğitimindeki değerlendirme yaklaşımlarını hataya dayalı ve bütüncül olmak üzere 2 ulamda ele alabiliriz.

Hata analizine dayalı yöntemler olarak Albir ve Waddington'un ele aldıkları yöntemler ele alınacaktır.

PACTE grubun baş araştırmacısı Albir'in önerdiği değerlendirme yönteminde hatalar 3 ulamda incelenir:

1. Kaynak metnin anlaşılmasına ilişkin uygunsuzluklar: Bunlar 8 ulamda incelenir: zıt anlam, yanlış anlam, anlamsızlık, ekleme, çıkarma, çözülmemiş dildışı göndermeler, anlam kayıpları, uyumsuz dil düzeyi
2. Erek dilde anlatıma ilişkin uygunsuzluklar: Bunlar 5 ulamda incelenir: yazım, dilbilgisi, sözcük, metin ve biçim
3. Metnin birincil ya da ikincil işlevlerine ilişkin uygunsuzluklar (Waddington,2001a:19)

Albir'in bu değerlendirme yöntemi aynı zamanda bir düzeltme baremidir ve öğrenmeleri biçimlendirici işlevi vardır çünkü sınav kâğıtlarının nasıl notlanacağını da gösterir. Her hatanın bir işareti vardır ve bu işareti sınav kâğıdında gören öğrenci, hata tanımından yola çıkarak çözümü kendi kendine araştırabilir. Öğrencilerin işaretlere alışması için Albir, yöntemi sınıf içi etkinliklerde her bir öğrenciye kullandırmaktadır. Böylelikle öğrenci, hataları sınıflamayı ve nedenlerini belirlemeyi öğrenir.

Albir'in yönteminin öne çıkan yönü, başarılı çözümleri de değerlendirmeye katmasıdır. 1999'da araştırmacı yöntemini gözden geçirerek, kullanımını kolaylaştırmak amacıyla kimi bölümleri çıkarır ve bütüncül değerlendirmeyi 4. ulam olarak ekler. (Martinez Melis,2001: 118-119)

Her bir ulamda, ciddi hatalar -2 puan, önemsiz hatalar -1 puan olarak hesaplanır. Bu yöntemde ayrıca başarılı çözümlerin ödüllendirildiği dördüncü bir ulam vardır ve burada iyi çevirilere +1, çok iyi çözümlere +2 puan verilir.

Sınav kâğıdının değerlendirilmesinde eksi puanlar toplam puandan çıkarılır ve 10'luk sistemde bir sonuç elde edilmesi için çıkan sonuç bölünür. Örneğin, sınav sonucu -66 olarak hesaplanan bir öğrenci toplam 110 puan olarak hesaplanmış çeviriden $(110-66) / 11 = 4$ puan almış olur. (Waddington, 2001a:20)

Ek 4B'de Albir'in kullandığı düzeltme tablosu gösterilmektedir.

Bir başka hata analizine dayalı yöntem ise Waddington'un önerdiği değişken baremli yöntemdir. Bu yöntemde eksi puanlar toplam çeviri değeri üzerinden hesaplanır. Hesaplamaya geçmeden önce düzeltmen hataları çeviri hataları ve dil hataları olarak ayırır. Hataların ayırımında göz önünde bulundurulan nokta, anlam aktarımını etkilemesidir. Eğer hata, kaynak metinden erek metne anlam aktarımını etkiliyorsa çeviri hatası; etkilemiyorsa dil hatasıdır. Dil hataları için 1, çeviri hataları için 2 puan toplamdan çıkartılır. (Waddington,2001a:20)

Waddington 5 tür çeviri hatası ve 7 tür dil hatası belirler. Çeviri hatalarını ekleme, anlam karışıklığı, ekin, çıkarma, dil kesiti ve anlam aktarımı olarak alır. Anlam aktarımını ayrıca anlamsızlık, zıt anlam, yanlış anlam ve farklı anlam olarak sınıflar. Dil hataları ise dilbilgisi (uyum, belirteç, tanımlık, sayı, aidiyet, ilgi, eylem), sözcük bilgisi, paragraf, noktalama, yedeklik, yazım ve sözcük düzeninden oluşur. (Martinez Melis, 2001:120)

Ancak çeviri hataları söz konusu olduğunda düzeltmen, erek kitle ve çeviri amacı doğrultusunda bu hataların etkilediği diğer sözcüklere ve hatanın çeviri metindeki önemine karar vermek zorundadır. Hataların önemini belirlemede düzeltmen aşağıdaki tabloyu kullanır:

Tablo 52 Değişken Baremli Yöntemde Hata Sınıflandırması

Hatanın etkilediği KM'deki sözcük sayısı	Hata değeri
1-5 sözcük	2
6-20 sözcük	3
21-40 sözcük	4
41-60 sözcük	5
61- 80 sözcük	6
81- 100 sözcük	7
100 + sözcük	8
Tüm metin	12

(Waddington,2001a:20)

Bu değerlendirme türünde öğrencinin notu şöyle hesaplanır: Eğitimci önceden alınabilecek toplam pozitif puanları belirler. Daha sonra öğrencinin aldığı pozitif puanlardan, bu tabloda yer alan negatif puanları çıkartır ve elde edilen sonucu 10'luk sisteme çevirmek için böler. Örnek olarak, 85 pozitif puanın belirlendiği bir sınavda -30 puan alan bir öğrencinin notu $(85-30) / 8,5 = 6,5$ olarak belirlenir. (Waddington, 2001a:20-21)

Williams'ın kapalı dizge olarak adlandırdığı yaklaşımlara eleştiriler getirilmiştir. Bunlardan ilki değerlendireni tek tek çeviri birimlerine odaklanmaya itmesidir. Böylelikle değerlendiren, anlam ve yapıyı salt çeviri birimleri üzerinden denetlemeye çalışacak, bunların bağlam ve metin türüyle ilişkisini kurmaktan uzaklaşacaktır. (Williams, 1989:17)

Kapalı dizge yaklaşımına gelen başka bir eleştiri ise, kabul edilebilir hata sayısının neye göre belirlendiği üzerinedir. Birbirinden farklı türde 5-6 hata barındıran iki sayfalık bir çeviriyle, aynı sayfaların 11-12-13 hata barındıran çevirileri arasındaki gerçek kalite farkı nedir? Ancak Simpkin, bu yaklaşımın eğitimde kullanılabileceğini çünkü sınavda öğrencilerin neye göre değerlendirileceklerini bilmelerinin önemli olduğunu, ancak iş hayatında gerekli olanın açık dizge yaklaşımı olduğunu öne sürer. (Williams, 1989:18)

Hata analizine dayalı yöntemlerden farklı olarak değerlendirmede bütüncül yaklaşımlar da görülmektedir.

Waddington'un öne sürdüğü bütüncül değerlendirme yönteminde çeviri edinci farklı alt-edinçlerden oluşan dayanak bilgi olarak değil, bir bütün olarak ele

alınır. Yöntem, Stansfield ve diğerlerinin (1992) araştırma sonuçlarını kullanır⁸: Stansfield, çeviri edincini Doğruluk ve Anlatım olarak iki temel beceri olarak ele alır. Doğruluk, kaynak metin içeriğinin erek metne aktarımıyla; anlatım erek metnin dilsel nitelikleriyle ilgilidir. (Waddington:2001a:21)

Waddington, Stansfield'in görgül olarak sınıadığı bu sonuçları, aktarımda doğruluk ve anlatım nitelikleri olarak yönteminde kullanmıştır. Ayrıca, Waddington oluşturduğu tanımlayıcılarda terimlerden uzak, açık ve basit bir dil kullanmaya çabalamıştır.

Tablo 53: Bütüncül Değerlendirme Yeterlikleri

Düzey	KM içeriğinin doğru aktarımı	Erek dilde anlatım nitelikleri	Çeviri görevinin tamamlanması	Puan
5	KM'deki bilgilerin tümünün aktarımı, profesyonel düzeye erişmek için gereken düzeltme çok az	Çevirinin neredeyse tamamı İngilizce yazılmış özgün metin gibi okunuyor. Sözcük, dilbilgisi ve yazım hataları çok az .	Başarılı	9,10
4	Neredeyse tamamının aktarımı. Bir ya da 2 önemsiz yetersizlik, profesyonel düzeye ulaşmak için düzeltme gerekli	Özgün metin gibi okunan uzun bölümler mevcut. Sözcük düzeyinde, yazımda ve dilbilgisinde hatalar var.	Neredeyse tümüyle başarılı	7,8
3	Başat izleklerin her zaman doğru olmayan aktarımı. Profesyonel düzeye ulaşmak için oldukça düzeltmeye ihtiyacı var.	Kimi bölümler özgün dilde yazılmış gibi okunuyor. Sözcük düzeyinde, yazımda ve dilbilgisinde oldukça çok hata var.	Yeterli	5,6
2	Ciddi yetersizlikler nedeniyle aktarım anlaşılmıyor. Profesyonel düzeye ulaşması için düzeltme gerekli.	Neredeyse tüm metin çeviri kokuyor; sözcük düzeyinde, yazımda ve dilbilgisinde tekrar eden hatalar var.	Yetersiz	3,4
1	Tümüyle yetersiz aktarım, çeviri düzeltmeye değmez.	Aday İngilizce anlatımda oldukça başarısız.	Tümüyle yetersiz	1,2

(Waddington, 2001b:315)

⁸ Stansfield'in yöntemi Sektörel Değerlendirmeler bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Hata analizine dayanan yöntemlerin daha nesnel oldukları yönünde bir görüş vardır çünkü sonuçları ayrıntılı olarak gerekçelendirmektedirler. Waddington bu görüş karşısında hataların doğru ve yanlış sorunundan öte uygun ve uygun olmayanın seçimiyle ilgili olduklarını savunur. Bu seçimin değerlendirilmesi ise düzeltmenin öznel görüşü sonucu gerçekleştirilir. (Waddington, 2001a:24) Bu nedenle hata analizine dayalı yöntemler göründükleri kadar nesnel değildirler.

Hata analizine dayalı yöntemlere yapılan bir başka eleştiri ise söz konusu yöntemlerin yalnızca çevirideki eksikleri ölçtüğü, başarılı çözümlerin ölçüm dışı kaldığıdır. (Waddington, 2001a:24)

Waddington, hata analizine dayalı yöntemle bütüncül yöntemin değerlendirmedeki başarısını ölçmek için her iki yöntemi farklı eğitimler ve farklı sınavlarla aynı öğrenci grubu üzerinde uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda, hata analizine dayalı yöntemlerin bütüncül yöntemle oranla daha güvenilir olduğu ortaya çıkmıştır. 64 kişilik öğrenci grubu iki alt gruba ayrıldığında ise, bütüncül yöntemin düşük not alan öğrenci grubunda, yüksek not alanlara oranla daha ayırıcı olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç, yüksek notlar söz konusu olduğunda ayırmanın hata analizine dayalı yöntemlerde daha başarılı yapıldığını göstermektedir. Daha sonra Waddington hata analizi yöntemiyle bütüncül yöntemi birleştirerek sonuçları yeniden değerlendirmiş ve güvenilirlik katsayısının en yüksek olduğu sonuçların bu iki değerlendirme yönteminin birleşimiyle elde edildiğini öne sürmüştür:

“İstatistikler hataya dayalı yöntemlerin bütüncül yöntemle oranla daha üstün olduğunu belirtirken, aynı zamanda, hata analizinin sınırlılıklarını ve 2 yöntemi birleştirmenin yararlarını gösterir.” (Waddington, 2001a:25)

Değerlendirme süreçlerinde hataya dayalı yöntem ya da bütüncül yöntemi kullanmak istemeyen araştırmacılar başka yöntemler geliştirmişlerdir. Bunlardan biri Angelelli'nin rubrikle değerlendirme yöntemi, diğeri dil edinimi sınavlarından çeviri eğitimine uyarlanmış İkili Madde Ölçümü yöntemidir.

Bir edinci ölçmek için o edincin hangi alt-edinçlerden oluştuğunun araştırılması gerektiğini vurgulayan Angelelli, daha sonra, bu alt-edinçlerde gözlemlenen davranışların neler olduğunu belirler ve bu davranışlara gerçekleşme oranlarına göre puanlar verir. Böylelikle değerlendirmede bütüncül bir yaklaşımla rubrik kullanımını önerir.

Çeviri edincini dil edinci, metin edinci, edimsel edinç ve stratejik edinç olarak 4 alt edinçte ele alan araştırmacı, rubriği hazırlarken bu alt edinçlerde tanımladığı yeterliklerden yola çıkar. Aşağıda yer alan tablo Angelelli'nin çeviri değerlendirmesi için önerdiği rubriği göstermektedir ve her bir alt edinç için hazırlanmış yeterliklerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Tablo 54: Çeviri Değerlendirmesinde Rubrik Kullanımı

Kaynak Metnin Anlamı	
5	Çeviri, KM'nin önemli ve önemsiz izleklerinin ayrıntılı ve incelikli bir biçimde anlaşıldığını gösteren öğeler barındırıyor. KM'nin anlamı çeviriye ustalıkla iletilmiş.
4	Çeviri, KM'nin önemli ve önemsiz izleklerinin tam anlaşıldığını gösteren öğeler barındırıyor. KM'nin anlamı çeviriye yeterli olarak iletilmiş.
3	Çeviri, KM'nin önemli ve önemsiz izleklerinin genel olarak anlaşıldığını gösteren öğeler barındırıyor. Yorumlamada nadir hatalara rastlanabilir ancak KM'nin anlamı çeviriye genel olarak iletilmiş.
2	Çeviri, KM'nin önemli ve önemsiz izleklerinin kabataslak anlaşıldığını gösteren öğeler barındırıyor. Yorumlamadaki hatalar KM'nin anlamının çeviride tam olarak iletilmemesine neden oluyor.
1	Çeviride sürekli olarak KM'nin yanlış anlaşıldığını gösteren önemli hatalar var.
Biçem ve Bağdaşıklık	
5	Çevirinin paragraf ve bölümlere ayrımı, benzer erek dil metinlerine uygun olarak çok iyi derecede düzenlenmiştir. Çeviri çok akıcı ve doğal bir bütün oluşturmaktadır.
4	Çevirinin paragraf ve bölümlere ayrımı, benzer erek dil metinlerine uygun olarak iyi derecede düzenlenmiştir. Çeviri akıcı ve tutarlı bir metin ortaya çıkarmaktadır.
3	Çevirinin paragraf ve bölümlere ayrımı, genel olarak benzer erek dil metinlerine uygun olarak düzenlenmiştir. Çevirinin biçiminde tutarsızlık olabilir. Nadir olarak yanlış yerleştirilmiş öğeler görülmektedir.
2	Çevirinin paragraf ve bölümlere ayrımı, benzer erek dil metinlerine göre farklıdır. Çeviri açık ve net değildir. Sıklıkla yanlış yerleştirilmiş öğelere rastlanmaktadır.
1	Çeviri metin düzensizdir, anlamlı bölümler görülmemektedir. Metin bir bütün olarak okunamamaktadır. Tümceler ve düşünce akışı arasında bağ yoktur.

Araştırmacı, rubrikte yer alan başlıklarla edinçler arasındaki bağı şöyle kurar: Biçem ve bağdaşıklık metin edincini, duruma uygunluk edimsel edinci, dilbilgisi dil edincini, çeviri stratejik edinci göstermektedir.

Tablo 55: Çeviri Değerlendirmesinde Rubrik Kullanımı II

Duruma Uygunluk	
5	Çeviri, amacına ve belirlenen hedef kitleye ulaşmada çok başarılıdır. Sözcük seçimi ustaca yapılmıştır. Ekinsele göndermeler, söylem ve dil kesiti tümüyle erek dil metin türü, konu alanı ve okuru için uygundur.
4	Çeviri amacına ve belirlenen hedef kitleye ulaşmada başarılıdır. Sözcük seçimi iyi yapılmıştır. Ekinsele göndermeler, söylem ve dil kesiti erek dil metin türü, konu alanı ve okuru için uygundur.
3	Çeviri amacına ve belirlenen hedef kitleye ulaşmaktadır. Ekinsele göndermeler, söylem ve dil kesiti erek dil metin türü, konu alanı ve okuru için çoğunlukla uygundur ancak kimi tümceler ya da sözcük seçimleri erek dil için fazla resmi ya da argo kaçmaktadır.
2	Çeviri amacına ve belirlenen hedef kitleye ulaşmada zayıf kalmaktadır. Ekinsele göndermeler, söylem ve dil kesiti kimileyin erek dil için uygunsuzdur. Birçok tümce ya da sözcük erek dil metin türü, konu alanı ve okuru açısından fazla resmi ya da argo kaçmaktadır.
1	Çeviri amacına ve belirlenen hedef kitleye ulaşmada yetersiz kalmaktadır. Ekinsele göndermeler, söylem ve dil kesiti erek dil için uygunsuzdur. Pek çok tümce ya da sözcük erek dil metin türü, konu alanı ve okuru açısından fazla resmi ya da argo kaçmaktadır.
Dilbilgisi ve mekanik	
5	Çeviri metinde güçlü dilbilgisi, yazım ve noktalama görülmektedir. Hatalar sayıca azdır ya da hiç yoktur.
4	Çeviri metinde yeterli derecede dilbilgisi, yazım ve noktalama görülmektedir. Kimi önemsiz hatalar görülmektedir.
3	Çeviri metinde zayıf derecede dilbilgisi, yazım ve noktalama görülmektedir. Sıklıkla önemsiz hatalara rastlanmaktadır.
2	Çeviri metnin dilbilgisi, yazım ve noktalamasında eksiklikler görülmektedir. Birçok hata vardır.
1	Çeviri metnin dilbilgisi, yazım ve noktalamasında ciddi eksiklikler görülmektedir. Tekrarlanan önemli hatalar vardır.
Çeviri	
5	Çeviri metinde çeviri sorunlarına yaratıcı çözümler getirilmiştir. Kaynakların kullanımı ustacadır.
4	Çeviri sorunlarını belirlemede ve bunların üstesinden gelmede sürekli bir başarı görülmektedir. Kaynak kullanımında göze batan bir yanlış yoktur.
3	Genel olarak çeviri sorunları belirlenmiş ve bunların üstesinden gelinmiştir. Ancak, bir ciddi hata ya da birçok önemsiz hata vardır ve bunlar çevirinin kalitesini bozmaktadır. Kaynak kullanımında sorunlar göze çarpmaktadır.
2	Çeviri problemlerini bulma ve bunların üstesinden gelmede sorunlar vardır. Birçok ciddi çeviri hatası ve çokça önemsiz hata görülmektedir.
1	Çeviri problemlerini bulma ve bunların üstesinden gelme yetersizdir. Pek çok önemli ve önemsiz hata ciddi derecede kusurlu çeviri metin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kaynakların yetersiz kullanımı gözlemlenmektedir.

(Angelelli,2009:40-41)

Gent Üniversitesinden Prof.Eyckmanss, Francisco Ferrer Yüksek Okulundan Anckaert ve Lesius Yüksek Okulundan Segers, çeviri edincinin ölçülmesinde geleneksel yöntemlerin yeterince nesnel ve güvenilir olmadığını savunarak, İkili Madde Ölçümü Yöntemini oluşturmuşlardır. Bugüne kadar çeviri değerlendirmelerinin mutlak değerlendirme yöntemiyle ve değerlendirme tabloları yardımıyla gerçekleştiğini belirten araştırmacılar, yanlışların ya da başarılı çözümlerin dizelgesi oluşturularak önemli-önemsiz olarak sınıflandırılması ve puanlanmasının çeviri edincinin farklı yönlerini ortaya koymadığını savunmaktadırlar.

İkili Madde Ölçümü Yöntemini diğerlerinden ayıran en önemli özellik değerlendirmeye ölçüt bağımlı yaklaşmamasıdır. Bir başka deyişle, yöntem bağıl değerlendirmeye dayanır. Araştırmacılar öznellikten kaçındığından değerlendiren görüşünün ve önceden belirlenmiş değerlendirme ölçütlerinin bu yöntemde yeri yoktur. Yöntem, çeviri ve kaynak metne ilişkin önyargılardan tümüyle bağımsızdır.

Araştırmacılar yöntemi görgül olarak sınımışlardır. Belçikadaki 4 üniversitenin Danca- Fransızca dil çiftinde çeviri yapabilen 113 öğrencisinden 346 sözcüklük gündelik bir metni çevirmeleri istenmiştir. Değerlendirenlerden 2'si analitik yöntemle, 2'si bütüncül yöntemle ve araştırma grubundakiler İkili Madde Ölçümü Yöntemiyle çevirileri notlamışlardır. İkili Madde Ölçümü Yönteminin değerlendirmede daha güvenilir sonuçlara ulaştığı gözlemlenmiştir.

İkili Madde Ölçümü Yöntemi 3 aşamadan oluşur: ön sinama, ayırıcı güç belirleme ve sınav güvenilirliğini ölçme. İlk aşamada öğrencilerin ürettikleri çeviriler incelenerek metindeki anlamlı maddeler, bir başka deyişle çeviri yanlışları ya da yanlış olabilecek bölümler belirlenir. Çeviri edincinin göstergesi olan her bir metin ögesi madde olarak adlandırılır ve değerlendirmeye katılır. Çevrilmiş her bir madde ya kabul edilebilir ve 1 puandır ya da reddedilir, 0 puan alır. Yöntemin ikili olarak adlandırılmasının nedeni budur. Yanlışlar önemli-önemsiz diye ayrılmadığı gibi başarılı çözümler de ödüllendirilmez. Sonuçta metindeki tüm yanlış olabilecek maddelerin listesi ortaya çıkar.

Daha sonra her bir maddenin ayırıcı özelliği hesaplanır. Böylelikle o maddenin tüm maddeler arasındaki değeri ortaya çıkar. Değer düşükse, ögenin çeviri açısından ayırıcı bir özelliği yoktur. Değer yüksekse, çeviri edincinin ileri

düzeyde olduğu anlaşılır. Son olarak araştırmacılar Cronbach's Alpha aracılığıyla iç tutarlılığı hesaplamışlardır.

Bu hesaplamalar sonucunda sınavın uygulandığı grupta her öğrencinin beceri düzeyi ayrıntılı olarak ortaya çıkar. Bu yöntemin artı yönü değerlendirme sürecinde öznelliğe yer vermemesidir. Sorun olabilecek öğeler öğrenci üretimine bağlı olarak belirlenip, ayırıcılıkları hesaplandığından değerlendirenin öğrenciye, metne ve çeviriye öznel bakışı sürece katılmamaktadır. Bu nedenle güvenilirlik yüksektir. Yöntemin 2 eksi yönü vardır: İlki yöntemi uygulamak için temel düzeyde istatistik bilgisi gereklidir. İkincisi, hesaplamanın uzunluğu nedeniyle büyük gruplara uygulamada zaman kaybı yaşanması kaçınılmazdır. (Eycmans et al, 2009 73-94)

6.6. Değerlendirme ve Notlama

Değerlendirme, ölçütüne göre bağıl ya da mutlak olarak 2 grupta incelenebilir.

Bağıl değerlendirmede ölçüt, değerlendirmenin yapıldığı gruptaki öğrencilerin başarılarından etkilenir. Sınavdan X puanı alan A /B /C alır diye bir yargıya varılamaz, öğrenciler sınıf ortalamasından pozitif ya da negatif yönde uzaklaşmalarına göre notlanırlar. Ortalamanın kaç olacağı sınavdan sonra belirlenir. Bu nedenle aynı sınava farklı zamanlarda girip, aynı sayıda doğru yanıt veren aday farklı puan alır.

Sınava başvuran aday sayısı fazla, alınacak aday sayısı az olduğu zaman bu değerlendirme türü uygun olur. Örneğin KPSS, YGS, ALES'de bu tür bir değerlendirme kullanılmaktadır. Bağıl değerlendirme ayrıca yerleştirme sınavları için de uygun bir değerlendirme türüdür. Öğrencilerini kendi düzenledikleri sınavla seçen Çeviri Bölümleri ortalamanın üzerine çıkan adaylardan kontenjanları kadar alabilirler. Ülkemizde üniversite sınavı sonucunda belli bir yüzdelik dilime giren adaylar Mütercim Tercümanlık Bölümlerini tercih edebilmektedir. Puanlar üniversitelere ve dil çiftlerine göre değişkenlik göstermektedir. Buna bağlı olarak, bağıl değerlendirme orta öğrenimdeki bilgileri ölçen bir sınava (YGS) göre uygulanmaktadır.

Diğer bir değerlendirme türü olan mutlak değerlendirmede puan aralıkları ve bunlara denk gelen harfli not aralıkları önceden bellidir. Bu değerlendirme türünde bir öğrencinin başarısı içinde bulunduğu değerlendirme grubundaki diğer

öğrencilerin başarısına bağlı değildir. Bu değerlendirme türü aynı zamanda ölçüt bağımlı değerlendirme olarak da adlandırılır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümlerindeki vize ve final sınavlarında mutlak değerlendirme kullanılmaktadır. Değerlendirme not aralıkları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 56: İ.Ü. Not Aralıkları

Mutlak Aralıklar Dörtlük Sistem	Harf Notu	HBN Aralıkları
4,00	AA	88-100
3,50	BA	80-87
3,00	BB	73-79
2,50	CB	66-72
2,00	CC	60- 65
1,50	DC	55-59
1,00	DD	50-54
0,00	FF	0-49

Tabloya göre, ortalaması 88'in üzerinde olan bir öğrenci AA notunu alır. Mutlak değerlendirme türü ders hedeflerine göre öğrenme eksiklerini belirlemede uygun olur.

7. ÇEVİRİ EDİNCİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE PROJE DERSİNİN İŞLEVİ

Bu bölümde Türkiye’de çeviri eğitimi bağlamında, çeviri edincini değerlendirmek için temel alınan alt-edinçler belirlenmeye çalışılacaktır. Söz konusu alt-edinçleri belirlemek için izlenen yol şöyledir:

Eğitim bağlamında çeviri edincini değerlendirebilmek için başvuru alan ve zaman, emek ve araç açısından en ekonomik yol üründen hareket ederek değerlendirme yapmaktır. Bu doğrultuda öğrencinin 4 senelik birikimini yansıtabileceği bir ders olan Proje Dersi çerçevesinde çeviri edincinin değerlendirilmesi öngörülmüştür. Bu ders kapsamında ayrıca öğrenci çeviri kararlarını gerekçelendirdiğinden sürece ilişkin de bilgi sahibi olunabilmektedir.

İlk aşamada Türkiye genelinde Mütercim Tercümanlık Bölümü bulunan üniversiteler araştırılmıştır. Bu bölümlerin ders programları incelenerek 8.yarıyıl da Proje Dersi açan üniversiteler saptanmıştır.

Daha sonra Proje Dersinin Bologna Süreci kapsamında belirlenen hedef ve çıktıları incelenerek, değerlendirmede rol oynayan çeviri alt-edinçleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Buradan elde edilecek bulgular Sonuç bölümünde diğer bölümlerden elde edilen verilerle karşılaştırılarak hipotez sınanacaktır.

7.1. Türkiye’deki Üniversitelerde Proje Dersi

Türkiye genelinde hangi üniversitelerde Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin bulunduğunu belirlemek için ÖSYM’nin web sitesinde bulunan “Merkezi Yerleştirme İle Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları” dosyası incelenmiştir. Ayrıca, kimi bölümlerin çeşitli nedenlerle 2013-2014 eğitim öğretim yılında öğrenci almaması olasılığına karşı üniversitelerin web sitelerinden ve Bologna Bilgi Paketi için hazırlanan sitelerden Mütercim Tercümanlık Bölümü bulunup bulunmadığı kontrol edilmiştir. Aşağıdaki tablo sonuçları göstermektedir:

Tablo 57: Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Bünyesinde Çeviri Bölümleri

Üniversite	Bölüm
Arel Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Atılım Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Avrasya Üniversitesi	Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümü
Beykent Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümü
Bilkent Üniversitesi	İngilizce-Fransızca-Türkçe Mütercim Tercümanlık Bölümü
Boğaziçi Üniversitesi	Çeviribilim Bölümü
Çankaya Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Dokuz Eylül Üniversitesi	Almanca İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Ege Üniversitesi	Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Hacettepe Üniversitesi	Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Haliç Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
İstanbul Aydın Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümü
İstanbul Üniversitesi	Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
İzmir Ekonomi Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Kırıkkale Üniversitesi	Arapça Mütercim Tercümanlık Bölümü Farsça Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Marmara Üniversitesi	Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Mersin Üniversitesi	Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü
Okan Üniversitesi	Arapça Mütercim Tercümanlık Bölümü Çince Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümü
Sakarya Üniversitesi	Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü
Trakya Üniversitesi	Bulgarca Mütercim Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Yaşar Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Yeditepe Üniversitesi	Çeviribilim (İngilizce) Bölümü
Yeni Yüzyıl Üniversitesi	İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü
Yıldız Teknik Üniversitesi	Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü

Araştırma sonucunda Türkiyede 24 niversitede eviri Bölümü bulunduğu saptanmıştır. Bu bölümlerin 11'i devlet üniversitelerinde, 13' vakıf üniversitelerinde yer almaktadır. 24 üniversitede toplam 42 eviri bölümü bulunmaktadır. Araştırmada dil kısıtlamasına gidilmemiştir ancak ağırlıklı olarak İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümleri göze çarpmaktadır.

Üniversitelerdeki eviri bölümleri saptandıktan sonra, bu bölümlerin ders programları incelenerek son senede, özellikle son dönem olan 8. Yarıyıl da Proje Dersinin ya da benzer kapsamda olup da farklı adlandırılan bir dersin yer alıp almadığı araştırılmıştır. Aşağıdaki tablolar devlet ve vakıf üniversitelerindeki durumu göstermektedir:

Tablo 58: Devlet Üniversitelerinde Proje Dersi

Üniversite	Ders Adı
Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü	Çeviri Projesi
Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe- Almanca- İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü	Yazılı Çeviri Projesi
Ege Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık	Translation Project II Übersetzungsprojekt II
Hacettepe Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü	Yok Yok Yok
İstanbul Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü	Proje (Seminer) Proje (Seminer) Proje (Seminer)
Kırıkkale Üniversitesi Arapça Mütercim Tercümanlık Bölümü Farsça Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık	Yok Yok Yorumlu Çeviri Projeleri Yok
Marmara Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü	Araştırma ve Projelendirme Yok Bitirme Ödevi
Mersin Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü	Bitirme Çalışması II Bitirme Tezi II
Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Bölümü (Almanca)	Bitirme Ödevi
Trakya Üniversitesi Bulgarca Mütercim Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü	Çeviri Projesi Çeviri Projesi Çeviri Projesi
Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü	Bitirme Çalışması

Devlet üniversitelerindeki ders programları Proje Dersi açısından incelendiğinde şu bulgulara varılmıştır:

1. Her Çeviri bölümünde Proje Dersi yer almamaktadır. 11 devlet üniversitesindeki 24 Çeviri bölümünün 17'sinde Proje Dersi bulunduğu saptanmıştır.

2. Aynı üniversite bünyesinde yer alan anabilim dalları farklı programlarla eğitim yapabilmekte, bunun sonucu olarak bir anabilim dalında Proje Dersi yer alırken bir diğerinde bulunmayabilmektedir. Örneğin, Kırıkkale Üniversitesi Arapça ve İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde Proje Dersi yokken, Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünün programında yer almaktadır. Benzer biçimde Marmara Üniversitesi Almanca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde yer alan ders, Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü programına alınmamıştır.

3. Aynı üniversite bünyesindeki anabilim dallarında aynı ders farklı adlandırmalarla yer alabilmektedir. Örneğin Marmara Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünün “Araştırma ve Projelendirme” olarak adlandırdığı ders, İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde “Bitirme tezi” olarak görülmektedir.

Vakıf üniversiteleri çerçevesinde Proje Dersi incelendiğinde Avrasya Üniversitesi kapsam dışı bırakılmıştır çünkü bu üniversitenin Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümü 2012-2013 eğitim yılında öğrenci alımına başladığından son sene Mütercim Tercümanlık programı belli değildir.

Aşağıdaki tablo vakıf üniversiteleri ve bu üniversitelerinin Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde Proje Dersinin yerini göstermektedir:

Tablo 59: Vakıf Üniversitelerinde Proje Dersi

Arel Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Graduation Project
Atılım Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Yok
Beykent Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Rusça Mütercim Tercümanlık	Çeviri Projesi Bitirme tezi
Bilkent Üniversitesi İngilizce-Fransızca-Türkçe Mütercim Tercümanlık	Yok
Çankaya Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Çeviri Projesi
Haliç Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Translation Project
İstanbul Aydın Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Rusça Mütercim Tercümanlık	Project II Bitirme Projesi II
İzmir Ekonomi Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Yok
Okan Üniversitesi Arapça Mütercim Tercümanlık Almanca Mütercim Tercümanlık Çince Mütercim Tercümanlık İngilizce Mütercim Tercümanlık Rusça Mütercim Tercümanlık	Yok Yok Yok Yok Yok
Yaşar Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Çeviri Projesi
Yeditepe Üniversitesi Çeviribilim (İngilizce)	Çeviri Projesi II
Yeni Yüzyıl Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık	Graduation Project

Devlet üniversitelerinden elde edilen 1 ve 3 no'lu bulgular vakıf üniversiteleri için de geçerlidir denebilir: Her anabilim dalında Çeviri Projesi dersi yoktur. 12 vakıf üniversitesindeki toplam 18 çeviri bölümünün 10'unda Proje Dersi olduğu saptanmıştır. Ayrıca aynı üniversite bünyesindeki anabilim dallarında aynı ders farklı adlandırmalarla yer alabilmektedir.

Vakıf üniversitelerinde ortak çatı altında yer alan bölümlerin hepsinde aynı ders almaktadır, yani devlet üniversiteleri için geçerli olan 2 no'lu bulgu vakıf üniversiteleri için geçerli değildir.

7.2. Bologna Süreci Kapsamında Türk Üniversitelerindeki Proje Dersi Yeterlikleri

Bu bölümde Proje- Bitirme tezi dersinin ders izlenceleri incelenerek değerlendirmede temel alınan alt-edinçler belirlenmeye çalışılacaktır. İnceleme üniversitelerin Bologna süreci kapsamında belirledikleri bilgi paketine dayanarak yapılacaktır. Ders izlencesinde özellikle dersin amacı, içeriği, öğrenme çıktıları ve dersin program çıktılarına katkısı araştırılmıştır. Dersin haftalık konu başlıkları araştırmaya sonradan eklenmiştir çünkü kimileyin amaç, içerik ve öğrenme çıktılarında belirtilmeyen alt-edinçler haftalık konu başlıklarından saptanmaktadır.

Araştırma sırasında anabilim dallarının “ders çıktıları” ve “çıktıların programa katkısı” bölümlerini farklı biçimde ele aldıkları gözlemlenmiştir. Kimi üniversiteler dersin çıktıları ve çıktıların program kazanımlarına katkısını birlikte ele alırken, diğerleri çıktıları ve dersin program çıktılarına katkısını ayrı ayrı göstermiştir.

Dersin program çıktılarına katkısı 0'dan 5'e kadar derecelendirilmiştir. “0” ilgili ölçüt için dersin program çıktısına hiçbir katkısı olmadığını gösterirken, “5” katkının çok yüksek olduğunu anlatmaktadır. “1” çok az, “2” az, “3” orta ve “4” yüksek olarak tanımlanmıştır. Derecelendirilen içerikten orta (3) ve üzeri olan çıktılar kapsama alınmıştır.

Üniversiteler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Arel Üniversitesinde “Graduation Project” olarak adlandırılan dersin amacı, içeriği, öğrenme çıktıları ve dersin program çıktılarına katkısı aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 60:Arel Ün. Graduation Project Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Bu dersin amacı öğrencilerin, öğrendikleri tüm uygulamalı ve kuramsal bilgilerini kullanarak bir çeviri projesi tasarlama ve bu projeyi gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır.
Dersin Öğrenme Çıktıları	Lisans eğitimi boyunca edindiği bilgileri, yürütülen bağımsız çeviri projesinin ilgili aşamaları ile bağlantılandırır. Bir çeviri projesinin temel aşamalarını tanıır. Proje kapsamında seçilen metni çeviri alanındaki artalan bilgisine dayalı olarak çevirir. Çeviri projesini uygun metin seçer. Proje kapsamındaki çeviri sürecini bilimsel biçimde değerlendirerek raporlandırır.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	Bilgi 1. Yazılı ve sözlü çevirinin ilkelerini ileri düzeyde tanıır. 2. Çeviri-öncesi süreç, çeviri süreci ve çeviri-sonrası süreci tanıımlar. 3. Çeviri ve dil çalışmalarına ilişkin üst-dili bilir. 4. Terimce, Proje Yönetimi ve Çeviri Bellek Araçları gibi Bilgisayar Destekli Çeviri Araçlarını tanıır. 5. Çeviribilime ilişkin ileri düzeyde kuramsal ve uygulamalı bilgiye dayalı kavramları tanıımlar. 6. Bilimsel çeviri eleştirisi ve değerlendirmesi yöntemlerini tanıımlar. 7. Çeviri amaçlı terimce yönetimini belirler. 8. Çeviribilim kapsamındaki temel kuramsal ve yöntemsel yaklaşımların neler olduğunu belirtir. 9. Çeviribilim alanında uygulanan araştırma yöntemlerini belirler. 10. İleri düzey metin üretme yöntemlerini tanıımlar. 11. Sözlü iletişim tekniklerini tanıır. 12. Çeviride uzmanlık alanlarını tanıır. Beceri 1. Çeviri süreçlerinin gerektirdiği etkinlikleri/görevleri yerine getirir. 2. Çeviri ve dil çalışmalarına ilişkin üst-dili kullanır. 3. Çeviri amaçlı metin ve söylem çözümlemesi yapar. 4. Kültüre-özümlere ilişkin çeviri kararları almak için dilsel/kültürel farklılıklar konusundaki uzmanlık bilgisini kullanır. 5. Bilgisayar Destekli Çeviri Araçlarını kullanarak çeviri projeleri tasarlar ve yürütür. 6. Sözlük, terimce ve koşut metinleri etkili biçimde kullanarak çeviri amaçlı araştırma yürütür. 7. Kuramsal bilgileri ışığında çeviri ürünleri eleştirel ve analitik düşünme yoluyla değerlendirerek çeviribilim çerçevesinde özgün araştırmalar tasarlar. 8. İleri düzey metin üretme becerilerini kullanarak çeşitli metinler üretir. 9. Sözlü iletişim becerilerini kullanır. 10. Çeşitli uzmanlık alanı metinlerini çevirir.
Dersin İçeriği	Bu ders bir çeviri projesinin tüm aşamalarını kapsamaktadır
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	Çeviri projesinin aşamaları: Metin seçimi değerlendirme Çeviri projesinin aşamaları: Terim çıkarma Çeviri projesinin aşamaları: BDÇ araçları Çeviri projesinin aşamaları: Çeviri uygulaması I Genel değerlendirme ve dönüt

(Çevrimiçi: <https://www.arel.edu.tr/tr/dersplani/27/63/38/dersplanigenel/genelbilgi/17/5395-1-4-8-1-4-3-624-19520-927001-117>, erişim tarihi: 14.02.2014)

Arel Üniversitesinin Proje ders izlencesinde, öğrencilerin edinmesi beklenen alt-edinçleri belirlemek için 3.bölümün sonunda belirlenen alt-edinç tablosu dayanak alınmıştır.

Ders izlencesi incelendiğinde çeviri bilgisi, araştırma edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci, stratejik edinç ve teknolojik edincin ön plana çıktığı söylenebilir.

Araştırma edincini edinmiş bir öğrenci sözlük, terimce ve koştut metinleri etkili biçimde kullanarak çeviri amaçlı araştırma yürütebilir. Çeviribilim alanında uygulanan araştırma yöntemlerini bildiğinden proje kapsamındaki çeviri sürecini bilimsel biçimde değerlendirerek raporlandırabilir.

Çeviri Bilgisi alt-edincinde öğrenciden bir çeviri projesinin temel aşamalarını tanıması beklenir. Öğrenci, çeviri-öncesi süreç, çeviri süreci ve çeviri-sonrası süreci tanımlayabilir ve çeviri amaçlı metin ve söylem çözümlemesi yapabilir. Proje kapsamında seçilen metni çeviri alanındaki artalan bilgisine dayalı olarak çevirebilir. Bilgi zenginliği açısından çeviri ve dil çalışmalarına ilişkin üst-dili bilir, Çeviribilime ilişkin ileri düzeyde kuramsal ve uygulamalı bilgiye dayalı kavramları tanımlayabilir ve Çeviribilim kapsamındaki temel kuramsal ve yöntemsel yaklaşımların neler olduğunu belirtebilir.

Öğrenci, **ekin edincinden** yararlanarak ekine-özgü öğelere ilişkin çeviri kararları almak için dilsel/ekinsel farklılıklar konusundaki uzmanlık bilgisini kullanabilir.

Çeviride uzmanlık alanlarının belirlenebilmesi **konu edincini** ilgilendirir. Yine bu bağlamda öğrenci çeşitli uzmanlık alanı metinlerini çevirebilir ve çeviri amaçlı terimce yönetimini belirleyebilir.

İleri düzey metin üretme yöntemlerini bilen bir öğrencide **metin edinci** gelişmiştir.

Kuramsal bilgileri ışığında çeviri ürünleri eleştirel ve analitik düşünme yoluyla değerlendirebildiğinde öğrencide **stratejik edincin** varlığı gözlemlenebilir.

Benzer biçimde, terimce, proje yönetimi ve çeviri bellek araçları gibi bilgisayar destekli çeviri araçlarını tanıyabildiğinde ve bilgisayar destekli çeviri

araçlarını kullanarak çeviri projeleri tasarlayıp yürütebildiğinde **teknolojik edincin** varlığından söz edilir.

Beykent Üniversitesi İngilizce ve Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde Bitirme Çalışması için hazırlanan bilgi paketi ortaktır. Aşağıdaki tablo Bitirme Çalışması dersi için belirlenmiş ders izlencesini göstermektedir.

Tablo 61: Beykent Ün. Bitirme Çalışması Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Öğrenimlerinin son yılına gelmiş öğrencilere, bireysel veya takım içerisinde sorumluluk alıp, kazanmış oldukları mesleki bilgileri ve bilimsel çalışma yöntemlerini kullanarak, gerçekçi kısıtlar altında problem çözme, çalışma takvimine uygun çalışma, ürünlerini yönergeye uygun olarak hazırlayıp yazılı ve sözlü sunabilme becerisi kazandırmaktır.
Dersin İçeriği	Bitirme çalışması konusu önerme, literatür tarama, konunun analizi, çalışma takvimi ve görevlerin belirlenmesi, çalışmanın gerçekleştirilmesi, çalışma raporunun yönergeye uygun yazımı, çalışmanın sözlü sunumu.
Öğrenme Çıktıları	1. Bilimsel çalışmaları takip eder 2. Literatür taraması yapar 3. Özel alanların kolaylığını zorluğunu yargılar. 4. Gerçekçi kısıtlar altında, gerçekleştirilecek bir konu önerisi yapar. 5. Konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmaları derinlemesine araştırır 6. Konuyu analiz eder. 7. Çalışmayı gerçekçi parçalara böler. 8. Kısıtları belirler. 9. Kullanılacak araçları – yöntemleri seçer. 10. Çalışmayı detaylandırır. 11. Zamana dayalı iş takvimi yapar. 12. Kullanılacak kaynakları planlar. 13. Kontrol aşamalarını planlar. 14. Çalışmanın her bir kontrol noktasının zamanında tamamlanması için sorumluluk alır 15. Takım çalışması yapılıyorsa, koordinasyonunu sağlar 16. Kısıtların değişmesi durumunda, yeni çözümler önerir 17. Her aşamada düzeltici yaklaşımlar geliştirir 18. Çalışma sonuçlarını değerlendirir 19. Aynı çalışmayı daha sonra tekrar yapacaklar için öneriler yapar 20. Çalışmanın insan sağlığı, refahı ve çevreye olan etkilerini değerlendirir (varsa) 21. Çalışmasını mesleki etik değerler açısından değerlendirir 22. Çalışmanın çevre ve canlılar üzerindeki olası kötü etkilerini değerlendirir 23. Gerçeklenen çalışmayı sürdürülebilirlik açısından değerlendirir (uygun ise) 24. Eşdeğer bir çalışmanın gerçekçi kısıtlar altında maliyetini belirler Çalışma aşamalarına ilişkin raporları hazırlar Raporları birleştirerek sonuçlandırır 25. Slayt gösterisi hazırlar 26. Çalışmasını sözlü sunar 28. Çalışma konusundaki sorulara detaylı sözlü yanıt verir

(Çevrimiçi: <http://ebs.beykent.edu.tr/2013//Akademik-Programlar/Lisans/875/880>,
07.03.2014)

erişim tarihi:

Ders izlencesine göre araştırma edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, konu edinci ve stratejik edinç üzerinde durulmaktadır.

Öğrenci kaynak taraması yapıp, çalışma aşamalarına ilişkin raporları yazabildiğinde **araştırma edinci**yle ilgili yeterlikleri etkin biçimde kullanır. Benzer olarak, konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmaları derinlemesine araştırabilir ve kullanılacak kaynakları planlayabilir.

Profesyonel ortamda öğrencinin başarılı olabilmesi için edineceği yeterlikler **çeviri hizmeti sağlama edincinde** belirtilmiştir. Buna göre öğrenci çalışma aşamalarının zamanında tamamlanması için sorumluluk alabileceği gibi bireysel ya da takım içerisinde sorumluluk alabilir. Piyasa gereksinimlerini göz önünde bulundurarak, bir konu önerisi sunabilir ve zamana dayalı iş takvimi yapabilir. Çalışmayı gerçekçi parçalara bölerek, maliyet, etik değerler ve sürdürülebilirlik açılarından değerlendirebilir.

Öğrenci konuyu inceleyip, özel alanlarla ilgili yargıda bulunduğu **konu edinci**yle ilgili yeterlikleri sergilemektedir.

Yeni durumlar karşısında çözümler önerebildiğinde ve her aşamada düzeltici yaklaşımlar geliştirebildiğinde **stratejik edinç**le ilgili yeterliklerini kullanmaktadır.

Boğaziçi Üniversitesinin Bologna Bilgi Paketi ile ilgili hazırladığı özel bir web sitesine rastlanmamıştır. Yalnızca Çeviribilim Bölümünün sayfasında ders içerikleriyle ilgili kısa bilgiler yer almaktadır. Konuyla ilgili bölümle iletişime geçildiğinde dersle ilgili aşağıdakinden başka herhangi bir tanım olmadığı öğrenilmiştir:

“Kapsamlı bir edebiyat metninin/edebiyat dışı metnin İngilizce'den Türkçe'ye ve/veya Türkçe'den İngilizce'ye çevirisi veya çeviri ile ilgili bir konuda bilimsel araştırma projesinin bir öğretim elemanının danışmanlığında yürütülmesi” (Çevrimiçi kaynak: www.transint.boun.edu.tr, erişim tarihi:19.03.2014)

Yukarıdaki ders tanımından yola çıkarak, bu derste araştırma edincinin geliştirildiğini düşünebiliriz çünkü öğrencinin bilimsel bir araştırma yapabilmesi için bilgiyi nerede bulacağını ve elde ettiği bilgileri nasıl sunacağını bilmesi gerekir. Bir başka deyişle bu dersin kazanımları olarak görülebilecek raporlama ve bilimsel bir metin oluşturma **araştırma edincine** ilişkin yeterlikler olarak düşünülebilir.

Çankaya Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde 8. Yarıyıl'da yer alan ders Çeviri Projesi olarak adlandırılmıştır. İngilizce olan ders izlencesinin çevirisi aşağıdaki gibidir:

Tablo 62: Çankaya Ün. Çeviri Projesi Ders İzlencesi

Dersin Amacı	Öğrenciler çeviri kuramlarını metinlere uygulayabilmeyi, yazılı ve sözlü çeviriye ilişkin geniş bir bakış açısına sahip olmayı, yazılı ve sözlü çeviri edimlerindeki büyük ölçekli kararları anlamayı ve farklı profesyonel ortamları incelemeyi öğrenirler.
Dersin İçeriği	Temel çeviri kuramlarının gerçek durumlara uygulanmasını içerir. Öğrenciler farklı metin türlerine odaklanarak (bilgilendirici, anlatıcı, işlemsel ve görsel-işitsel) çeviri ediminin büyük ölçekli yönlerini ilgili kuramlar ışığında ve neden belirterek sorgularlar.
Öğrenme Çıktıları	Farklı metin türlerine ileri düzeyde çeviri stratejileri uygulayabilirler. Yazılı-sözlü çeviri ve güç, yazılı-sözlü çeviri ve ideoloji arasındaki ilişkileri anlar, yazılı-sözlü çevirinin ekinlerarası iletişimdeki önemini kavrarlar. Analitik düşünme becerisi geliştirirler. Analiz ve sentez yapabilirler. Farklı profesyonel ortamları derinlemesine inceleyebilirler.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	1. Türkçe ve İngilizce dillerinde yetkin mütercim tercümanlar yetiştirmek ve onlara çeviri edinci kazandırmak. 2. Öğrencilerde eleştirel düşünce, problem çözme, karar alma, analiz ve sentez yapma gibi bilişsel beceriler geliştirmek 3. Öğrencilere uluslararası ilişkiler, siyaset, tıp, teknoloji, günlük yaşam gibi konularda genel kültür kazandırmak. 4. Çeviri ve ideoloji, güç veya kimlik arasındaki ilişkiler ve bu ikisinin ulusların gelişimindeki rolü gibi çevirinin büyük ölçekli yönlerine ilişkin öğrencileri bilgilendirmek. 5. Bilgisayar destekli çeviri, çevrimiçi terminoloji bankaları, çevrimiçi çeviri programları ve web sitelerini kullanmak gibi öğrencilere teknolojik beceriler kazandırmak 6. Meslek taleplerini karşılayan çevirmenler yetiştirerek akademik dünya ve sektör arasındaki uçurumu en aza indirmek. 7. Öğrencileri farklı profesyonel ortamlara sokmak 8. Öğrencilere işi zamanında bitirme, doğruluk, sadakat ve gizlilik gibi etik profesyonel değerler kazandırmak. 9. Yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmek

(Bölümden mail aracılığıyla bilgi alındı)

Çankaya Üniversitesinin ders izlencesi incelendiğinde aşağıdaki alt-edinçlerin geliştirilmeye çalışıldığı öne sürülebilir: çeviri bilgisi, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, ruhsal-fizyolojik öge ve stratejik edinç

Öğrenci çeviri, ideoloji, güç ve kimlik kavramlarını çeviri açısından sorgulayabildiğinde **çeviri bilgisi edinci**ni etkinleştirir. Benzer biçimde kuram ve uygulama arasında bağ kurabilmek için çeviri bilgisine başvurur.

Ancak, işi zamanında bitirme, doğruluk, sadakat ve gizlilik gibi etik profesyonel değerler kazanabilmesi **çeviri hizmeti sağlama edinci**nin gelişimiyle birlikte olur.

Çankaya Üniversitesinde Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce dilinde olduğundan **dil edinci**yle ilgili kazanımları Türkçe ve İngilizce dillerinde yetkinleşebilme yönündedir.

Proje sırasında öğrencinin, çevirinin ekinlerarası doğasını kavrayabilmesi **ekin edinci** gelişimine; uluslararası ilişkiler, siyaset, tıp, teknoloji, günlük yaşam gibi alanlarda genel kültür kazanmasıysa **konu edinci** gelişimine bağlı olarak edinebileceği yeterliklerdir.

Öğrencinin analitik düşünebilmesi ve sentez yapabilmesi **ruhsal-fizyolojik öğe**yle ilgili yeterlikleri kazandığını göstermektedir. Ancak bu hedef davranışlar salt bilişsel gelişimi destekleyen ruhsal-fizyolojik öğeyle sınırlı değildir. Analiz- sentez yapabilen bir öğrenci durumu parçalara bölüp bu parçalardan yeni bir bütün oluşturabileceği için yüksek düzeyde değerlendirmede bulunabilir, projeyi farklı açılardan sorgulayabilir, başka bir deyişle **stratejik edinci**n çalışma alanına doğru yönelir.

Stratejik edinci varlığını gösteren diğer yeterlikler ise bu üniversitede öğrencinin eleştirel düşünebilmesi, problem çözebilmesi ve karar alabilmesidir.

Bilgisayar destekli çeviri, çevrimiçi terminoloji bankaları, çevrimiçi çeviri programları ve web sitelerini kullanabilme **teknolojik edinci** gelişmiş bir öğrencinin yetkinlikleridir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Türkçe-Almanca-İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde yer alan Yazılı Çeviri Projesi dersinin ders izlencesi aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 63: Dokuz Eylül Ün. Yazılı Çeviri Projesi Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Bu dersin amacı öğrencilerin bireysel olarak bir öğretim üyesinin danışmanlığında bir çeviri projesini başından sonuna kadar bitirmeleridir. Bu süreçte öğrenciler metinleri seçmek, metinlerin çevirisini yapmak, çeviri sürecinde yaşadıkları çeviri sorunlarını tespit edip çözüm bulmak ve edebiyat ve edebiyat dışı metinlerin çevirisindeki farkların bilincinde olup kendi çözümlerini sorgulamakla yükümlüdürler
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Çevirinin tüm süreçlerinde çevrimiçi kaynaklar, terim bankaları, yazım ve dilbilgisi kontrolü, internet, terminoloji veri tabanı gibi mevcut teknolojileri etkin bir biçimde kullanabilir. 2. Kaynak metnin dilbilgisel, sözcüksel ve anlamsal yapılarını ve yazarın üslubunu inceleyebilir. 3. Kaynak metinde çeviri ile ilgili sorunları belirleyebilir. 4. Çeviri sorunları sorgular ve bunlara çözüm üretebilir. 5. Kaynak metnin özelliklerini ve erek dil ve kültürün normlarını dikkate alarak erek metni üretebilir.
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	1 Giriş: Metin seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlar 2 MLA Yazım formatı nedir ve özellikleri 3 Edebiyat ve edebiyat dışı metinlerin teslimi ve metinlerin onaylanması 4 İngilizce metnin ilk yarısının çevirisinin teslimi 5 İngilizce metnin ikinci yarısının çevirisinin teslimi 6 İng-Türk çevirinin tamamının düzeltilmiş ilk versiyonun teslimi ve çeviri sürecinin teslimi 7 İng-Türk çevirinin tamamının düzeltilmiş ikinci versiyonun teslimi ve düzeltilmiş çeviri sürecinin teslimi 8 Ara Sınav I (1. Bolumun teslimi) 9 Türkçe makalenin ilk yarısının çevirisinin teslimi 10 Türkçe makalenin ikinci yarısının çevirisinin teslimi 11 Türk-İng çevirinin düzeltilmiş ilk versiyonun teslimi ve çeviri sürecinin teslimi 12 Türk-İng çevirinin tamamının ikinci versiyonun teslimi ve düzeltilmiş çeviri sürecinin teslimi 13 Ara Sınav II (2. Bolumun teslimi) 14 Giriş, Sonuç ve Referans bölümlerinin teslimi

(Çevrimiçi: http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/tr/bolum_9090_tr.html, erişim tarihi: 14.02.2014)

Yazılı Çeviri Projesi dersinin ders izlenesi uyarınca geliştirmeyi öngördüğü alt-edinçlerin araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, dil edinci, ekin edinci, metin edinci, stratejik edinç ve teknolojik edinç olduğu söylenebilir:

Dokuz Eylül Üniversitesi **araştırma edincini** diğer üniversitelere göre daha dar bir kapsamda ele alarak, tek bir yeterlik belirlemiştir. Buna göre öğrenciler MLA yazım formatını tanır ve uygulayabilir.

Öğrenci çeviride karşılaştığı sorunları sorgulayabildiğinde, yazınsal ve uzmanlık metnlerinin çevirisindeki farkları ayırabildiğinde **çeviri bilgisi edincinin** varlığını gözlemleyebiliriz.

Kaynak metnin dilbilgisel, sözcüksel ve anlamsal yapılarını ve yazarın biçimini inceleyebilmesi **dil edincinin** göstergesiyken, kaynak metnin özelliklerini ve erek dil ve ekinin normlarını dikkate alarak erek metin üretebilmesi **metin ve ekin edincinin** birlikte çalışmasını öngörür.

Öğrencinin çeviri sürecinde yaşadığı çeviri sorunlarını belirleyip, bunlara çözüm bulabilmesi **stratejik edinç** yeterlikleriyle ilgilidir.

Öğrencinin çeviri sürecinde çevrimiçi kaynaklar, terim bankaları, yazım ve dilbilgisi kontrolü, internet, terim veri tabanı gibi teknolojileri etkin bir biçimde kullanması **teknolojik edincin** geliştiğini gösteren davranışlardır.

İstanbul Aydın Üniversitesinin İngilizce ve Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümlerindeki dersin adı ve kapsamı farklılık göstermektedir. İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde Project II olarak adlandırılan ders için izlençe aşağıdaki gibidir:

Tablo 64: İstanbul Aydın Ün. İMT Project II Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Öğrencilere farklı alanlarda proje hazırlamayı öğretmek
Dersin İçeriği	Öğrenci çevirinin farklı alanlarında proje hazırlar.
Öğrenme Çıktıları	1. Öğrenciler farklı konularla ilgili proje hazırlar. 2. 100 sayfalık bir çeviriyi tamamlamış olurlar. 3. Projeleri ile ilgili rapor yazmayı öğrenirler.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	1. Öğrenciler çeviriye aşina olur. 2. Öğrenciler çeviri metotları ve tekniklerini öğrenir. 3. Öğrenciler çevirinin tarihi ile ilgili gerekli bilgi birikimini oluşturur. 4. Sözcük düzleminin bağlamsal değerini algılar. 5. Edebiyattan hukuka, ekonomiden kimyaya gibi birçok değişik konuda diğer teknik işlerle metinleri çevirebilmelidir. 6. Tek başına çeviri yapıp düzeltebilir 7. Pratik yoluyla çeviri becerilerini geliştirebilir
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	Proje nasıl yapılır Gözetim

(Çevrimiçi: <http://www.ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=BolumGenelBilgiler&BK=201&In=tr>, erişim tarihi: 08.03.2014)

İMT ders izlencesinde belirtilenlere göre şu alt-edinçlerin temel olarak geliştirildiği öne sürülebilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi, dil edinci ve konu edinci

Proje çalışmasıyla öğrenci çeviri yöntem ve tekniklerini öğrenir, başka bir deyişle **çeviri bilgisi edincini** geliştirir.

Yazın, hukuk, ekonomi, kimya gibi farklı alanlardaki metinleri çevirebilmesi ya da çevirinin tarihi ile ilgili gerekli bilgi birikimini oluşturabilmesi **konu edincini** ilgilendirir.

Öğrenci, proje raporu yazdığında **araştırma edincine** ilişkin bir davranış gösterir.

Dil edinci kapsamında sözcük düzleminin bağlamsal değerini algılayabilir.

İstanbul Aydın Üniversitesi Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümünde Bitirme Projesi II adlı dersin izlencesi aşağıda sunulmuştur:

Tablo 65: İstanbul Aydın Ün. RMT Bitirme Projesi II Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Mütercim Tercümanlık (Rusça) bölümü eğitiminde temel ve uygulamalı bilgi birikimini arttırmak amacıyla öğrencilere öğretim üyeleri danışmanlığında öğrencilere derslerde edindikleri teorik bilgilerin uygulamalarını yaparak pekiştirmek, pratik yapma, grup çalışması, rapor yazma ve sunma becerileri kazandırmaktır.
Dersin İçeriği	Mütercim Tercümanlık (Rusça) bölümü çalışma alanlarıyla ilgili bir konu seçilir ve bu konuda daha önce yapılan araştırmalar incelenir, uygulama örnekleri, tespit edilen eksiklikler ve iyileştirme yapılabilecek noktalar tespit edilerek nasıl yapılabileceği konusunda çözümlerle ilgili sunum yapılır.
Öğrenme Çıktıları	1. Öğrenci uygulamaya yönelik birçok konuda deney yapma becerisi kazanır. 2. Rapor yazma ve sunma becerisi kazandırılır. 3. Grupla çalışmayı öğrenir.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	Kuramsal Bilgi 1. Öğrenci Rus dilinin tarihi, Slav dilleri arasındaki yeri konusunda bilgi sahibi olur. 2. Rusçanın dil bilgisel (sentaks, morfoloji) ve yapısal, özelliklerini doğru olarak öğrenir. Olgusal Bilgi 1. Rus Edebiyatı ve Kültürü konusunda, çevirmenlik mesleğinin gereksinimleri doğrultusunda geniş bilgi sahibi olur. 2. Rusçadan Türkçeye, Türkçeden Rusçaya çeviri tarihini ve uygulamalarını örnekleri ile öğrenir Beceriler 1. Rusçanın bir Slav dili olarak öteki Slav dilleri arasındaki özgünlüğünü örnekleme becerisine sahip olur 2. Rusça ve Türkçe arasındaki yapısal benzerlikler ve ayrılıklar konusunda uygulamalı olarak bilgi ve beceri sahibi olur 3. Doğru bir telaffuzla Rusça konuşma ve düzgün yazma becerisi kazanır 4. Her hangi bir kültürel, toplumsal alana ilişkin metni her iki dilden karşılıklı olarak çevirme becerisi kazanır Kişisel ve Mesleki Yetkinlikler 1. Her hangi bir yazınsal metnin çevirisi için o alana özgü bilgiye ve sözcük dağarcığına sahiptir 2. Genel kültür edinmenin gerektirdiği alt yapı birikimine sahiptir. 3. Üstlendiği çeviri görevinin zamanında tamamlanması için gereken iş ve çalışma disiplini kazanmıştır. 4. Bilgi edinme ve uygulama alanlarını doğru biçimde saptar 5. Zamanını tutumlu ve tutarlı biçimde kullanır 6. Öz eleştiri ve güç beğenirlik özelliklerine sahip olur 7. Gereken teknolojik donanımın kullanma yetkinliği kazanır
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	Bitirme çalışması konusunun duyurusu Öğrencilerin konu ve danışman öğretim elemanı seçimi Bitirme çalışmasının başlatılması Bitirme çalışmasının yürütülmesi Bitirme çalışması yazımının denetlenmesi Bitirme çalışmasının teslim alınması

(Çevrimiçi: <http://www.ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=BolumGenelBilgiler&BK=201&ln=tr>, erişim tarihi: 08.03.2014)

RMT'nin ders izlencesi İMT'ye oranla daha kapsamlıdır. Ders izlencesine göre aşağıdaki edinçler üzerinde durulduğu söylenebilir: araştırma edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, stratejik edinç ve teknolojik edinç

Öğrenci projeyle ilgili rapor yazabildiğinde ve belirli bir konuda daha önce yapılan araştırmaları inceleyebildiğinde **araştırma edincini** ilgilendiren yetkinlikleri göstermektedir.

Üstlendiği çeviri görevini zamanında tamamlayabilmesi ya da zamanını tutumlu ve tutarlı biçimde kullanabilmesi **çeviri hizmeti sağlama edincinin** varlığını belirtir.

Bilgi zenginliği açısından, öğrencinin Rusça ve Türkçe arasındaki yapısal benzerlikler ve ayrılıklar konusunda bilgi-beceri sahibi olması ve Rusçayı doğru konuşabilmesi ve yazabilmesi **dil edincinin** gelişimiyle olanaklıdır.

Öğrencinin Rus dilinin tarihi ve Slav dilleri arasındaki yeri konusunda bilgi sahibi olması dil edinciyle birlikte **ekin edincinin** de gelişimini öngörür.

Herhangi bir ekin sel, toplumsal alana ilişkin metni her iki dilden karşılıklı olarak çevirebilmesi ve herhangi bir yazınsal metnin çevirisi için o alana özgü bilgiyi ve sözcük dağarcığını edinmiş olması **konu edincini** gösterir.

Öğrenci araştırmada eksiklikleri ve iyileştirme yapılabilecek noktaları belirleyebildiğinde **stratejik edincin** varlığı gözlemlenebilir.

Gereken teknolojik donanımı kullanabilmesiye **teknolojik edinci** ilgilendirir.

İstanbul Üniversitesinde Almanca, Fransızca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık anabilim dallarının programında Proje Dersi 8.yarıyıl da yer almaktadır. Dersin temel olarak ölçmeyi amaçladığı çeviri alt-edinçlerini belirlemek için üniversitenin Eğitimde Yapılanma ve Yenilenme Bilgi Sistemi (EYYBİS)'de yer alan ders izlence formu incelenmiştir. Her anabilim dalının Proje Dersi için oluşturduğu ders izlence formu farklıdır.

İstanbul Üniversitesindeki 3 anabilim dalı dersin öğrenim çıktılarının program yeterlikleriyle ilişkisi bölümünde ortak yeterlikleri işaretlemiştir. Bu

nedenle araştırmada tekrarı önlemek için çeviri bilgisi, araştırma edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci ve stratejik edinci ilgilendiren bu davranışlardan anabilim dallarından bağımsız olarak söz edilecek, bölümlerin bu edinçlere ilişkin ek olarak belirttiği yeterlikler incelenecektir.

Buna göre, **çeviri bilgisi** zenginliğine ilişkin olarak öğrenci güncel ders kitapları, uygulama araç gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuram ve uygulama bilgilerine sahiptir. Ayrıca, alanıyla ilgili temel kavram ve kuramları özümseme, tartışma ve bu bilgileri alanında uygulayacak ya da sorgulayacak düzeyde bilgi edinmiştir. Bu iki yeterliğin sonucu olarak alanıyla ilgili yazılmış kaynaklar ve alanını destekleyen diğer kaynakları değerlendirebilecek kuramsal bilgileri edinmiştir. Bu bilgilere dayanarak çevresel bilgiyle alanı arasında bağlantı kurabilir.

Alanıyla ilgili ürettiği ve elde ettiği verileri raporlayıp sunması **araştırma edincini** gösteren davranışlardır.

Öğrenci bu dersle ilgili olarak **stratejik edinç** bakımından sorunları saptayabilir ve bunlara gerekçelendirilebilir çözümler önerebilir.

Alanıyla ilgili karşılaşılan ve öngörölmeyen karmaşık sorunları çözmek için ekip üyesi olarak sorumluluk alabilmesi ve yine alanıyla ilgili her türlü olasılığı göz önünde bulundurarak uygun iletişimi sağlayacak bireysel girişimlerde bulunabilmesi **çeviri hizmeti sağlama edincine** özgüdür.

Ortak yeterlikler dışında anabilim dallarının belirlediği diğer yeterlikleri saptamak için Proje Dersinin izlenceleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Almanca Mütercim Tercümanlık için dersin amacı, öğrenim çıktıları, içeriği ve konu başlıkları şöyledir:

Tablo 66: İ.Ü.AMT Proje Dersi İzlenesi

Dersin amacı	Bu dersin amacı öğrenciler tarafından hazırlanacak çeviri projesi için biçimsel ve biçimsel arka plan bilgisi sunmaktır. Öğrencilerin 5.-8. yarıyıllarda seçtikleri modül derslerine göre belirledikleri proje konularını akademik bir söylemle tartışmaları beklenir. Bu nedenle, öğrenciler çalışmalarını bölümden bir öğretim elemanının gözetiminde ve rehberliğinde sürdürürler. Proje Dersinde amaç öğrencilerin kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili yönetmelikle belirlenen belli bir hacimdeki çeviri işini gerçek koşullara uygun biçimde yerine getirmeleridir.
Dersin öğrenim çıktıları	Dört yıl süreyle aldığı akademik çeviri eğitiminin gereklerini yerine getirerek, bu alanda edindiği kuram ve yöntem bilgilerini de uygulayarak piyasada karşılığı olan işlevsel bir çeviri işini bir proje olarak neticelendirmek
Dersin içeriği	Çeviri projesi için kuramsal ve yöntemsel art alan bilgisi Akademik yazma yöntemleri Proje uygulama
Haftalara göre konu başlıkları	Klasik araştırma teorileri - Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, Projenin odağını oluşturan çevirilerin hangi oranda piyasada gerçekten çevirisi yapılan metinlerden seçildiğinin tartışılması, araştırma yöntemleri Proje yönetmeliğine yönelik projenin ana hatlarının oluşturulması Proje yazımı konusunda çalışmaların devamı ve karşılaştırmalı metin incelemeleri, Koşut metin çalışmaları Yazmakta oldukları projelerden kısa kesitlerin tanıtılması Dil ve biçim sorununun tartışılması Seçmiş oldukları çeviriler bağlamında oluşturdukları arka plan bilgisinin çeviri işiyle orantısının tartışılması Projenin öteki bölümlerinin sözlükçe, sonuç, kaynakça, - tartışılması Yazmakta oldukları projelerde oluşan sorunların tartışılması Bilimsel çalışmada karşılaşılan sorunlar (bilimsel dil kullanımında yaşanan sorunlar) Projelerin tanıtımı ve öğrencilerin kısa sunumları Yazılmakta olan projeler üzerine eleştirel çalışmalar, Projelerin son düzeltmeleri Son haline gelmiş projelerin proje yönetmeliğine uygunluğunun tartışılması Genel Değerlendirme -1 Genel Değerlendirme - 2

(Çevrimiçi:<https://egitimdeyapilanma.istanbul.edu.tr/akademik.php?id=68&ref=fak>, erişim tarihi: 12.03.2001)

Bu izlenceden elde edilen bilgilerle aşağıdaki alt-edinçler saptanabilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, konu edinci, metin edinci ve stratejik edinç

Öğrencinin akademik yazma yöntemlerini kullanması, Sosyal Bilimlerde araştırma yöntemlerinden uygun olanı seçmesi ve alanıyla ilgili ürettiği ve elde ettiği verileri raporlayıp sunması **araştırma edincinin** göstergesi davranışlardır.

Bölüm **çeviri bilgisine** ilişkin birçok yeterlik öngörmüştür. Ortak bilgi zenginliğini ilgilendiren yeterlikler dışında öğrenci kuram ve yöntem bilgilerini kullanarak piyasada işler bir çeviri yapabilir, belirlediği proje konularını akademik bir söylemle tartışabilir ve arka plan bilgisinin çeviri işiyle orantısını tartışabilir.

Öğrenci çeviri işini piyasa koşullarına uygun biçimde yerine getirebildiğinde ve projelerin son düzeltmelerini yapabildiğinde **çeviri hizmeti sağlama edincine** ilişkin yetkinliğini sergilemektedir.

Kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili çalışma yapabilmesi ve seçtiği çevirilerin arka plan bilgisini edinmesi **konu edincini** etkinleştirmesiyle gerçekleşir.

Karşılaştırmalı metin inceleyebilmesi ve koşut metinlerle çalışabilmesi **metin edincine** özgü yeterliklerdir.

Yazmakta olduğu projede oluşan sorunları tartışabilmesi, projeye ilişkin eleştiri getirebilmesi, bilimsel çalışmada karşılaşılan sorunları belirleyebilmesi, son haline gelmiş projelerin proje yönetmeliğine uygunluğunu tartışabilmesi ve projenin ana hatlarını oluşturabilmesi **stratejik edincin** varlığını gösterir.

Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünün ders izlencesinde dersin amacı, içeriği, çıktıları, ders kazanımlarının programa katkısı ve haftalık konu başlıkları şöyle belirtilmiştir:

Tablo 67: İ.Ü. FMT Proje Dersi İzlenesi

Dersin Amacı	Öğrenci 7. dönemde seçtiği konuyu çeviri projesi olarak hazırlar. Ders içeriği öğrencinin profesyonellik gerektiren bir işte sorumluluk üstlenerek çevirmenlik davranışı gösterip gösteremediğinin saptanmasıdır. Çalışma öğrencinin uzmanlaştığı alanda kapsamlı bir çeviri uygulamasını içermektedir. Ancak konuyla ilgili arka plan bilgisinin araştırılması, terimce çalışması ve çeviri ortamı ve sorunlarıyla ilgili gözlem ve Değerlendirmeleri de kapsamaktadır. Sene sonunda öğrencinin sunacağı bitirme tezi konusunda dönem boyunca öğrenciyi bilgilendirmek, yönlendirmek dersin yürütülmesini içermektedir.
Dersin İçeriği	Tez yazımı ve planlaması konusunda inceleme ve araştırma yapmak Tez örnekleri incelemek Tez planı oluşturmak Tez yazımı aşamasına geçmek Dönem boyunca tez çalışmalarında öğrenciyi takip etmek Tez yazımının son durumunu netleştirmek
Dersin Öğrenme Çıktıları	Belirli bir konuda tez yazma deneyimi kazanmak. Edindiği bilgileri deneyimleri yönlendirmek, bir sentez yaparak sınıflandırmak, düşünmek, yorum yapmak, öneri sunmak gibi beceriler kazanmış olmak.
Ders Konu Başlıkları	Tez planı oluşturma Tez gelişme bölümü planı oluşturma Tez gelişme bölümü yazımı I Tez giriş bölümü yazımı Tez sonuç bölümü yazımı Kaynakça oluşturma Tezin Fransızca özetini oluşturma Tez yazımının son durumunu netleştirme I Tez yazımının son durumunu netleştirme II Genel değerlendirme

(Çevrimiçi:<https://egitimdeyapilanma.istanbul.edu.tr/akademik.php?id=68&ref=fak>, erişim tarihi: 12.03.2014)

Bu amaç doğrultusunda kazanılması öngörülen alt-edinçlerin şöyle olduğu söylenebilir: araştırma edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, stratejik edinç, konu edinci ve ruhsal-fizyolojik öge

Öğrenci konuyla ilgili arka plan bilgisini araştırdığında **araştırma edincini** uygulama düzlemine aktarabilmektedir. Terimce çalışması yapabilmesi araştırma edinciyle birlikte **konu edincinin** varlığını gösterir.

Profesyonellik gerektiren bir işte sorumluluk üstlenerek çevirmenlik davranışı gösterebildiğinde **çeviri hizmeti sağlama edincine**, çeviri sorunlarını belirleyip değerlendirebildiğinde **stratejik edince** ilişkin yeterlikleri göstermektedir.

Bireşime ulaşarak sınıflandırabilme, düşünebilme, yorum yapabilme ve öneri sunabilme **ruhsal-fizyolojik öğrenin** gelişimini belirtmektedir.

İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünün ders izlencesinde dersin amacı, içeriği ve öğrenme çıktıları şöyle tanımlanmıştır:

Tablo 68: İ.Ü. İMT Proje Dersi İzlencesi

Dersin Amacı	Bu dersin amacı sunulacak çeviri projesi için biçimsel ve biçimsel arka plan bilgisi sunmaktır. Öğrencilerin kendi çevirilerini, danışmanlarıyla çalıştıktan sonra değerlendirmeleri, çeviri öncesi araştırmalarını, çeviri öncesi kararlarını ve çeviri süreçlerini akademik bir söylemle tartışmaları beklenir. Bu nedenle, öğrenciler çalışmalarını hem dersin hocası, hem de (her öğrenci kendi seçtiği bir metin çevirdiğinden) çevirilerini detaylı bir şekilde kontrol edip değerlendiren ve geri bildirimde bulunan bölümden bir araştırmacının gözetiminde ve rehberliğinde sürdürürler.
Dersin İçeriği	Çeviri projesi için kuramsal art alan bilgisi, proje yazma, kaynakça hazırlama, alıntı yapma, referans gösterme gibi akademik yazım kurallarının öğretilmesi ve öğrencilerinin çeviri projelerinde bu öğrendiklerini uygulamalarının sağlanmasıdır. Bu nedenle ders bilgisayar laboratuvarında yapılır. Her öğrenci bilgisayar başında kendi projesini yazarken, öğretim üyesi, power point sunumuyla konuyla ilgili bilgileri aktarır ve öğrencilerin bu bilgileri uygulayıp uygulayamadığını kontrol eder.
Dersin Öğrenme Çıktıları	Öğrencilerin ilk dönem kendi istekleriyle çevrilmek üzere seçtikleri metnin çeviri aşamaları tanımları beklenir. Öğrenciler çeviri kararlarını, çeviri süreçlerini, çeviri stratejilerini tanımlamayı öğrenirler. Bütün bunları akademik bir söylem ve biçim ile proje halinde yazmayı öğrenirler.
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	Proje metni için bilgisayar laboratuvarını ve bilgi teknolojilerini kullanma Proje metninin yazım kuralları: biçimsel ve biçimsel kurallar, yönergeler Proje metnini bölümleme Metin türüne göre süreç öncesi araştırma bölümünü yazma Metin türüne göre çeviri süreci bölümünü yazma Metin türüne göre değerlendirme ve sonuç bölümünü yazma Eklerin hazırlanması Dipnot gösterme Kaynakça hazırlama Kısaltma listeleri, içindekiler ve önsöz hazırlama Proje tesliminden önce son kontrol aşaması 1-2 Danışmanlarla görüşme ve değerlendirme

(Çevrimiçi: <https://egitimdeyapilanma.istanbul.edu.tr/akademik.php?id=68&ref=fak>, erişim tarihi: 12.03.2014)

Dersin amacı, içeriği, öğrenme çıktıları ve haftalık konu başlıkları incelendiğinde şu alt-edinçlerin ön plana çıktığı görülür: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, metin edinci ve teknolojik edinç

Araştırma edinciyle ilgili yetkinlik olarak öğrenciden kaynakça hazırlama, alıntı yapma, referans gösterme gibi akademik yazma kurallarını uygulayabilmesi beklenmektedir.

Öğrencinin çeviri projesi için kuramsal art alan bilgisine sahip olması, çeviri kararlarını, çeviri süreçlerini, çeviri stratejilerini tanımlaması ve çeviri süreçlerini akademik bir söylemle tartışması **çeviri bilgisi edinci**ne özgü davranışlardır.

Metin türüne göre süreci planlayabilmesi çeviri bilgisi edinciyle birlikte **metin edinci**ni de ilgilendirir. Metin türüne göre süreç öncesi bölümü ve proje ilerledikçe değerlendirme ve sonuç bölümünü yazabilmesi **metin edinci**yle ilgili diğer yeterliklerdir.

Çevirilerini değerlendirebilmesi ve proje tesliminden önce son kontrolleri gerçekleştirebilmesi **çeviri hizmeti sağlama edinci**nin edinimiyle birlikte görülmektedir.

İMT bölümü İstanbul Üniversitesindeki diğer Mütercim Tercümanlık bölümlerinden **teknolojik edinci** izlenceye koyması bakımından ayrılmaktadır. Proje Dersinde öğrencinin proje metnini oluşturmak için bilgisayar laboratuvarını ve bilgi teknolojilerini kullanabilmesi teknolojik edincin gelişimini sağlamaktadır.

Kırıkkale Üniversitesinde yalnızca Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünde Proje Dersi yer almaktadır. Farsça Mütercim Tercümanlık Bölümündeki “Uygulamalı Çeviri II” dersinde de öğrencilerden çeviri yapmaları beklenmektedir ancak burada bir proje çalışması ya da bitirme ödevi söz konusu değildir. Bu nedenle araştırma kapsamına alınmamıştır.

Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü için Yorumlu Çeviri Projeleri dersinin izlencesi aşağıda sunulmuştur:

Tablo 69: Kırıkkale Ün. Yorumlu Çeviri Projeleri Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri ve Sosyal Bilimler alanında çeşitli düzeylerdeki Fransızca metinlerin aslına ve üslubuna sadık kalınarak Türkçeye çevirisi konusunda yorumlama deneyimi kazandırmaktır.
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Öğrenci, çeşitli düzey ve alanlarda, Fransızcanın söz varlığını Türkçenin söz varlığı ile karşılaştırma olanağı bulacaktır. 2. Öğrenci, Fransızcadan Türkçeye çeviri yaparken cümlelerin etken veya edilgen olması gibi önem taşıyan yapısını bozmadan ve yazarın üslubuna olabildiğince sadık kalarak çevirmeyi, gerektiğinde anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak üzere yorumunu katabileceğini öğrenecektir. 3. Öğrenci, cümlelerin çevirisinde tek bir doğrunun yerine en doğruyu bulmanın esas olduğunu öğrenecektir. 4. Öğrenci, bir cümleyi çevirirken, cümledeki iletinin birden çok biçimde verilebileceği konusunda farkındalık kazanacaktır.
Dersin içeriği	Fransızcadan Türkçeye yazılı çeviride yorumlama
Dersin Konu Başlıkları	Yazılı basından güncel moda içerikli bir yazının Türkçeye yazılı çevirisinde yorumlama işlemi. Öğrencilerin yaptıkları yazılı çevirilerde metnin yorumlanmamış ve yorumlanmış biçimleri üzerine tartışma Tanınmış Fransız veya Frankofon bir yazarın piyes türündeki bir eserinden alınmış edebi içerikli bir metnin, Türkçeye yazılı çevirisinde yorumlama işlemi. Öğrencilerin yaptıkları yazılı çevirilerde metnin yorumlanmamış ve yorumlanmış biçimleri üzerine tartışma. Çocuk dilinde ünlü bir Fransız masalının Türkçeye yorumlu ve yorumsuz, otantik ve uyarlanmış biçimine yönelik çeviri. Sokak dilinde yazılmış bir metnin Türkçeye yorumlu ve yorumsuz, otantik ve uyarlanmış biçimine yönelik çeviri Resmi dilde yazılmış bir metnin Türkçeye yorumlu ve yorumsuz çevirisi Ticari bir yazışma örneğinin Türkçeye çevirisi. Öğrencilerin yaptıkları yazılı çevirilerde metnin yorumlanmamış ve yorumlanmış biçimleri üzerine tartışma. Teknik konudaki bir yeniliğe dair güncel bilgiler içeren bir metnin Türkçeye çevirisi. Öğrencilerin yaptıkları yazılı çevirilerde metnin yorumlanmamış ve yorumlanmış biçimleri üzerine tartışma. Sağlık konusundaki bir yeniliğe dair güncel bilgiler içeren bir metnin Türkçeye çevirisi. Öğrencilerin yaptıkları yazılı çevirilerde metnin yorumlanmamış ve yorumlanmış biçimleri üzerine tartışma. Bir ticari anlaşma örneğinin Türkçeye çevirisi. Öğrencilerin yaptıkları yazılı çevirilerde metnin yorumlanmamış ve yorumlanmış biçimleri üzerine tartışma.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	1. Mütercim-Tercümanlık (Fransızca) alanında güncel bilgileri içeren ders materyallerine, uygulamalı araç ve gereçlere, saha çalışmalarında uygulanan araştırma yöntem ve tekniklerine ve uygulamalı bilgilere sahiptir. 2. Edindiği kavramsal ve uygulamalı bilgileri kullanır. 3. Alanında edindiği kavramsal ve uygulamalı bilgileri; eğitim öğretim, araştırma ve çeviri, rehberlik alanında kullanır. 4. Çeşitli sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılır. 5. Alanı ile ilgili bilgileri derler, çözümler, yorumlar ve ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla paylaşır.

(Çevrimiçi: <http://otomasyon.kku.edu.tr/katalog/lisans.php>, erişim tarihi: 02.03.2014)

Bu izlenceye göre araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, konu edinci, dil edinci, stratejik edinç ve ruhsal-fizyolojik öğenin ön plana çıktığı gözlemlenebilir.

Öğrenci alanında güncel bilgileri içeren ders materyallerini, uygulamalı araç ve gereçleri, saha çalışmalarında uygulanan araştırma yöntem ve teknikleri ve uygulamalı bilgileri edinmiş olarak (**araştırma edinci**), Fransızcanın söz varlığını Türkçenin söz varlığı ile karşılaştırabilir (**dil edinci**) ve farklı alanlarda teknik ve yazınsal metinleri çevirerek (**konu edinci**), sorunları tartışabilir (**stratejik edinç**).

Tümcenin çevirisinde tek bir doğrunun yerine en doğruyu bulmanın esas olduğunu öğrenir ve yorumlu çeviri ile ilgili temel yöntemleri kavrar. (**çeviri bilgisi edinci**)

Çeşitli sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılır (**ruhsal-fizyolojik öge**)

Marmara Üniversitesinde İngilizce, Fransızca ve Almanca Mütercim Tercümanlık anabilim dalları yer almaktadır ancak Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünde Proje Dersi yer almamaktadır.

Marmara Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünde ilgili dersin adı “Araştırma ve Projelendirme” olarak geçmektedir ve amacı, kapsamı, öğrenme çıktılarıyla ders içerikleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 70:Marmara Ün. AMT Araştırma ve Projelendirme Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Bu dersin amacı sunulacak çeviri projesi için biçimsel ve biçimsel arka plan bilgisi sunmaktır. Öğrencilerin kendi çalışma alanlarını inceleyip akademik bir söylemle tartışmaları beklenir. Bu nedenle, öğrenciler çalışmalarını bölümden bir danışman gözetiminde ve rehberliğinde sürdürürler. Projede amaç, öğrencilerin seçtikleri alanda yönetmelikle belirlenen belli bir hacimdeki çeviri işini başarıyla kotarmalarıdır.
Dersin Öğrenme Çıktıları	Araştırma yaptığı bir alanda bütünsel bir proje sunabilir. Kendi çalışma alanını inceleyip akademik bir söylemle tartışabilir. Seçmiş olduğu uzmanlık alanında piyasada yapılması olanaklı bir çeviri işini kotarabilir. Dört yıl boyunca aldığı eğitim çerçevesinde kendi çeviri edincine eleştirel yaklaşabilir. Olası bir çeviri işinin kapsamını değerlendirerek, yapılması gereken araştırmaları belirleyebilir, bir çevirmen olarak gerekli kararları alabilir.
Dersin İçeriği	Çeviri projesi için kuramsal ve yöntemsel art alan bilgisi - Akademik yazma yöntemleri - Proje yönetmeliğine göre yazma yöntemi Öğrenciler seçmiş oldukları uzmanlık alanlarına yönelik piyasada yapılması olanaklı bir çeviri işini (tek yöne veya her iki yöne yaklaşık 20.000 vuruş olmak üzere) yaparken dört yıl boyunca aldıkları eğitim çerçevesinde kendi çeviri edinçlerine eleştirel yaklaşırlar ve konuyla ilgili bütünsel bir proje sunarlar
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	1 Klasik araştırma teorileri - Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, 7. yarıyılıda işlenen konuların bu dönem işlenecek derslerle ilintilendirilmesi 2 Projenin odağını oluşturan çevirilerin hangi oranda piyasada gerçekten çevirisi yapılan metinlerden seçildiğinin tartışılması – araştırma yöntemleri 3 Proje yönetmeliğine yönelik projenin ana hatlarının oluşturulması Kimlik bilgileri -Öz- içindekiler – önsöz – giriş – çeviri yaklaşımı – çeviriler ve değerlendirmeleri – sonuç – sözlükçe – Almanca özet – kaynakça – gerekirse ekler 4 Proje yazımı konusunda çalışmaların devamı ve karşılaştırmalı metin incelemeleri – Koşut metin çalışmaları - 5 Yazmakta oldukları projelerden kısa kesitlerin tanıtılması – dil ve biçim sorununun tartışılması - Seçmiş oldukları çeviriler bağlamında oluşturdukları arka plan bilgisinin çeviri işiyle orantısının tartışılması 6 Projenin öteki bölümlerinin – sözlükçe, sonuç, kaynakça, - tartışılması 7 Yazmakta oldukları projelerde oluşan sorunların tartışılması 8 Arasınay Haftası 9 Yazmakta oldukları projelerde oluşan sorunların tartışılması 10 Bilimsel çalışmada karşılaşılan sorunlar – bilimsel dil kullanımında yaşanan sorunlar 11 Projelerin tanıtımı ve öğrencilerin kısa sunumları 12 Yazılmakta olan projeler üzerine eleştirel çalışmalar, düzeltmeler 13 Yazılmakta olan projeler üzerine eleştirel çalışmalar, düzeltmeler 14 Son haline gelmiş projelerin proje yönetmeliğine uygunluğunun tartışılması 15 Sonuçların değerlendirilmesi

(Çevrimiçi:<http://lp.marmara.edu.tr/organizasyon.aspx?kultur=tr-TR&Mod=1>, erişim tarihi: 01.03.2014)

Ders izlencesi değerlendirdiğinde Araştırma ve Projelendirme dersinde şu edinçler üzerinde çalışıldığı görülür: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, konu edinci, metin edinci ve stratejik edinç

Öğrencinin klasik araştırma yöntemleriyle Sosyal Bilimlerde kullanılan araştırma yöntemlerini bilmesi ve akademik yazma yöntemlerini tanınası **araştırma edincinin** bir göstergesidir. Ayrıca ğrenci araştırma yaptığı bir alanda bütünsel bir proje sunabilir, proje yönetmeliğine göre hareket edip projenin ana hatlarını oluşturabilir ve projelerde oluşan sorunları tartışabilir.

Bilimsel çalışmada karşılaşılan sorunları belirleyebilmek **araştırma edinci**, **stratejik edinç** ve **çeviri bilgisi edincinin** birlikte çalışmasını öngörür. Öğrencinin kendi çalışma alanını inceleyip akademik bir söylemle tartışabilmesi **çeviri bilgisi** ve **konu edincinin** birlikte etkinleştirmesiyle olanaklıdır.

Projenin odağını oluşturan çevirilerin hangi oranda piyasada gerçekten çevirisi yapılan metinlerden seçildiğini tartışabilmesi, olası bir çeviri işinin kapsamını değerlendirerek; yapılması gereken araştırmaları belirleyebilmesi ve bir çevirmen olarak gerekli kararları alabilmesi **çeviri hizmeti sağlama edinci**ni gösteren yeterliklerdir.

Proje çalışması sırasında ğrenci dil kullanımında yaşanan sorunları belirleyebilir (**dil edinci**), metinleri karşılaştırarak inceleyebilir ve koşut metin çalışmaları yapabilir. (**metin edinci**)

Seçmiş olduğu uzmanlık alanında piyasa koşullarında işler bir çeviri üretebilir. (**konu edinci+ çeviri hizmeti sağlama edinci**) Ders sonunda dört yıl boyunca aldığı eğitim çerçevesinde kendi çeviri edincine eleştirel yaklaşabilir (**stratejik edinç**)

Marmara Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde Bitirme devi dersi için dersin amacı, içeriği, öğrenme ıktıları, çıktıların programa katkısı ve haftalık konu başlıkları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 71: Marmara Üniversitesi İMT Bitirme Ödevi Dersi İzlenesi

Dersin Amacı	Öğrencilerin istedikleri konu üzerinde araştırma yapmalarını ve bunu bu zamana kadar öğrendikleri kuramsal çerçeveye sunmalarını sağlamak
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Kuramsal bilgiyi projenin kişiye özel değişen argümanlarıyla bütünleştirmek 2. Projenin sınırlarını ve eksik yönlerini belirlemek ve bunlarla başa çıkmanın yollarını aramak 3. Projenin taslak aşamasında konuyla bağlantısı olmayan kısımları silmek ve kendini sınırlamak 4. Farklı kaynaklardan ve çeşitli materyalardan yararlanmanın yollarını göstermek 5. Verileri değerlendirmek 6. Proje için gerekli veri analizi yapmak 7. İlgili alt argümanlar ve örneklerle proje konusunun desteklemek
Dersin İçeriği	Öğrenciler, kendi istekleri doğrultusunda seçtikleri konu başlıkları ve belirledikleri araştırma konuları üzerine araştırmalar yapar ve bunları danışman hocanın tavsiyeleri doğrultusunda düzelterek son aşamaya gelir.
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	Araştırma Yöntemlerin İncelenmesi Başlangıç yapma ve beyin fırtınası: amaç belirleme ve yolları inceleme Yöntemler Proje için ayrı konulara odaklanma. Projenin sınırları üzerine tahmin yürütme Grup çalışması ve grup içi işbirliği Geribildirimler Taslaklar Çalışma Haftası Vize Haftası Taslaklar için Geribildirim Projenin Olumsuz Taraflarıyla İlgili Fikir Alışverişi ve Olumsuzlukları Giderecek Çözümler Önerme Özet çalışmaların taslakları Özet çalışmaların sözlü olarak sunulması Özet çalışmalarla ilgili geribildirim Yazılı Raporlar

(Çevrimiçi: <http://lp.marmara.edu.tr/organizasyon.aspx?kultur=tr-TR&Mod=1>, erişim tarihi: 01.03.2014)

Tabloya göre Marmara Üniversitesi İMT'de saptanan alt-çeviri edinçleri şöyle belirlenebilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci ve stratejik edinç

Araştırma edinciyle ilgili olarak öğrenciden farklı kaynaklardan ve çeşitli materyallerden yararlanabilmesi, proje için gerekli veri analizini yapabilmesi ve araştırma yöntemlerini bilmesi beklenir.

Grup çalışması ve grup içi işbirliğine açık olan öğrenci (**çeviri hizmeti sağlama edinci**) öğrendiklerini kuramsal çerçeveye sunabildiğinde ve ilgili alt argümanlar ve örneklerle proje konusunu destekleyebildiğinde **çeviri bilgisi edincine** ilişkin yetkinliklerini göstermektedir.

Projenin sınırlarını ve eksik yönlerini belirleyebilmesi, bunlarla başa çıkmanın yollarını araması ve projenin taslak aşamasında konuyla bağlantısı olmayan kısımlarını silip kendini sınırlayabilmesi **stratejik edincin** göstergesidir.

Mersin Üniversitesinde Almanca ve Fransızca Mütercim Tercümanlık anabilim dalları yer almaktadır. Proje Dersi Almanca Mütercim Tercümanlık bölümünde Bitirme Çalışması II, Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünde Bitirme Tezi II olarak adlandırılmıştır.

Bitirme Çalışması II dersine ait ders izlencesi aşağıdaki gibidir:

Tablo 72: Mersin Ün. AMT Bitirme Çalışması II Ders İzlencesi

Dersin Amacı	Bitirme tezi üzerinde çalışılması
Dersin Öğrenme Çıktıları	1 Tez hazırlar. 2 Alanda kaynak taraması yapar. 3 Çeviri alanında edinilmiş bilgileri yorumlar. 4 Çeviri alanındaki kaynakları kullanır. 5 Bilimsel araştırma yöntemlerini tanır. 6 Bir çeviri alanında uzmanlaşır. 7 Uygulamalı çeviri bilgilerini geliştirir. 8 Çeviri kuramları ile çeviri uygulamasını ilişkilendirir.
Dersin İçeriği	Tez hazırlanması, kaynak taraması yapılması, bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması.
Ders Konuları	Bitirme tezi üzerinde çalışılması

(Çevrimiçi: <http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/programmes°ree=1>, erişim tarihi: 14.02.2014)

Dersin amacı, içeriği, öğrenme çıktıları ve ders konularına ilişkin oldukça az bilgi edinilmektedir. Ders izlencesinde belirtilen bilgilere göre Bitirme Çalışması dersiyile ilgili alt-edinçler şunlar olabilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci ve konu edinci

Öğrenci bilimsel araştırma yöntemleri çerçevesinde tez hazırlayabildiğinde ve kaynak taraması yapabildiğinde **araştırma edincini** uygulama düzlemine aktarmaktadır.

Öğrencinin çeviri kuramları ile çeviri uygulamasını ilişkilendirebilmesi ve çeviri alanında edinilmiş bilgileri yorumlayabilmesi **çeviri bilgisi edincine** başvurduğunu gösterir. Seçtiği bir çeviri alanında uzmanlaşmasıysa **konu edincinin** gelişimiyle ilgilidir.

Aynı üniversitenin Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünün hazırladığı ders izlencesi Almanca bölümüne göre dersin amaç ve içeriğini daha ayrıntılı betimlemiştir.

Tablo 73: Mersin Ün. FMT Bitirme Tezi II Ders İzlencesi

Dersin Amacı	Öğrencilere kendi mesleği ile ilgili problemi çerçevesinde tasarımın tüm kademelerinde deneyim sahibi olma fırsatı oluşturmak, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirip takım bilinci aşılacak, mesleki ve etik açıdan gelişmelerine katkıda bulunmak ve öğrencilere sözlü ve yazılı sunum yapma deneyimi kazandırmaktır.
Dersin İçeriği	Problemin tanımı, ekip çalışması nedir? Problem çözme yöntemleri ve metotları. Denesel ve teorik çalışmak, yazılı ve görsel sunum yapma konularını kapsamaktadır.
Dersin Öğrenme Çıktıları	1 Bireysel olarak tez çalışması yapar. 2 Kaynak taraması yapar. 3 Kaynak taraması yapar. 4 Çeviri alanındaki kaynakları tanır. 5 Bilimsel çalışma yöntemlerini tanır. 6 Bir çeviri alanında uygulama yapar. 7 Çeviri bilgilerini uygular. 8 Çeviri kuramları ile çeviri uygulaması arasında bağlantı kurar.
Ders Konuları	Bitirme tezi üzerinde çalışma

(Çevrimiçi: <http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/programmes°ree=1>, erişim tarihi: 14.02.2014)

Bitirme Tezi II ders izlencesi değerlendirildiğinde AMT bölümündeki derse oranla daha çok alt-edinç belirlenmiştir.

Araştırma edinciyle ilgili öğrenciden çeviri alanında kaynak taraması yapabilmesi ve kaynakları kullanabilmesi beklenmektedir. Ayrıca bilimsel araştırma yöntemleri çerçevesinde tez çalışması yapabilmesi istenmektedir.

Bir çeviri alanında uzmanlaşan öğrenci (**konu edinci**) çeviri sorunlarını belirleyebilir ve çözebilir (**stratejik edinç**). Proje sırasında çeviri alanında edinilmiş bilgileri yorumlayabilir ve çeviri kuramları ile çeviri uygulamasını ilişkilendirebilir. (**çeviri bilgisi edinci**)

Takım bilinci geliştirerek mesleki ve etik açıdan gelişir, projenin tüm kademelerinde deneyim sahibi olabilir. (**çeviri hizmeti sağlama edinci**)

Ayrıca yaratıcılığını geliştirebilir (**ruhsal-fizyolojik öge**)

Sakarya Üniversitesinde Bitirme Ödevi olarak adlandırılan dersin izlencesi aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 74: Sakarya Ün. Bitirme Ödevi Ders İzlencesi

Dersin Amacı	Almanca Mütercim Tercümanlık ile ilgili konularda bitirme ödevi yapılması.
Dersin İçeriği	Almanca Mütercim Tercümanlığın içerdiği tüm konular.
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Öğrenci, (Çeviribilim) Mütercim Tercümanlık ile ilgili konularda bitirme ödevi hazırlar. 2. Bitirme ödevinde basit bilimsel yöntemleri uygular. 3. Araştırma metotlarını çalışmasında analiz eder. 4. Farklı alanlarla ilgili uygulama yöntemlerini analiz eder. 5. Uygulama yöntemleri arasında ilişki kurar. 6. Çalışmasında öğrendiği yöntemleri kullanır ve bir sonuç çıkarır.
Dersin Konu Başlıkları	Yapılacak bitirme çalışmasının konusunun tespiti Bitirme çalışması konusunda literatür taraması Bitirme çalışması verilerin toplanması Toplanan verilerin değerlendirilmesi Verilerin yorumlanması Bitirme çalışmasının son şeklini alması
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	1. Mütercim-Tercümanlık alanında güncel bilgileri içeren ders kitapları,uygulama araç-gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgilere sahip olur ve kullanır. 2.Alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlar ve değerlendirir, sorunları tanımlayabilme, analiz edebilme, araştırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirir. 3.Alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir; 4. Öğrenme ve çeviri gereksinimlerini belirler ve Yaşam boyu (LLP) öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirir ve katılım sağlar.

(Çevrimiçi:<http://www.ebs.sakarya.edu.tr/?upage=fak&page=bol&f=02&b=16&ch=1&yil=2013&lang=tr>, erişim tarihi: 13.03.2014)

Ders izlencesi incelendiğinde araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci ve stratejik edincin ön plana çıktığı saptanabilir.

Araştırma edinci kapsamında öğrenci Bitirme Ödevinde basit bilimsel yöntemleri uygulayabilir, konusunda kaynak taraması yapabilir ve toplanan verileri değerlendirebilir.

Çalışmasında öğrendiği yöntemleri kullanıp bir sonuç çıkarabildiğinde ve Mütercim-Tercümanlık alanında güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç-gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabildiğinde **çeviri bilgisi edincine** ilişkin yetkinliğini gösterir.

Edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlayabilmek ve değerlendirebilmek, sorunları tanımlayabilmek, inceleyebilmek, araştırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirebilmek **stratejik edincin** göstergeleridir.

Trakya Üniversitesi bünyesinde Almanca, Bulgarca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık bölümleri bulunmaktadır. Tüm anabilim dallarında ders Çeviri Projesi olarak adlandırılmıştır. Almanca Mütercim Tercümanlık için ders izlencesi aşağıda yer almaktadır:

Tablo 75: Trakya Ün. AMT Çeviri Projesi Ders İzlencesi

Dersin Amacı	Proje kapsamında ilgi duyulan konu üzerine akademik araştırma yapma, alandaki yayınları inceleme, alıntılama yöntemlerini kullanarak özgün metin oluşturma, kaynak gösterme, neden-sonuç ilişkisi açıklama, bir bütüncü halinde bir konuda tez-proje tamamlama becerilerinin geliştirilmesi.
---------------------	--

(Çevrimiçi: http://tueobs.trakya.edu.tr/PresentationLayer/root/site/site_navigator.aspx?path=3_3_3, erişim tarihi: 11.02.2014)

Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünün Çeviri Projesi dersi incelendiğinde araştırma edinciyle ruhsal fizyolojik öğenin program çıktılarıyla ilişkilendirildiği söylenebilir.

Bu bağlamda öğrenci akademik araştırma yapıp, alandaki yayınları inceleyebildiğinde, kaynak gösterip alıntılama yöntemlerini kullandığında ve bütüncü oluşturabildiğinde **araştırma edinci** yeterliklerini edinmiştir. Neden sonuç ilişkilerini belirleyebilmesi **ruhsal fizyolojik öğenin** gelişimiyle açıklanabilir.

Trakya Üniversitesinin Bulgarca Mütercim Tercümanlık Bölümünde Çeviri Projesi dersi için hazırlanmış olan ders izlencesi aşağıdaki gibidir:

Tablo 76: Trakya Ün.BMT Çeviri Projesi Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Bu ders, öğrencilerin bağımsız olarak çalıştığı ancak, öğretim elemanlarının gözetimleri altında seçtikleri bir metni (çoğunlukla yazınsal) Bulgarca'dan Türkçeye çevirip çevirilerini zamanında teslim ederek dönüt almak için eğitmenleriyle görüşme sorumluluğunu aldıkları kişisel bir çalışmadır.
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Yazın metnlerinin çevirilerine yönelik aşama ve stratejileri tanımlayabilecektir. 2. Çeviri sorunlarını tanılayıp değerlendirerek uygun çözümler getirebilecektir. 3. Çeviri neden ve kararlarını gerekçelendirir. 4. Çevirilerinin üstünden geçip düzeltmeler yapabilecektir
Dersin İçeriği	Proje bir yazın metninin Bulgarca'dan-Türkçe'ye çevirisidir. Öğrencilerin ayrıca çeviri sırasında karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara buldukları çözümlere odaklanarak çeviri sürecini yazmaları gerekmektedir.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	Çeviribilim ve yazınbilim alanlarında geliştirilmiş kuramların yanı sıra disiplinlerarası bir bilim alanı olan çeviribilimi etkileyen bilim dalları kapsamındaki konular üzerinde düşünür, tartışır ve bildiğini ifade eder. Alanla ilgili ödev ve proje çalışmalarına zemin oluşturacak bireysel çalışmalara ek olarak eşli çalışmalar ve grup çalışmalarında aktif roller alır Avrupa Birliğine ilişkin bir üst bakış geliştirerek çeviri uygulamalarındaki ilgili kavram kullanımını zenginleştirir.
Dersin Konu Başlıkları	Giriş. Seçilen yazın metnlerinin teslimi. Metinlerin onayı Çevirilerin ilk bölümünün teslimi Çevirilerin ikinci bölümünün teslimi Çevirilerin gözden geçirilmiş ilk bölümünün teslimi Çevirilerin gözden geçirilmiş ikinci bölümünün teslimi İlk iki bölümün SON biçimlerinin teslimi için SON GÜN Çevirinin üçüncü bölümünün teslimi Çevirinin dördüncü bölümünün teslimi Çevirilerin gözden geçirilmiş üçüncü bölümünün teslimi Çevirilerin gözden geçirilmiş dördüncü bölümünün teslimi ve çeviri sürecine dönüt verme Giriş ve Sonuç bölümlerinin teslimi

(Çevrimiçi:http://tueobs.trakya.edu.tr/PresentationLayer/root/site/site_navigator.aspx?path=3_3_3, erişim tarihi: 11.02.2014)

Ders izlencesine göre belirlenen alt-edinçlerin şunlar olduğu savunulabilir: çeviri hizmeti sağlama edinci, çeviri bilgisi edinci, konu edinci ve stratejik edinç

Bu ders kapsamında öğrencinin proje çalışmalarına zemin oluşturacak bireysel çalışmalara ek olarak eşli çalışmalar ve grup çalışmalarında sorumluluk

alabilmesi ve çevirilerini zamanında teslim etmesi, gerekli düzeltmeleri yapması **eviri hizmeti sağlama edinci**yle ilgili davranışlardır.

Yazın metnlerinin çevirilerine yönelik aşama ve stratejileri tanımlayabilmesi ve çeviribilime st bakış sergileyerek diğer bilim dallarıyla ilişkisini sorgulayabilmesi **eviri bilgisi edincinin** etkin kullanımına bağlıdır.

Özel alan olarak Avrupa Birliğinde uzmanlaşan ğrenci **konu edincini** bu alandaki eviri uygulamalarıyla zenginleştirebilir.

Stratejik edincin çalışma alanını kapsayan yeterliklere göre ğrenci ilgili dil çifti arasında yapılan çeviriler üzerinde kuramsal-eleştirel yorumlar yapabilir, eviri sorunlarını tanılayıp değerlendirerek uygun çözümler getirebilir, eviri neden ve kararlarını gerekçelendirebilir ve çevirinin üstünden geçip düzeltmeler yapabilir.

Trakya Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümündeki eviri Projesi dersi için ders izlencesi aşığıdaki gibidir:

Tablo 77: Trakya Ün. İMT Çeviri Projesi Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Öğrenciler, lisans eğitimi boyunca öğrendikleri çeviri kuram ve uygulamalarını iç içe deneyimleme fırsatını yakalamaları için bir proje konusu üzerine çalışmaları için yönlendirilirler ve böylece bitirme tezi muadili bir araştırma projesi sunarak alan bilgilerini sentezleyip sergileyebildiklerini kanıtlarlar
Dersin Öğrenme Çıktıları	1-Bu dersi alan öğrenciler, çeviri kuram ve yöntemlerinin nasıl iç içe geçmiş olgular olduklarını deneyimleyerek belirli bir konu hakkında araştırma yapabilme becerisi kazanırlar 2-Bilimsel bir araştırmanın ön koşulları ve temel ilkeleri hakkında bilgi edinerek proje metnlerinin teslimlerinde bunları temel alma becerisi kazanırlar
Dersin İçeriği	Öğrencilerin daha önce edindikleri çeviri kuram ve yöntemlerini temel alarak farklı alanlarda çeviri projesi yapmaları, yaptıkları projenin türü, içeriği, yöntemi ve kapsamına bağlı olarak, tamamladıkları projelerini düzenli olarak hazırlanmış dosya(lar) içinde bütünlüklü olarak sunmaları ya da teslim etmeleri istenir. Öğrenci proje çalışması bağlamında yazılı veya sözlü çeviri alanından proje konusu tercih edebilir, bölüm öğretim elemanlarının tavsiye, öneri ve yönlendirmesiyle verdiği danışmanlık hizmeti doğrultusunda, proje yazılı olarak hazırlanıp ilgili danışmana teslim edilir. Danışman öğretim elemanı öğrencinin proje çalışmasını notlandırır ve bölüme teslim eder
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	1. Çeviribilim alanında kullanılan özel kavram ve terimleri benimser 2. Çeviribilim ve yazınbilim alanlarında geliştirilmiş kuramların yanı sıra disiplinlerarası bir bilim alanı olan Çeviribilimi etkileyen bilim dalları kapsamındaki konular üzerinde düşünür, tartışır ve bildiğini ifade eder 3. Alanla ilgili ödev ve proje çalışmalarına zemin oluşturacak bireysel çalışmalara ek olarak eşli çalışmalar ve grup çalışmalarında aktif roller alır 4. İlgili dil çifti arasında yapılan çeviriler üzerinde kuramsal-eleştirel yorumlar yapabilecek niteliği kazanır
Ders Konu Başlıkları	Öğrencilerin proje konularının belirlenmesi. Öğrencilerin haftalık olarak proje ile ilgili nasıl bir çalışma planı yapacaklarının planlanması. Öğrenciler, haftalık olarak proje ile ilgili buldukları kaynakları ve yaptıkları araştırma çalışmalarını danışmana sunarlar.

(Çevrimiçi:http://tueobs.trakya.edu.tr/PresentationLayer/root/site/site_navigator.aspx?path=3_3_3, erişim tarihi: 11.02.2014)

Ders izlenesi değerlendirildiğinde şu alt-edinçlerin vurgulandığı söylenebilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi, çeviri hizmeti sağlama edinci ve stratejik edinç

Bu ders kapsamında öğrenci çeviri kuramı ve uygulama arasında bağ kurabilir ve Çeviribilim alanında kullanılan özel kavram ve terimleri benimser. (**çeviri**

bilgisi) Stratejik edincin etkinleşmesi sonucu ilgili dil çifti arasında yapılan çeviriler üzerinde kuramsal-eleştirel yorumlar yapılabilir. **Çeviri hizmeti edincinin** öngördüğü sorumluluk alma davranışını bireysel olarak veya grup içinde gerçekleştirebilir ve projeyi istenen biçimde teslim edebilir. Ayrıca bilimsel araştırmanın temel ilkelerini öğrenerek **araştırma edincini** geliştirir.

Yaşar Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde Translation Project II olarak geçen dersin izlencesi Bologna paketinde İngilizce olarak verilmiştir. Aşağıda izlencenin çevirisi yer almaktadır:

Tablo 78: Yaşar Ün. Translation Project II Ders İzlencesi

Dersin amacı	Ders, dönem boyunca sürdürülecek çeviri projesi aracılığıyla öğrencilere grup çevirisi deneyimi kazandırmayı amaçlar.
Dersin içeriği	Dönem başında öğrencilere bir çeviri projesi önerilir. Öğrenciler çeviri üzerinde belirtilen tarihlere uyarak profesyonel bir biçimde grup çalışması yaparlar.
Öğrenme çıktıları	Öğrenci, - çeviri projesinin teslim tarihlerine uyum gösterir. - grup içinde etkin çalışma gösterir. - verilen konu üzerinde sınırlı zamanda araştırma yapar ve araştırma sonuçlarını çeviri sürecinde kullanır. - çeviri becerilerini ve stratejilerini çeviri eylemine aktarabilir.
Dersin Program Çıktılarına katkısı	1. Çeviri becerilerini ve stratejilerini çeviri eylemine aktarabilir 2. Çeviri sürecindeki sorunların üstesinden gelmek için yöntemler geliştirir. 3. Çeviri süreci için gerekli güncel teknolojik donanımı ve kaynakları kullanır. 4. Kuramsal ve uygulamaya ilişkin bilgileri farklı uygulamalı alanlara aktarır. 5. Terminoloji ve kuram bilgisini farklı uzmanlık alanlarında kullanır. 6. Ekin sel bağlamın ve farklılıkların önemini kavrar. 7. Farklı metin türü özelliklerine göre metinleri değerlendirebilir. 8. Akademik bilgiyi profesyonel ortamda kullanır.

(Çevrimiçi: <http://bologna.yasar.edu.tr/>, erişim tarihi: 04.03.2014)

Ders izlencesine göre üzerinde durulan alt-edinçler şöyle belirlenebilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci, stratejik edinç ve teknolojik edinç

Öğrenci verilen konu üzerinde sınırlı zamanda araştırma yaparken (**araştırma edinci**), belirtilen tarihlere uyarak profesyonel bir biçimde çalışabilir, grup içinde etkin çalışma gösterebilir, akademik bilgiyi profesyonel ortamda kullanabilir ve çeviri becerilerini ve stratejilerini çeviri eylemine aktarabilir. (**çeviri hizmeti sağlama edinci**)

Çeviri sürecinde gerekli güncel teknolojik donanımı ve kaynakları kullanabilir, (**teknolojik edinç**) ekinel bağlamın ve farklılıkların önemini kavrar (**ekin edinci**) ve terim -kuram bilgisini farklı uzmanlık alanlarında kullanabilir (**konu edinci**)

Çeviri sürecindeki sorunların üstesinden gelmek için yöntemler geliştirme davranışını (**stratejik edinç**), kuramsal ve uygulamaya ilişkin bilgileri (**çeviri bilgisi**) farklı uygulamalı alanlara aktarabilirken de gösterebilir. Ayrıca **metin edinci** bağlamında farklı metin türü özelliklerine göre metin değerlendirmesine gidebilir.

Yeditepe Üniversitesi Çeviribilim Bölümünde Çeviri Projesi II dersinin izlencesi aşağıda sunulmuştur:

Tablo 79: Yeditepe Ün. Çeviri Projesi II Ders İzlencesi

Dersin Amacı	Dersin amacı, öğrencinin çeşitli zorluklar içeren bir edebiyat metnini veya sosyal bilimler metnini uygun stratejilerle çevirerek program boyunca edindiği bilgi ve becerileri uygulamasına fırsat sağlamaktır.
Dersin İçeriği	Bir edebiyat metni veya sosyal bilimler metninin çözümlenip çevrilmesi
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Bu dersi alan öğrenci, uzmanlık ve alan bilgisi gerektiren metinleri başarılı bir şekilde çözümler. 2. Çeviri öncesi yapılması gereken araştırmaları etkin ve doğru şekilde yapar. 3. Çeviri stratejilerini açıklar, uygun stratejiyi seçme konusunda doğru ve yerinde karar verir, kararının nedenlerini açıklar. 4. Çeviri becerilerini çeşitli zorluklar içeren metinler üzerinde uygular. 5. Tez danışmanıya yaptığı fikir alışverişi sayesinde çeviri süreci konusundaki farkındalığı artar, bu konudaki tartışmalara aktif olarak katılır.
Dersin Program Çıktılarına Katkısı	1. Çeviribilim alanının gerektirdiği ileri düzeydeki kuram ve uygulamalı bilgileri kullanabilme. 2. Kaynak ve hedef dillerin dilbilgisel, sözcüksel, anlamsal ve kültüre bağlı yapılarını açıklayabilme ve kullanabilme. 3. Kaynak ve hedef dildeki farklı türden metinlerin yapılarını, toplumsal ve kültürel işlevlerini açıklayabilme, çözümleyebilme ve dilden dile aktarabilme. 4. Çeviri sürecinin aşamalarını, stratejilerini ve sorunlarını tanımlayabilme ve bunların çözümüne ilişkin yöntemler geliştirebilme. 5. Çeviri sürecinde kararlar alabilme, eleştiri yapabilme ve yaratıcılık gösterebilme. 6. Yaşam boyu öğrenme ilkesine olumlu yaklaşım gösterebilme
Dersin Konu Başlıkları	Çevrilecek Metnin Seçilmesi Metin Çözümlemesi, Yazar Hakkında Bilgi Çeviri Stratejilerinin Tartışılması Ve Geribildirim

(Çevrimiçi: <http://www.yeditepe.edu.tr/bolumler/ceviribilim/ders-programi>, erişim tarihi: 04.03.2014)

Bu izlenceye göre geliştirilmesi hedeflenen alt-edinçler şöyle belirlenebilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci ve stratejik edinç

Öğrenci **araştırma edinci** bağlamında Çeviribilim alanındaki kavramları bilimsel yöntemlerle inceleyebilir ve çeviri öncesi yapılması gereken araştırmaları etkin biçimde tamamlayabilir. **Dil** ve **ekin edincinin** etkileşimi sonucunda kaynak ve hedef dillerin dilbilgisel, sözcüksel, anlamsal ve ekin bağımlı yapılarını açıklayabilir ve kullanabilir.

Öğrencinin kaynak ve hedef dildeki farklı türden metinlerin yapılarını, toplumsal ve ekin sel işlevlerini açıklayabilmesi **metin edincini** öngörür. Uzmanlık ve alan bilgisi gerektiren metinlerin başarılı bir biçimde çözümlenebilmesinden metin edinciyle birlikte **konu edinci** de sorumludur.

Proje süresinde öğrenci **çeviri bilgisi edinci** uyarınca çeviri sürecinin aşamalarını, stratejilerini ve sorunlarını tanımlayabilir ve çeviri stratejilerini açıklayabilir, **stratejik edinç**le birlikte uygun stratejiyi seçme konusunda doğru ve yerinde karar verebilir, kararının nedenlerini açıklayabilir, sorunların çözümüne ilişkin yöntemler geliştirebilir.

Yıldız Teknik Üniversitesinin Bitirme Çalışması dersi için hazırladığı izlence, aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 80: Yıldız Teknik Ün. Bitirme Çalışması Ders İzlenesi

Dersin Amacı	Öğrencilerin dört yıllık eğitim süresi boyunca edindiği bilgileri terimce ya da bir yapıt çevirisi yaparak uygulamalarını, belli bir alanda araştırma yapmalarını, uzmanlık alanında sözlükçe hazırlamak ya da yazınsal metnin çevirisini yapabilmelerini sağlamak.
Dersin Öğrenme Çıktıları	1. Öğrenciler araştırma yapabileceklerdir. 2. Öğrenciler bilimsel yazılar yazabilecek ve bu yazılarında ileri sürdükleri savları savunabilme yetisine kavuşacaklardır. 3. Öğrenciler Internetde dahil olmak üzere aranılan kaynağa ulaşabilmenin yollarını bileceklerdir. 4. Öğrenciler Fransızca'dan (İngilizce/İtalyanca/Rusça) Türkçe'ye en az 50 (A4 sayfası) çeviriler yapabileceklerdir. 5. Öğrenciler objektif, hipotezler, çeviri stratejileri oluşturabileceklerdir. 6. Öğrenciler daha önce yapılmış bulunan çeviri çalışmalarını eleştirme yetisi kazanacaklardır.
Dersin İçeriği	Belge araştırma. Terimce hazırlama ya da çeviri çalışması
Dersin Haftalık Konu Başlıkları	Seçilen konu üzerinde araştırma yapmak. Yapılan araştırma çerçevesinde ulaşılan belgeleri ve bilgileri derlemek. Sözlükçe hazırlamak ya da çeviri yapmak. Yapılan çalışma üzerinde danışman hocayla birlikte düzeltmeler yapmak.

(Çevrimiçi: <http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/bachelor>, erişim tarihi: 17.02.2014)

Bitirme Çalışması dersiyle ilgili izleni incelendiğinde aşağıdaki alt-edinçler üzerinde durulduğu gözlemlenebilir: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, konu edinci ve stratejik edinç

Bitirme Çalışması kapsamında öğrencinin belli bir alanda araştırma yapabilmesi, aradığı basılı ve çevrimiçi kaynağa ulaşabilmesi ve yapılan araştırma çerçevesinde ulaşılan belgeleri ve bilgileri derleyebilmesi **araştırma edincinin** sorumluluğundadır.

Öğrencilerin amaç, hipotez ve çeviri stratejileri oluşturarak, bilimsel yazılar yazabilmesi ve bu yazılarında ileri sürdükleri savları savunabilmeleri **çeviri bilgisi edinci** kapsamında ele alınabilir. Daha önce yapılmış bulunan çeviri çalışmalarını eleştirebilmekse **stratejik edinç** kapsamındadır.

Çeviri hizmeti sağlama edinci bağlamında öğrenci yapılan çalışma üzerinde düzeltmeler yapabilir. Proje sonunda öğrenci uzmanlık alanında sözlükçe hazırlayabilecek kadar **konu edincini** geliştirebilir.

7.3. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde Türkiye'deki Çeviri bölümlerinin ders izlenceleri incelenmiş ve Proje Dersine yer veren bölümler araştırılmıştır. Yalnızca Proje Dersi olan üniversiteler araştırma kapsamına alınmıştır.

Ders programlarında Proje Dersine yer veren devlet üniversiteleri şunlardır: Boğaziçi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Trakya Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi

Ders programlarında Proje Dersine yer veren vakıf üniversiteleri şunlardır: Arel Üniversitesi, Avrasya Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Çankaya Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi ve Yeni Yüzyıl Üniversitesi

Ege Üniversitesi, Yeni Yüzyıl Üniversitesi ve Haliç Üniversitesinin Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde Proje Dersi olmasına rağmen incelemede bu bölümler kapsam dışı bırakılmıştır çünkü söz konusu üniversiteler son senedeki Bitirme Tezi/ Çeviri Projesi dersi için gerekli ders izlencelerini araştırma için paylaşmamışlardır.

Ege Üniversitesinin Bologna Bilgi Paketi için hazırladığı özel bir web sitesi bulunmaktadır ancak İngilizce ya da Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümleri burada ders izlencelerini belirtmemiştir. Konuyla ilgili bölümle iletişime geçilmiş ancak yanıt alınamamıştır. Bu nedenle, Ege Üniversitesi incelemeye katılamamıştır.

Benzer bir durum Yeni Yüzyıl Üniversitesi için geçerlidir. Bu üniversitenin de Bologna Bilgi Paketi için hazırladığı bir web sitesi bulunmaktadır ve Ege Üniversitesinden farklı olarak Mütercim Tercümanlık Bölümü ders izlencelerinin çoğunu internete yüklemiştir. Ancak Bitirme Tezi I ve II dersi için gerekli ders izlenceleri yüklenenler arasında yer almamaktadır. Bölümle iletişime geçilmesine rağmen izlencelere ulaşılamamıştır.

Haliç Üniversitesinin web üzerinde Bologna Süreci için herhangi bir hazırlığına rastlanmamıştır. Ders açıklamaları bölümde ayrıntılı bir izlençe yer almamaktadır. Bölümle iletişimden bir sonuç çıkmadığı için araştırma kapsamına alınmamıştır.

Avrasya Üniversitesi 2013-2014 yılı için Proje Dersi açmamıştır çünkü üniversite öğrenci alımına yeni başlamıştır. 1.Sınıf dışındaki derslere ulaşım olanağı yoktur.

Programlarında Proje Dersine yer veren devlet üniversiteleri incelendiğinde 2 farklı bulguya rastlanmıştır:

1. Birden fazla anabilim dalı barındıran Çeviri Bölümlerinde her anabilim dalı Proje Dersi açmamaktadır. Örneğin, Kırıkkale Üniversitesinde Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık anabilim dalları yer alırken yalnızca Fransızca Mütercim Tercümanlık “Yorumlu Çeviri Projeleri” dersini programına katmıştır.

2. Aynı üniversitedeki farklı anabilim dalları Proje Dersini farklı adlandırmalarla açabilmektedir. Örneğin, Mersin Üniversitesi Almanca Mütercim Tercümanlık Bölümünde “Bitirme Çalışması II” adı altında verilen ders Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünde “Bitirme Tezi II” olarak geçmektedir.

Programlarında Proje Dersine yer veren vakıf üniversiteleri incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Aynı üniversitedeki farklı anabilim dalları ortak hareket etmiştir. Başka bir deyişle ya hepsi Proje Dersi açmış ya da hiçbiri programlarında Proje Dersine yer vermemiştir.

2. Aynı üniversite bünyesinde yer alan farklı anabilim dalları aynı dersi farklı adlandırmalarla açabilmektedir. Örneğin, İstanbul Aydın Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde “Project II” olarak görülen ders, Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümünde “Bitirme Projesi II” olarak geçmektedir.

Bulgulardan yola çıkılarak devlet üniversiteleri için geçerli olan birinci sonucun vakıf üniversiteleri için geçerli olmadığı söylenebilir. Ancak, devlet üniversiteleri için geçerli olan 2.sonuç aynı zamanda vakıf üniversiteleri için de geçerlidir.

Bitirme Tezi /Çeviri Projesi Dersi için hazırlanan izlenceler incelendiğinde her anabilim dalının farklı alt-edinçleri ön plana çıkardığı sonucuna varılmıştır.

Değerlendirme 2 ve 3. Bölümün sonunda belirlenen 10 çeviri alt-edinci uyarınca yapılandırılmıştır. Söz konusu alt-edinçler şunlardır: Araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci, teknolojik edinç, stratejik edinç ve ruhsal-fizyolojik öge

Bir sonraki sayfada bulunan tabloda üniversitelerin Bologna kapsamında belirledikleri ders izlencelerinin incelenmesi sonucu saptanan alt-edinçler gösterilmiştir.

Tabloda üniversite adlarından sonra görülen “MT”, “Mütercim Tercümanlığı” kısaltmasıdır. Kısaltmanın önüne bölümdeki eğitim dilinin ilk harfi yazılmıştır. Örneğin “İMT” İngilizce Mütercim Tercümanlık, “BMT” Bulgarca ve “RMT” Rusça Mütercim Tercümanlık bölümlerinin kısaltmalarıdır.

Tablo 81: Üniversitelere göre Çeviri Alt-edinçleri

	Beykent İMT	Boğaziçi Çeviri- bilim	Çankaya İMT	Dokuz Eylül İMT/AMT	İ.Arel İMT	İ.Aydın İMT	İ.Aydın RMT	İ.Ü. AMT	İ.Ü. FMT	İ.Ü. İMT	Kırıkkale FMT	M.Ü. AMT	M.Ü. İMT	Mersin AMT	Mersin FMT	Sakarya AMT	Trakya AMT	Trakya BMT	Trakya İMT	Yaşar İMT	Yeditepe İMT	Yıldız FMT
Araştırma edinci	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Çeviri bilgisi edinci			X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
ÇHS edinci	X		X				X	X	X	X		X	X		X			X	X	X		X
Dil edinci			X	X	X	X	X	X			X	X									X	X
Ekin edinci			X	X	X		X													X	X	
Konu edinci	X		X		X	X	X	X	X		X	X		X	X			X		X	X	X
Metin edinci				X	X			X		X		X								X	X	
Stratejik edinç	X		X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		X	X		X	X	X	X	
Teknolojik edinç			X	X	X		X			X										X		
Ruhsal-fizyolojik öge			X						X		X				X		X					

SONUÇ

“Çeviri eğitimi bağlamında çeviri edinci nasıl değerlendirilir?” sorusuyla başlanan araştırmanın hipotezini sınavabilmek için önce sorudaki temel kavram olan “çeviri edinci” farklı yönlerden araştırılmıştır.

Çeviri edincine Alves ve Gonçalvez gibi bilişsel yönden yaklaşan araştırmacılar olduğu gibi, PACTE grubu gibi görgül deneyler sonucunda çeviri edinci modeli oluşturanlar da vardır. Her ne kadar farklı bakış açıları sergileseler de araştırmacıların çeviri edincine yaklaşımları 3 ana kolda ele alınabilir: derleyici yaklaşımlar, ulamsal yaklaşımlar ve bilişsel yaklaşımlar

Derleyici yaklaşımlardan Hönig ve Pym’in modelleri çeviri edincini salt çeviriye özgü davranışlar olarak ele alınırken, ulamsal yaklaşımlarda çeviri edinci farklı alt-edinçlere bölünür. Başka bir deyişle, birçok alt-edinç bir araya gelerek çeviri edincini oluşturur.

İnceleme sonucunda ulamsal yaklaşımı benimseyen araştırmacıların sayıca daha çok olduğu gözlemlenmiştir. Ulamsal yaklaşımlar da kendi içinde ikiye ayrılarak incelenmiştir: kimi araştırmacılar bireysel olarak çeviri edinci için bir model sunmuş, kimileriye çalışma grupları çerçevesinde araştırmalarını sürdürmüşlerdir.

Neubert, Schaffner, Vienne, Rothe-Neves, Bergen, Angelelli, Kussmaul, Yazıcı ve Eruz bireysel olarak çeviri modeli öneren araştırmacılarıdır. PACTE, TransComp ve EMT bir grup bünyesinde çeviri edinci modelleri sunmuşlardır.

Tezin 2 ve 3. Bölümlerinde bu modeller alt-edinçler açısından incelenmiştir. Ulamsal modellerde belirlenen alt-edinçler araştırmacılar tarafından birçok yeterliği kapsayacak biçimde gruplanmıştır. Ancak farklı araştırmacılar aynı yeterliği farklı alt-edinç ulamlarında ele almıştır.

Araştırmada kesinliği sağlayabilmek amacıyla alt-edinçlerin içerdikleri yeterlik düzeyinde karşılaştırma yapılmıştır. Böylelikle farklı adlandırmalardan kaynaklanan anlam bulanıklıklarının önüne geçilmiştir. Elde edilen bulgularla,

araştırma boyunca kullanılmak amacıyla, çeviri edincini oluşturan alt-edinçler belirlenmiş ve alt-edinçlerin kapsadığı yeterlikler tanımlanmıştır.

Söz konusu alt-edinçler şöyledir: araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri sağlama edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci, stratejik edinç, teknolojik edinç ve ruhsal-fizyolojik öge.

Araştırma edinci kaynağa ulaşabilme, kaynağı değerlendirebilme, bütüncü oluşturabilme, araştırma yöntemlerini bilme ve bir araştırma raporu yazabilme gibi yeterlikleri içermektedir.

Çeviri bilgisi edinci çeviriye ilişkin bilgi olarak tanımlanmıştır. Çeviri kuramlarını bilmek, çevirinin nasıl işlediğini bilmek, çeviri sorunlarının ve bunlara getirilebilecek çözümlerin farkında olmak ilgili yeterliklerdir.

Çeviriyi gerçekleştirmek için çevirmenin başvurduğu her türlü iletişim, etik değerler ve piyasa bilgisi **çeviri hizmeti sağlama edinci** kapsamındadır. Örneğin: kalite bilgisi, çeviri talebini biçimlendirebilme, iş programı yapabilme, müşteri ve uzmanlarla iletişimi yönetebilme, ekip içinde sorumluluk alabilme

Dil edinci sözlükbilgisi, dilbilgisi, sözdizim, edimsel bilgi, dilbilim, dil kesiti, vb alanlardaki yeterlikleri kapsamaktadır. Hedef kitleye uygun dil kesitini belirleyebilme, çalışma dillerine etkin biçimde egemen olma, erek ve kaynak dil normlarını bilme yeterliklere örnek oluşturabilir.

Ekin edinciyse çalışma dillerine özgü ekinlere ilişkin bilgiyi kapsar. Kaynak ve erek kitlenin değerleri, kabul gören davranışlar ve tabular, yerel uygulamalar, ekine özgü farklılıklar ekin edinci çerçevesinde ele alınmıştır.

Konu edinci çeviri yapılan konuya ilişkin ansiklopedik bilgi ve uzmanlık bilgisi olarak ele alınmaktadır. Terimceyi uygun biçimde kullanabilme, özel alan bilgisi ve arka plan bilgilerini edinme ilgili yeterliklerdendir.

Metinle ilgili tüm çalışmalar **metin edinci** içinde değerlendirilmiştir, metinsellik ölçütlerine egemen olma ve metni çözümleyebilme örnek yeterliklerdendir.

Stratejik edinç sorunları belirlemek ve bunlara çözüm bulmak, süreci planlamak gibi çeviriye ilişkin büyük ölçekli kararların alınmasını kapsamaktadır.

Teknolojik edinç çeviri teknolojilerinden yararlanabilme ve bunların bakımını yapabilme, bilgileri güvenli biçimde depolayabilme ve geri çağırma, bilgi yönetimi ve çeviri sürecinin güvenliğini sağlama olarak ele alınmıştır.

Dikkat, algı, eleştirel düşünce, analiz-sentez becerileri, yaratıcılık, bilimsel merak gibi bilişsel ve ruhsal etmenler **ruhsal-fizyolojik öge** kapsamında incelenmektedir.

Bilişsel yaklaşımlar, özellikle Gutt ve Alves&Gonçalves'in yaklaşımları Bağıntı Kuramı ile Çeviribilim arasında kurulan ilişkiyi örneklemektedir. Gutt Çıkarımsal Modelinde iletişim durumlarını ve çeviri sürecindeki alıcı- vericilerin bilişsel çevrelerini belirleyerek çeviriyi üst gösterim olarak görmekte ve değerlendirmede çevirinin yazara ya da dış gerçekliğe bağlılığının önemli rol oynadığını savunmaktadır.

Alves ve Gonçalves çeviri sürecinde karar alma ve sorun çözme becerilerine yoğunlaşırlar ve çeviri edincinin deneyimlerle sürekli gelişen bir kavram olduğunu belirtirler. Lörscher çiftdilliler, yabancı dil öğrencileri ve uzman çevirmenlerin çeviri süreçlerini incelemiş ve çevirmenlerle çiftdillilerin anlam odaklı, yabancı dil öğrencilerinin biçim odaklı çeviri yaptıkları sonucuna varmıştır.

Bilişsel yaklaşımların çeviri sürecini aydınlatmada önemli rol oynadıklarını söyleyebiliriz. Bu yaklaşımlar çevirmene odaklandığından çevirmenin bilişsel davranışlarını haritalandırmada oldukça yararlıdırlar. Bir başka deyişle, bilişsel yaklaşımlar çeviri ürününden çok çeviri süreci ve çevirmenin çeviri sürecindeki anlıksal tasarımlarını inceler, bu nedenle çeviri ürün değerlendirmesinden çok çeviri süreci değerlendirmesinde kullanılabilirler. Eğitimde öğrencilerin anlıksal hareketlerini çeşitli teknolojik donanım kullanarak inceleyemeyeceğimiz için daha çok ürün odaklı değerlendirme yeğlenmektedir. Ancak bu alandan gelen bilgiler öğrencilerin çeviri sürecini iyileştirmek için kullanılabilir. Örneğin süreç değerlendirmesinde hazırlanan değerlendirme ölçütleri bu bilgiler ışığında oluşturulabilir.

Araştırma sorusundaki temel kavram olan “çeviri edincinin” bileşenleri belirlendikten sonra, çeviri edincinin tanımıyla ilgili incelemeye geçilmiştir. Çeviri edinci için çeşitli yöntemler öneren araştırmacıların hepsi çeviri edincini

tanımlamamıştır. Önerilen tanımlardan ve araştırmada saptadığımız alt-edinçlerden yola çıkarak çeviri edincini şöyle tanımladık:

Erek ekinde belli bir görevi yerine getirmek için kaynakların ve stratejilerin kullanılmasını öngören, çevirmenin deneyimlediği durumlarla sürekli gelişen, bilişsel kararların önemli rol oynadığı uzman bilgisi ve edimi

Çeviri edinci tanımlandıktan ve alt-edinçleri belirlendikten sonra değerlendirmesine ilişkin incelemelere geçilmiştir.

Önce sektörde kullanılan değerlendirme yöntemleri araştırılmış ve bu yöntemlerdeki alt-edinçler, bir önceki bölümde oluşturduğumuz çeviri alt-edinçleri tablosuna göre saptanmıştır.

Sektörde kalite kavramının üzerinde durulduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle kalite değerlendirme yöntemleri araştırılmış ve kaliteyi ölçen taraflar belirlenerek, kaliteyle ilgili kullanılan farklı terimlere açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Sektörde kalitenin hata sayısı ve türü aracılığıyla ölçüldüğü gözlemlenmiştir. Al-Qinai'nin metinselliği ön plana çıkaran ölçütleri ve Williams'ın Uslamlama Modeli dışında, incelenen farklı değerlendirme yöntemleri SEVTE, Kanada Dışişleri Bakanlığının hazırladığı kılavuz, LISA ve SAE standartlarıyla Schiaffino ve Zearo'nun yönteminde değerlendirmenin hata üzerinden yapıldığı belirlenmiştir.

Oysa çeviri edincini oluşturduğunu düşündüğümüz alt-edinçler hedef davranışlar belirlemeye yöneliktir, hata odaklı yöntem yerine pozitif değerlendirme yöntemini öngörür. Bu nedenle, yukarda adı geçen yöntemlerin hata ulamları incelenmiş ve belirlenen hata türlerinden yola çıkılarak yeterlikler saptanmaya çalışılmıştır. Yeterlikler daha sonra alt-edinçlere göre sınıflanmıştır.

İnceleme sonucunda dil edincinin üzerinde durulan en önemli ölçüt olduğu sonucuna varılmıştır. İkinci olarak, metin edincine ilişkin yeterliklere rastlanmıştır ancak Williams ve Al-Qinai dışında metin salt biçem açısından ele alınmıştır. Metin edincini konu edinci izlemektedir. Konu edinci sektörde daha çok uygun terminolojiyi kullanabilme olarak görülmüştür. Çeviri hizmeti sağlama edinciyle ilgili yeterliklere LISA ve SAE yöntemlerinde rastlanmamıştır. Çeviri bilgisi edinci daha çok uygun çeviri stratejisini belirleyebilme olarak karşımıza çıkmıştır.

Stratejik edinçle ilgili yeterliklere bu yöntemlerde rastlanmamıştır. Buna neden bu yöntemlerin hataya odaklanmasıdır. Stratejik edinç çevirmenin büyük ölçekli kararlar alarak harekete geçmesini öngörür, bu nedenle çevirmen yeterlikleri belirlenen yöntemlerde karşımıza çıkar. Ancak hataya dayalı yöntemler daha çok küçük ölçekli düzeyde işlemektedir ve hataları sınıflamayı amaçlarlar.

Benzer olarak ruhsal-fizyolojik öğeye ilişkin bir yeterlik de yer almamaktadır çünkü bu yöntemlerde önemli olan hatanın belirlenmesidir, hatanın nedeni değildir. Örneğin, dikkatini toplayamadığı için yanlış yazan bir çevirmenin “yazım hatası” yaptığı saptanır ve geçilir, nedeni ruhsal-fizyolojik öğeye bağlanmaz.

Araştırma edinci de benzer biçimde çevirmen davranışlarına yöneliktir, hata türünü etkilemez bu nedenle bu değerlendirme türlerinde yer almaz.

Teknolojik edinçle ilgili yeterlik olmaması yukarıdakilerden tümüyle farklı bir durumdur çünkü incelenen yöntemlerin çoğu çeviri yazılımlarıdır, bir başka deyişle bilgisayar destekli çeviri programlarıdır. Bu nedenle bu edincin işler olduğu varsayılmaktadır.

Schiaffino ve Zearo’nun yöntemi sektörde hataya dayalı yöntemlerde ortaya çıkan tüm alt-edinçleri (dil-metin-konu-çeviri bilgisi- çeviri hizmeti sağlama edinçleri) kapsamaktadır.

Uluslararası ve ulusal standartlar bu yöntemlerden ayrılmaktadır çünkü hataya odaklanmak yerine yeterlik belirlemektedirler. 3.Bölüm sonunda belirlediğimiz tüm alt-edinçler standartlarda yer almaktadır. Ulusal standardın çeviri hizmeti sağlama edinci için diğer edinçlere göre daha çok yeterlik belirlediği gözlemlenmiştir. 4. bölümde Ulusal Standardın öngördüğü davranışlar incelenerek araştırma kapsamında belirlenen çeviri alt-edinçlerine bölünmüş ve benzer davranışlar gruplandırılarak yeterlikler oluşturulmuştur.

Sektörel değerlendirmelerden eğitim bağlamındaki değerlendirmelere geçmeden önce sektörde önemli bir işlevi olan kalite kavramının eğitime nasıl uyarlandığı/ uyarlanabileceği araştırılmıştır.

Kalite kavramı Bologna süreci kapsamında ele alınarak profesyonel yaşam ve eğitim arasında bir geçiş yapılmaya çalışılmıştır. Eğitimde kalite nasıl yakalanmaktadır, eğitimde kalite değerlendirmesi nasıl yapılmaktadır, kaliteyi

sınıflara nasıl taşıyabiliriz sorularına yanıt aranmıştır. Bu bağlamda çeviri eğitimindeki yönelimlere değinilerek farklı uygulamalar araştırılmıştır.

Özellikle, Williams'ın Uslamlama Modelinin eğitimde kullanımı, Kasandriou'nun PDCA yöntemi, Bensoussan ve Rosenhouse'un kalite kontrol modeli ve Hönig'in işlevsel eğitim anlayışı kalite üzerine yoğunlaşan yöntemler olarak araştırılmıştır. Kalitenin sınıf içi uygulamalarla pekiştirilmesinde Klaudy ve Gonzalez Davies'in yöntemleri örnek olarak sunulmuştur.

İnceleme sonucunda kalite kavramının eğitimde salt çeviri ürünü ilgilendiren bir kavram olmadığı, müfredat oluşumundan sınav sonuçlarına, eğitim anlayışından değerlendirme süreçlerine kadar tüm aşamaları kapsadığını söyleyebiliriz.

Ulusal ve uluslararası standartları sektörde çeviri sürecinin tüm aşamalarını kapsayan kalite ölçütleri olarak varsayarsak, Bologna sürecini de benzer biçimde eğitimdeki aşamalarda kalite ölçütü olarak görebiliriz.

Araştırma, uluslararası sınavlardaki değerlendirme yöntemlerinin incelenmesiyle devam etmiştir. Burada da sektördeki gibi hataya dayalı ve yeterliğe dayalı değerlendirme yapıldığı gözlemlenmiştir.

İnceleme sonucunda IoL dışındaki sınavların hata odaklı değerlendirme yaptığı saptanmıştır. Sektörel değerlendirmede uygulanan yöntem aynı biçimde uluslararası sınavlar için de kullanılmıştır: Sınavlarda belirlenen hata ulamlarından yola çıkılarak çevirmenden beklenen davranışlar sorgulanmış ve bu doğrultuda sınavlar için yeterlikler belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen yeterlikler alt-edinçlere göre gruplanmıştır.

Dil edincinin, uluslararası sınavlarda ön plana çıktığı saptanmıştır. Metin edinci, çeviri bilgisi edinci, konu edinci ve çeviri hizmeti sağlama edinci saptanan diğer alt-edinçlerdir.

Tüm sınavlar dil edincinin üzerinde durmaktadır. Çeviri bilgisi edinci daha sınırlı olarak, başka bir deyişle yalnızca ekleme ve çıkarma stratejilerinin nedensiz uygulanmaması biçiminde ele alınmıştır. Bu da sınavlarda hala kaynak metnin kutsallığının korunduğu yönünde bir çıkarım yapmaya neden olmuştur.

Hataya dayalı sınavlarda tümce üstü değerlendirme yapıldığı neredeyse hiç gözlemlenmemiştir.

Hata analizine dayalı sınavların ve sektördeki hataya dayalı değerlendirme yöntemlerinin ortak noktaları olduğu saptanmıştır:

1. Hataya dayalı yöntemlerde (hem sektörde hem de uluslararası sınavlarda) saptanan alt-edinçler aynıdır: dil edinci, metin edinci, konu edinci, çeviri bilgisi edinci ve çeviri hizmeti edinci

2. Hataya dayalı yöntemlerde (hem sektörde hem de uluslararası sınavlarda) dil edinci ilk sıradadır.

3. Hataya dayalı yöntemlerde (hem sektörde hem de uluslararası sınavlarda) stratejik edinç, teknolojik edinç, ekin edinci, araştırma edinci ve ruhsal-fizyolojik öğeyle ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Çeviri eğitiminde ölçme ve değerlendirmeyi konu alan 6. Bölümde, 7. Bölümün veri incelemesinde kullanılacak kavramlar çeviri eğitimi bağlamında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca Çeviribilimde kullanılan değerlendirme yöntemleri bütüncül ve hataya odaklı olarak 2 grupta incelenmiştir. Bu bölümün sonunda değerlendirmenin Kiraly'nin belirttiği gibi döngüsel sürecin yalnızca bir parçası olduğu ve değerlendirmenin ancak eğitim hedeflerine, eğitim amaçlarına ve eğitim yöntemine göre yapılandırıldığında geçerli ve güvenilir sonuçlara varılacağı çıkarımda bulunulmuştur.

Daha sonra, üniversitelerde çeviri edinci değerlendirilirken üzerinde durulan alt-edinçler araştırılmıştır. Çeviri edincini öğrenci zamanla ve eğitimle yavaş yavaş edindiği için son sınıfların son döneminde çeviri yapılan Proje Dersi/Bitirme Tezi inceleme için seçilmiştir. Bu nedenle önce Türkiyede Mütercim Tercümanlık Bölümü bulunan 24 devlet ve vakıf üniversitesi incelenmiş ve toplam 42 anabilim dalının 27'sinde Çeviri Projesi ya da benzeri ders olduğu saptanmıştır.

Proje dersinin değerlendirme süreçlerinde temel alınan çeviri alt-edinçlerinin belirlenmesi amacıyla Bologna Paketi kapsamında tanımlanmış ders izlenceleri incelenmiştir. İnceleme sırasında üniversitelerin programlarında Proje Dersinin varlığıyla ilgili şu bulgulara ulaşılmıştır:

Devlet üniversiteleri ve vakıf üniversitelerinin birden çok anabilim dalı barındıran Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde Proje Dersi her bir bilim dalında farklı adlandırmalarla yer alabilmektedir.

Devlet üniversitelerinin birden çok anabilim dalı barındıran Mütercim Tercümanlık Bölümlerinde bir anabilim dalı Proje Dersi açarken diğerleri ilgili derse yer vermeyebilmektedir. Bu bulgu vakıf üniversiteleri için geçerli değildir.

Bölümlerde yer alan Proje Dersi/ Bitirme tezi, dersin amacı, içeriği, çıktıları, dersin program çıktılarına katkısı ve haftalık ders programı açılarından incelenmiş ve bunlardan yola çıkılarak çeviri edinci değerlendirmesinde önemli işlevleri olan alt-edinçler belirlenmeye çalışılmıştır.

Üniversitelerin tümü Bologna paketi çalışmalarını tamamlamadıklarından kimi derslere ilişkin bilgiye ilgili eğitime/ anabilim dalına ulaşarak elde edilmiştir.

İnceleme belirlenen alt-edinçlere göre gerçekleştirilmiştir. Başka bir deyişle, 2 ve 3. Bölümün sonunda elde edilmiş olan araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci, ekin edinci, konu edinci, metin edinci, teknolojik edinç, stratejik edinç ve ruhsal-fizyolojik ögeye dayanılarak ders izlenceleri taranmıştır.

Elde edilen bulgular her bölümün farklı alt-edinçler üzerinde durduğunu göstermektedir. Yine de bulgular arasında bir sıralamaya gidilebilir: Türkiye'deki üniversitelerin ders izlencelerinden araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci ve stratejik edincin çeviri değerlendirmesi için dikkate alındığı ortaya çıkmaktadır.

Anabilim dallarında en çok geliştirilmesi hedeflenen araştırma edincidir. İnceleme kapsamındaki 22 bölümün 20'si araştırma edinciyle ilgili bir çıktı/ öğrenme hedefi belirlemiştir.

Araştırma edincini, çeviri bilgisi edinci, stratejik edinç ve konu edinci izlemektedir.

En az rastlanan alt-edinçlerse ruhsal fizyolojik öge, teknolojik edinç ve ekin alt-edincidir.

Üniversitelerin eğitim çıktılarına göre inceleme yapıldığında, anabilim dallarının en çok 8 alt-edinci izlencelerine yazdığı görülür. Araştırmada izlencesinde

8 alt-edince yer veren 3 üniversite saptanmıştır ve bu üniversitelerin tümü vakıf üniversitesidir.

Anabilim dalları bu ders için ortalama olarak 6-7 alt-edinç belirlemişlerdir.

Vakıf üniversitelerinde Çeviri Anabilim Dallarının hepsi konu edincini geliştirmeye önem vermektedir. Araştırma edinci ve stratejik edinç araştırmada yer alan 7 anabilim dalının 6'sında yer almaktadır. En az yer verilen ruhsal-fizyolojik ögedir, yalnızca 1 bölüm bu ögeyi kapsamına almıştır. Metin edinci 3 bölümde, çeviri hizmeti sağlama edinci ve teknolojik edinç 4 bölümde yer almaktadır.

Devlet üniversitelerine geçildiğinde, incelenen 15 bölümden 14'ü araştırma edincine izlencelerinde yer vermiştir. 13 bölüm çeviri bilgisi edincini, 11 bölüm stratejik edinci, 9 bölüm çeviri hizmeti sağlama edincini ön plana çıkarmıştır. Vakıf üniversitelerinde başı çeken konu edincini devlet üniversitelerindeki 15 bölümden yalnızca 8'i ele almıştır.

Devlet üniversitelerindeki bölümlerde en az üzerinde durulan ekin edincidir, yalnızca 1 bölüm izlencede bu edince yer vermiştir. 2 bölüm teknolojik edinci, 4 bölüm ruhsal-fizyolojik öge ve metin edincini, 5 bölüm dil edincini izlencelerinde belirtmiştir.

Bu sonuçlara dayanarak devlet üniversitelerinde ve vakıf üniversitelerinde üzerinde durulan alt-edinçlerin farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz.

Anabilim dallarını bölgelere göre gruptağımızda Marmara Bölgesinde yer alan 16 bölümdeki ilk 5 alt-edinç sırayla şunlardır: araştırma edinci (15), çeviri bilgisi edinci ve stratejik edinç (12), çeviri hizmeti sağlama edinci ve konu edinci. (10)

Marmara Bölgesinde en az üzerinde durulan alt-edinçler ruhsal-fizyolojik öge(2), teknolojik edinç ve ekin edinci(3), metin edincidir. (5)

Yalnızca İstanbuldaki anabilim dalları incelendiğinde tüm bölümlerin araştırma edincine yer verdiği gözlemlenir. 12 bölümden 9'u çeviri bilgisi edinci, konu edinci ve stratejik edince, 8'i çeviri hizmeti sağlama edincine ve 7'si dil edincine ağırlık vermiştir. Ruhsal-fizyolojik öge, ekin edinci ve teknolojik edinç izlencede en az belirtilen edinçlerdir.

Ege Bölgesinde yer alan bölümlerde başı çeken edinciler araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci, ekin edinci, metin edinci, stratejik edinç ve teknolojik edinçtir. Çeviri hizmeti sağlama edinci, dil edinci ve konu edinci ikinci plandadır. Ruhsal-fizyolojik öğeyeyse hiç değinilmemiştir.

İç Anadolu Bölgesinde yer alan bölümlerde çeviri bilgisi, dil edinci, konu edinci, stratejik edinç ve ruhsal-fizyolojik öge ilk sıradadır. Bunları çeviri hizmeti sağlama edinci, araştırma edinci, teknolojik edinç ve ekin edinci izlemektedir. Metin edincine ise hiç değinilmemiştir.

Akdeniz Bölgesinde araştırma edinci, çeviri bilgisi edinci ve konu edinci ilk sıradadır. Çeviri hizmeti sağlama edinci, stratejik edinç ve ruhsal-fizyolojik öge 2. sıradadır. Dil edinci, ekin edinci, metin edinci ve teknolojik edinç Akdeniz Bölgesinde yer almamaktadır.

Bu sonuçlara göre İstanbulda ilk sıralarda yer alan alt-edinçler, Marmara Bölgesindeki durumu yansıtmaktadır.

Ayrıca, batı bölgelerinde araştırma edinci ilk sıradayken iç bölgelere doğru gidildiğinde daha alt sıralarda yer aldığı görülür. Benzer olarak, ruhsal-fizyolojik öge batıda en az önem verilen birleşenken iç bölgelerde ilk 5 edincin arasında olduğu gözlemlenir.

Dil edinci batı bölgelerde daha aşağıda bir sıralamadayken iç bölgelere doğru gelindiğinde ilk iki edincin içinde yer aldığı gözlemlenir.

Anabilim dalları zorunlu hazırlık sınıfı öngörenler ve öngörmeyenler olarak incelendiğinde yalnızca 4 bölümün hazırlık sınıfı açmadığı saptanmıştır. Bu bölümler İstanbul Üniversitesi Almanca, Fransızca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık ve Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim Tercümanlıktır.

Hazırlık sınıfı okutulmayan bu bölümlerin hepsinde çeviri bilgisi edinci, araştırma edinci ve çeviri hizmeti sağlama edinci ilk sırada saptanmıştır. Ekin edinci hiçbirinin izlencesinde belirtilmemiştir. 3 bölüm konu edinci ve stratejik edinci, 2 bölüm metin edinci ve dil edincini belirtirken yalnızca 1 bölüm ruhsal-fizyolojik öğeye yer vermiştir.

Hazırlık sınıfı öngörmeyen bölümlerin hepsi İstanbul ilindedir. Bu nedenle İstanbul ilinde ilk 2 sırada yer alan araştırma edinci ve çeviri bilgisi edincinin bu bölümler için de geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonuçlarına dayanarak, “Çeviri edincinin değerlendirilmesine konu olan alt-edinçler üniversitelere göre değişim göstermektedir” biçimindeki hipotezimizin kanıtlandığını söyleyebiliriz çünkü sayfa 240'daki tablonun gösterdiği gibi her üniversite aynı ders için farklı alt-edinçleri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın başka bir sonucuysa Proje Dersi /Bitirme Tezi gibi çeviri edincini değerlendirmeyi ön gören bir ders için yeterliklerin alt-edinçlerle birlikte belirlenmiş olmasıdır. Aşağıda, çeviri edincinin değerlendirmesine konu olan alt-edinçler yeterlikleriyle birlikte yer almaktadır:

Araştırma Edinci

1. Rapor yazabilir.

- Proje kapsamındaki çeviri sürecini bilimsel biçimde değerlendirerek raporlandırabilir.
- Çalışma aşamalarına ilişkin raporları hazırlayabilir.

2. Veri incelemesi yapabilir.

- Proje için gerekli veri analizini yapabilir.
- Toplanan verileri değerlendirebilir.

3. Uygun yöntemi seçebilir.

- Sosyal Bilimlerdeki araştırma yöntemlerini bilir.
- Sosyal Bilimlerdeki araştırma yöntemlerinden uygun olanı seçebilir.
- Bilimsel bir araştırmanın ön koşulları ve temel ilkelerine ilişkin bilgi edinir.
- Çeviribilim alanında uygulanan araştırma yöntemlerini belirleyebilir.

4. Araştırma projesi oluşturabilir.

- Çeviribilim alanındaki kavramları bilimsel yöntemlere dayanarak inceleyebilir.
- Proje yönetmeliğine uygun biçimde hareket edebilir, projenin ana hatlarını oluşturabilir.
- Projelerde oluşan sorunları tartışabilir.

- Araştırma yaptığı alanda bütünsel bir proje sunabilir.
- Mütercim-Tercümanlık alanında güncel bilgileri içeren ders materyallerine, uygulamalı araç ve gereçlere, saha çalışmalarında uygulanan araştırma yöntem ve tekniklerine ve uygulamalı bilgilere sahiptir.

5. Kaynakları etkin kullanabilir.

- Sözlük, terimce ve koştut metinleri etkili biçimde kullanarak çeviri amaçlı araştırma yürütebilir.
- Konu ile ilgili önceden yapılmış çalışmaları derinlemesine araştırabilir.
- Konuyla ilgili arka plan bilgisini araştırabilir.
- Alanda kaynak taraması yapabilir.
- Verilen konu üzerinde sınırlı zamanda araştırma yapabilir.
- Kullanılacak kaynakları planlayabilir.
- Farklı kaynaklardan ve çeşitli materyallerden yararlanabilir.

6. Akademik yazma yöntemlerine egemendir.

- MLA gibi yazım biçemlerini tanır ve uygulayabilir.
- Akademik yazma yöntemlerini tanır.
- Kaynakça hazırlayabilir, alıntı yapabilir, referans gösterebilir.

Çeviri Bilgisi Edinci

1. Proje/tez hazırlayabilir.

- Bir çeviri projesinin temel aşamalarını belirleyebilir.
- Projenin amacı doğrultusunda hipotezler ve çeviri stratejileri oluşturabilir.
- Proje kapsamında seçilen metni edindiği artalan bilgisine dayanarak çevirebilir.
- Belirlediği proje konularını akademik bir söylemle tartışabilir.
- Bir bütüncü hazırlayabilir.
- İlgili alt argümanlar ve örneklerle proje konusunu destekleyebilir.

2. Çeviri sürecini planlayabilir.

- Çeviri-öncesi süreç, çeviri süreci ve çeviri-sonrası süreci tanımlayabilir.
- Çeviri süreçlerini akademik bir söylemle tartışabilir.
- Bilimsel çalışmada karşılaşılan sorunları belirleyebilir.
- Alanda edindiği kuram ve yöntem bilgilerini kullanarak piyasa koşullarında işler bir çeviri yapabilir.
- Çeviri amaçlı metin ve söylem çözümlemesi yapabilir.
- Çeviri stratejilerini açıklayabilir, uygun stratejiyi seçme konusunda doğru ve yerinde karar verebilir, kararının nedenlerini açıklayabilir.

3. Kuram ve uygulama arasında bağ kurabilir.

- Çeviri ve dil çalışmalarına ilişkin üst-dili bilir.
- Çeviribilime ilişkin ileri düzeyde kuramsal ve uygulamalı bilgiye dayalı kavramları tanımlayabilir.
- Çeviribilim kapsamındaki temel kuramsal ve yöntemsel yaklaşımların neler olduğunu belirtebilir.
- Öğrendiklerini kuramsal çerçeveye sunabilir.
- Çeviribilim alanında kullanılan özel kavram ve terimleri benimser.
- Mütercim-Tercümanlık alanında güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç-gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri edinir ve bunları kullanabilir.
- Alanıyla ilgili yazılmış kaynaklar ve alanını destekleyen diğer kaynakları değerlendirebilecek kuramsal bilgilere sahiptir.

4. Çeviribilim ve diğer bilim dalları arasında bağ kurabilir.

- Çevirinin ideoloji, güç, kimlik, ulusların gelişmesi vb. ile ilişkisini kurabilir.
- Çeviribilim ve Yazınbilim alanlarındaki kuramların yanı sıra Çeviribilimi etkileyen bilim dalları kapsamındaki konular üzerinde düşünebilir, tartışabilir ve bildiklerini anlatabilir.
- Çeviri alanında edinilmiş bilgileri yorumlayabilir.
- Kuramsal ve uygulamaya ilişkin bilgileri farklı alanlara aktarabilir.

Çeviri Hizmeti Sağlama Edinci

1. Zamanı verimli kullanabilir.

- Zamana dayalı iş takvimi yapabilir.
- Belirtilen tarihlere uyarak profesyonel bir biçimde çalışabilir.
- Zamanını tutumlu ve tutarlı biçimde kullanabilir.
- Çalışmanın her bir kontrol noktasının zamanında tamamlanması için sorumluluk alabilir.

2. Ekip üyesi olarak çalışabilir.

- Bireysel ya da takım içerisinde sorumluluk alabilir.
- Alanıyla ilgili karşılaşılan ve öngörülmeven karmaşık sorunları çözmek için ekip üyesi olarak sorumluluk alabilir.

3. Çalışmayı piyasa açısından değerlendirebilir.

- Piyasa koşullarını göz önünde bulundurarak bir konu önerisi yapabilir.
- Çalışmayı gerçekçi parçalara bölebilir.
- Eşdeğer bir çalışmanın maliyetini belirleyebilir.
- Çalışmayı sürdürülebilirlik açısından değerlendirebilir.
- Çeviri işini gerçek koşullara uygun biçimde yerine getirebilir.
- Alanıyla ilgili her türlü olasılığı göz önünde bulundurarak uygun iletişimi sağlayacak bireysel girişimlerde bulunabilir.
- Projenin odağını oluşturan çevirilerin işlerliğini tartışabilir.
- Olası bir çeviri işinin kapsamını değerlendirerek, yapılması gereken araştırmaları belirleyebilir, bir çevirmen olarak gerekli kararları alabilir.
- Akademik bilgiyi profesyonel ortamda kullanabilir.

4. Kalite kontrol süreçlerini uygulayabilir.

- Çeviriyi değerlendirebilir.
- Proje tesliminden önce son kontrolleri gerçekleştirebilir.
- Projelerin son düzeltmelerini yapabilir.

5. Etik değerlere sahip olur.

- İş zamanında bitirme, doğruluk, sadakat ve gizlilik gibi etik profesyonel değerler kazanabilir.

- Çalışmasını mesleki etik değerler açısından değerlendirebilir.

Dil Edinci

- İlgili dil çiftlerinde yetkinleşebilir.
- Kaynak metnin dilbilgisel, sözlüksel ve anlamsal yapılarını ve yazarın biçimini inceleyebilir.
- Kaynak ve erek dillerin dilbilgisel, sözlüksel, anlamsal ve ekin bağımlı yapılarını açıklayabilir ve kullanabilir.
- Kaynak ve erek dil arasındaki yapısal benzerlikler ve ayrılıkları belirleyebilir.
- Dil ve biçim sorunlarını tartışabilir.
- Yabancı dilin söz varlığını Türkçenin söz varlığı ile karşılaştırabilir.
- Bilimsel dil kullanımında yaşanan sorunları belirleyebilir.

Ekin Edinci

- Ekine özgü öğelere ilişkin çeviri kararları alabilir.
- Çevirinin ekinlerarası doğasını kavrayabilir.
- Kaynak metnin özelliklerini ve erek dil/ ekin normlarını dikkate alarak erek metni üretebilir.
- Herhangi bir ekin sel, toplumsal alana ilişkin metni her iki dilden karşılıklı olarak çevirebilir.
- Ekin sel bağlamın ve farklılıkların önemini kavrar.

Konu Edinci

1. Genel kültür bilgisini artırabilir.

- Çevirinin tarihi ile ilgili gerekli bilgi birikimini oluşturabilir.
- Uluslararası ilişkiler, siyaset, tıp, teknoloji, günlük yaşam gibi konularda genel kültür kazanabilir.
- Herhangi bir yazınsal metnin çevirisi için o alana özgü bilgiye ve sözcük dağarcığına egemendir.

2. Uzmanlık bilgisini geliştirebilir.

- Çeviride uzmanlık alanlarını tanıyabilir.
- Uzmanlık bilgisi gerektiren metinleri başarılı bir biçimde çözümleyebilir.

- Çeşitli uzmanlık alanlarındaki metinleri çevirebilir.
- Bir çeviri alanında uzmanlaşabilir.
- Konuyu inceleyebilir.
- Özel alanların kolaylığını zorluğunu yargılayabilir.
- Seçmiş olduğu uzmanlık alanında piyasada işler bir çeviri üretebilir.
- Uzmanlaştığı alana ilişkin bir üst bakış geliştirerek çeviri uygulamalarındaki ilgili kavram kullanımını zenginleştirebilir.
- Terim ve kuram bilgisini farklı uzmanlık alanlarında kullanabilir.
- Uzmanlık alanında sözlükçe hazırlayabilir.

Metin Edinci

- Metin üretme yöntemlerini tanımlayabilir.
- Kaynak metnin özelliklerini ve erek dil/ ekinin normlarını dikkate alarak erek metni üretebilir.
- Karşılaştırmalı metin incelemeleri yapabilir.
- Koşut metin çalışmaları gerçekleştirebilir.
- Metin türüne göre süreç öncesi araştırma bölümünü yazabilir.
- Metin türüne göre değerlendirme ve sonuç bölümünü yazabilir.
- Farklı metin türü özelliklerine göre metinleri değerlendirebilir.
- Kaynak ve hedef dildeki farklı türden metinlerin yapılarını, toplumsal ve ekinel işlevlerini açıklayabilir.

Stratejik Edinç

- Sorunları saptayabilir ve gerekçelendirilebilir çözümler önerebilir.
- Verileri yorumlayabilir ve değerlendirebilir, sorunları tanımlayabilir, inceleyebilir, araştırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirebilir.

1. Eleştirel düşünebilir.

- Kuramsal bilgileri ışığında çeviri ürünleri eleştirel ve analitik düşünme yoluyla değerlendirebilir.
- Problem çözebilir, karar alabilir, analiz ve sentez yapabilir.
- Yazılmakta olan proje üzerine eleştiri getirebilir.
- İlgili dil çifti arasında yapılan çeviriler üzerinde kuramsal-eleştirel yorumlar yapabilir.

- Daha önce yapılmış bulunan çeviri çalışmalarını eleştirebilir.
- Bilimsel yazılar yazabilir ve bu yazılarında ileri sürdüğü savları savunabilir.
- Dört yıl boyunca aldığı eğitim çerçevesinde kendi çeviri edincine eleştirel yaklaşabilir.

2. Sorunları belirleyebilir.

- Bilimsel çalışmada karşılaşılan sorunları belirleyebilir.
- Çeviri sorunlarını tanılayıp değerlendirerek uygun çözümler getirebilir.
- Çeviri sürecindeki sorunların üstesinden gelmek için yöntemler geliştirebilir.
- Çeviri kararlarını gerekçelendirebilir.
- Araştırmanın eksikliklerini ve iyileştirme yapılabilecek noktaları belirleyebilir.
- Yeni durumlar karşısında çözümler önerebilir.
- Her aşamada düzeltici yaklaşımlar geliştirebilir.

3. Projeyi yönetebilir.

- Projenin ana hatlarını oluşturabilir.
- Projenin taslak aşamasında konuyla bağlantısı olmayan kısımlarını silebilir ve kendini sınırlayabilir.
- Projenin sınırlarını ve eksik yönlerini belirleyebilir ve bunlarla başa çıkmanın yollarını arar.
- Yazmakta olduğu projede oluşan sorunları tartışabilir.
- Son haline gelmiş projelerin proje yönetmeliğine uygunluğunu tartışabilir.

Teknolojik Edinç

- Bilgisayar destekli çeviri araçlarını kullanarak çeviri projeleri tasarlayıp yürütebilir.
- Bilgisayar destekli çeviri, çevrimiçi terim bankaları, çevrimiçi çeviri programları ve web sitelerini kullanabilir.

- Çevirinin tüm süreçlerinde çevrimiçi kaynaklar, terim bankaları, yazım ve dilbilgisi kontrolü, internet, terim veri tabanı gibi teknolojileri etkin bir biçimde kullanabilir.

Ruhsal-Fizyolojik Öge

- Analitik düşünebilir, sentez yapabilir.
- Sınıflandırmak, yorum yapmak ve öneri sunmak becerilerini geliştirir.
- Çeşitli sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılabilir.
- Yaratıcılığını geliştirebilir.

Araştırma sonucunda ayrıca sektörel değerlendirme ve eğitimdeki değerlendirmelerin farklılıklarını karşılaştırma olanağı doğmuştur. Elde edilen bulgulara göre sektörde ve uluslararası sınavlarda saptanmış alt-edinçler çok benzerdir.

Ulusal ve uluslararası standartlarda saptanan alt-edinçlerle üniversite eğitiminde ortaya çıkan alt-edinçler arasında şöyle bir ilişki olduğu ileri sürülebilir: Standartlar tüm alt-edinçleri kapsarken, Mütercim Tercümanlık bölümlerinin her biri farklı alt-edinçler üzerine eğitimlerini kurmuştur.

Girişte sorduğumuz soruları, sonuçlar ışığında ele alırsak şu değerlendirmeleri yapabiliriz: Her üniversite öğrencinin çeviri edinci gelişimini farklı biçimde belirlemektedir. Bu noktada en temel ayırım ders programlarında Proje Dersinin yer alması ya da almamasıyla kendini ortaya koymaktadır.

Proje Dersinde öğrenci, eğitim birikimine dayalı bir çalışma yürüttüğü için edindiği alt-edinçleri kapsamlı bir bütünce üzerinden (dolaylı da olsa) değerlendirme olanağı vardır. Proje Dersi olmayan bölümlerde değerlendirme kuşkusuz, ilgili alt-edinçleri geliştirmeyi hedefleyen dersler çerçevesinde yapılacaktır.

Çeviri edincini ağırlıklı olarak eğitim bağlamında ele aldığımız için, Proje Dersi kapsamında değerlendirme, dersin öğretim elemanı tarafından biçimlendirici ya da düzey belirleyici türlerde gerçekleştirilir. Öğrenciler üniversiteye YGS ile

yerleştirildikleri için Türkiyede lisans düzeyinde tanılayıcı değerlendirme uygulanamamaktadır.

Eğitmen öğrenme süreci içinde yargıya vardığında biçimlendirici değerlendirme kapsamında hareket etmiştir. Örneğin, vize sınavı için öğrenci çalışmasının belli bir bölümünü değerlendirmek ya da eğitmen-öğrenci görüşmelerinde kaydedilen ilerleme üzerinden değerlendirme yapmak biçimlendirici değerlendirme sayılabilir.

Final sınavlarıysa düzey belirleyici değerlendirme kapsamında yapılır. Öğrencinin dersten geçtiğini ya da kaldığını belirleyen düzey belirleyici değerlendirmelerde öğrenimler ölçülür, öğrenciler başarı düzeylerine göre sıralanır.

Çeviri eğitimindeki biçimlendirici değerlendirme ve düzey belirleyici değerlendirme arasındaki temel farkın öğrenciye verilen geri bildirim olduğunu söyleyebiliriz. Biçimlendirici değerlendirmede eğitmen öğrencinin ilerlemesi için, belirlediği eğitim yöntemi uyarınca hataları sınıflar/ bilişsel süreçleri takip eder / yeterlikler belirler ve yolunda gitmeyen noktaları başarılı çözümlerle birlikte öğrenciye açıklar. Böylelikle öğrencinin ilerlemesi hedeflenir. Düzey belirleyici değerlendirmede amaç öğrencinin ders hedeflerine ne ölçüde yaklaştığını belirlemektir. Geribildirim yalnızca notla ya da değerlendirme yargısıyla (geçti/ kaldı) yapılır.

Değerlendirme türlerinden bağımsız olarak eğitmen istediği yöntemi derste kullanabilir ancak eğitim yöntemiyle değerlendirme yönteminin birbirinden farklı olmaması daha güvenli ve geçerli sonuçlar elde edilmesini sağlar. Örneğin eğitmen bilişsel süreçlerin izini sürerek bir değerlendirmeye gitmek istiyorsa algı ve dikkatin ön plana çıktığı Lee-Jahnke'nin biçimlendirici öğrenme modelini kullanabilir.

Dilbilimden yola çıkarak dersini kurgulamışsa temellerini Halliday ve House'dan alan Kim'in önerdiği Anlam Odaklı Değerlendirmeyi uygulayabilir. Yine, Bensoussan ve Rosenhouse'un Halliday, Hasan ve Searle'nin çalışmalarından yola çıkarak oluşturduğu ve söylem çözümlemesini öngören değerlendirme yöntemini kullanabilir.

Değerlendirmeyi bilgisayar ortamında gerçekleştirmek istiyorsa Masschelein ve Verschueren'in çalışması gibi çevirilerin olumlu ve olumsuz yönlerini belirten kodları kullanabilir.

Düzy belirleyici değerdendirme için yine Lee-Jahnke'nin kesinlik, yaratıcılık, skopos olarak belirlediğı parametrelerinden hareket edebileceğı gibi Adab'ın işlevi ön planda tutarken hataları da belirlediğı yöntemine başvurabilir.

Eğitmen değerdendirmede bütüncül değerdendirme yöntemlerini kullanmak istiyorsa Waddington'un bütüncül değerdendirme ve Angelelli'nin rubrik çalışması seçilebilecek yöntemler arasındadır.

Hata incelemesine dayalı ders işlenmesi durumunda Albir ve Waddington'un hata analizi ulamları kullanılabilir. Ayrıca Larose ve Williams hata ulamlarından yola çıkarak her bir hatanın metindeki etkisini ölçebilecek ölçekler biçimlendirmişlerdir. Bu yöntemlerde hata sayısı ve türlerini eğitimci istediğı gibi belirleyebilir.

Öğrencileri uluslararası çeviri sınavlarına katılacak ya da eğitim süreçlerine uluslararası sınavların ölçtüğü yeterlikleri eklemek isteyen eğitimci, doğrudan IoL sınavının yeterliklerini, Sical sınavının düzey tanımlayıcılarını, NAATİ ve ATA'nın hata ulamlarını kullanabilirler. Hatta bu sınavlardaki değerdendirme yöntemleri çeviri eğitimine uyarlanmıştır:

NAATİ sınavını eğitime uyarlamak isteyen öğretim görevlileri Kim'in Anlam Odaklı Çeviri Değerdendirmesini deneyebilirler. ATA'nın hata ulamlarını Doyle eğitim için yeniden ele almıştır. Yine ATA'nın önemli araştırmacılarından Angelelli hata yerine öğrenciye odaklanmış ve çeviri değerdendirmesi için rubrik geliştirmiştir.

Değerdendirme süreçlerini çeviri teknolojileri üzerinden yürütmek isteyen eğitimci, sektörde kullanılan kalite değerdendirmesi programlarını ders amaçlarına uygun olarak biçimlendirebilirler. Örneğin, 4. Bölümde 94-97 sayfaları arasında belirtilen Schiaffino ve Zearo'nun yöntemi hem bilgisayar üzerinden işlemekte hem de eğitmene istediğı hata türlerini belirleme olanağı sağlamaktadır.

Kalite kavramı üzerine derslerini planlayan öğretim elemanları, kalitenin eğitim amaçlı kullanımını öngören Williams'ın Uslamlama Modelini, Kasandrinou'nun Planla-Yap-Kontrol et-Harekete geç yöntemini tercih edebilir.

Görüldüğü gibi, değerlendirme yöntemi, ders hedefleri ve eğitim yöntemiyle yakından ilişkilidir. Eğitmenin usundaki “çeviri kavramı” doğrultusunda eğitim süreci planlanır. Eğitmen çeviri edincini alt-edinçlerden oluşan bir bütün olarak görüyorsa değerlendirmeyi alt-edinçler üzerinden yapabilir. Çeviri edincini salt çeviriye özgü davranışlardan oluşan bir bütün olarak görüyorsa bütüncül değerlendirmelere yönelebilir.

Eğitmenin kişisel yaklaşımı da değerlendirmeyi yakından etkiler. Hönig’in terimleriyle tanı ve tedavi yaklaşımlarını benimseyen eğitmenler farklı değerlendirmelerde bulunabilirler.

Her durumda günümüzde çeviri eğitiminin işlevsel olması ve eğitim sürecinin Kelly’nin belirttiği gibi döngüsel yapılandırılması işler çeviriler elde etmek için vazgeçilmezdir.

Söz konusu Proje Dersi olduğunda (ya da öğrencinin tüm kazanımını kullanarak bir ürün ortaya koyduğu durumlarda) belirlenen 10 alt-edincin sunulan çeviride ne ölçüde varlık gösterdiği kanımızca en iyi derecelendirilmiş ölçeklerle, bir başka deyişle, yeterliklerle belirlenebilir. Yeterliklere odaklanmak aynı zamanda öğrenciye odaklanmaktır. Salt hata incelemesine dayalı yöntemler ortaya konan işin olumsuz yönleriyle ilgilenip, yaratıcı çözümleri göz ardı edebilirler. Ayrıca hata incelemesi genellikle tümce ya da metnin bir bölümü üzerinden yapıldığından sınırlı sayıda alt-edinci kapsar. Odak noktaları çeviri metin olduğundan bu tür yöntemler çevirmenin neyi, neden yaptığıyla ilgilenmez. Ayrıca çoğu hata odaklı yöntemin tümce düzeyinden öteye geçemediği belirlenmiştir.

Oysa yeterliklere dayalı değerlendirme yapıldığında çevirmenden beklenen davranışlar mercek altına alınır. Söz konusu davranışlar bu çalışmada yapıldığı gibi alt-edinçlere göre gruplanabilir ve böylece öğrenciye geliştirdiği ya da eksik kaldığı alt-edinçlere ilişkin geribildirim verilebilir.

Yeterlikler aynı zamanda ayrıntılı bir betimleme olduğundan öğrenciye yalnızca hangi alt-edinci geliştirmesi gerektiğini belirtmez; aynı zamanda o alt-edinçle ilgili hangi davranışta sorun yaşadığına kadar inebilir ya da başarılarını belirleyebilir. Bu nedenle tanı ve tedavi yöntemleri birlikte işler. Geçerlik ve güvenirlik açısından da yeterliklere dayalı bir değerlendirme, yapılan ve yapılmayanı derecelendirerek gösterdiğinden daha nesnel sonuçlara ulaşılmasını sağlar.

Yeterliklere odaklanmak elbette hata kavramını tümüyle göz ardı edeceğimiz anlamına gelmez. Özellikle Albir'in belirttiği gibi hatanın biçimlendirici işlevi vardır. Öğrencinin yeterliği gösteremediği davranışları gerekçelendirmek için hata kavramından yararlanılabilir. Ancak hatanın tek başına bir değerlendirme yöntemi olması Gouadec'in belirttiği üzere bizi açılıyıcı işlevi ve değerlendirme gücü olmayan etiketlere yönlendirir ve uzun hata listelerinin içinde çıkış yolu bulmaya zorlar.

Yeterliklere dayalı bir değerlendirme aynı zamanda sektör ve eğitim arasındaki bağı güçlendirir. Yeterlikler oluşturulurken ulusal ve uluslararası çeviri standartları göz önünde bulundurulmuştur. Standartlarda hedeflenen davranışların eğitim sürecinde öğrenciye kazandırılması, öğrencinin piyasada beklenen nitelikleri edinmiş olarak mezun olmasını kolaylaştırır.

Standartlardaki yeterlikleri eğitimle bütünleştirmek düşünüldüğü kadar güç değildir. Bu araştırma kapsamında bulgulandırdığımız üzere gerek ulusal gerekse uluslararası çeviri standardı çeviri edincini oluşturan 10 alt-edincin tümünü kapsamaktadır. Bu nedenle eğitim bu alt-edinçleri geliştirmeye yönelik olarak tasarlandığında, öğrenci sektörde aranan özelliklere kavuşacaktır. Yine de ders planı konusunda yaşanabilecek kuşuklara karşı tezde önerilen yöntemler başlangıç olarak kullanılabilir.

Yeterliklere dayalı bir değerlendirme kaliteli bir değerlendirmelidir. Öğrenci edimini yeterlikle ölçmek isteyen bir eğitmen önce dersini alt-edinçlere göre planlamalıdır. Böyle bir planlama ancak işlevsel ve döngüsel biçimde hangi alt-edincin hangi yöntemlerle kazanılabileceği hesap edilerek yapılabilir. Başka bir deyişle, yeterlikle değerlendirme, süreci de planlamayı öngörür. Süreç ayrıntılı bir biçimde planlandığında, kaliteyi araştırdığımız bölümde görüldüğü üzere, belli süreçler kayıt altına alınır, bu da her türlü kalite standardının ya da akreditasyon sürecinin ilk adımıdır.

İşlevsel çeviri eğitimi anlayışıyla döngüsel biçimde planlanmış ve her düzeyde kalite süreçlerini uygulayan bir eğitim planında değerlendirme yalnızca eğitmen tarafından gerçekleştirilmez. Öğrenci de değerlendirme süreçlerine etken olarak katılır. Bu bağlamda yine Proje Dersi çerçevesinde vize ve final sınavlarının dışında öğrencileri değerlendirme süreçlerine katmak için akran değerlendirme ya

da portfolyo değerlendirmeleri uygulanabilir. Böylelikle ğrenciler arkadaşlarının çevirilerine eleştirel yaklaşarak bunları notlayabilir, çalıştıkları alanda projeyle doğrudan bağlantısı olmayan ancak projenin gerçekleşmesine katkıda bulunan diğer eviri çalışmalarını değerlendirme sürecine katabilirler.

Sonuç olarak Mütercim Tercümanlık Bölümlerinin eviri edincini değerlendirmede farklı alt-edinçleri ön plana çıkardığı yönündeki hipotezimiz Bologna sürecinde belirlenen yeterliklerin incelenmesi sonucu doğrulanmıştır. Ayrıca sektörde ve uluslararası sınavlarda benzer alt-edinçlerin ön plana çıktığı ve bu alt-edinçlerin eğitimdekilerden farklı olduğu gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda eğitim ve sektör arasındaki farkları en aza indirgemek için sınıfta kullanılabilecek yöntemler önerilmiştir.

Çalışmada niversite eğitimiyle ilgili bütünce Türkiyedeki devlet ve vakıf üniversitelerinden oluşmaktadır. Bu araştırmayı dayanak noktası almayı amaçlayan ileriki araştırmalar yurtdışındaki diğer üniversiteleri kapsayacak biçimde yrtlerek alışmada elde edilmiş bulgular genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- ABI ABBOUD, S.: 2010 "Des compétences en traduction et en interprétation", Mémoire présenté à la Faculté des études supérieures en vue de l'obtention du grade de Maîtrise des arts (M.A.) en traduction, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Montreal Üniversitesi
- ADAB,B.:1998 "Évaluer les traductions en fonction de la finalité des textes", **Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement**, Sous la direction de Jean DELISLE et Hannelore LEE-JAHNKE, Les Presses de l'Université d'Ottawa ss.127-134.
- AHMADI,A.: 2011 "On the validity of a multiple-choice translation test as a substitute for an open-ended translation test in the Iranian university entrance examination", **Perspectives: Studies in Translatology**, 19:4, ss.307-314.
- AKBULUT, A.N.: 2004 **Söylenceden Gerçekliğe**, Multilingual, İstanbul.
- ALBİR,A.: 2008 "Compétence en traduction et formation par compétences", **TTR:traduction,terminologie, rédaction**, vol. 21, n° 1, 2008, ss. 17-64.
- ALBIR,A.: 2010 "Competence", **Handbook of Translation Studies**, Ed.by. Doorslaer, Luc van, Gambier, Yves. Vol 1, John Benjamins Publishing Compagny, ss.55-60.
- ALCINAA,A., SOLERA, V., GRANELLA,J.: 2007 "Translation Technology Skills Acquisition", **Perspectives: Studies in Translatology**, 15: 4, ss. 230-244.
- AL-QINAI,J.: 2000 "Translation Quality Assessment. Strategies, Parametres and Procedures", **META**, Vol: 45, n° 3, 2000, ss. 497-519.
- AL-QINAI,J. :2011 "Training Tools for Translators and Interpreters", **Jordan Journal of Modern Languages and Literature**, Vol. 3 No.1, ss. 19-38.
- ALVES, F.; GONÇALVES J.L., ROTHE-NEVES: 2001 "In search of a definition of translation competence: the structure and development of an ongoing research project", **Quaderns Revista de traducció** 6, ss. 46-49.
- ALVES F., MAGALHAES C., PAGANO A., 2002 "Autonomy In Translation: Approaching Translators' Education Through Awareness Of Discourse Processing" **Cadernos de Tradução** 10, ss. 167-192.

- ALVES, F.: 2003 **Triangulating Translation: Perspectives in process-oriented research**, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia.
- ALVES, F. ,
GONÇALVES, J.L.: 2003 "A relevance theory approach to the investigation of inferential processes in translation", **Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research**, Ed. By. F. Alves, Amsterdam: John Benjamins, ss.3-24.
- ALVES, F. GONÇALVES;
J.L.: 2004 "Modelling Translator's Competence: Relevance and Expertise under Scrutiny", **Translation Studies: Doubts and Directions. Selected Papers from the IV Congress of the European Society for Translation Studies**, Ed. by. Gambier, Y., Schlesinger, M. & Stolze, R., Amsterdam: John Benjamins, ss.41-55.
- ALVES, F.: 2005 "Bridging the Gap Between Declarative and Procedural Knowledge in the Training of Translators: Meta-Reflection Under Scrutiny", **META**, Vol: 50, no:4, ss.1-25.
- ALVES, F.: 2005 "From non-translator to expert translator", Proceedings of the XVII World Congress of the International Federation of Translators, Ed. by. Salmi, L. & Koskinen, **Tampere: FIT** v. 1, ss. 214-222.
- ALVES, F.,
GONÇALVES, J.L.: 2010 "Cognitive approaches" , **Handbook of Translation Studies**, Ed. by. Doorslaer, Luc Van, Gambier, Yves, Vol1, John Benjamins Publishing Company, ss. 28-36.
- ALVES, F., ALBIR, H.: 2010 "Relevance and translation", **Handbook of Translation Studies** Ed. by. Doorslaer, Luc Van, Gambier, Yves, Vol1, John Benjamins Publishing Company, ss.279-284.
- ALVES, F., VALE D.,
2011 "On drafting and revision in translation: a corpus linguistics oriented analysis of translation process data", **Translation: Corpora, Computation, Cognition. Special Issue on Parallel Corpora: Annotation, Exploitation, Evaluation**, Cilt 1, Sayı 1, ss.105-122.
- AMMANN, M.: 2008 **Akademik Çeviri Eğitimine Giriş**, Multilingual, İstanbul.
- ANGELELLI, C.V.,
JACOBSON, H.E.: 2009 **Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies: A Call for Dialogue between Research and Practice**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia.
- AUDET, L.: 2008 "Évaluation de la traduction littéraire : de la "sensibilité à la littérarité" à la "littérarité en traduction" , **TTR : traduction, terminologie, rédaction**, Vol. 21, n° 1, 2008, ss. 127-172.

- BALLARD,M.: 2005 "Téléologie de la traduction universitaire" ,**META** Vol: 50:1, ss. 48-59.
- BARIKI,O.: 2004 "Vers La Formulation Des Critères D'évaluation De La Traduction Pédagogique Au Collège D'éducation", **Journal of Arts and Terchnology** 5(1),ss. 104-114.
- BAYER- HOHENWARTER, G.: 2009A "Translational creativity: how to measure the unmeasurable", **Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research**, Ed. by. Susanne Göpferich, Arnt Lykke Jakobsen and Inger Mees, Copenhagen Studies in Language. Vol. 37. Copenhagen: Samfundslitteratur, ss.39-59.
- BAYER- HOHENWARTER, G.: 2009B "Comparing translational creativity scores of students and professionals: flexible problem-solving and/or fluent routine behaviour?" **New Approaches in Translation Process Research**, Ed.by. Susanne Göpferich, Fabio Alves, Inger Mees, Copenhagen Studies in Language. Vol. 39. Copenhagen: Samfundslitteratur, ss.83-111.
- BEEBY,A. : 2004 "Language Learning for Translators Designing a Syllabus", in **Translation in Undergraduate Degree Programmes**, ss.41-63
- BERGEN,D.: 2009 "The Role of Metacognition and Cognitive Conflict in the Development of Translation Competence", **Across Languages and Cultures**,10 (2), ss. 231–250.
- BRUNETTE, L.:1998 "La correction des traductions pédagogiques", **Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement** (recueil des textes présentés lors d'un colloque à l'unv.Paris11), Les Presses de l'Université d'Ottawa, ss.135-140.
- CAMPBELL,S. J.: 1991 "Towards a Model of Translation Competence" ,**META**, Vol: 36, No: 2-3, ss.329-343.
- CAMPBELL,S.;
HALE,S.:2003 "Translation and Interpreting Assessment in the Context of Educational Measurement", **Translation Today: Trends and Perspectives**/Edited by Gunilla Anderman and Margaret Rogers, ss.217-222.
- CHESTERMAN,A.:2005 "Causality in Translator Training", **Training for the New Millenium**, Ed.by Martha Tennet, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia,ss.191-208.
- COLINA, S.:2011 "Evaluation/ Assessment", **Handbook of Translation Studies**, ss.43-48.

- COLLOMBAT, I.: 2009 "La didactique de l'erreur dans l'apprentissage de la traduction" , **The Journal of Specialised Translation**, No:12, ss.37-54.
- D'AMBROSIO, C.: 2011 "Edition et traduction au XXIème siècle Politiques de Traduction chez la FEE, **Translation Quality Assessment Policies from Galicia**, ed. By Alonso, Ana Luna / Montero Küpper, Silvia / Valado Fernández, Liliana, ss.85-95.
- DANCETTE, J., HALIMI, S.: 2005 "La représentation des connaissances; son apport à l'étude du processus de traduction" , **META** Vol.50, no.2, ss. 548-559.
- DANCETTE, J.: 1989 "La faute de sens en traduction", **TTR**, vol 2, no:2, ss.83-102.
- DANCETTE, J.: 1992 "L'enseignement de la traduction: peut-on dépasser l'empirisme" , **TTR** no:5 no:1, ss.163-179.
- DAVIES, M.G.: 2004 "Undergraduate and postgraduate Translation Degrees Aims and Expectations", **Translation in Undergraduate Degree Programmes**, ed.by Malmkjaer K., John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, ss.67-82.
- DELISLE, J., LEE-JAHNKE, H.: 1997 **Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement** (recueil des textes présentés lors d'un colloque à l'univ.Paris11), Les Presses de l'Université d'Ottawa
- DELISLE, J.: 1992 "Les manuels de traduction: essai de classification", **TTR** Vol.5, no:1, ss.17-47.
- DOLLERUP, C., LODDEGAARD, A.: 1992 **Teaching Translation and Interpreting: Training, Talent and Experience**, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia.
- DOORSLAER, L., GAMBIER, Y.: 2010 **Handbook of Translation Studies**, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia.
- DOYLE, S.: 2003 "Translation Pedagogy and Assessment: Adopting ATA's Framework for Standard Error Marking" , **ATA Chronicles**, ss.21-29.

- DUNBAR,N.E.,
BROOKS,C.F.; KUBICKA-
MILLER,T.: 2006 "Oral Communication Skills In Higher Education: Using A Performance-Based Evaluation Rubric To Assess Communication Skills", **Innovative Higher Education** 31, no. 2, ss.115–28.
- DURIEUX,C.: 2005 "L'enseignement de la traduction: enjeux et démarches" , **META** Vol.50, n° 1, ss. 36-47.
- EHRENSBERGER-DOW,
M. , PERRIN, D.: 2009 "Capturing Translation Process to Access Metalinguistic Awareness" , **Across Languages and Cultures**, Vol: 10 (2), ss. 275–288.
- ENGLUNG DIMITROVA,B.,
JONASSON, K.: 1999 "Translation Ability and Translational Competence: Expert and Novice Use of Dictionaries", Paper presented at the Symposium on Translation and Interpreting, organized by Stockholm University in cooperation with Humboldt university, Berlin, in Stockholm.
- ENGLUND-DIMITROVA,
B.:2005 **Expertise And Explicitation in The Translation Process**, John Benjamins Publishing Compagny, Amsterdam /Philadephia
- ENGLUNG DIMITROVA,B.:
2010 "Translation process", **Handbook of Translation Studies**, Ed.by Doorslaer, Luc van, Gambier, Yves, Vol1, John Benjamins Publishing Compagny, ss.406-411.
- ERAKOVIC, B.: 2010 "Successful Communication in a Beginner's Translation Class or How to help Students develop Interpersonal Sub-comptence?", **Scientific Bulletin of the "Politehnica" University of Timișoara Transactions on Modern Languages**, Vol 9, No:1-2, ss.40-51.
- ERGUN,E.: 2007 "Competence" Kavramı ve Dil Bilimlerinde Türkçe Karşılıkları, **Ç.N.** Sayı:2, ss. 149-151.
- ERGUN,E.: 2011 "Yabancı Dil Öğretiminde ve Çeviri Eğitiminde Dil Edinci", **Çeviribilimden Kesitler**, Turgay Kurultay'a Bir Armağan, Multilingual, İstanbul, ss.122-130.
- ERUZ, F. S.: 2000 **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları: 4248.
- ERUZ, F.S: 2008 **Akademik Çeviri Eğitimi**, Multilingual, İstanbul.

- ESCARRÁ JIMENEZ, A.,
DEL CARMEN
NAVARRETE, M.: 2011 "The New Information and Communication Technologies (ICTs) and Translation Competence", Septième colloque sur la traduction, la terminologie et l'interprétation à Cuba et au Canada.
- EYCMANS J.,
ANCKAERT, P.,
SEGBERS, W.: 2009 The perks of norm-referenced translation evaluation, **Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies: A Call for Dialogue between Research and Practice**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, ss.73-95
- FABER, P.: 1998 "Translation Competence and Language Awareness" , **Language Awareness**: Vol: 7, ss. 9-21.
- FARAHZAD, F.: 1992 "Testing Achievement in Translation Classes", **Teaching Translation and Interpreting: Training, Talent and Experience**, ss.271-278.
- FEDERICI, M. F.: 2010 "Assessing Translation Skills: Reflective Practice on Linguistic and Cultural Awareness", **Teaching and Testing Interpreting and Translation**, ss.171-191.
- FERREIRA, DUARTE, J., A.
ASSIS, ROSA, T.
SERUYA.: 2006 **Translation Studies at the Interface of Disciplines**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia.
- FRASER, J.: 1996 "Mapping the Process of Translation", **META**, Vol: 41, No:1, ss.84-96.
- GAMBIER, Y.: 2007 **Doubts and Directions in Translation Studies Selected contributions from the EST Congress**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia.
- GARCIA ALVAREZ, A. M.: 2004 "Evaluating Students' Translation Process in Specialised Translation: Translation Commentary", **The journal of Specialised Translation**, ss.139-163.
- GENTILE, A.: 1991 "The Application of Theoretical Constructs from a Number of Disciplines for the Development of a Methodology of Teaching in Interpreting and Translating" , **META**, Vol: 36, No: 2-3, ss.344-351.
- GILE, D.: 1992 "Les fautes de traduction: une analyse pédagogique", **META** 37, No.2, ss.251-262.
- GILE, D.: 1995 **Basic concepts and models for interpreter and translator training**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia.

- GOFF-KFOURI,C.A.: 2004 "Testing and Evaluation in the Translation Classroom" , **Translation Journal**, July, Vol8(.3).
- GONZALEZ
DAVIES,M.:2004 "Undergraduate and postgraduate translation degrees", **Translation in Undergraduate Degree Programmes**, Ed.by Malmkjaer, Kirsten, ss.67–81.
- GONZALEZ
DAVIES,M.:2005 "Minding the process, improving the product Alternatives to Traditional Translator Training", **Training for the New Millenium**, Ed.by Martha Tennet, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia,ss.67-82.
- GOUADEC, D.: 1981 "Paramètres de l'évaluation des traductions" ,**META** No:26, no.2, ss. 99-116.
- GOUADEC, D.: 1989 "Comprendre, évaluer, prévenir: pratique, enseignement et recherche face à l'erreur et à la traduction automatique", **TTR :traduction, terminologie, rédaction**, Vol2, No:2, ss.35-54.
- GOUADEC, D.: 2007 **Translation as a Profession**, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia.
- GÖPFERICH,S.: 2007 "Translation Studies and Transfer Studies: A Plea for widening the Scope of Translation Studies",Translation Studies: **Doubts and Directions. Selected Papers from the IV Congress of the European Society for Translation Studies**, Ed. by. Gambier, Y., Schlesinger, M. & Stolze, R.,Amsterdam: John Benjamins, ss.27- 41.
- GÖPFERICH,S.: 2009A "Towards a model of translation competence and its acquisition: the longitudinal study TransComp" ,**Behind the Mind: Methods, Models and Results in Translation Process Research**, Copenhagen Studies in Language. Vol. 37. Copenhagen: Samfundslitteratur, ss.11-37.
- GÖPFERICH,S.,
JAASKELANINEN, R.:
2009B "Process Research into the Development of Translation Competence: Where are We, and Where do We Need to Go?", **Across Languages and Cultures**, Vol: 10 (2), ss. 169–191.
- GÖPFERICH,S.: 2009C "Adding value to Data in translation Process Research: The TransComp Asset Management System", **Methodology, Technology and Innovation in Translation Process Research**, A Tribute to Arnt Lykke Jakobsen, Ed.by. Mees, Inger M./Alves, Fabio/Göpferich, Susanne, (Copenhagen Studies in Language 38) Copenhagen: Samfundslitteratur, 159-182.

- GÖPFERICH,S.: 2010A "Transfer and Transfer Studies", **Handbook of Translation Studies**, Ed.by. Doorslaer, Luc van, Gambier, Yves, Vol1, John Benjamins Publishing Compagny, ss.374-377.
- GÖPFERICH,S.: 2010B "The Translation of Instructive Texts from a Cognitive perspective: Novices and professionals Compared", **New Approaches in Translation Process Research**, (Copenhagen Studies in Language 39) Copenhagen: Samfundslitteratur, ss.5-52.
- GUTT,E.:2004 "Challenges of Metarepresentation to Translation Competence", Pre-publication draft of article, **Translationskompetenz. Tagungsberichte der LICTRA (Leipzig International Conference on Translation Studies 4.- 6.10.200**, Ed.by E. Fleischmann, P.A. Schmitt and G. Wotjak, Stauffenberg: Tübingen, ss. 77-89
- HENNEQUIN, J.:1998 "Pour Une Pédagogie De La Traduction Inspirée De La Pratique Professionnelle", **Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement** (recueil des textes présentés lors d'un colloque à l'unv.Paris11), Les Presses de l'Université d'Ottawa, ss.97-108.
- HERBULOT,F., SIMONEAU,M.:1998 "La Lecture Active À L'ESIT: Un Cours De Gymnastique Prétraductionnelle", **Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement** (recueil des textes présentés lors d'un colloque à l'unv.Paris11), Les Presses de l'Université d'Ottawa, ss.69-77.
- HO, G.:2009 "Advancing a FAST Model for Translation", **Uluslararası Çeviri Kolokyumu Uluslararası Diyalogun Odağında Bütün Yönleriyle Çeviri**, 21-23 Ekim 2009,Dinç Ofset Matbaacılık, ss.254-257.
- HOUSE,J.: 2001 "Translation Quality Assessment. Linguistic Description versus Social Evaluation", **META** Vol:46, no: 2, ss.243-257.
- HÖNIG,H.:1998 "Poositions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment", **Translation and Quality**, ed.by Schaffner, Christina, Multilingual matters, ss.6-35.
- KAROLY,A.: 2011 "Translation competence and translation performance: Lexical, syntactic and textual patterns in student translations of a specialized EU genre", **English for Specific Purposes**, 31, ss.36-46.
- KASANDRINOU, M.:2010 "Evaluation as a Means of Quality Assurance: What is it and how can it be done?", **Teaching and Testing Interpreting and Translation**, ss.193-205.

- KELLY,D.: 2002 "Un modelo de competencia traductora: bases para el diseño curricular" ,**Puentes**,1, ss.9-20.
- KELLY, D.: 2005 **A Handbook for Translator Training**, St. Jerome Publishing, Manchester, UK
- KHODABAKHSHI,M.: 2009 "Translation Evaluation in Educational Settings for Training Purposes: Theories& Applications", Allameh Tabataba'i Univ.
- KIM,M.: 2009 "Meaning-oriented assessment of translations: SFL and its application for formative assessment", **Testing and Assessment in Translation and Interpreting Studies**, ss.123-159.
- KIRALY,D.: 1995 **Pathways to Translation: Pedagogy and Process**, Kent State University Press.
- KIRALY,D.: 2001 "Towards a Constructivist Approach to Translator Education", **Quaserns. Revista de traduccio**, Vol 6, ss.50-53.
- KIRALY,D.: 2005 "Project-Based Learning: A Case for Situated Translation", **META**, Vol: 50, No:4, ss.1098-1111.
- KLAUDY,K.:1995 "Quality Assessment in School vs Professional Translation", **Teaching Translation and Interpreting 3**, ss.197-204.
- KURULTAY, T., BIRKANDAN, İ.: 1997 **Türkiye’de Çeviri Eğitimi Nereden Nereye?**, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- KUSSMAUL, P. : 1995 **Training the Translator**, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia.
- KUSSMAUL,P.: 1988 "Bir çevirmen Dilbilme Neden Gerek Duyar?", **Metis Çeviri**, Sayı:4, ss.90-95.
- KUSSMAUL,P.: 2005 "Translation through Visualization", **META**, Vol:50:2, ss.378-391.
- KUSSMAUL,P.: 2011 "Components of Translator Competence", **Çeviribilimden Kesitler**, Turgay Kurultay'a Bir Armağan, Multilingual, İstanbul, ss.245-260.

- LAMBERT,J.: ,1994 "The cultural component reconsidered", **Translation Studies: An interdisciplinary**, ed.by Snell-Hornby, Mary, Pochhacker, Franz, Kaindl, Klaus, John Benjamins Publishing, ss.17-27.
- LANE-MERCIER,G.: 2009 "Untranslatability, Non-Translation, Retranslation, Creativity: A Case Study" , 9th Portsmouth Translation Conference The Translator as Writer, 7 November 2009, Portsmouth Üniversitesi
- LANG,M.F.: 1994 "The problem of mother tongue competence in the training of translators", **Translation Studies: An interdisciplinary**, ed.by Snell-Hornby, Mary, Pochhacker, Franz, Kaindl, Klaus, John Benjamins Publishing, ss. 395-401.
- LAROSE,R.:1998 "Méthodologie de l'évaluation des traductions", **META**: Vol:43, No:2, ss.163-186.
- LEDERER, M.:1998 "L'Enseignement de la Compréhension dans le cadre de l'enseignement", **Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement** (recueil des textes présentés lors d'un colloque à l'univ.Paris11), Les Presses de l'Université d'Ottawa, ss.59-68".
- LE FÉAL,D.: 1993 "Pédagogie raisonnée de la traduction", **META**: Translators' Journal, vol. 38, n° 2,ss.155-197.
- LEE-JAHNKE,H.: 2001 "Aspects pédagogiques de l'évaluation des traductions", **META** Vol 46, No:2, ss.258-271.
- LEE-JAHNKE,H.: 2005 "New Cognitive approaches in Process-Oriented Translation Training", **Processus et cheminements en traduction et interprétation**, ss.359-377.
- LEPPIHALME, R.: 2008 "Developing Translation Knowledge And Competences In Language Students", **Redit** (Revista Electrónica de Didáctica de la Traducción y la Interpretación), no 1, ss.57-76.
- LI,D.: 2002 "Translator Training: What Translation Students Have to Say", **META**, Vol: 47, No:4, ss.513-531.
- LI,D.: 2006 "Making Translation Testing More Teaching-oriented: A Case Study of Translation Testing in China", **META**, Vol: 51 no:1,ss.72-88.

- LÖRSCHER,W.: ,1992 "Process-Oriented Research into Translation and Implications for Translation Teaching", **TTR : traduction, terminologie, rédaction**, Vol: 5, No:1, ss.145-161.
- LÖRSCHER,W.: 2005 "The Translation Process: Methods and Problems of its Investigation", **META**, Vol: 50, n° 2, 2005, ss. 597-608.
- LUNGU-BADEA, G.; POP,M.:2001 "Repères pour l'évaluation en traduction", **Buletinul Științific al Universității Politehnice din Timișoara**, Tom.46 (60), ss.74-81.
- MALMKJAER, K. : 2004 "Translation as an Academic Discipline", ,**Translation in Undergraduate Degree Programmes**, Ed.by. Malmkjaer K., John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, ss.1-9.
- MALMKJAER, K.: 2004A **Translation in Undergraduate Degree Programmes**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia
- MARTINEZ, N.: 2001 "Évaluation et didactique de la traduction: le cas de la traduction dans la langue étrangère", yayımlanmamış doktora tezi, Barselona Özerk Üniversitesi.
- MARTINEZ, N., ALBIR,M., ALBIR,A.: 2001 "Assessment In Translation Studies: Research Needs", **META**, Vol:46, no:2, ss. 272-287.
- MASSCHELEIN,D., VERSCHUEREN,W.:2005 "Vers un apprentissage semi-autonome du processus de la traduction", **META**, V.50, no: 2, ss.560-572.
- MASSEY,G.:2005 "Process-oriented Translator Training and the Challenge for E-learning", **META** vol:50 No:2, ss.626-633.
- MASSEY,G., EHRENSBERGER-DOW, M.: 2010 "Investigating demands on language professionals: methodological challenges in exploring translation competence", **Bulletin suisse de linguistique appliquée**, ss. 127-141.
- MENDOZA GARCIA,I., PONCE MÁRQUEZ,N.: 2009 "Proposal for the analysis of the source text in the comprehension phase of the translation process: contextualization, and analysis of extra-linguistic and intra-linguistic aspects", **Revista** electrónica de didáctica de la traducción y la interpretación, ss. 128-150.
- MIZÓN,M. I., DIÉGUEZ, M. I. : 1996 "Self Correction in Translation Courses: A Methodological Tool" , **META**, Vol: 41, No:1, ss.75-83.

- MOSSOP,B.: 1994 "Goals and methods for a course in translation theory", **Translation Studies: An interdisciplinary**, ss.401-411.
- MOSSOP,B.:2007 **Revising and Editing for Translators** (Translation Practices Explained), St.Jerome Publishing.
- MOUNIN,G.: 1992 "Sözlük, Yananamlar ve Çeviri", çev. Ergun ,**Metis Çeviri**, Sayı:18, ss.38-43.
- MYK.:2012 "Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı", **Resmi Gazete**,29.1.2013- 28543
- NEUBERT,A.: 1994 "Competence in translation: a complex skill, how to study and how to teach it", **Translation Studies: An interdisciplinary**, ss. 411-420.
- NEUBERT,A.: 2000A "Competence in language, in languages, and in translation" In C. Schaffner and B. Adab (eds) **Developing Translation Competence**, ss. 3-18.
- NEUBERT,A.: 2000B "Theory and practice of translation studies revisited. 25 years of translator training in Europe.", **Investigating Translation. Selected Papers from the 4th International Congress on Translation, Barcelona**,Ed. By. A. Beeby, D. Ensinger & M. Preasas, Amsterdam/Philadelphia:John Benjamins Publishing Company ss. 13-26.
- NIKOULITCHEVA, D.: ,2002 "Making translation textbooks", **Perspectives: Studies in Translatology**, 10:4, ss.257-272.
- NORD, C.: 1992 "Text Analysis in Translation Training", **Teaching Translation and Interpreting: Training, Talent and Experience**, ed. By Dollerup, C.,Loddegaard, A John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia,ss.39-48.
- NORD,C.:2005 "Training functional Translators", **Training for the New Millenium**, Ed.by Martha Tennet, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia, ss.209-225.
- NORD, C.: 2010 "Functionalist approaches", **Handbook of Translation Studies**, Ed. by. Doorslaer, Luc van, Gambier, Yves, Vol1, John Benjamins Publishing Compagny, ss.120-128.

- O'BRIEN,S.:2012 "Towards a dynamic quality evaluation model for translation", **Jostrans The Journal of Specialised Translation**, No:17a, ss.55-77
- OROZCO, M., ALBIR,A.: 2002 "Measuring Translation Competence Acquisition", **META**: Vol: 47, No:3, ss.375-402.
- OROZCO,M.: 2004 "The Clue to Common research in Translation and Interpreting: Methodology", **Translation Research and Interpreting Research Traditions, Gaps and Synergies**, Ed.by Schaffner C., Multilingual matters, ss.98-102.
- ÖZDEMİR, M.:2010 "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**,11(1), ss. 323-343.
- PACTE:2000 "Acquiring Translation Competence: Hypotheses and Methodological Problems in a Research Project", **Investigating Translation**, Ed. by Beeby, Allison, Ensinger, Doris and Presas, Marisa, Amsterdam: John Benjamins, ss.99-106.
- PACTE: 2003 "Building a translation competence model", in **Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research**, ss.43-69.
- PACTE: 2005 "Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues" ,**META**, Vol: 50, No:2, ss.609-619.
- PACTE:2007 "Une recherche empirique expérimentale sur la compétence de traduction", **Quelle qualification pour les traducteurs?**, Ed.by Gouadec, Daniel, Paris: La Maison du Dictionnaire, ss.95-116
- PACTE:2008 "First results of a Translation Competence Experiment: 'Knowledge of Translation' and 'Efficacy of the Translation Process'", **Translator and Interpreter Training. Issues, Methods and Debates**, Ed. by Kearns, John, London: Continuum, ss.104-126.
- PACTE:2009: "Results of the Validation of the PACTE Translation Competence Model: Acceptability and Decision Making", **Across Languages and Cultures**, Vol. 10 n. 2, ss. 207-230.
- PACTE GROUP: 2011 "Results of the Validation of the PACTE Translation Competence Model: Translation Project and Dynamic Translation Index", **Cognitive Explorations of Translation**, Ed.by Sharon O'Brien, London and New York: Continuum Studies in Translation, ss.30-53.

- PACTE:2011 "Results of the Validation of the PACTE Translation Competence Model: Translation Problems and Translation Competence" **Methods and Strategies of Process Research: Integrative Approaches in Translation Studies**, Ed.by Cecilia Alvstad, Adelina Hild and Elisabet Tiselius, Amsterdam: John Benjamins, 317-343.
- PAGANO,A.:1994 "Decentering translation in the classroom: An experiment", Perspectives: Studies in Translatology, Volume 2, Issue 2,ss.213-217.
- PEGEM AKADEMİ.: 2009 **Öğretmen Adayları için KPSS Eğitimbilimleri Ölçme ve Değerlendirme**, Pegem Akademi, Ankara.
- PEREZ,M. C.: 2005 "Applying Translation Theory in Teaching", **New Voices in Translation Studies**: Vol: 1, ss.1-11.
- PERRENOUD,P.: 1998 "Construire des compétences, est-ce tourner le dos aux savoirs?", In **Résonances**, Mensuel de l'école valaisanne, n° 3, Dossier "Savoirs et compétences", ss.3-7.
- PETERSEN,M.: 1996 "Translation and Quality Management: some implications for the theory, practice and teaching of translation", **Hermes Journal of Linguistics**, no:16, ss.201-221.
- PEVERATI,C.: 2009 "Professionally oriented translation teaching in a modern-language faculty: An exploratory case-study",**Translation Research Projects 2**, Ed.by: Anthony Pym, Alexander Perekrestenko, Tarragona: Intercultural Studies Group, 2009. ss. 173-189.
- PRASSL,F.: ,2010 "Translator decision Making processes in Reseach and Knowledge İntegration", **New Approaches in Translation Process Research**, Ed.by. Göpferich, Susanne/Alves, Fabio/Mees, Inger M. Copenhagen: Samfundslitteratur, ss.57-80.
- PRESAS,M.: 2000 "Bilingual Competence and Translation Competence", **Developing Translation Competence**, Ed.by C. Schäffner and. B. Adab, ss. 19-31.
- PRESAS,M.: 2003 "Contributions de la psychologie cognitive à l'explication de la compétence de traduction", **On the Relationships between Translation Theory and Translation Practice**, Ed.by. Jean Peeters, Frankfurt, etc.: Peter Lang,ss. 177-187.

- PYM, A.: 1992 "Translation Error Analysis and the Interface with Language Teaching", **The Teaching of Translation**, Ed. C. Dollerup & A. Loddegaard, Benjamins, ss. 279-288.
- PYM, A.: 1996 Ideologies of the Expert in Discourses on Translator Training, Problems and Trends in the Teaching of Interpreting and Translation (= Koinè Anno IV), Ed. by. Mary Snell-Hornby & Yves Gambier, Misano: Istituto San Pellegrino, 1996, 139-149.
- PYM, A.: 2003 "Redefining Translation Competence in an Electronic Age. In Defence of a Minimalist Approach", **META**, Vol: 48, No:4, ss.481-497.
- PYM, A.: 2005 "Training translators - ten recurrent naiveties", **Translating Today 2**, ss. 3-6.
- PYM, A.: 2006 "*Eppure...*; A Reply to Federica Scarpa's Reply", Paper written following the conference *Tradurre: professione e formazione*, Università di Padova, Italy, 6-8 April de 2006, in response to Federica Scarpa's paper "Some Issues in Specialist-Translator Training: A Reply to Anthony Pym"
- PYM, A.: 2009A European Masters in Translation – possible contributions from research, Presentation to the first meeting of the EMT, December.
- PYM, A.: 2009B "I train translators", Interview by Esmaeil Haddadian Moghaddam, **Motarjem** (Iranian journal of translation), 18 (48),ss. 131-139.
- PYM, A.:2009D "Using Process Studies In Translator Training Self-Discovery Through Lousy Experiments", **Methodology, Technology and Innovation in Translation Process Research**, Ed.by. Göpferich, F. Alves & I. M. Mees, Copenhagen: Samfundslitteratur, ss.135-156.
- RAMIREZ GIRALDO,J.G.: 2005 "A Rationale for a Translator-Centered, Process-Oriented Methodology for Translation Quality Assessment", **íkala**, revista de lenguaje y cultura, Vol:10, No:16, ss.129-147.
- REDDY,Y.M;
ANDRABE,H.:2010 "A Review of Rubric Use in Higher Education", **Assessment & Evaluation in Higher Education**, Vol.35, No:4, July, Routledge Taylor & Francis Group, ss.435-448.
- REISS, K. , RHODES
ERROLL F. : 2000 **Translation Criticism – The Potentials and Limitations**, St. Jerome, Manchester, UK

- ROBINSON, D. : ,1997 **Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation**, Routledge
- ROSTAMI, A. L.: 2012 "A Model for the Evaluation of Translations With an Emphasis on the Stylistic Features", **International Journal of Linguistics**, Vol 4, no:2, ss.55-72.
- ROTHE-NEVES,R.: 2007 "Notes on the concept of «translator's competence»" , Universidade Federal de Minas Gerais 31270-901 Belo Horizonte, MG. Brasil
- SAINZ, M.J.:1992 "Developing Translation Skills", **Teaching Translation and Interpreting: Training, Talent and Experience**, Ed. by Dollerup, C.,Loddegaard, A John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia,ss.69-73.
- SCHAFFNER, C.: 1994 The Revolution of the Magic Lantern": A cross-cultural comparison of translation, **Translation Studies, An Interdiscipline**, Ed.by. M. Snell-. Hornby, John Benjamins Publishing Compagny, Amsterdam and Philadelphia, ss.27-37
- SCHAFFNER, C.: 1998 **Translation and Quality**, Clevedon: Multilingual Matters.
- SCHAFFNER, C.; B. ADAB (DER.) : 2000 **Developing Translation Competence**, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia
- SCHAFFNER, C.: 2004A **Translation Research and Interpreting Research: Traditions, Gaps and Synergies**, Multilingual Matters.
- SCHAFFNER, C.: 2004B "Developing professional Translation Competence without a Notion of Translation", **Translation in Undergraduate Degree Programmes**, ss.113-127.
- SCHAFFNER, C.: 2010 "Norms of Translation", **Handbook of Translation Studies**, ss.235-244.
- SÉGUINOT,C.: 1989 "Understanding Why Translators Make Mistakes", **TTR : traduction,terminologie, rédaction**, Vol:2, No:2, ss.73-81.
- SEZER,S.:2005 "Öğrencinin Akademik Başarısının Belirlenmesinde Tamamlayıcı Değerlendirme Aracı Olarak Rubrik Kullanımı Üzerine Bir Araştırma", **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:18,ss.72-84.

- SHUTTLEWORTH, M.: 2001 "The Role of Theory in Translator Training: Some Observations about Syllabus Design", **META**, Vol: 46, n° 3, ss. 497-506.
- STANSFIELD C.W., SCOTT M.L., KENYON D.M.:1992 "The Measurement of Translation Ability" **The Modern Language Journal**, vol.76, No:4,ss.455-467.
- TAHİR-GÜRÇAĞLAR, Ş.: 2011 **Çevirinin ABC'si**, Say Yayıncılık, Ankara.
- TAN,X.: 2008 "Towards a Whole-Person Translator Education Approach in Translation Teaching on University Degree Programmes", **META**, Vol: 53 no:3, ss.589-608.
- TEAGUE,B.:2008 "ATA Accreditation and Excellence in Practice" **Translation Excellence: Assessment, Achievement, Maintenance**, ss.21-26.
- TENNANT, M.: 2005 **Training for the New Millenium**, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia.
- TIRKKONEN-CONDIT, S.: 2005 "The Monitor Model Revisited: Evidence from Process Research", **META**, Vol: 50, No:2, ss. 405-414.
- TUKAJ,M.:2011 "Index Translationum et autres programmes de l'UNESCO pour promouvoir la traduction", **Translation Quality Assessment Policies from Galicia**, ss.21-35.
- TURNER,B., LAI, M., HUANG,N.: 2010 "Error Deduction and Descriptors- A Comparison of Two Methods of Translation Test Assessment" , **Translation & Interpreting** Vol2, No:1, ss.11-23.
- TURNER,B.: 2008 "Descriptors- A way Foreword for Translator and Interpreter Test Assessment in Australia", Presented to the University of Western Sydney Interpreting and Translating Research Symposium
- UÇAK,N.:2010 "Sosyal Bilimler ve Kütüphanecilik Alanında Nitel Araştırma Yöntemlerinin Kullanımı, **Bilgi Dünyası**, 1, ss. 255-279.
- UZUNER,Y.:1999 "Niteliksel Araştırma Yaklaşımı" Ünite 9 **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 601, Eskişehir, ss. 175-190.

- VALADO,L.:2011 "An Overview of a New Focus on TQA: Translation Error Detection Method (Tedemet)", **Translation Quality Assessment Policies from Galicia**, ss.253-272.
- VERMEER, H.J.:2008 **Çeviride Skopos Kuramı**, çev. Ayşe Handan Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- VIENNE,J. : 1994 "Pour une pédagogie de la traduction en situation",. **Translation Studies. An Interdiscipline**, Ed.by. M. Snell-Hornby, John Benjamins Publishing Compagny, Amsterdam and Philadelphia, ss.421-429.
- VIENNE,J. : 1998 "Vous Avez Dit Competence Traductionnelle?", **META**, Vol: 43, no:2, ss. 187-190.
- VIENNE,J. : 2000 "Which Competences Should We Teach to Future Translators, and How?" **Developing Translation Competence**, Ed.by Christina Schäffner, Beverly Adab, John Benjamins Publishing Compagny, Amsterdam/ Philadelphia, ss.90-100.
- VIGIER, F.G., WAY,C.: 2008 "Comparing European Qualifications in the Realm of Official Translating And Interpreting", 8th Portsmouth Translation Conference 2008 The Changing Face of Translation Held at the University of Portsmouth on 8 November 2008
- VIVANCO,H., PALAZUELOS,J. C., HÖRMANN,P., GARBARINI,C., BLATRACH,M.: 1990 "Error Analysis in Translation: A Preliminary Report", **META**, Vol: 35, No:3, ss.538-542
- WADDINGTON, C.: 2001A "Should Translations be Assessed Holistically or Through Error Analysis?", **Hermes, Journal of Linguistics** no:26, ss.15-37.
- WADDINGTON,C.: 2001B "Different Methods of Evaluating Student Translations: The Question of Validity" ,**META**, Vol:46, no:2, ss.311-325.
- WAY,C.: 2008 "Bringing Professional Practices into Translation Classrooms ", 8th Portsmouth Translation Conference 2008 The Changing Face of Translation Held at the University of Portsmouth on 8 November 2008.
- WHITFIELD,A.: 2003 "L'enseignement de la théorie de la traduction: quelques réflexions pédagogiques", **META** Vol.48:3, ss. 429-437.

- WILLIAMS,J.,
CHESTERMAN, A.: 2002 **The Map: a beginner's guide to doing research in translation studies**, St. Jerome, Manchester, UK.
- WILLIAMS,M.: 1989 "The Assessment of profesional Translation Quality: Creating Credibility out of Chaos", **TTR: traduction, terminologie, rédaction**, Vol2, No:2, ss.13-33.
- WILLIAMS,M.:2001 "The Application of Argumentation Theory to Translation Quality Assessment", **Meta: Translators' Journal**, vol. 46, n° 2, 2001, ss. 326-344
- WILLIAMS,M.:2009 "Translation Quality Assessment", **Mutatis Mutandis**, Vol.2,No.1,ss.3-23.
- WILSS, W.: 1977 "Curricular Planning", **META**, Vol: 22, 22, n° 2, ss. 117-124.
- WILSS, W.: 1992 "The Future of Translator Training" ,**META**, Vol: 37, n° 3, 1992, ss. 391-396.
- WILSS, W.: 2004 "Translation Studies A Didactic Approach", **Translation in Undergraduate in Undergraduate Degree Programmes**, Ed.by. Malmkjaer K, John Benjamins Publishing Company Amsterdam / Philadelphia, ss.9-17.
- YAZICI, M.: 2004 **Çeviri Etkinliği**, Multilingual, İstanbul.
- YAZICI, M.: 2005 **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları**, Multilingual, İstanbul.
- YAZICI, M.: 2007 **Yazılı Çeviri Edinci**, Multilingual, İstanbul.
- YAZICI,M.:2009 "Translator Training In Academia, Research on Various Aspects of Translation", **Uluslararası Çeviri Kolokiyumu Uluslararası Diyaloğun Odağında Bütün Yönleriyle Çeviri**, 21-23 Ekim 2009,Dinç Ofset Matbaacılık,, ss.268-272.
- YAZICI, M.: 2010 "Do Manuals Develop "Translation Competence?" Translation Competence: Paradigms Redefined", **İ. Ü. Çeviribilim Dergisi**: Sayı.1, ss.67-87.

- YAZICI, M.: 2011 **Çeviribilimde Araştırma**, Multilingual, İstanbul.
- YAZICI, M.:2012 "Türkiyede Çeviri Eğitimi Üzerine", **Çeviribilim** dergisi, ss.17-23
- YUNXING,LI.: 2001 "Translation Evaluation In A Systemic Perspective", **Perspectives: Studies in Translatology**, 9:1, ss.15-21.
- ZHU, C.:2002 "Translation: Theories, Practice, and Teaching", **Teaching Translation and Interpreting 4: Building Bridges** Ed.by Eva Hung, John Benjamins Publishing, ss.19-30.

Çevrimiçi Kaynaklar

Makaleler

- ALVES, F.ET AL.: 2008 "Units of translation and grammatical shifts: Product and process perspectives". Çevrimiçi Kaynak: <http://www.mpp.cbs.dk/content/download/103126/131100/0/file/Alves%20et%20al.pdf>, Erişim tarihi:27.06.2012.
- CEN:2006 "EN 15038 Translation Services—Service Requirements", Brussels, Çevrimiçi kaynak : [www. http://www.babelia.pt/media/norma_en_15038.pdf](http://www.babelia.pt/media/norma_en_15038.pdf), 21.06.2013.
- DURIEUX,C.: 2009 "Vers une théorie décisionnelle de la traduction" , **Revue LISA** via net acces <http://lisa.revues.org/119>
- EMT GRUP:2009 "Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication" , Çevrimiçi kaynak:http://ec.europa.eu/dgs/translation/.../emt_competences_translators_en.pdf, Erişim tarihi: 15.08.2012.
- EMT GRUP:2011 European Master's In Translation Network Annual Report 2011, Çevrimiçi kaynak: ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index_en.htm, Erişim tarihi:15.08.2012.

- ENQA:2009 "ENQA report on Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area", European Association for Quality Assurance in Higher Education, Helsinki, çevrimiçi kaynak, <http://www.enqa.eu/pubs.lasso>, erişim tarihi: 28.09.2013.
- FROELIGER,N.: 2011 "La formation du traducteur compte rendu de la session3", Tralogy Session 3 - Training translators / La formation du traducteur, mis à jour le : 30/01/2012,URL :<http://lodel.irevues.inist.fr/tralogy/index.php?id=177&format=print>
- GALA, T.Y "ETSI and LISA Standardards: What does it mean?", çevrimiçi kaynak:www.gala-global.org, Erişim tarihi: 3.07.2013.
- HAIYAN,L.:2006 "Cultivating Translator Competence:Teaching &Teasting", Translation Journal, Volume 10,no:3, Çevrimiçi kaynak: <http://translationjournal.net/journal/37testing.htm>, erişim tarihi: 04.04.2012.
- HANSEN,G.:2006 "Retrospection Methods in Translator Training", Journal of. Specialised Translation 5, 2-41, Çevrimiçi kaynak: http://www.jostrans.org/issue05/art_hansen.pdf, Erişim tarihi: 07.03.2013
- IOL:2004 IoL Educational Trust (Iolet) Diploma In Public Service Interpreting Handbook For Candidates Effective 1994, çevrimiçi: <http://www.iol.org.uk/qualifications/DPSI/Handbook/DPSIHB11.pdf>, erişim tarihi: 01.02.2013
- IOL:2010 IoL Educational Trust (Iolet) Diploma In Public Service Interpreting Handbook For Candidates Updated August 2010, çevrimiçi: <http://www.iol.org.uk/qualifications/DPSI/Handbook/DPSIHB11.pdf>, erişim tarihi: 01.02.2013
- IOL:2011 IoL Educational Trust (Iolet) Diploma In Translation Handbook For Candidates Updated 2011 çevrimiçi: <http://www.iol.org.uk/qualifications/DipTrans/DipTransHandbook.pdf>, erişim tarihi: 08.02.2013

IOL:2012	Diploma In Translation Examiners' Report on Candidate Performance January 2012, Çevrimiçi kaynak: https://www.docstoc.com%2Fdocs%2F84153490%2FDIPLOMA-IN-TRANSLATION-EXAMINERS-REPORTS-ON-CANDIDATE-PERFORMANCE&ei=en9MUf7SHMLqswanqYC4Aw&usg=AFQjCNEfTPly6aEozLqWXdFC6WGVuxxd7w&sig2=FBXVJg28CJDvSw0fZ9EwjA&bvm=bv.44158598,d.Yms , erişim tarihi: 08.02.2013
IOL: 2013	Diploma In Translation January 2013 Çevrimiçi kaynak: http://www.iol.org.uk/qualifications/DipTrans/DTInfo13.pdf , erişim tarihi:08.02.2013
ISO 9000:2013	Çevrimiçi kaynak: http://www.praxiom.com/iso-definition.htm#Quality , erişim tarihi: 21.06.2013
KAYA,O. :TY	"Çeviride Kalite Standartları Ve Belgelendirme (En 15038)" Çeviri işletmeleri Derneği web sayfası, http://www.çid.org.tr , erişim tarihi: 22.06.2013
MASSEY,G., EHRENSBERGER- DOW, M.: 2011	"Technical And Instrumental Competence In The Translator's Workplace: Using Process Research To Identify Educational And Ergonomic Needs", ILCEA Revue, 14, Çevrimiçi kaynak http://ilcea.revues.org/index1060.html , Erişim tarihi:23.03.2013
MONTALT RESSURECCIO, V., EZPELETA PIORNO,P., GARCIA IZQUIERDO,I.: 2008 NAATI:2007	"The acquisition of Translation Competence through Textual Genre", Translation Journal 12 (4), Çevrimiçi kaynak: http://translationjournal.net/journal/46competence.htm , erişim tarihi: 17.06.2012 The Standards off Linguistic Competence In English and LOTE among NAATI Accredited Interpreters And Translators, Çevrimiçi kaynak: http://mams.rmit.edu.au/6vzzapomxpxez.pdf , erişim tarihi: 30.01.2013
NAATI: 2012	Accreditation by Testing Booklet, çevrimiçi kaynak: www.naati.com.au/booklets.html , erişim tarihi: 30.01.2013
NORD, C.: 2010	"TRACI: The Trainee Translator's Card Index A self-made tool for acquiring and enhancing translation competence" , Les Cahiers du GUEPE, N°2/ 2010. Outils de traduction - outils du traducteur ? (2010). Çevrimiçi kaynak: http://www.cahiersdugepe.fr/index_1318.php , Erişim Tarihi: 26.04.2012.

- ODDONE,F.: 2006 "Comment évaluer le processus de la traduction dans un environnement électronique?" Çevrimiçi kaynak: <http://isdsm.univ-tln.fr>, erişim tarihi: 27.12.2013
- PYM, A.: 2001 Trial, Error and Experimentation in the Training of Translation Teachers, Çevrimiçi kaynak: <http://usuaris.tinet.cat/apym/online/training/trialanderror.pdf>, Erişim tarihi: 17.09.2012.
- PYM, A.: 2008 On a proposed European Masters in Translation (2008), Çevrimiçi kaynak: http://usuaris.tinet.cat/apym/online/training/2008_eu_masters.pdf, Erişim tarihi: 17.09.2012.
- PYM, A.: 2009C "Translator training" ,Pre-print text written for the OxfordCompanion to Translation Studies, erişim tarihi: 15.07.2012.
- PYM,A.: 2010 Interview on translator education, Nankai University, Çevrimiçi kaynak: http://usuaris.tinet.cat/apym/online/training/2010_interview_china.pdf, Erişim tarihi: 17.09.2012.
- SCHIAFFINO, R., ZEARO F.:2001 "The Measurement of Quality in Translation" Presentation, 42nd ATA Annual Conference, Los Angeles, Çevrimiçi kaynak: www.translationquality.com, erişim tarihi:15.07.2013
- SCHIAFFINO, R., ZEARO F.:2002 "The Measurement of Quality in Translation Using Statistical Methods" Presentation, 43rd ATA Conference, Atlanta, Çevrimiçi kaynak:www.translationquality.com, erişim tarihi:15.07.2013
- SCHIAFFINO, R., ZEARO F.:2003 "Measuring Quality in Translation: The Translation Quality Index and Other Methods" Presentation, 44th ATA Conference, Phoenix, Çevrimiçi kaynak:www.translationquality.com, erişim tarihi:15.07.2013
- SCHIAFFINO, R., ZEARO F.:2005 "Translation Quality Management in Practice" Article from the Proceedings, 46th ATA Conference, Seattle 2005, Çevrimiçi kaynak:www.translationquality.com, erişim tarihi:15.07.2013
- TRANSCOMP,T.Y. TransComp The Development of Translation Competence, Çevrimiçi kaynak, <http://gams.uni-graz.at/fedora/get/container:tc/bdef:Container/get>, erişim tarihi: 15.07.2012.
- TURNER,B., OZOLINS:2007 "The standards of linguistic competence in English and LOTE among NAATI accredited interpreters and translators". RMIT University,Melbourne, çevrimiçi kaynak: www.mit.edu/gsssp/ti, erişim tarihi:12.2012.

VERICERT,2013	“TS-EN 15038:2006 Standardının çeviri Hizmet Sağlayıcılarına Getirdikleri”, Çevrimiçi kaynak: www.vericert.com , erişim tarihi: 3.07.2013.
YILDIRIM,A., ŞİMŞEK H.:T.Y.	“Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Çevrimiçi kaynak: www.egitim.aku.edu.tr/nitel1.ppt , erişim tarihi:18.12.2013.
YAŞAR,M.:2012	“Nitel Araştırma”, Çevrimiçi kaynak: egitim.cu.edu.tr/myfiles/open.aspx?file=2099.ppt , erişim tarihi: 19.12.2013.

Üniversitelerin Bologna Bilgi Paketine İlişkin Web Siteleri

AREL ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: https://www.arel.edu.tr/tr/dersplani/27/63/38/dersp/lanigenel/genelbilgi/17/5395-1-4-8-1-4-3-624-19520-927001-117 , erişim tarihi: 14.02.2014
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://ebs.beykent.edu.tr/2013//Akademik-Programlar/Lisans/875/880 , erişim tarihi: 07.03.2014
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/tr/bolum_9090_tr.html , erişim tarihi: 14.02.2014
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://www.ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=BolumGenelBilgiler&BK=201&ln=tr , Çevrimiçi: erişim tarihi: 08.03.2014
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: https://egitimdeyapilanma.istanbul.edu.tr/akademik.php?id=68&ref=fak , erişim tarihi: 12.03.2014
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://otomasyon.kku.edu.tr/katalog/lisans.php , erişim tarihi: 02.03.2014
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://llp.marmara.edu.tr/organizasyon.aspx?kultu r=tr-TR&Mod=1 , erişim tarihi: 01.03.2014
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/programme s&degree=1 , erişim tarihi: 14.02.2014
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://www.ebs.sakarya.edu.tr/?upage=fak&page =bol&f=02&b=16&ch=1&yil=2013&lang=tr , erişim tarihi: 13.03.2014
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	Çevrimiçi: http://tueobs.trakya.edu.tr/PresentationLayer/root/site/site_navigator.aspx?path=3_3_3 , erişim tarihi: 11.02.2014

YAŞAR
ÜNİVERSİTESİ

Çevrimiçi: <http://bologna.yasar.edu.tr/>, erişim tarihi:
04.03.2014

YEDİTEPE
ÜNİVERSİTESİ

Çevrimiçi: <http://bologna.yeditepe.edu.tr/fakulteler.html>,
erişim tarihi: 14.02.2014

YENİ YÜZYIL
ÜNİVERSİTESİ

<http://tyyc.yeniyuzyil.edu.tr/Page/Lisans.aspx>, erişim tarihi:
21.02.2014

YILDIZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ

Çevrimiçi: [http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=prog
ram/bachelor](http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/bachelor), erişim tarihi: 17.02.2014

EKLER

EK 1 IOL SINAV ÖRNEĞİ (IOL, 2012)

DIPLOMA IN TRANSLATION 2012 EXAMINER'S REPORT ON CANDIDATE PERFORMANCE

LANGUAGE COMBINATION: ENGLISH INTO TURKISH *

UNIT 01: WRITTEN TRANSLATION OF A GENERAL TEXT (T/602/4678)

General report on candidate performance:

Generally speaking, candidates performed well in this paper. The main problems were the use of tenses and adequate knowledge of cultural knowledge and history. This is because the text outlined the evolution of the kitchen over a period of 100 years. A number of candidates had difficulty in understanding the cultural references. Some candidates need to read more widely about the history and culture of countries where the target language is spoken.

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
22	1. "Varoşlardaki yaşam"	1. "Banliyölerde yaşam"	1. The term <i>suburban living</i> is clear enough, and Turkish language has a vernacular for it. The word 'varoş' translates as 'slums'. Although many slums are situated in the outskirts of the city, this does not mean that people who live in the suburbs also live in slums.	1. Very serious
42	2. "Mutfak üreticileri sakin keşkin bakişla karşılık veriyorlar" (<i>Kitchen manufacturers are responding with a cool, harder-edged look</i>)	2. "Mutfak üreticileri daha havalı deha keşkin hatlı tasarımlar ile yanıt veriyorlar"	2. The candidates confused the word 'look' which refers to 'appearance' with a look (as with using one's eyes).	2. Serious
Additional Comments: One candidate omitted the entire penultimate paragraph consisting of 42 words. Other candidates omitted the following words and terms: at debt auctions, aspirational, state of the art and designed for social use. Omissions can become fatal if the absence of a key word renders the sentence meaningless, while omitting 5% or more of the whole source text will lead to an automatic Fail. Good translations included as "kolesterolün vıcık vıcık aktığı" for cholesterol-sodden takeaways and "Bugün, mutfağın sosyal kullanıma yönelik olarak tasarlanmış açık bir yaşam alanı olması hayali evrensel boyut kazanmıştır" for Today, the dream of an open-living kitchen designed for social use is universal.				

Aspect 2: Grammar, Coherence, Cohesion and Organisation of work

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
27	1. "Çalışan annelerin... istemiyorlardı"	1. "Çalışan anneler... istemiyorlardı"	1. Here, the unnecessary genitive case ending does not go with the verb.	1. Serious
42	2. "Mutfak imalatçıları da"	2. "Mutfak imalatçıları da"	2. The suffix 'da' has been added to the end of the noun, but it should be separate.	2. Not too serious
22	3. "Yaşam tarzının ve Formica malzemenin"	3. "Yaşam tarzının ve Formica'nın"	3. Here, there is inconsistency in the sense that one noun has been correctly translated as "tarzının" but the second noun has been left as it is "malzemenin". The word <i>Formica</i> could have been used on its own.	3. Not too serious
2	4. "Mikrodalga hazır yemek"	4. "Mikrodalga fırında yapılan hazır yemekler"	4. Here, the candidates provided a word-for-word translation, and this does not read well in Turkish.	4. Serious

Additional Comments:

"Dergiler, mutfaklara nasıl tarz ve renk katılabileceğini anlatır oldu" was a good translation for *Magazines explained how to introduce flair and colour* (line 20); although the word "kitchen" does not appear in the sentence in the source text, it has been added in the Turkish to clarify the meaning. And *its revival as the hub of the home* (line 25) was skilfully translated as "Evin odak noktası olarak tekrar havatıvet kazanması"; here, the candidate concentrated on transferring the meaning rather than the words.

Aspect 3: Technical Aspects: Spelling, punctuation, accentuation, transfer of names, figures, dates, legibility, etc.

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
2	1. "Ara-sıra"	1. "Ara sıra"	1. There is no need for a hyphen.	1. Not too serious
17	2. "Ancak,"	2. "Ancak,"	2. There is no need for a semi-colon.	2. Not too serious
23	3. "İçerisinde / terfii edildi"	3. "İçerisinde / terfi edildi"	3. Spelling mistake.	3. Serious
24	4. "Bina'nın ön tarafına"	4. "Binanın ön tarafına"	4. The apostrophe is unnecessary. One candidate placed an apostrophe unnecessarily after several nouns (e.g. kadın'a, mikrodalga'ya and eğlence'nin).	4. Serious

Recommendations to candidates:

If there is a Turkish equivalent, please use it. The word "egalitarian", as a translation for *egalitarian*, will be understood by many, but Turks who do know foreign languages may well not understand it; a better word here might have been "eşitlikçi". Candidates must also plan and manage their time wisely. If you spend more energy and effort on good presentation rather than on actually translating the text, you may omit words, sentences, and even entire paragraphs. Develop your time management skills. You must also leave sufficient time at the end to check your translation for punctuation and accuracy. By allowing time to check your translation, you may be able to spot and correct many errors. Always read the source text very carefully, twice if possible, and try to identify key phrases, hidden "traps" and complicated clauses. It is well worth spending time on this as you will be subconsciously making sense of the passage and forming sentences long before you start writing. Remember that to translate anything into a foreign language, it is imperative to understand its meaning first.

UNIT 02B : WRITTEN TRANSLATION OF A SEMI SPECIALISED TEXT – BUSINESS (J/602/4684)

General report on candidate performance:

The Business Paper dealt with the Euro crisis and contained specific financial and banking terms and a plethora of numbers and digits. A number of candidates struggled to render these numbers correctly into Turkish whilst others confused "millions" with "billions". One of the candidates expressed the US dollar simply as "\$".

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
2	1. "Sermaye akışları... endişelerin arasında geniş planda kalmıştır"	1. "Sermaye akışları... endişeler nedeniyle azalmaya başlamıştır"	1. The candidate's translation is not quite right because the source text refers to a gradual slowing down of capital flows whereas the translation reads "have remained in the background in the midst of worries".	1. Not very serious
17	2. "euro bölgesi yetkileri"	2. "euro bölgesi politika üreticileri"	2. Here, the candidates have confused "policymakers" with "officers". Although everyone working for the EU may be regarded as "officers" their responsibilities and functions may be vastly different.	2. Serious
7	3. "25.500 milyon dolarlık menkul kıymet olan BNY Mellon"	3. "25.500 milyar dolar varlığı emanetinde tutan BNY Mellon"	3. Some candidates did not transfer the amount correctly. The collocation of words is incorrect and the sentence structure is flawed.	3. Very serious
Additional Comments: One candidate omitted to translate 3.5bn in Italy auctioned 3.5bn euros of five-year bonds. Other words that were omitted included compared to and at debt auctions. Omissions can lead to a Fail; omissions of 5% or more of the source text lead to an automatic Fail.				

Aspect 2: Grammar, Coherence, Cohesion and Organisation of work

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
39	1. "kaynaklara hakim olduğu" (Greece is fully financed until late July) 2. "Yabancı yatırımcılar Yunanistan için başanlı olarak değerlendiren %34'le karşılaşılabilecek %37 hisse aldılar"	1. "Yunanistan'ın Temmuz sonlarına kadar finans sorunu yoktur"	1. The candidate's translation refers to "commanding resources of", which does not convey the meaning of "fully financed" at all. 2. There is severe disharmony in this sentence, it is incorrect and incoherent, and the omission of "the previous month" distorts the meaning even further.	1. Serious 2. Serious
30	3. "İtalya 5 yıllık kağıtlan ihraç etti"	3. "İtalya 3.5 milyar Amerikan Dolan değerinde 5 yıllık kağıtlan ihraç etti"	3. Here, the amount has been omitted and, as a result, the sentence does not make sense. The Turkish translation reads "Italy has auctioned five year bonds..."	3. Not too serious
25	4. "25.500 milyon \$"	4. "\$25,500 milyar Amerikan Dolan"	4. The candidates used the Dollar sign (\$) only and translated billion as "million".	4. Very Serious

Aspect 3: Technical Aspects: Spelling, punctuation, accentuation, transfer of names, figures, dates, legibility, etc.

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
	1. "Diğer yandan" 3. "daha muhtemel"	1. "Diğer yandan," 3. "giderek artan bir ihtimal"	1. Missing comma. 3. Quotation marks omitted.	1. Not too serious 3. Not too serious

Recommendations to candidates:

Be consistent. Do not use synonyms (e.g. "veya" and "ya da") alternately. The same applies to Persian and Arabic borrowings (e.g. "ihtimal" / "olasılık"). If, however, you use Turkish vernacular words, use them consistently. You must also plan and manage their time wisely. If you spend too much energy and effort on good presentation rather than on translating the text you may omit words and whole sentences. Build up your time management skills. And always leave time at the end to check for punctuation and accuracy. Always read the source text very carefully, twice if possible, and try to identify key phrases, hidden "traps" and any complicated clauses. You will be subconsciously making sense of what the passage means while you do so.

UNIT 02C: WRITTEN TRANSLATION OF A SEMI SPECIALISED TEXT – LITERATURE (U602/4685)

General report on candidate performance:

Candidates understood the text and the overall performance was good. There was only one minor omission and there was also a very good example of a literary translation. The classic mistake of omitting the cedilla, which indicates different letters in Turkish) has to be penalised more heavily than most other spelling errors. At this level, such mistakes are not acceptable. The choice of language should also reflect the spirit of the text; for example, it is debatable whether there is much of difference between "in the middle of the night" and "in the night time", but the spirit of the text is disturbed if not enough attention is paid to detail, and the correct nuances not conveyed.

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
2	1. "Bir gece vakti"	1. "Gecenin ortasında"	1. "In the middle of the night"	1. *
22	2. Words omitted.	2. "Yerinde doğruldu"	2. <i>she sat up</i>	2. **
Additional Comments:				
"Kayde değer" was a good translation for <i>friends to speak of</i> (line 10); it conveyed the spirit of the original very well.				

Aspect 2: Grammar, Coherence, Cohesion and Organisation of work

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
24	1. "eski kasaba aile arabası"	1. "eski küçük aile arabası"	1. A rather literal translation.	1. *
15	2. "Neden olmasındı"	2. "Öyleyse: Neden olmasın?"	2. Lack of organisation.	2. *
Additional Comments: A good example of good sentence structure in the Turkish was the joining together of two sentences.				

Aspect 3: Technical Aspects: Spelling, punctuation, accentuation, transfer of names, figures, dates, legibility, etc.

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
24	1. " ,eski kasaba aile arabası,"	1. "eski küçük aile arabası-"	1. This phrase should not be enclosed by commas.	1. **
Additional Comments: Some of the punctuation was very good, with the stand-alone "da" used accurately.				

Recommendations to candidates:

Do not use expressions that would not be used by a native speaker; for example, *Small-town family car*: Kasaba arabası. Punctuation is a very valuable tool, and deserves the same attention that a translator should give to the choice of words. Cedillas are particularly important in Turkish, and candidates should pay special attention to spelling throughout.

UNIT 03D: WRITTEN TRANSLATION OF A SEMI SPECIALISED TEXT – SCIENCE (R/602/4686)

General report on candidate performance:

Candidates had no difficulty in understanding the source text, but their encoding varied considerably. The main difficulties were sentence structure and the direct speech in the first paragraph.

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
2	1. "diye soruyor"	1. "diye soruyorum"	1. Incorrect decoding. This phrase should have been translated as a quotation.	1. *
15	2. "üstüne üstlük"	2. "üstelik"	2. Incorrect register for <i>What's more</i> .	2. *

Aspect 2: Grammar, Coherence, Cohesion and Organisation of work

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
18	1. "Şimdi nihayet"	1. "En nihayet"	1. organization.	1. *

Aspect 3: Technical Aspects: Spelling, punctuation, accentuation, transfer of names, figures, dates, legibility, etc.

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
11	1. " fakatbununla birlikte"	1. No comma	1. Commas should not be placed before conjunctions.	1. *
Additional Comments: Performance under this aspect was very good apart from the omitted cedillas and the over-use of commas.				

Recommendations to candidates:

Candidates should not forget that the journalistic mode (e.g. maktadlr, mistir) can be used in this kind of text in Turkish.
Candidates used correct collocations and demonstrated a good command of specialist vocabulary.

UNIT 03E: WRITTEN TRANSLATION OF A SEMI SPECIALISED TEXT – SOCIAL SCIENCE (Y/602/4687)

General report on candidate performance:

The quality of translation in this paper was of very high. There were some unfortunate errors, but they did not impede the overall message or quality.

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
1-15 2- 34	1. "ihtiyaç olup olmadığı" 2. "tektir"	1. "uygun" 2. "eşsiz/ benzersizdir"	1. It is inaccurate. 2. not completely accurate translation	1. * 2. *
Additional Comments: Some of the lexical choices were very good; they included 'yaygın olarak kabul görmektedir' for widespread recognition (line 8).				

Aspect 2: Grammar, Coherence, Cohesion and Organisation of work

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
11	1. "sürümektedir"	1. See comment.	1. The passive voice "sürül mektedir" should not have been used –there should have been a subject – or, and without a subject, the verbal noun should have employed the direct object case. This sentence does not give misleading information, but it is grammatically wrong and detracts from the fluency of the sentence.	1. *

Aspect 3: Technical Aspects: Spelling, punctuation, accentuation, transfer of names, figures, dates, legibility, etc.

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
Additional Comments: There were no mistakes under this Aspect.				

Recommendations to candidates:

Candidates should leave time to read long sentences again and check whether verb and subject are in agreement. Causative, passive, reciprocal and reflexive sentences must be structurally consistent.

UNIT 03F: WRITTEN TRANSLATION OF A SEMI SPECIALISED TEXT – LAW (D/602/4688)

General report on candidate performance:

The quality of translations varied substantially, with one candidate experiencing particular difficulties under all Aspects.

Aspect 1: Comprehension, Accuracy and Register

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
Additional Comments: One particularly good translation was marked by an excellent command of the subject matter.				

Aspect 2: Grammar, Coherence, Cohesion and Organisation of work

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
Additional Comments: Bullet points, sub-headlines and paragraphs were all handled very professionally.				

Aspect 3: Technical Aspects: Spelling, punctuation, accentuation, transfer of names, figures, dates, legibility, etc.

Source text line numbers	Incorrect versions	Suggested solutions	Comments	Seriousness of mistake Very serious: *** Serious: ** Not too serious: *
Additional Comments: There were no mistakes under this Aspect.				

Recommendations to candidates:

Check what you have written again and again. Even adding a comma in the right place can make a huge difference. Keep up to date with the relevant legal terminology.

- * Although great care has been taken in the compilation and production of this report, the IOLET cannot, in any circumstances, accept responsibility for errors, omissions or advice.

EK 2A ÇEVİRİ EDİNCİ DÜZEY TANIMLAYICILARI

(Stansfield et al.,1992:463-465)

0 + Makes very frequent mistakes in spelling, punctuation, and representation of symbols. Uses none or almost none of the morphology or syntax conventions of the target language. Vocabulary is extremely limited and frequently inappropriate, even when using a dictionary. Only very simple sentences are correct. Style and tone are not identifiable. Renders a translation that appears very distorted and for the most part is unintelligible.

1 Makes frequent spelling and punctuation errors, frequent grammar errors in basic structures, and shows little ability to convey verb tenses other than the present tense. Syntax is generally equivalent to that of source language. Vocabulary is often inappropriate, even when using a dictionary, and active vocabulary is usually limited to everyday words and cognates. Renders an extremely literal translation, i.e. almost word by word. Has no ability to deal with complex sentence patterns. Unable to convey style and tone, unless their use in source document is very predictable. Portions of the translation are unintelligible and others are clearly distorted; however, much of it can be understood by native readers used to dealing with foreigners' efforts to translate their language.

1+ Makes many spelling errors and punctuates according to source language conventions. Makes many errors in basic grammatical structures, and uses very few low frequency constructions correctly. Uses syntax that is very close to that of source language, while vocabulary is limited and many errors exist in choice of words, sometimes even when using a dictionary. Attempts at complex sentences often result in errors. Uses uneven style and tone that do not reflect those of original document. This person's translated documents appear distorted but are mostly intelligible to native readers used to dealing with foreigners' efforts to translate their language.

2 Makes spelling errors, while capitalization and punctuation errors reflect source language conventions. Uses syntax that is closer to source language than to target language. Makes very frequent errors in low frequency grammatical structures, frequent errors in high frequency grammatical structures, and some errors in basic structures. Vocabulary may be generally too limited to convey abstract thoughts. Has only some knowledge of idiomatic expressions and colloquialisms, and very limited knowledge of sayings and proverbs. Distorts the style and/or the tone of the original document and may inappropriately combine use of formal and informal patterns of speech. Produces translations that are very literal, but are generally understandable to a native reader not used to dealing with foreigners' efforts to translate their language.

2+ Makes some spelling errors, and may use capitalization and punctuation that imitates usage of source language. Uses syntax that tends to reflect that of source language. May make frequent errors in low frequency complex grammatical structures, some errors in high frequency complex structures, and occasional errors in basic structures. Has little ability to use complex sentence patterns. Vocabulary is adequate to express some abstract thoughts; can often make sensible guesses about unfamiliar words using linguistic context and prior knowledge. Has a fair knowledge of idiomatic expressions and colloquialisms, but only limited knowledge of sayings and proverbs. Tone and style are uneven and somewhat distorted.

Produces documents that are readily understandable but clearly have been translated.

3 Occasionally makes spelling mistakes, some grammar mistakes in low frequency complex structures, sporadic errors in high frequency complex structures, and shows no pattern of errors in basic structure. Uses punctuation that is almost identical to source document, i.e. some- times atypical of the target language. Moderately good ability to join or divide original sentences as required by target language constructions, while still retaining the meaning of the source document. Moderately good ability to use complex structures, sentence patterns, and vocabulary appropriate for expressing abstract thoughts. Moderately good knowledge of idiomatic expressions and colloquialisms, and some sayings and proverbs, but with occasional misunderstandings. Uses a number of syntactic constructions that are more characteristic of source language than target language, thereby producing documents that appear to be a translation. This person's style and tone are even, but occasionally differ slightly from original.

3+ Makes occasional spelling and punctuation errors. Occasionally makes grammatical errors in low frequency complex structures and sporadic errors in high frequency complex structures. Good ability to use very complex sentence structures. Uses some syntactic structures that are more typical of source than target language, which suggest that the document is translated. Vocabulary is generally extensive but usage is not always precise given the context, especially in the use of register and colloquialisms. The style and tone of the original document are not always retained.

4 This person's errors of grammar are very rare and unpatterned. This person rarely makes a spelling or punctuation error. Uses some syntactic structures that suggest the document is a translation-while these are grammatically correct, they are not typical of the target language. Very good ability to use highly complex sentence structures. Very good knowledge of idiomatic expressions, register, colloquialisms, sayings and proverbs and their equivalents in the target language. However, a document rendered by this person may occasionally reveal itself to be a translation due to atypical use of syntax and vocabulary. The style and tone are equivalent to those of the source document.

4+ Makes no grammatical or punctuation errors, and no spelling errors that would not be made by an educated native writer of the target language. There are minor problems of syntax, spelling, or vocabulary, which although grammatically correct are not typical of the source language and suggest that the document is a translation. These and other infelicities could only be confirmed by an educated native reader of both languages who compares the documents in both the source language and the target language. Uses style and tone that are a true reflection of source document.

5 Produces work that contains no grammar, spelling or punctuation errors that would not be made by other well-educated native writers. Can produce documents whose syntax is that of the target language, with no influence of source language. Can adapt rhetorical structures so that the document reads as if it had originally been written in the target language. Can convey all nuances and can use tone and stylistic devices that are identical in effect to those of original, including use of humor.

ACCURACY

0 + Has no real ability to translate connected discourse. Efforts to translate contain many mistranslations and omissions, and very little information from source document is conveyed.

1 Renders translations whose accuracy is deficient, with frequent mistranslations and omissions, and may make inappropriate additions. Much of the information from longer source documents is lost.

1+ Produces translations whose accuracy is inadequate, containing many mistranslations or omissions, and possibly additions. Almost all nuances are lost. 2 Produces translations whose accuracy is mostly adequate and without severe substantive omissions, but without many nuances, and with quite a few mistranslations. May include some additions for clarification of areas the translator can not accurately convey.

2+ Produces translations whose accuracy is adequate, but contain some mistranslations or omissions, and reflect a limited ability to convey nuances.

3 Produces translations whose accuracy is good, with occasional minor mistranslations or omissions. Can handle clearly identifiable nuances.

3+ Produces translations whose accuracy is very good; there are occasional omissions, or sporadic minor mistranslations; nuances and subtleties are not always conveyed exactly or are not conveyed at all.

4 Renders translations whose accuracy is excellent; almost all nuances are conveyed and there are no mistranslations.

4+ Can produce documents that are totally accurate, convey all nuances, and are devoid of mistranslations or omissions.

5 Can produce translations that are an exact reflection of the source document in all aspects, even when translating difficult and abstract prose. Can produce work that is totally accurate, with no mistranslations or omissions.

EK 2B SEVTE SINAVI

(Stansfield et al.,1992:463-465)

Spanish into English Verbatim Translation Exam (SEVTE) Multiple Choice Section: Instructions and Example Items

EMBEDDED PHRASE ITEMS

Instructions: Choose the best translation for the underlined portions of the following sentences. If there is more than one possible answer, choose the most appropriate translation. Consider how the entire sentence should be translated when choosing the correct answer. On your answer sheet, find the number of the question and blacken the space that corresponds to the letter of the answer you have chosen.

Example: Dicen que mañana va a llover.
(A) to snow
(B) to cry
(C) to rain
(D) to call

Discussion: The translation of the full sentence is, *They say that tomorrow it's going to rain.* To rain is the correct translation of *llover*; therefore, the answer is (C). You would blacken the space marked (C) on your answer sheet.

ERROR DETECTION ITEMS

Instructions: Blacken the space corresponding to the letter of the incorrect part of the sentence on your answer sheet. If there is no error, choose (D). There cannot be more than one error in each sentence. Possible errors include: incorrect grammar, word order, vocabulary, punctuation or spelling.

Example: You shouldnt forget to call her tomorrow.
A B C

Discussion: The apostrophe has been omitted from the contraction *shouldn't*; therefore, the correct choice is (A). You would blacken the space marked (A) on your answer sheet.

Spanish into English Verbatim Translation Exam (SEVTE) Production Section: Instructions and Example Items

TRANSLATION OF WORDS AND PHRASES IN CONTEXT

Instructions: After you have read each of the following sentences, translate the underlined portion into English. Strive for a natural, grammatical rendition which doesn't modify the original meaning. Consider how the entire sentence would be translated before providing your answer. Use the spaces below each sentence.

Example: Les he contado mucho de tí a mis padres.
I have told

Discussion: In this case, the pronoun *les* is not translated because the meaning is already contained in the translation of the full noun phrase of the indirect object: *my parents*. The translation of the complete sentence would be: **I have told my parents a lot about you.** It would not be correct in English to use both the pronoun *them* and the noun phrase *my parents* in this sentence.

SENTENCE TRANSLATION

Instructions: After you have read the following sentences, translate them into English. Use the spaces provided. Make sure your rendition sounds natural in English while retaining the original meaning.

Example: Los países en vías de desarrollo necesitan la ayuda de las naciones industrializadas.
Developing countries need the assistance of industrialized nations.

Discussion: Note that *developing countries* is an appropriate translation of the idiomatic expression *países en vías de desarrollo*. A more literal translation (i.e., *countries on the road to development*) would not sound natural in English. Note also that the definite article *the* is not used in the English translation of either plural noun phrase (i.e., *developing nations* and *industrialized nations*). Additionally, the placement of the adjective *industrialized* is in front of the noun in English.

EK 3 LEE JAHNKE DEĞERLENDİRME BAREMİ

(Lee-Jahnke,2001)

3. Grilles

Abréviations de correction

Fautes	nombre	total
GR		
ST		
CS		
FS		
FA		

Bonnes solutions	nombre	total
St++		
Étoffement		
Ambiguïté intentionnée		
Solution idiomatique		
Économie		
Spécificité culturelle		

EK 4A: ATA HATA BELİRTKESİ

Code #	Criteria and Description of Each Error
1	Incomplete Passage: A substantially unfinished passage is not graded. Missing titles, headings, or sentences within a passage may be marked as one or more errors of omission, depending on how much is omitted.
2	Illegible: It is the candidate's responsibility to ensure that the graders can clearly understand what is written. Candidates are instructed to use pen or dark pencil and to write firmly enough to produce legible photocopies. Deletions, insertions, and revisions are acceptable if they do not make the intent unclear.
3	Misunderstanding of Original Text: This category applies when the grader can see—usually by back-translating the target-language text—that the error arises from misreading a word, for example, or misinterpreting the syntax of a sentence. In other words, the result is wrong because the translation was based on a misunderstood source text.
4	Mistranslation into Target Language: The meaning of the original text is not conveyed properly in the target language. For example, a term in the translated text might be much more general (<i>scientists</i> instead of <i>researchers</i> ; <i>protein</i> instead of <i>albumin</i>) or more specific (<i>stallion</i> instead of <i>horse</i>) than the original term. Mistranslations can also involve the choice of prepositions, the use of definite and indefinite articles, and the choice of verb tense and mood.
5	Addition or Omission: Something is inserted that is not clearly expressed in the original text, or something essential to the meaning is left out. The tendency to insert "clarifying" material should generally be resisted. It is permissible to shorten the ponderous modes of expression that are common in some source texts, so long as the meaning does not suffer.
6	Terminology, Word Choice: This error often involves terms used in various technical, legal, and financial contexts, where words often have very specific meanings. In more general texts, the candidate might not have selected the most appropriate word among several that have similar (but not identical) meanings.
7	Register: Language level, degree of formality should be preserved in the translation; examples of errors include using everyday words instead of medical terms (<i>spit</i> instead of <i>saliva</i>), making a legal document sound journalistic, <i>tirusted</i> , anachronisms, and culturally inappropriate expressions.
8	Too Freely Translated: Candidates are asked to translate the meaning and intent of the source text, not to rewrite or improve upon it. The grader will carefully compare the translation to the source text. If a "creative" rendition changes the meaning, an error will be marked. If recasting a sentence—i.e., altering the order of its major elements—destroys the flow, changes the emphasis, or obscures the author's intent, an error may be marked.
9	Too Literal, Word-for-Word: Translations that follow the source text exactly may result in awkward, often incorrect renditions. Translate literally when it works, but not at the expense of clarity and natural syntax.
10	False Cognate: In some language pairs, this is the most common type of error. Examples from English and Spanish: <i>oficiales</i> (<i>funcionarios</i>) translated as <i>oficiales</i> ; application [form] (<i>solicitud</i>) translated as <i>aplicación</i> ; <i>actualmente</i> (<i>presently, currently, nowadays</i>) translated as <i>actually</i> .
11	Indecision, Giving More than One Option: Graders will not choose the right word for you. Even if both options are correct, an error will be marked. More points are deducted if one or both options are incorrect. Do not use asterisks, footnotes, brackets, or other hedging devices. Do not add clarifications unless readers from the target language will surely miss the meaning without them.
12	Inconsistency, Same Term Translated Differently: In general, a term that is used consistently in the source text should be translated consistently into the target language. Conversely, if the source text uses different words for the same idea interchangeably, the candidate should try to come up with a similar variety in the target language.
13	Ambiguity: If the meaning is clear in the source text but ambiguous in the translation, an error may be marked. The reader should not have to puzzle out the meaning.
14	Grammar: Grammatical errors include lack of agreement between subject and verb, incorrect verb forms, incorrect case of nouns, pronouns, or adjectives, and use of an adjective where an adverb is needed.

15	Syntax (Phrase/Clause/Sentence Structure): The arrangement of words or other elements of a sentence should conform to the rules of the target language. Errors in this category include sentence fragments, improper modification, lack of parallelism, and unnatural word order. If incorrect syntax changes or obscures the meaning, the error is more serious.
16	Punctuation: The conventions of the target language should be followed, including those governing the use of quotation marks, commas, semicolons, and colons. Incorrect or unclear paragraphing is counted as an error.
17	Spelling: There is less tolerance of spelling errors in some languages than others, for reasons that derive from the language itself as well as from the national culture. In all languages, a spelling error that causes confusion about the intended meaning is more serious (e.g., principle/principal, systemic/systematic, peddle/pedal, dear/deer, bear/bare, sight/site, tasa/taza, vasto/basto). Context is a factor as well.
18	Accents and Other Diacritical Marks: The conventions of the target language should be followed consistently. If incorrect or missing diacritical marks obscure the meaning, the error is more serious.
19	Case (Upper/Lower): The conventions of the target language should be followed. Examples: <i>Cien años de soledad</i> (correct Spanish title) vs. <i>One Hundred Years of Solitude</i> (correct English title).
20	Word Form: The root of the word is correct, but the wrong form is used. Example in English: The product has been tampered with and is no longer safety.
21	Usage: Correct and idiomatic usage of the target language is expected. Errors include the use of the wrong preposition or misuse of a grammatical form. Examples: take vs. make a walk, married to vs. married with, etc.
22	Style: If the source text is characterized by a distinctive manner of expression—flowery, staccato, conversational, instructional—this should be reflected in the translation. Awkward or clumsy renditions that obscure the meaning may also be penalized.
NOTE: Avoid the claim of words “not in dictionary”: You are expected to determine meaning from context, to recognize irregular verb forms, root-word derivations, compound words, proper names, and close cognates.	

(Doyle;2003:22-23)

EK 4B: ALBİR- DÜZELTME BAREMİ

CORRECCIÓN DE TRADUCCIONES – BAREMO DE CORRECCIÓN

1.	Inadecuaciones que afectan a la comprensión del texto original	
1.1.	CONTRASENTIDO	CS
1.1.1.	desconocimiento lingüístico	CSL
1.1.2.	desconocimientos extralingüísticos (temático, cultural)	CSEXT
1.2.	FALSO SENTIDO	FS
1.2.1.	desconocimiento lingüístico	FSL
1.2.2.	desconocimiento extralingüístico	FSEXT
1.3.	SIN SENTIDO	SS
1.3.1.	incomprensible	SSa
1.3.2.	falta de claridad	SSb
1.4.	ADICIÓN INNECESARIA DE INFORMACIÓN	AD
1.5.	SUPRESIÓN INNECESARIA DE INFORMACIÓN	SUP
1.6.	ALUSIONES EXTRALINGÜÍSTICAS NO SOLUCIONADAS	EXT
1.7.	NO MISMO SENTIDO (matiz no reproducido, exageración /reducción, concreto /abstracto, abstracto /concreto, ambigüedad, falta de precisión...)	NMS
1.8.	INADECUACIÓN DE VARIACIÓN LINGÜÍSTICA	
1.8.1.	inadecuación de registro lingüístico (formal / informal)	RL
1.8.2.	inadecuación de estilo	IEST
1.8.3.	inadecuación de dialecto social	IDS
1.8.4.	inadecuación de dialecto geográfico	ING
1.8.5.	inadecuación de dialecto temporal	IDT
1.8.6.	inadecuación de idiolecto	ID
2.	Inadecuaciones que afectan a la expresión en la lengua de llegada	
2.1.	ORTOGRAFÍA Y PUNTUACIÓN	OP
2.2.	INADECUACIÓN GRAMÁTICAL (morfología, sintaxis)	GR
2.2.1.	errores	GRa
2.2.2.	usos no idiomáticos (abuso de la pasiva, de los pronombres personales sujeto...)	GRb
2.3.	INADECUACIÓN LÉXICA	LEX
2.3.1.	barbarismos, calcos	LEXa
2.3.2.	usos inadecuados (registro inadecuado, regionalismos, inexactitudes...)	LEXb
2.4.	INADECUACIÓN TEXTUAL	TEXT
2.4.1.	incoherencia	TEXTa
2.4.2.	mal encadenamiento discursivo, uso indebido de conectores...	TEXTb
2.5.	INADECUACIÓN ESTILÍSTICA	EST
2.5.1.	formulación no idiomática, defectuosa, poco clara	ESTa
2.5.2.	falta de eufonía, estilo pesado / estilo telegráfico, pleonasmos, falta de riqueza expresiva... (no idiomáticos y no presentes en el original)	ESTb
3.	Inadecuaciones funcionales	
3.1.	INADECUACIÓN A LA FUNCIÓN TEXTUAL PRIORITARIA DEL ORIGINAL	NFT
3.2.	INADECUACIÓN A LA FUNCIÓN DE LA TRADUCCIÓN	NFTR
4.	Aciertos	
4.1.	BUENA EQUIVALENCIA	B
4.2.	MUY BUENA EQUIVALENCIA	MB

(Martínez-Melis, 2001)

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Işık Akdağ 1980’de Ankarada doğdu. 1992-2000 yılları arasında orta ve lise öğrenimini Notre Dame de Sion Fransız Lisesinde tamamladı. 2004 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Fransızca Öğretmenliği Bölümünden birincilikle mezun oldu. Yine 2004 yılında çiftanadal yaptığı İngilizce Öğretmenliği bölümünü başarıyla bitirdi. 2009 yılında Fransız Hükümeti bursuyla Fransada staj gördü. Yüksek Lisans çalışmalarını 2010 yılında “Oulipo Teknikleri Çerçevesinde Bir Çeviri Çalışmasına Kültürel, Biçemsel Ve Söylemsel Yaklaşım” başlıklı tezle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümünde tamamladı. Yine aynı bölümde doktora çalışmasına “Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinde Çeviri Edincinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi” başlıklı teziyle devam etti. “Oulipo Metinlerinin Türkçeye Çevirisinin Olanakları: Yazın Dizgesinde Boşluğu Doldurma Aracı Olarak Deyiş Kaydırmaları” makalesi Çeviribilim dergisinde yayımlandı.

Aralarında Saint Benoit Fransız Lisesi, Yeditepe Üniversitesi Fransızca Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünün de bulunduğu çeşitli kurumlarda, farklı düzeylerde dil ve yazın dersleri veren Akdağ, halen İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümünde çalışmalarını sürdürmektedir. Hazırlık öğrencilerine yabancı dil olarak Fransızcanın öğretimi dışında Yazma Becerileri, Dilbilgisi, Sözcükbilgisi, Delf sınavlarına hazırlık derslerini vermiştir. 2014 yılında atandığı sınav komisyonu bünyesinde Fransızca yeterlik, lisansüstü, yatay geçiş, vize ve final sınavlarını hazırlamaktadır. Ayrıca Uluslararası İlişkiler Bölümünde yabancı dil dersleri, Hukuk Fakültesinde Mesleki Yabancı Dil Fransızca, Fransız Dili Eğitimi Bölümünde Konuşma Becerileri, Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünde İkinci Yabancı Dil İngilizce derslerini vermiştir.